

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
МОДЕЛІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ
ВІДНОСИН: ВИКЛИКИ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ
АСПЕКТИ»**

**1 ГРУДНЯ 2023 РОКУ
М. УЖГОРОД**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ужгородський національний університет
Кафедра фінансів і банківської справи
Департамент фінансів Закарпатської обласної військової адміністрації
Закарпатський регіональний Центр СЕ і ГД НАН України
Львівський торговельно-економічний університет
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Мукачівський державний університет
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

**ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН:
ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ**

**Збірник матеріалів
VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
(1 грудня 2023 р., м. Ужгород)**

*До 60-річчя заснування економічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Ужгород - 2023

*Затверджено
Вченою радою економічного факультету
Ужгородського національного університету,
протокол № 6 від 30.11.2023 року*

Редакційна колегія:

Варцаба В. І. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Чубарь О. Г. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Огородник В. О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Заславська О. І. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Кампо Г. М. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Мінкович В. Т. – ст. викладач кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

- Т 65** Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 1 грудня 2023 р.). – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. – 315 с.

Збірник укладено за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти», яка відбулася 1 грудня 2023 р. у ДВНЗ «Ужгородський національний університет», з метою обміну інформацією, досвідом та результатами наукових досліджень з питань модифікації підходів щодо фінансово-кредитного забезпечення розвитку національної та регіональної економіки в реаліях війни та післявоєнного відновлення. Матеріали авторів містять різні точки зору з теоретичних та прикладних засад розвитку фінансової системи держави і регіонів та охоплюють проблемні питання соціально-економічного розвитку України в умовах децентралізації та євроінтеграції, впливу глобальних трансформаційних процесів на фінансову систему країни та функціонування суб'єктів фінансового ринку, модифікації бюджетної та податкової політики в умовах воєнного стану, актуальні аспекти формування зовнішньоекономічної та митної політики держави в реаліях часу, необхідність і перспективи розвитку оціночної діяльності та особливості фінансового менеджменту в період війни та відновлення національної економіки.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакція не завжди поділяє думку та погляди авторів. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Блохін Сергій Теоретичне обґрунтування маркетингових стратегій об'єктів критичної інфраструктури	12
Бойко Ярослав Український експорт: зміни від впливом війни	13
Васьківська Софія Тенденції та перспективи розвитку ринку комерційної нерухомості України	15
Вітрик Ігор Енергетична безпека України: євроінтеграційний вектор	17
Гапак Наталія Міжнародна економічна інтеграція України: досвід та перспективи	18
Гафинець Надія Ринок землі в Україні в умовах воєнного стану	20
Гембік Микола, Цугорка Любомир Особливості формування системи ефективного управління персоналом	22
Готько Андрій, Жиган Мілан Економічне обґрунтування оптимізації логістичних маршрутів	23
Гребчук Ірина, Шаховець Марина Оцінка дій ЄС на вторгнення росії в Україну: економічний аспект	25
Гуй Денис Активізація підприємницької діяльності на ринку нерухомості	26
Данча Ольга, Лапоног Ігор Економічна складова формування маркетингового потенціалу організації	28
Дуленко Злата Стратегічний управлінський облік: основні положення	29
Залевський Дмитро, Пащенко Оксана Функціонування ринку теплоенергетичного обладнання в сучасних умовах	30
Йокоб Ярослава Проблеми та перспективи розвитку ринку нерухомості в Україні в умовах воєнного стану	32
Кандагура Катерина, Чернявська Вікторія Нові діджитал-виклики в адміністративному менеджменті в умовах воєнного стану	33
Карапиш Вікторія Причини структурних зсувів в динаміці макроекономічних показників України в контексті післявоєнної відбудови	34
Кічук Андрій Недоліки у функціонуванні регіонального ринку нерухомості	36
Костьов'ят Ганна, Сержанов Віталій Виклики євроінтеграційного процесу України під час війни	37
Кравчук Емілія Екологічна відповідальність підприємств в Україні та шляхи її покращення	38
Кубіній Володимир, Белей Наталія Сучасні погляди на стратегічне управління	40
Кудак Кристина Сучасні проблеми та перспективи розвитку промисловості в економіці малих міст Закарпатської області	41

Ландовський Ярослав Особливості нормативно-правового забезпечення розвитку потенціалу територіальних громад	43
Ландовський Ярослав, Михайлюк Інна Міграція, її структура та вектори: результати соціологічного дослідження	45
Линка Роман Тенденції ринку нерухомості	46
Лисий Владислав Цифрова економіка: сутність, принципи та етапи розвитку	47
Лохман Наталя Розвиток туризму в Україні в умовах євроінтеграції	49
Луніна Ганна Підприємство в системі ринкових відносин	50
Луцкова Анна Вплив децентралізації та євроінтеграції на ефективність функціонування підприємства в Україні	52
Максютова Олена Формування сучасної європейської туристично-рекреаційної галузі	53
Мельник Олександр Методичні підходи до визначення рівня демографічної безпеки	55
Михайлюк Інна Цифровізація як драйвер розвитку туризму у малих містах	56
Мірошниченко Єлизавета, Груба Віталіна Проблеми функціонування бізнесу в реаліях сьогодення	58
Оніщук Аліна, Плєскач Іван Особливості побудови системи маркетингової логістики	59
Пашенко Олександр, Федюра Ірина Статистико-ігрове моделювання регіонів України за показниками соціально-економічного розвитку	60
Пітюлич Михайло, Каганець-Гаврилко Леся Актуальні проблеми та перспективи ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу в умовах кризи	62
Побережник Олександр Стимулювання розвитку малого підприємництва як фактор розвитку депресивних територій регіону	63
Сіра Евеліна Індустрія гостинності на шляху виживання та розвитку	65
Сірант Марина Особливості соціальної роботи в Німеччині	66
Соколов Олександр, Галушка Роман Необхідність формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища в Україні	68
Туряниця Василь Ринок нерухомості в період нестабільності	69
Федоров Роман Акселератори як інструмент підтримки українських стартапів	70
Фірман Мирон Цифровізація нафтогазових родовищ як чинник інноваційної трансформації економіки України	72
Чернега Єлизавета Дослідження трудових ресурсів підприємства	74
Шевченко Олеся Оптимізація бухгалтерського обліку в умовах цифровізації	75
Шепетюк Святослав Працевлаштування молоді у сучасних умовах	76

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Loskorikh Gabriella, Potoki Habor International and government grants as a form of state financial support	79
Алексєєв Ігор, Угрин Андрій Фінансова та інвестиційна підготовка повоєнного відновлення та розвитку територіальних громад	81
Алексєєнко Владислав Світовий досвід нормативно-правового регулювання ринку криптовалют	82
Бігар Наталія Стратегічні аспекти розвитку української фінансової системи	84
Бутурлакiна Тетяна Ефективне управління публічними фінансами в умовах забезпечення реформи прозорості і використання коштів відбудови	86
Варцаба Віра, Ковач Тетяна Оцінка та особливості регулювання ліквідності банківської системи України на тлі війни	87
Варцаба Віра, Огородник Валерія Регулювання фінансового сектору в умовах війни: виклики та перспективи.	89
Височанський Володимир Інноваційний успіх біржових фондів	91
Галянт Анастасія Фондовий ринок України під час війни: стан і перспективи розвитку	92
Гандзюк Вікторія Роль криптовалют у міжнародній фінансовій системі	94
Герашенко Інна Реформування та розвиток фінансової системи України в реаліях війни та післявоєнного відновлення	96
Гребiнь Вікторія Розвиток фінансової системи України в період воєнного стану	97
Григорів Ольга, Небесна Христина Міжнародний досвід фінансування вищої освіти	99
Давимука Олег Світовий досвід альтернативного кредитування та вітчизняні реалії	101
Дідик Олександра Сучасні виклики та можливості фінансування систем соціального захисту	102
Дунська Надія Розвиток корпоративних фінансів в умовах економічної нестабільності	105
Кампо Георгіна, Гаврилець Олеся Динаміка платіжного балансу України	106
Карчева Ганна Проблеми територіальної організації банківської системи України в контексті забезпечення фінансової інклюзії	108
Лiнник Анна Проблематика правового регулювання фінансування сфери охорони здоров'я	110
Лукачина Степан Порівняльний аналіз підприємств електронної та традиційної комерції	112
Маслій Олександра, Луценко Дар'я Страховання як інструмент фінансового забезпечення у туристичній галузі	114
Мiнкович Вікторія Гранти як сучасний метод фінансування економічного розвитку муніципалітетів	115

Музичка Олександра, Логін Віталій Особливості ризик-менеджменту в системі пенсійного страхування	117
Неізвестна Олена, Троян Анастасія Проблематика організації місцевих фінансів (на прикладі Криворізької міської територіальної громади)	119
Придко Ростислав Фінансові інструменти стимулювання розвитку регіонів в умовах війни та післявоєнний період	120
Русин Олександр Фінансова децентралізація та її роль у підтримці розвитку територіальних громад в умовах цифрової економіки	122
Самош Олександр Особливості реформування пенсійної системи України	124
Смоляк Олена Фінансовий ринок: сутність, функції та роль в економіці України	126
Ткачук Наталія Економічна синергетика як сучасна теорія фінансової науки	127
Фелів Марія-Евеліна Переваги та загрози залучення прямих іноземних інвестицій в умовах війни	129
Фурик Іван Напрями розвитку регіонів в умовах фінансової децентралізації	131
Чкан Ірина, Петроченко Віталій Електронна гривня в Україні: реальність та перспективи	133
Чубарь Оксана, Легеза Неля Військові облигації як джерело фінансування загального фонду державного бюджету	134
Шарасвська Юлія Фінансові інновації в платіжних системах та їх соціальний вплив	137
Юденко Катерина Інфляція та облікова ставка НБУ	138
Якубовський Роман Напрями вдосконалення фінансового ринку України	140
Ярушняк Інна Етапи розвитку фінансового ринку в Україні	142

СЕКЦІЯ 3 МОДИФІКАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ

Kulyk Viktoriya Development of the simplified taxation system in Ukraine	144
Вдовиченко Марина Податкова система України та країн ЄС: порівняльний аспект	145
Веселовська Катерина Реформа вітчизняної податкової системи “10-10-10”: перспективи та проблеми	147
Гресь Костянтин Фінансово-бюджетна децентралізація: особливості формування і використання коштів місцевих бюджетів в умовах воєнного стану	150
Дідик Олександра, Смоляр Ліана Роль податкового контролю у забезпеченні фінансової стабільності держави	151
Дуденченко Сергій Акцизне оподаткування в Україні	153

Дьордяй Аліна Повернення довоєнних правил оподаткування: фіскалізація доходів суб'єктів господарювання за допомогою РРО	155
Златьсва Валерія Аналіз видаткової частини бюджету курортно-рекреаційних територій	158
Ківшик Олександр Бюджетне фінансування стратегічно важливих підприємств в умовах війни	160
Клочок Олександр Особливості та проблеми оподаткування сфери віртуальних активів в Україні	162
Кулик Вікторія, Соколенко Тетяна Облікова політика бюджетної установи щодо основних засобів	164
Лазар Петро, Траньович Юлія Вплив воєнного стану на бюджети територіальних громад Закарпатської області	166
Моленда Андрій Трансфертне ціноутворення в Україні в період воєнного стану	167
Сембер Степан Вплив бюджетного потенціалу на резильєнтність територіальних громад	169
Семиволос Денис Тенденції бюджетної політики України на сучасному етапі	171
Синиця Марина Методи планування доходів місцевих бюджетів	172
Слободянюк Наталя Вплив податкової політики підприємства на фінансові результати	174
Сочка Катерина Чинники впливу на формування доходів місцевих бюджетів України в умовах військових дій	176

СЕКЦІЯ 4 РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Poyda-Nosyk Nina, Vacho Robert Financial position of the automotive industry companies in the Transcarpathian region	178
Баранова Олександра Цінова політика підприємства як фактори формування його доходів від реалізації продукції	180
Бірдус Станіслав, Клим Іван Ефективність відтворення та використання основних засобів на підприємстві	181
Булах Ірина Управління підприємством в умовах післявоєнної відбудови національної економіки	183
Глушко Аліна, Пиріг Яна Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства в системі заходів стабілізації фінансового стану підприємства	184
Грозян Олександра Фактори формування вартості підприємства	186
Далекорей Антон Фактори впливу на фінансові результати діяльності підприємства	188
Данча Ольга Діагностика фінансово-економічного стану підприємства та шляхи його покращення	190
Дворецька Анастасія Управління фінансовими ресурсами санаторно-курортного закладу в умовах війни	191

Дунська Надія Шляхи діагностики фінансового стану підприємства	192
Загородна Наталія Аналітичне дослідження рівня фінансової стійкості підприємства оборонної галузі	193
Канівець Ангеліна Антикризовий менеджмент в умовах воєнного стану	194
Костенко Ганна, Маріненко Вікторія Аналіз прибутку як формуючого показника фінансової стійкості підприємства курортно-рекреаційної індустрії	197
Кошута Віолетта Фактори підвищення прибутковості підприємства	199
Мицак Ольга, Побережний Анатолій Механізм фінансового забезпечення діяльності підприємства в сучасних умовах	200
Мовчан Діана Особливості оптимізації діагностики платоспроможності підприємства	202
Музичук Віта Особливості управління грошовими потоками підприємств	203
Пеняк Крістіан, Богдан Євгенія Зміст, складові та цілі ефективних фінансових стратегій корпорацій	205
Плавайко Марина Роль корпоративної соціальної відповідальності у кризовий період	207
Рогач Дмитро Ефективність управління фінансами АТ «БАНК АЛЬЯНС»	208
Рояк Олександр, Тороні Мар'яна Етапи розробки стратегічного фінансового бізнес-плану	210
Свистіль Андрій Систематизація фінансових стратегій підприємства	211
Слатвинська Надія Удосконалення внутрішньогосподарського контролю фінансових результатів в умовах цифровізації	213
Фастівець Павло Обґрунтування стратегічного маркетингового плану підприємства	214
Федоренко Олексій, Чута Діана Фінансові ризики міжнародних корпорацій	216
Цугорка Любомир Рентабельність та продуктивність праці як основа ефективності діяльності підприємства	217
Шеховцова Вікторія Антикризовий менеджмент як складова ефективної системи управління підприємством під час воєнного стану	219

СЕКЦІЯ 5

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Білавич Юрій Транснаціональні банки: вплив на економіку	221
Гаврилюк Катерина Краудфандинг в соціальному підприємстві: суть, інструменти, перспективи	222
Грушовий Андрій Використання інноваційних технологій для оптимізації депозитної діяльності комерційного банку	224

Дребот Людмила Сучасні тенденції цифрових технологій у страхуванні	225
Заславська Ольга Цифровізація управління фінансовими потоками страхових компаній	227
Копилюк Оксана, Штефанеса Андрій Вплив ризиків на діяльність страхових компаній	229
Кошевка Ярослав Проблеми розвитку інноваційних банківських послуг в Україні	230
Левандівський Омелян Ризики в банківській діяльності	232
Людковська Юлія Аналіз фінансового стану та впливу воєнного стану на діяльність страхової компанії «Країна»	233
Новикова Тетяна Перспективи імплементації InsurTech в практику господарювання суб'єктів страхового бізнесу	235
Огорілко Юрій Становлення незалежності Національного банку України через призму фінансування державного бюджету	236
Осташ Світлана Сутність ринку небанківських фінансових послуг як економічної категорії	238
Поліщук Роман Теорія хаосу в дослідженні функціонування фінансового ринку	241
Попович Дарія, Мегель Сніжана Розвиток страхування іпотеки як спосіб мінімізації кредитних ризиків	242
Пришляк Карина Особливості монетарної політики під час війни	244
Рибак Владислав Особливості управління фінансовим ринком в умовах нелінійності та динамічності	246
Самборський Артур Інноваційні технології у банківській системі України	248
Сембер Степан, Горкій Іветта Проблеми та виклики функціонування банківської системи України в умовах війни	250
Сіладі Катерина Управління проблемними активами банків в Україні	252
Смаліцька Олена Вплив фінансових посередників на економіку	254
Теліга Вероніка Розвиток цифрового банкінгу в Україні	255
Тимчак Мар'яна, Чізмар Тетяна Виклики функціонування страхового ринку України в умовах воєнного часу	257
Товт Ванесса Стан мікрокредитування в Україні в умовах військових дій	258
Шелега Мирина Джерела нарощення обсягів капіталізації банків	260

СЕКЦІЯ 6

**РОЛЬ ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ
ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Mostova Anastasiia Ukrainian agribusiness in european markets: problems and opportunities	262
Артюх Оксана, Ярута Аліна Митний контроль: сучасні виклики та перспективи	263
Бойчук Михайло Контрабанда товарів як елемент тіньової економіки та її вплив на економічну безпеку держави	265
Брензович Анна Порядок митного оформлення товарів в Україні: проблеми та шляхи удосконалення	266
Варцаба Віталій Особливості застосування квот та ліцензій у зовнішній торгівлі в Україні в умовах війни	268
Вучкан Вадим Проблеми та перспективи вдосконалення митного контролю та митного оформлення товарів	270
Глаголич Василь Порядок митного оформлення товарів в умовах війни	272
Голубка Марина Сучасні тенденції розвитку нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні	274
Гуранич Андрій Процедури реалізації зовнішньої торгівлі в Україні	275
Добра Антоніна Напрями удосконалення митного контролю та переміщення товарів через митний кордон України	277
Іванієнко Віктор Забезпечення міжнародної конкурентоспроможності експортно-орієнтованих підприємств в сучасних умовах господарювання: теоретичні та методологічні аспекти	279
Костьов'ят Ганна, Рогов В'ячеслав Аналіз ЗЕД в умовах війни	281
Кукицяк Денис Інвестування в Україні: виклики та перспективи для іноземних інвесторів	282
Ландовський Ярослав Транскордонне співробітництво: необхідність і проблеми	283
Ліпич Сергій Роль та актуалізація зовнішньоекономічної та митної політики держави в умовах війни та євроінтеграції	285
Матяш Олександр Організація роботи митних органів по запобіганню незаконного переміщення товарів	287
Мерзлікін Євгеній, Бучмей Марія Аналітичне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності	288
Планчак Євгеній Особливості використання мита як специфічного інструменту регулювання зовнішньоторговельних операцій в Україні	291
Проскуріна Неля Особливості вирішення спорів по зовнішньо-економічним контрактам	293
Рубіш Василь, Чакій Ольга Перспективи боротьби та запобігання контрабандної злочинності в межах українського законодавства	294

Федько Роман	
Відповідальність митного брокера за вчинення правопорушень, пов'язаних з провадженням митної брокерської діяльності	295
Шегеда Ігор	
Проблема адміністрування та реформування механізму митних платежів України в умовах глобалізації	297
Шугар Любов	
Вплив воєнних дій на справляння митних платежів	299
Шутко Евеліна, Чакій Ольга	
Управління митними платежами: проблеми та шляхи їх вирішення	301
Юдик Олександра	
Проблеми та перспективи митно-тарифного регулювання експортно-імпортних операцій в Україні	302

СЕКЦІЯ 7
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЦІНОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Дерда Антон	
Історичні передумови розвитку оподаткування нерухомого майна	305
Довгенко Яна, Пащенко Костянтин	
Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості на основі функції Харрингтона	307
Матьковський Василь	
Вдосконалення методики вартісної бізнес-оцінки	308
Нестеренко Аліна	
Особливості оцінки вартості стартапів	311
Огородник Валерія, Ваш Марія	
Оцінка в Україні: сучасні виклики та шляхи розвитку	313

СЕКЦІЯ 1

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Сергій Блохін, аспірант 1 курсу
кафедри економічної теорії, НУБіП України, м. Київ
Науковий керівник: Власенко Ю.Г., доцент*

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

На сьогоднішній день одним із актуальних викликів сьогодення є розвиток і підтримка підприємств в галузі комунального господарства, що включає в себе розробку маркетингових стратегій. В даний час в умовах воєнного стану, розробка ефективної маркетингової стратегії має велику значимість.

Маркетингова стратегія – це принципові середньо- та довгострокові рішення з відповідними способами та засобами, які визначають орієнтири та спрямовують окремі заходи маркетингу на досягнення поставлених цілей, які охоплюють елементи комплексу маркетингу (продукт, ціну, місце та просування) [1]. Маркетингова стратегія – це форма планування і здійснення роботи підприємства, яка максимально враховує всі можливі аспекти, що перешкоджають реалізації впливу підприємства на навколишнє середовище) [2].

Відповідно до Закону України «Про критичну інфраструктуру» в Україні до таких підприємств і установ відносяться підприємства та установи в галузі урядування, енергозабезпечення (у тому числі постачання теплової енергії), водопостачання та водовідведення, продовольчого забезпечення, охорони здоров'я, фармацевтичної промисловості, інформаційних послуг та електронних комунікацій, фінансових послуг, транспортного забезпечення, оборони та державної безпеки, цивільного захисту населення та територій, хімічної промисловості тощо. Віднесення об'єктів до критичної інфраструктури здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [3].

Маркетингові стратегії критичної інфраструктури повинні спрямовуватись на забезпечення безпеки та надійності. Напрямок розвитку і захисту об'єктів критичної інфраструктури є пріоритетним в ряді країн. В цьому напрямку Україна плідно співпрацює з Американською агенцією з кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури (CISA). Саме ця організація має провідний досвід у питаннях захисту об'єктів критичної інфраструктури. Держспецзв'язку, як уповноважений орган у сфері захисту критичної інфраструктури України, та CISA уклали меморандум про співпрацю, вже були проведені навчання відповідно до методики CISA [4].

В Україні створено секторальні переліки об'єктів критичної інфраструктури. Відповідно до частини п'ятої статті 11 Закону України «Про критичну інфраструктуру» Кабінетом міністрів України ухвалено Постанову «Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього». Поява Реєстру надає можливість узгодження та координації дій щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури [5].

У країнах Європи та США існують державні та приватні компанії, які забезпечують постачання електроенергії та води населенню та промисловим підприємствам. Об'єкти електропостачання та водопостачання в країнах Західної Європи та США функціонують на високому рівні технічної та технологічної оснащеності.

В Україні підприємства водопостачання, газопостачання, теплопостачання та енергопостачання потребують вирішення низки проблем: високий рівень монополізму,

відсутність належної конкуренції, жорсткі умови конкуренції на світовому ринку, моральне та фізичне зношення обладнання, недостатність власних фінансових ресурсів, недостатній обсяг впроваджених інноваційних розробок тощо.

Одним з напрямків підвищення ефективності функціонування об'єктів критичної інфраструктури є дослідження маркетингових стратегій, побудова оптимальної моделі рівноваги попиту та пропозиції на товари та послуги підприємств критичної інфраструктури з урахуванням підтримки їх життєдіяльності та збільшення доходу.

Маркетингові стратегії допомагають забезпечити ефективне управління критичною інфраструктурою, збільшити її надійність та забезпечити безперебійну роботу об'єктів. Крім того, маркетингові стратегії допомагають залучити інвестиції та забезпечити фінансування для розвитку критичної інфраструктури.

Модернізація безпекового сектору в Україні, впровадження нової концепції розвитку критичної інфраструктури може стати серйозним внеском у зміцнення національної економіки нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Павленко А. Ф., Войчак А. В. Маркетинг: Підручник. К.: КНЕУ, 2003. 246 с.
2. Основні маркетингові стратегії. URL: <https://biznesua.com.ua/osnovni-marketingovi-strategiyi/> (дата звернення: 05.06.2023).
3. Закон України «Про критичну інфраструктуру» від 16.11.2001 №1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>
4. Олександр Потій, Заступник голови Держспецзв'язку. Панельна дискусія «Захист критичної інфраструктури при майбутній перебудові енергетики». URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayina-pochinaye-buduvati-sistemu-zakhistu-kritichnoyi-infrastrukturi-vidpovidno-do-naikrashikh-svitovikh-praktik-ta-chinnikh-vimog-yevropeiskogo-zakonodavstva>
5. Постанова КМУ від 28.04.2023 року № 415 “Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2023-p#Text>

Ярослав Бойко, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

УКРАЇНСЬКИЙ ЕКСПОРТ: ЗМІНИ ВІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ

Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (м. Київ) в травні 2023 року проведено опитування українських підприємств (563 підприємства з 22 регіонів України) щодо можливості їхнього відновлення експорту під час війни [1]. Результати засвідчили, що 19% підприємств-експортерів не мали експорту впродовж останніх 12 місяців, хоча експортували до війни. Тоді як 80% підприємств-експортерів мали експорт впродовж останніх 12 місяців. Однак війна обмежила відновлення обсягів експорту. 59% не очікують змін обсягів експорту в найближчі декілька місяців. При цьому, 37% вказують, що сподіваються на зростання, і лише 3% очікують скорочення. Головними перешкодами для експортерів, станом на травень 2023 року, були черги на західних кордонах України (68%), морська блокада (44%), нестача вагонів/вантажівок/водії (33%) та складні митні формальності (33%) [1].

Втрата морського сполучення також суттєво вплинула на експорт та імпорт країни, призводячи до значного зменшення обсягів товарообігу. У порівнянні з першою половиною 2021 року, товарообіг з цими країнами скоротився на 34,5%, а їхня частка зменшилась з 47,5% до 39,5%. Особливо помітне зменшення відбулося у торгівлі з Китаєм (на 42,6%), Індією (на

33%) та Туреччиною (на 19,1%). Значні зниження також спостерігаються у торгівлі з країнами Азії (на 36,1%), Північної і Південної Америки (на 40%) та країнами Африки (на 32,6%) [2].

Протягом того ж періоду, доля країн Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами України зменшилася з 11,7% до 8,3%. Ця ситуація підкреслює відсутність критичної залежності України від торгівлі з країнами ЄАЕС [2].

Тому, внаслідок цього, єдиним напрямком зовнішньої торгівлі став західний напрямок. У цьому контексті, було цілком логічним збільшення частки Європейського Союзу (ЄС) в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами, яке становило 52,2% за підсумками першої половини 2022 року (порівняно з 40,8% в аналогічний період 2021 року) [2].

У 2022 році сумарний експорт товарів становив 36,9 млрд. дол. (67,7% відносно січня-жовтня 2021 р.), тобто відбулося його скорочення майже на третину. На перше місце за обсягом експорту з України за 2022 р. вийшла Польща (понад 6.6 млрд. доларів або 15,4%). Китай, який був споживачем українських товарів №1 у 2021 році, за час війни опустився на 4-ту сходинку в рейтингу топ-експортерів. Його частка в загальному експорті України знизилася вдвічі — з 11,8% до 5,6%. Водночас, значно зросла частка українського експорту до географічно близьких сусідів, таких як Румунія (3,8 млрд. дол.), Угорщина (2,27 млрд. дол.), Словаччина, Болгарія та Молдова. Достатньо великими покупцями українських товарів лишаються Туреччина, Німеччина, Нідерланди, Іспанія, Чехія [4].

Під час кризових ситуацій традиційно збільшується важливість експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції. Їх доля в загальній товарній структурі експорту збільшилась з 36,1% до 44,5%. Окрім того, значне споживання паливно-енергетичних товарів в Україні призвело до зростання їх частки в товарній структурі імпорту з 16,2% до 25,4%, що майже дорівнює провідній позиції імпорту України - машини, устаткування та транспорт (27,8% від загального імпорту України) [2].

ІТ - єдиний експортний сектор, який зріс, незважаючи на повномасштабну війну: у 2022 році експортна виручка від ІТ-послуг зросла на 5,85% до 7,3 млрд. доларів, що на 406 млн. доларів більше, ніж у 2021 році. [3].

Протягом війни, найбільший дохід українці отримали від експорту аграрної продукції, зокрема кукурудзи та соняшникової олії, які займають перше і друге місця в рейтингу експорту з частками відповідно 12,9% (4,7 млрд. доларів) та 12,1% (4,4 млрд. доларів). Залізна руда та концентрати займають третє місце з часткою 7,5% (2,7 млрд. доларів). Далі за обсягами експорту слідує продукція АПК, зокрема пшениця і насіння ріпаку. На шостому місці розташовуються кабелі та ізольовані проводи, а на сьомому — напівфабрикати з вуглецевої сталі [4].

Разом з тим, виникли складнощі з логістикою експорту українських товарів через блокування морських портів в країні та обмежену пропускну здатність на сухопутних маршрутах. Справді, логістичні проблеми становлять топ-3 рейтингу перешкод (опитування ІЕД): черги на західних кордонах України, неможливість експорту морем та нестача залізничних вагонів/вантажівок/водіїв. Разом з тим, стан експортної діяльності покращується зі збільшенням розміру підприємства. Такий висновок можна зробити з даних результатів опитування, що провів Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (м. Київ). Так, не експортували останні 12 місяців 44% мікро-, 24% малих, але лише 9% великих підприємств-респондентів (станом на травень 2023) [1].

В результаті воєнних дій в Україні виникла підвищена загроза глобальної продовольчої кризи та зростання світових цін на зерно (на 23,3%) порівняно з першим півріччям 2021 року. Більше половини (52,2%) товарообігу України припадає на країни ЄС, що дуже важливо для зовнішньої торгівлі України.

Список використаних джерел:

1. Чи можливо відновити експорт під час війни? / за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств». 2023. 29 червня. URL: http://tfdialogue.ier.com.ua/wordpress/wp-content/uploads/2023/06/Чи-можливо-відновити-експорт-під-час-війни_29.06.2023-1.pdf
2. Вплив війни на зовнішню торгівлю України (за підсумками першого півріччя 2022 р.). URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/vplyv-viyny-na-zovnishnyu-torhivlyu-ukrayiny-za-pidsumkamy>
3. Експорт послуг у 2022: частка ІТ становить рекордні 45%. URL: <https://itcluster.lviv.ua/eksport-poslug-u-2022-chastka-it-stanovyt-rekordni-45/>
4. Зовнішня торгівля України: вплив війни та на чому вдалося заробити. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2008344-zovnishnya-torgivlya-ukrayini-vplyv-viyni-ta-na-chomu-vdalosya-zarobiti>

*Софія Васьківська, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Державний торговельно-економічний університет», м. Київ
Науковий керівник: Ганечко І.Г., к.е.н., доцент*

**ТЕНДЕНЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
РИНКУ КОМЕРЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ**

На соціально-економічний розвиток країни суттєво впливає ринок нерухомості як вагома складова загальної ринкової інфраструктури. Процес поступової інтеграції України у світову економіку стимулює зростання бізнес-активності та викликає потребу в сучасних офісах, торговельних та логістичних центрах. З урахуванням ведення повномасштабної війни з рф, яка спричинила пошкодження та руйнування значної кількості будівель, актуальність проблеми відновлення нерухомості в Україні зростає.

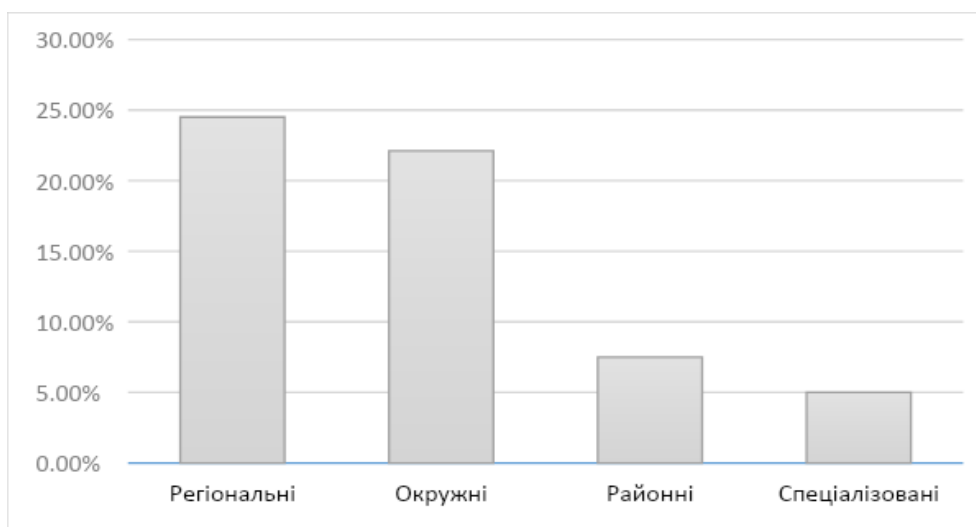
Одним із фундаментальних чинників впливу на стан ринку комерційної нерухомості є динаміка воєнних дій. Особливо великих збитків зазнав сектор складської та логістичної нерухомості: зруйновано сотні тисяч квадратних метрів будівель. Ситуація на ринку комерційної нерухомості України суттєво відрізняється за регіонами: в центральних та західних областях бізнес діяльність продовжується, тому ринок більш активний, на відміну від південних та східних регіонів [1].

Комерційна нерухомість - набагато важливіша галузь економіки, ніж може здатися на перший погляд. З простих приміщень під оренду вона перетворюється на магазини, супермаркети, салони, ресторани та великі торгово-розважальні центри [3].

Одним із найбільш важливих чинників, що характеризує поточну ситуацію на ринку нерухомості, є рівень вакантності площ. Протягом року : з червня 2021 р. до червня 2022 р., середній рівень вакантності на ринку офісних приміщень в Україні зріс на 3,3% до 17,7%.

Середньозважений рівень вакантності в торгових центрах (ТЦ) Києва в серпні 2022 р. становив 18,7%, цей показник підвищився, порівняно із серпнем 2021 р., на 6,5%. Динаміку вакантності за типами торгових центрів в столиці (в залежності від розміру центру, місця розташування і орендарів/торгових операторів, присутніх у них) продемонстровано на рис. 1.

Рис. 1. Вакантність в торгових центрах м. Києва, серпень 2022 р.
Джерело: складено автором на основі [3]

Щодо ринку складської нерухомості, то ще до початку повномасштабної війни в Україні спостерігався дефіцит складів та сучасних логістичних хабів. До вторгнення РФ рівень вакантності в сегменті складської нерухомості становив близько 1%, проте на кінець 2022 р. в столичному регіоні рівень вакантності зріс до 4-7% залежно від класу. Фахівці зазначають суттєве зростання відкладеного попиту на сучасні складські приміщення.

В стадії поступового відновлення знаходиться торговельна нерухомість. Відтік орендарів, який відбувався в березні-квітні минулого року, призвів до закриття частини ТРЦ, зниження орендних ставок. Наразі в сегменті торговельної нерухомості є дві моделі встановлення рівня орендних ставок. У першому варіанті рівень коригується сторонами раз на місяць, у другому - договори укладаються на більш тривалий термін із фіксацією мінімальної орендної ставки, яка надалі збільшуватиметься за умови збільшення товарообігу.

На ринку торговельної нерухомості очікується зростання попиту на магазини формату street-retail, тоді як великі торгові центри страждатимуть через зупинку експансії або закриття частини якірних брендів. Крім того, погіршення ситуації у сегменті торговельної нерухомості може супроводжуватись падінням купівельної спроможності, що пов'язано з закінченням довоєнних збережень українців та внаслідок зростання вартості комунальних послуг [2].

Отже, український комерційної нерухомості має значні перспективи для розвитку в повоєнний період через відкладений попит та відносно невисокий ризик інвестування в такі активи. Успішність реалізації нових проєктів буде залежати від багатьох чинників, основними із яких є, на нашу думку, вирішення демографічної проблеми (в першу чергу, через стимулювання повернення українців з-за кордону), державна політика в сфері реальних інвестицій, розвиток іпотечних програм.

Список використаних джерел:

1. Ганечко І.Г. Девелопмент нерухомості: європейські тренди. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. № 5 (130). 2023. С. 97-112.
2. Економічна правда. Як ринок комерційної нерухомості переживає четверту кризу за останні півтора десятиліття? 21.09.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/21/691694/>
3. UA-RETAIL.COM. Що очікує на сектор торговельної нерухомості України восени. 20.10.2022. URL: <https://ua-retail.com/2022/10/shho-ochikuye-na-sektor-torgoveln%D1%97-nerukhomosti-ukra%D1%97ni-voseni/>

*Ігор Вітрик, здобувач третього (наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава
Науковий керівник: Онищенко В. О., д.е.н., професор*

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР

Посилення національної безпеки є одним із пріоритетних і, водночас, найскладніших завдань в умовах воєнного стану. Враховуючи атаки РФ на об'єкти критичної енергетичної інфраструктури та, відповідно, величезні втрати енергосистеми проблематика забезпечення енергетичної безпеки набула особливої актуальності.

Незважаючи на повномасштабне вторгнення країни-агресора, посилення внутрішніх і зовнішніх загроз, ризиків і небезпек, євроінтеграційний курс України незмінний. Набуття статусу кандидата на членство в Європейському Союзі у червні 2022 року окреслило ряд невідкладних реформ, в тому числі у галузі енергетики. Зусилля органів державної влади з цього часу були зосереджені, в першу чергу, на виконанні отриманих рекомендацій та наближенні вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу. У листопаді 2023 року Єврокомісія надала розгорнутий звіт проведеного оцінювання виконання Україною економічних, правових та інших критеріїв щодо членства в ЄС, реалізації фундаментальних реформ. Енергетичний сектор отримав одну з найвищих оцінок – 4 з 5 (good level of preparation) [1].

Такий результат став можливий завдяки ряду регуляторних заходів, які були реалізовані за останній рік, зокрема анбандлінг і сертифікація системних операторів ринків електроенергії та газу, оператора газосховищ; анбандлінг операторів систем розподілу електроенергії та газу. Так, розпочався процес перетворення ДП «НАЕК «Енергоатом» в акціонерне товариство (100% акцій будуть належати державі), який має завершитись в грудні 2023 року – березні 2024 року [2]. 7 квітня 2023 року Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, прийняте рішення про сертифікацію оператора газосховища АТ «УКРТРАНСГАЗ». Зазначені зміни дозволять підвищити ефективність управління підприємствами, інвестиційну активність в енергетичній сфері, зміцнити енергетичну безпеку України.

Також відбулися позитивні зрушення в аспекті гармонізації законодавства України з ЄС. Так, прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках» (від 10.06.2023 № 3141-IX) дозволило імплементувати Регламент ЄС №1227/2011 REMIT. Цей документ передбачає посилення прозорості та доброчесності на оптовому енергетичному ринку. Прийняття Закону є важливим складовим елементом реалізації дорожньої карти щодо інтеграції енергетичних ринків України та ЄС. Ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України» (від 30.06.2023 № 3220-IX), яким передбачається впровадження механізмів аукціонів на відновлювальні джерела енергії й механізмів контрактів на різницю, заклало початок вирішення проблеми накопичення заборгованості на ринку електричної енергії та зміцнення довіри інвесторів до енергетичного сектору України.

Стратегічно важливе значення має прийняття Енергетичної стратегії України до 2050 року, яка відповідає цілям цілі Європейського зеленого курсу, ґрунтується на комплексному підході до формування й реалізації політики у сфері енергетики, та окреслює досягнення Україною вуглецевої нейтральності енергетичного сектору до 2050 року. У Енергетичній стратегії задекларовано необхідність підвищення енергетичної безпеки і зміцнення стійкості енергосистеми шляхом приєднання енергосистеми України до європейської мережі операторів системи передачі електроенергії (ENTSO-E); впровадження новітніх технологій в енергетичний сектор (зокрема виробництво й використання водню в енергетичних цілях, малі

модульні ядерні реактори, установки зберігання енергії тощо); дотримання вимог екологічної безпеки згідно з нормами ЄС; виконання міжнародних зобов'язань України щодо енергоефективності та відновлюваної енергетики; децентралізація генерації електроенергії з метою підвищення стійкості й надійності енергозабезпечення [3].

Відмічаючи стійкість критично важливої енергетичної інфраструктури та її позитивний вплив на функціонування національної економіки України в умовах війни, необхідність посилення енергетичної безпеки є беззаперечною. Цілеспрямовані регуляторні заходи, подальше вдосконалення нормативно-правової бази [4] та успішна реалізація визначених євроінтеграційним курсом України реформ дозволить забезпечити конкурентоспроможність енергетичного сектору, зміцнення енергетичної безпеки та підвищення рівня захисту навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Від енергетики виживання до інтеграції ринків: як Єврокомісія оцінила прогрес України. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/16/706689/>
2. Урядовий портал. Відбулось засідання комісії з перетворення ДП «НАЕК «Енергоатом» на акціонерне товариство. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulos-zasidannia-komisii-z-peretvorennia-dp-naek-enerhoatom-na-aktsionerne-tovarystvo>
3. Міністерство енергетики України. Україна – енергетичний хаб Європи. Уряд схвалив Енергетичну стратегію до 2050 року. URL: <https://mev.gov.ua/novyna/ukrayina-enerhetychnyy-khab-yevropy-uryad-skhvalyv-enerhetychnu-stratehiyu-do-2050-roku>
4. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. Економіка і регіон . 2019. № 3(74), С. 13–18. DOI: [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3\(74\).1755](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3(74).1755).

Наталія Гапак, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Міжнародна економічна інтеграція України є вкрай актуальною для стабільності та покращення рівня економічного розвитку. Наразі – це один з пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної політики країни. Навіть сьогодні, зі значними зруйнованими потужностями, Україна має значний потенціал для інтеграції у глобальну економіку. Розташування країни в центрі Європи, її природний і людський капітал, а також геополітичне значення створюють сприятливі умови для розвитку міжнародної співпраці. Важливим напрямом міжнародної економічної інтеграції України є її співпраця з Європейським Союзом. Україна прагне стати членом ЄС, і цей процес є одним із пріоритетів зовнішньої політики країни. Зони вільної торгівлі відіграють важливу роль у сприянні експорту та імпорту, що розширює можливості та потенціал для бізнесу. Зростання обсягів експорту та імпорту демонструє здатність України бути конкурентоспроможною на міжнародних ринках, а також забезпечує різноманітність вибору товарів та послуг. Умови теперішнього стану економіки України під час повномасштабного вторгнення росії викликає складнощі в утриманні темпу розвитку економічної співпраці з країнами-партнерами в обсягах до лютого 2022 року.

Основні засади зовнішньої політики України, затверджені на законодавчому рівні, затверджують її всеосяжну інтеграцію у політичний, економічний, правовий європейський простір та повноправне членство в ЄС, а також безпековому блоку НАТО. У 2022 р. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. І хоча, звісно, основним приводом до такого

статусу саме зараз було повномасштабне вторгнення росії, проте Україна наблизилася на ще один крок до мети, яка визначена її стратегією розвитку. Разом з тим, практичною реалізацією такої інтеграції є економічна інтеграція в рамках дії Угоди про вільну і всеосяжну зону вільної торгівлі як складової частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [2].

Зони вільної торгівлі є найпоширенішим інструментом міжнародної економічної інтеграції, обов'язковим першопочатковим етапом у процесі міжнародної інтеграції та відіграють важливу роль для підтримки економіки України в кризовий період під час повномасштабного вторгнення. Саме ця форма інтеграційних відносин також є головною формою взаємодії з країнами, з якими Україна має відповідні підписані угоди щодо міжнародної інтеграції. У зоні вільної торгівлі діє особливий торговельний режим для країн-учасниць, що передбачає усунення внутрішніх тарифів у торгівлі між країнами-підписантами та їх збереження в торгівлі з іншими країнами. Впродовж своєї новітньої історії Україна брала участь в угодах про створення зон вільної торгівлі з Грузією, Македонією, Європейською асоціацією вільної торгівлі, Чорногорією, ЄС, Канадою, Ізраїлем, Великобританією, Туреччиною. Сфера угод про вільну торгівлю охоплює: товари, послуги, державні закупівлі, а також економічну інтеграцію з Європейським Союзом.

У табл.1 показано, які основні експортні та імпорتنі позиції переважають у співпраці між Україною та країнами-підписантами угод про зони вільної торгівлі.

Таблиця 1

Експортні та імпорتنі позиції України в зонах вільної торгівлі

Країна	Рік підписання угоди	Основні експортні позиції	Основні імпорتنі позиції	Особливості на даний момент
Грузія	1996	Фармацевтична продукція; реактори, котли, машини; тютюн	алкогольні і безалкогольні напої та оцет; паливо-мінеральні; нафта, продукти її перегонки; овочі	Використання ідентичних правил походження товарів у двосторонній торгівлі
Македонія	2001	чорні метали; жири та олії; інші вироби з недорогоцінних металів	Фармацевтична продукція, електричні машини і устаткування, тютюнова сировина, овочі	
Чорногорія	2013	м'ясо та їстівні субпродукти; їстівні плоди та горіхи; жири та олії.	порох і вибухові речовини; товари, придбані в портах; алкогольні та безалкогольні напої та оцет; літальні апарати; сіль, сірка, землі та каміння	Скасування імпорتنих мит до нуля.
ЄС	2016	Зернові культури; жири та олії; чорні метали.	обладнання, машини та інші товари з високим ступенем обробки.	Тимчасова лібералізація торгівлі на період з 4.06.2022 по 5.06.2023
Канада	2017	чорні метали; жири та олії; засоби наземного транспорту.	риби і ракоподібні; транспортні засоби; устаткування; фармацевтична продукція; літальні апарати	у травні 2022 року оголошено про скасування всіх ввізних мит і тарифних квот на українську продукцію як спосіб підтримки
Ізраїль	2019	Зернові культури; жири та олії; чорні метали	Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини	Поетапне скасування ввізного мита на товари сільськогосподарського та промислового призначення.

*VIII Всеукраїнська науково-практична конференція
«Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин:
виклики глобалізації та регіональні аспекти»*

ВБ	2021	насіння й плоди олійних рослин; електричні машини та обладнання; жири та олії	Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини	Скасування всіх ввізних мит і тарифних квот на українську продукцію як спосіб підтримки України з травня 2022 року
Туреччина	2022	Зернові культури; жири та олії; насіння й плоди олійних рослин	Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини	

Джерело: розроблено на основі [2]

У західному та близькосхідному напрямку щодо експортних товарних позицій можна простежити однакові топ-3 позиції: зернові культури, жири а олії, а також чорні метали чи електричні машини/обладнання, наземний транспорт. Зрозуміло, що останні експортні позиції практично перестали постачатися, оскільки металургійні та багато машинобудівних підприємств були розгромлені або залишилися на окупованих територіях, тоді як потреба в транспортних засобах для внутрішнього забезпечення країни вкрай зросла та незабезпечена. Все це, звісно, вплинуло та скорочення обсягів експортних поставок також і в рамках дії зон вільної торгівлі. З імпорту переважали реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням рф в Україну ряд країн-партнерів підписали спрощення УВТ для підтримки функціонування економіки України. Наприклад, між Україною та ЄС був розроблений регламент з метою поглиблення торговельних відносин з ЄС та продовження експорту до інших країн світу.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535
2. Дашборд експорту України. URL: https://export.gov.ua/722-Dashbord_eksportu_ukraini

***Надія Гафинець**, здобувачка освітнього ступеня магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Огородник В.О., к.е.н., доцент*

РИНОК ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початку війни з рф, що розпочалася 24 лютого 2022 року, в Україні виникла низка негативних наслідків для країни та її громадян. Не спровокована військова агресія росії проти України призвела до серйозних руйнувань української інфраструктури, включаючи економічний, соціальний, транспортний та енергетичний сектори, а також життя місцевого населення. Масштаб руйнувань, зокрема активів та інфраструктури, станом на 1 вересня 2023 року становить приблизно \$151,2 мільярда [5], а обсяг непрямих втрат для економіки України буде залежати від тривалості конфлікту. За оцінками Національного банку України, за період війни, країна втрачає приблизно 50% свого "невиробленого" валового внутрішнього продукту (ВВП). Іншими словами, щотижня війни призводить до втрат для національної економіки у сумі понад 50 мільярдів гривень. Міжнародний валютний фонд (МВФ) оцінює збитки України внаслідок російської військової агресії також значним відсотком від валового внутрішнього продукту країни - аж 35% [9].

Що стосується ринку землі, то важко надати точну кількість збитків на даний момент, оскільки у нас є значна територія, яка піддається мінуванню, а також тимчасово окуповані

території. Загальна площа замінованих полів наразі складає 8 мільйонів гектарів, із них 6 мільйонів гектарів розташовані на окупованих територіях, а 2 мільйони гектарів - на звільнених [1]. Збитки української економіки, спричинені мінуванням полів, прогножуються досягти 800 мільйонів доларів щороку. Понад 10 років знадобиться для того, аби розмінувати сільськогосподарські угіддя України. За оцінками Світового банку, цей процес обійдеться в суму 37,4 мільярда доларів протягом наступних 10 років [4].

Проблема, пов'язана із збитками природному середовищу, не обмежується лише замінуванням. Важливо пам'ятати і про спалені ліси, забруднені водойми та руйнування природної рівноваги. Шкода, завдана збройною агресією російської федерації природному середовищу, може бути розглянута через призму різних ресурсних секторів і може виглядати наступним чином [3]:

- 11,8 млрд грн — забруднення ґрунтів;
- 844 млрд грн — засмічення земель відходами «війни»;
- 988,9 млрд грн — забруднення атмосферного повітря;
- 57,3 млрд — забруднення водних об'єктів.

Від агресії росії постраждали приблизно 20% природоохоронних територій України, що становить приблизно мільйон гектарів. Наразі під окупацією знаходяться 8 заповідників і 10 національних природних парків [6].

Втрати доступних посівних площ оцінюються в понад 25%, зрошуваних земель-понад 70%, ягідників-близько 25%, садів – 20% [8]. Також значних втрат сільському господарству завдав підрив дамби Каховської ГЕС. За даними Мінагрополітики, водосховище було джерелом зрошення для 94% систем у Херсонській, 74% — у Запорізькій, і 30% — у Дніпропетровській областях. Загалом, вода з нього надходила до 584 тис. га, що становить майже 1,4% всіх сільгоспземель України [7].

Іншою значущою проблемою є серйозна руйнівна дія на об'єкти інфраструктури, такі як склади, транспортна, енергетична та переробна промисловість. За оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, під час тривалої війни в Україні суттєво знищено сільськогосподарські землі на 13%. Значна частина цих земель залишається під загрозою подальшої деградації. Важливо відзначити, що понад 200 тисяч гектарів територій у зоні бойових дій зараз забруднені мінами, боєприпасами та уламками [2].

Внаслідок російсько-української війни на території України виникли надзвичайно серйозні збитки, які неможливо відновити. Руйнування плідного верхнього шару ґрунту, який нагромаджувався століттями, відбувається внаслідок вибухів ракет, різних типів артилерійських снарядів, авіаційних бомб, транспортних засобів, безпілотних літальних апаратів, а також інших видів бойових артефактів. Це призводить до значних змін у фізичних, хімічних і фізико-хімічних властивостях ґрунтів та, відповідно, до втрати їх родючості. Ці збитки означають, що на таких землях протягом тривалого часу неможливо отримати жодних врожаїв.

Зважаючи на серйозність та небезпеку даної ситуації, вже розробляються засоби та механізми, які мають на меті мінімізувати наслідки військових дій в найближчі роки. Проте, незважаючи на військовий конфлікт на території України, земельні ділянки, призначені для сільськогосподарського використання, залишаються привабливими об'єктами для інвестицій, оскільки вони залишаються стабільним активом порівняно з іншими видами інвестицій. Ринок землі продовжує функціонувати, особливо в західних та центральних регіонах країни.

Список використаних джерел:

1. Втрати української економіки через заміновані поля становитимуть \$800 млн щорічно - дослідження. Інтерфакс-Україна. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/917797.html>.

2. Децик О., Алексеев В. Урятувати українські чорноземи. Як війна знищує родючість наших земель і що з цим робити. LB.UA. 2022. URL: https://lb.ua/economics/2022/12/19/539410_uryatuvati_ukrainski_chornozemi_yak.html.
3. Екологічний тероризм рф в Україні – збитки за даними Держекоінспекції АрміяInform. 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/26/ekologichnyj-teroryzm-rf-v-ukrayini-zbytky-za-danymy-derzhekoinspekcziyi/>.
4. Замінована Україна. „СВОБОДА“ – ГАЗЕТА УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В АМЕРИЦІ. 2023. URL: <https://svoboda-news.com/svwp/%D0%B7%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0/>.
5. Звіти про збитки інфраструктури. Damaged In Ua. 2023. URL: <https://damaged.in.ua/damage-assessment>.
6. Медведенко Л. Екологічний тероризм рф в Україні — збитки за даними Держекоінспекції. АрміяInform. 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/26/ekologichnyj-teroryzm-rf-v-ukrayini-zbytky-za-danymy-derzhekoinspekcziyi/>.
7. Писарев О. У 2023 році українська земля подорожчала ще на 20%: коли ціни зростуть до рівня європейських. МінфінМедіа. 2023. URL: <https://minfin.com.ua/ua/realty/articles/nestacha-prodavciv-i-podorozhchannya-v-umovah-viyni-yak-zminyuetsya-rinok-zemli/>.
8. Проект Плану відновлення України. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2023. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/rec-overgrada/ua/new-agrarian-policy.pdf>.
9. Рихліцький В. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. Українська правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>

*Микола Гембік, студент 5 курсу
Любомир Цугорка, студент 5 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Газуда М. В., д.е.н., професор*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Складні умови господарювання в межах економічної системи країни та її регіонів супроводжуються глибокими кризовими ситуаціями, спадом виробництва та фінансовою нестабільністю функціонування підприємств. При цьому, продуктивність праці відображає взаємозв'язок між кількістю та якістю виконаної роботи і вартістю використаних ресурсів. Зростання продуктивності праці означає збільшення обсягу господарської діяльності за умови незмінних витрат ресурсів. Тому питання підвищення продуктивності праці та застосування ефективних методів управління нею є одним із головних чинників для подолання економічного занепаду та забезпечення стійкого і потужного зростання як економіки в цілому, так і рівня життя населення. Продуктивність праці є однією з найважливіших економічних категорій, в якій найбільш повно відображається ефективність суспільного виробництва.

З метою ефективного забезпечення процесу функціонування підприємства керівник має не тільки спланувати і організувати роботу, але й вмотивувати людей виконувати її згідно до опрацьованого плану. Таким чином, головною умовою розвитку господарської діяльності

підприємств в умовах нестабільної економіки є застосування ефективних програм управління продуктивністю праці та її підвищення, що допомагає їм збільшити конкурентоспроможність на ринку. Кожне підприємство характеризується певним рівнем продуктивності праці, який може зростати або знижуватися під дією різноманітних факторів.

Підвищення рівня продуктивності праці, передусім в межах окремо взятого підприємства має вагомий вплив на розвиток економічної системи і суспільний розвиток в цілому. Зазначене зумовлює необхідність дослідження факторів, що впливають на рівень продуктивності праці, та розкриття резервів її підвищення. Фактори зростання продуктивності праці – це вся сукупність рушійних сил і чинників, що ведуть до збільшення продуктивності праці. На рівень і динаміку продуктивності праці впливають також умови, в яких протікає процес праці. Вони підсилюють дію того чи іншого фактора або послаблюють його дію [2].

Зростання продуктивності праці забезпечує збільшення реального продукту й доходу, а тому воно є важливим показником економічного зростання підприємства. Успішне управління підприємством зумовлюється своєчасним розпізнаванням кризи, симптомів її настання. Зниження продуктивності праці виробництва не може не відображати можливість передбачення кризи. Це може бути результатом соціально-економічних, організаційно-психологічних, технологічних криз у суспільстві. За таких умов підприємства не можуть ефективно застосовувати свій виробничий потенціал та в повному обсязі використовувати трудові ресурси. Це призводить до [1, с. 68]: зменшення платоспроможності попиту на товари, роботи послуги у зв'язку з низьким рівнем життя населення; зменшення грошових надходжень на підприємства (зменшення оборотних коштів, необхідних для формування оборотних фондів); повільного збуту вітчизняних товарів і послуг на внутрішньому ринку, зменшення обсягу продаж; низької завантаженості виробничих потужностей підприємств, масових звільнень персоналу.

Таким чином, управління продуктивністю праці на підприємстві в зазначених умовах повинно зосереджуватися на удосконаленні підходів до забезпечення високого кваліфікаційного потенціалу персоналу, можливості його подальшого навчання, перекваліфікації. В зазначеному контексті доцільним є використання як матеріальних, так і нематеріальних чинників впливу з метою мотивування і стимулювання діяльності членів організації, персоналу в цілому.

Список використаних джерел:

1. Сікал В., Холодницька А. Управління продуктивністю праці в умовах нестабільної економіки. Проблеми і перспективи економіки та управління. № 3 (7), 2016. С. 66-71.
2. Фактори зростання продуктивності праці. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/econom-praci/4323>

Андрій Готько, магістр

Мілан Жиган, магістр

ДВНЗ Ужгородський національний університет, м. Ужгород

Науковий керівник: Молнар О.С., к.е.н., доцент

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНИХ МАРШРУТІВ

Сьогодні підприємства обслуговують клієнтів з високими вимогами. Це включає в себе надання продукції світового класу за помірними цінами та високу якість обслуговування. Для компаній, які доставляють товари та послуги до дверей клієнтів, значна частина цього досвіду полягає у швидкій та своєчасній доставці. Адже дослідження McKinsey показує, що більше половини багатоканальних споживачів готові змінити бренд, якщо терміни доставки занадто довгі.

З іншого боку, тиск на компанії подвійний: Задовольнити високі вимоги клієнтів, утримуючи при цьому витрати під контролем, а рівень продуктивності - на високому рівні. Або втратити їх на користь конкурентів. Де є місце з найбільшим потенціалом для досягнення обох цілей? Остання миля, враховуючи, що на неї припадає понад 53% витрат на доставку. Ось чому ланцюги поставок потребують технологій для автоматизації логістичної діяльності з кінця в кінець, щоб заощадити час, підвищити ефективність і зменшити залежність від людини [2].

Простіше кажучи, оптимізація маршрутів (ОМ) - це процес пошуку найшвидшого та найефективнішого маршруту між будь-якими двома точками на землі. Однак це більше, ніж просто планування маршруту або пошук найкоротшого шляху між пунктами А і Б. Найкращі маршрути для бізнесу зазвичай залежать від багатьох різних факторів - де знаходяться клієнти, коли вони хочуть, щоб їх обслужили, трафік і дорожні умови в будь-який момент часу, а також від того, який водій або транспортний засіб потрібен для виконання роботи. З цією метою оптимізація маршруту - це метод використання штучного інтелекту для визначення найшвидшого та найефективнішого маршруту до всіх ваших зупинок і пунктів призначення. Тестуючи кілька сценаріїв "що, якщо", система оптимізації маршрутів пропонує різні варіанти маршрутів, беручи до уваги витрати, доступні ресурси, історичні дані та реальні дорожні обмеження. Це дозволяє скоротити операційні витрати, заощадити час і підвищити продуктивність праці.

Використання передового програмного забезпечення для оптимізації маршрутів також допомагає впорядкувати процеси доставки та оптимізувати наземні операції, включаючи відвантаження, транспортування, доставку "останньої милі" та зворотну логістику.

Підсумовуючи, можна сказати, що оптимізація маршрутів - це стратегія, яка дозволяє вашій компанії забезпечити найефективніший маршрут для свого автопарку.

Хоча це базова концепція, існує багато факторів, які впливають на хорошу оптимізацію маршрутів. Раніше компанія просто знаходила найкоротшу відстань між двома точками на карті і відправляла водіїв у дорогу.

Однак, завдяки технологічному буму останніх кількох десятиліть, оптимізація маршрутів перетворилася на більш точну науку. Стратегії враховують час доби, транспортні маршрути, плату за проїзд, погоду, завантаженість портів тощо. Дані збираються і екстраполюються для досягнення максимальної ефективності, а штучний інтелект навіть використовується багатьма системами для точного і швидкого прийняття рішень.

Враховуються навіть такі речі, як звички оператора та типи вантажу. Те, що починалося з простої навігації, переросло у велику базу знань. Тепер компанія може знати точний час прибуття і планувати кожне відправлення з точністю до хвилини.

За допомогою належних інструментів оптимізації маршрутів бізнес може заощадити до 20% пробігу та збільшити кількість замовлень на 100% без збільшення автопарку [2].

Список використаних джерел:

1. Що таке оптимізація маршрутів у логістиці? URL: <https://sinay.ai/en/what-is-route-optimization-in-logistics/> (дата звернення: 10.11.2023).
2. Остаточний посібник з оптимізації логістичних маршрутів. URL: <https://locus.sh/route-optimization/> (дата звернення: 11.11.2023).
3. Оптимізація маршрутів в логістиці: Відкриваємо ефективність. <https://www.kosmo.delivery/en/blog/route-optimization-logistics> (дата звернення: 15.11.2023).

*Ірина Грабчук, к.е.н., доцент
Марина Шаховець, студентка 4 курсу
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир*

ОЦІНКА ДІЙ ЄС НА ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Повномасштабне вторгнення російських військ, яка розпочалося 24 лютого 2022 року, змінило життя України і також суттєво вплинула на країни Європейського Союзу та й світу в цілому. Це вторгнення має глобальний вплив, оскільки порушує міжнародне право та стабільність. Країни ЄС рішуче засудили жорстоку воєнну агресію і підтримують Україну. ЄС неодноразово надавав і надає оборонну, політичну, гуманітарну, економічну та інформаційну допомогу.

Під час ведення бойових дій, боротися з ворогом і підтримувати економічну сферу надзвичайно складно, але саме економіка є одним з найважливіших елементів функціонування будь-якої країни. Для того, щоб оцінити дії ЄС на вторгнення росії в Україну, саме в економічному аспекті потрібно чітко виділити, яка допомога була надана за цей період (таблиця 1).

Таблиця 1

Напрями допомоги Україні (узагальнено на підставі [1; 2])

Напрямок	Дії ЄС
Санкції	ЄС прийняв 11 пакетів економічних та індивідуальних санкцій, щоб посилити існуючі санкції ЄС та зупинити їх обхід, тим самим підриваючи кампанію президента росії та його доходи. Ці санкції вже сильно впливають на російську економіку та здатність росії фінансувати свою агресію
Заборона транзиту	Щоб мінімізувати ризик обходу санкцій, прийнято рішення про заборону транзиту через територію росії багатьох товарів і технологій, які можуть сприяти воєнному та технологічному посиленню росії або розвитку оборонного або безпекового сектора
Контроль імпорту-експорту	Рада ЄС додала додаткових 87 суб'єктів до списку суб'єктів, які безпосередньо підтримують воєнно-промисловий комплекс росії у її воєнному нападі на Україну
Енергетична безпека	ЄС координує дії для забезпечення постачання енергетики та доступних цін. Це включає фазове виведення залежності від російського викопного палива
Обмеження на газ	У листопаді 2022 року Рада ЄС погодила нові заходи, спрямовані на забезпечення та розподіл постачання газу в ЄС

В цілому ЄС за перший рік повномасштабного вторгнення росії в Україну надав допомогу на суму близько 67 мільярдів євро і ця цифра постійно збільшується, зокрема:

- фінансова допомога – 27,32 мільярда євро;
- гуманітарна допомога – 2,14 мільярда євро;
- військова допомога 5,6 мільярда євро [3].

Також протягом літа 2023 р. ЄС висловив чіткий сигнал, оголосивши про новий пакет підтримки на суму 50 мільярдів євро, який буде надано до 2027 року, що подвоює загальні зобов'язання ЄС. Зокрема, були важливі нові багаторічні зобов'язання від окремих європейських країн [3].

Оцінити надану ЄС допомогу Україні досить складною. Адже, не можливо об'єктивно оцінити, чи було достатньо фінансування для України, оскільки немає об'єктивної міри грошової вартості гуманітарних та інших потреб. Однозначно, що допомога ЄС є відчутною для нашої країни, а про її достатність та своєчасність можна стверджувати тільки з плином

часу. В цьому контексті важливо пам'ятати, що економічна допомога це лише один аспект партнерства між ЄС та Україною. ЄС також активно сприяє політичному діалогу, сприяє реформам та надає технічну допомогу. Оцінка будь-якої форми допомоги це складний процес, який вимагає глибокого аналізу та розуміння контексту.

Список використаних джерел:

1. 11th package of sanctions on Russia's war of aggression against Ukraine: additional 71 individuals and 33 entities included in the EU's sanctions list and new tools to counter circumvention and information warfare. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/23/11th-package-of-sanctions-on-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-additional-71-individuals-and-33-entities-included-in-the-eu-s-sanctions-list-and-new-tools-to-counter-circumvention-and-information-warfare/>
2. Impact of Russia's invasion of Ukraine on the markets: EU response. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-the-markets-eu-response/>
3. Ukraine Support Tracker. A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. Kiel Institut für Weltwirtschaft. July 2023. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

*Денис Гуй, здобувач освітнього ступеня магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Огородник В.О., к.е.н., доцент*

АКТИВІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Протягом останнього десятиріччя зросла конкуренція на національному ринку нерухомості, що викликало потребу у виправленні наявної асиметрії якісного та кількісного складу професіоналів, які беруть участь у цьому ринку.

Важливо зауважити, що більшість проблем на ринку нерухомості виникли не внаслідок війни. За думкою більшості експертів, основною причиною є тінізація операцій у сфері нерухомості, яка відбувається як серед ріелторів, девелоперів, оцінювачів, так і управителів.

Вивести сектор операцій з нерухомим майном із "тіні" в коротко- та середньостроковій перспективі фактично неможливо. Однак можна спробувати зменшити обсяг його тіншової складової. Ми вважаємо, що ключовим інструментом в цьому напрямі повинна стати потужна інформаційно-роз'яснювальна кампанія, спрямована на підсвічування переваг легальної діяльності на ринку нерухомості.

Після проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії раціонально активізувати діяльність податкової служби у співпраці з комунальними підприємствами, спрямованою на виявлення нелегальних операцій на ринку нерухомості.

Потребує також державного врегулювання професійна діяльність на ринку нерухомості, що реалізує такі специфічні функції:

- створення нормальних умов для роботи всіх учасників ринку;
- забезпечення дотримання учасниками законодавства при здійсненні операцій з нерухомими об'єктами;
- захист учасників ринку від несумлінності і шахрайства окремих осіб або організацій;
- забезпечення процесу ціноутворення на жнерухомість на основі збалансування попиту і пропозиції;
- створення умов для інвестування та фінансування об'єктів нерухомості, що стимулюють підприємницьку діяльність в сфері нерухомості (будівництва, девелопменту);

– створення нових ринків, підтримка необхідних суспільству ринкових структур, ринкових нововведень тощо;

– вплив на ринок з метою досягнення якихось суспільних цілей (наприклад, для підвищення темпів зростання економіки, зниження рівня безробіття, вирішення житлової проблеми тощо).

У свою чергу, держава разом з органами місцевого самоврядування повинні виконувати ключові завдання на ринку нерухомості, такі як проведення та контроль реєстрації власності та угод з нерухомістю, зонування територій, архітектурно-будівельний контроль, ліцензування діяльності професійних учасників ринку і підтвердження їхньої кваліфікації тощо.

Для ефективної реалізації цих функцій необхідно створити ефективну систему інститутів, що в кінцевому підсумку сприятиме економічному розвитку відповідних територій. Таким чином, ключовою є ринкова інфраструктура, яка включає різноманітні установи, підприємства та організації, що обслуговують різні сегменти ринків і створюють сприятливі умови для їх ефективної діяльності.

Ефективне функціонування ринку нерухомості обумовлене різноманітними аспектами державного регулювання, яке включає в себе вдосконалення законодавчої, нормативної, та методичної бази, розвиток системи освіти та підвищення кваліфікації, ліцензування та сертифікації діяльності, а також контроль за монополіями та забезпечення конкуренції та захисту споживачів. Інтереси держави на ринку нерухомості представлені різними структурами, включаючи державні та місцеві органи архітектури та містобудування, які визначають та узгоджують містобудівні плани, створюють кадастр містобудівних об'єктів та видають будівельні дозволи. Органи державної реєстрації прав на нерухомість та угоди, агентства, що регулюють містобудівний розвиток та землекористування, інші інстанції, відповідальні за інвентаризацію та облік будівель, та інші інспекції, що наглядають за будівництвом та експлуатацією.

Отже, вплив держави на функціонування ринку нерухомості проявляється не лише на зовнішньому рівні, але і в самому серці внутрішніх процесів цього ринку. Загалом, слід відзначити, що, незважаючи на значний рівень саморегуляції на ринку нерухомості, участь держави у забезпеченні його функціонування має ключове значення. Однак надмірне втручання може призвести до руйнівних наслідків для всієї системи. Таким чином, основна мета державного регулювання на ринку нерухомості має полягати в забезпеченні його стійкості, збалансованості та ефективності.

Список використаних джерел:

1. Національне агентство з питань запобігання корупції. Висновок антикорупційної експертизи проекту Закону України «Про ріелтерську діяльність в Україні». URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/27640/?hilite=>
2. Незадекларована праця в Україні: характер, масштаби та шляхи її подолання. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---lab_admin/documents/projectdocumentation/wcms_630069.pdf
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів від здачі в оренду нерухомого майна : Проект Закону Верховної Ради України від 06.08.2020. № 3928-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69644

Ольга Данча, студентка 5 курсу

Ігор Лапоног, студент 5 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Газуда М. В., д.е.н., професор

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Забезпечення успішного функціонування суб'єкта господарювання супроводжується необхідністю здійснення організаційно-управлінської діяльності у напрямі побудови дієвої маркетингової системи, що може суттєво вплинути на результати господарювання, підвищення рівня конкурентоспроможності в складних умовах впливу зовнішнього середовища, сформувати конкурентні переваги передусім над виробниками аналогічної продукції, що виготовляє підприємство.

Зазначені умови зумовлюються накопиченням і ефективним використанням маркетингового потенціалу здатного швидко реагувати і адаптовуватися до змінності, нових викликів, умов ринкового середовища, правил і норм ринкової економіки.

Понятійно-категорійний апарат дослідження маркетингового потенціалу тісно переплітається з поняттями маркетингової діяльності підприємства, формування збутової політики, освоєності споживчих ринків, побудови дієвої системи маркетингу на підприємстві з окресленням можливостей активізації процесу здійснення маркетингової діяльності тощо. Водночас грамотно побудована маркетингова політика компанії передбачає процес організаційно-управлінського характеру спрямованого на досягнення цілей у забезпеченні ефективної маркетингової діяльності підприємства.

У науковій літературі окреслюються теоретичні основи формування маркетингової системи, маркетингової політики організації, здійснення маркетингової діяльності з обґрунтуванням особливостей і наукових аспектів зорієнтованих на задоволення споживчих потреб. Доцільно відмітити, що системний підхід до побудови маркетингу зумовлюється знаннями стосовно конкурентних переваг задоволення попиту споживачів, створення відповідної виробничої системи з виготовлення продукту, пропонованої послуги, що надає можливості «підприємству досягти високого рівня показників господарської діяльності (фінансові результати, обсяг майна, частка збуту на ринках) за рахунок задоволення у повному обсязі потреб своїх прямих споживачів» [2].

Маркетинговий потенціал є невід'ємною складовою загального потенціалу суб'єкта господарювання сприяючи підвищенню рівня конкурентоспроможності виготовленого підприємством продукту і можливості його постачання на ринок. Від сформованого маркетингового потенціалу залежить рівень розвитку і функціонування підприємства його ефективна діяльність з оптимальним використанням виробничо-господарського, фінансово-економічного, інформаційного, техніко-технологічного.

До цієї когорти означених потенціалів підприємства ми б запропонували доповнити екологічною складовою його розвитку, оскільки можливості забезпечення екологічного потенціалу організації нині набуває особливої актуальності в плані виробництва якісної й екологічної продукції, яка матиме значний попит на споживчому ринку. Екологічна складова розвитку підприємства зумовлюється концептуальними постулатами з акцентом на забезпечення сталого розвитку сфері і видів економічної діяльності, зокрема господарюючих суб'єктів, які в умовах екологізації діяльності повинні нести відповідальність за виготовлений продукт і поставлений на ринок, оскільки цей продукт чи товар повинен бути не тільки якісним але й екологічним. Отже, «об'єктивізується потреба забезпечення свідомої, відповідальної поведінки підприємств як в процесі реалізації основної діяльності, так і щодо

питань імплементації техніко-технологічних новацій та інноваційного розвитку в цілому» [1, с. 40].

Таким чином, узагальнення означених вище науково-теоретичних підходів до розкриття економічної сутності маркетингового потенціалу дає можливість прослідкувати особливості формування маркетингового потенціалу підприємства, що базується передусім на можливостях і задіяних способах досягнення цільової спрямованості розвитку і функціонування організації. Це фактично ті можливості, які дають змогу задовольнити потреби споживача, передбачити зазначені потреби і швидко диверсифікувати виробництво у необхідному руслі – задоволення споживчих потреб та отримання максимальної вигоди з економічної точки зору.

Список використаних джерел:

1. Гречко А. В., Очеретяна О. В. Дослідження еволюції наукової думки в аспектах визначення сутності поняття «сталий розвиток підприємства». Підприємництво та інновації. 2020. № 15: С. 37-41. URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/382>
2. Комплекс маркетингу підприємства та його інструментальна структура. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162143/Мурзіна.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

*Злата Дуленко, студентка 3 курсу
Одеського національного економічного університету, м. Одеса
Науковий керівник: Артюх О.В., д.е.н, професор*

СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Сучасна економіка характеризується швидкістю, глобальністю та оперативністю, що вимагає підвищеної уваги до розробки стратегій управління. Створення ефективної обліково-аналітичної системи є необхідністю для задоволення потреб у оперативності, повноті та достовірності інформації. Організація стратегічного управлінського обліку стає ключовим чинником для збереження стійкості та підвищення конкурентоспроможності.

Стратегічний управлінський облік – облікова система, яка включає в себе: фінансовий та управлінський облік, дослідження зовнішнього середовища та планування стратегії. Це поєднання надає змогу приймати управлінські рішення з приводу розвитку підприємства, а також інвестори, користуючись цією інформацією, приймають рішення щодо вкладення коштів. Стратегічний облік існує для сприяння створення і реалізації ділової стратегії та є засобом досягнення поставлених цілей підприємства.

Об'єктами стратегічного управлінського обліку є елементи виробництва, процеси бізнесу та оцінка їх ефективності, економічний потенціал, прогнозовані фінансові показники та ринкові фактори, що впливають на розвиток підприємства. Ця система обліку націлена на забезпечення важливої інформації, необхідної для успішного росту та адаптації підприємства до змін у середовищі.

Розглянемо етапи стратегічного управління за умови інформаційної підтримки бухгалтерського обліку:

1. Стратегічне планування – стратегічний та фінансовий аналіз на базі даних бухгалтерської фінансової та управлінської звітності.

2. Стратегічна орієнтація – бухгалтерські звіти у зрозумілій для всіх внутрішніх користувачів формі і стратегічний та фінансовий аналіз на базі даних бухгалтерської фінансової та управлінської звітності.

3. Стратегічний контроль – кошториси, фінансові бюджети, дані внутрішнього та зовнішнього аудиту і стратегічний та фінансовий аналіз на базі даних бухгалтерської фінансової та управлінської звітності [1].

Для якіснішого обліку діяльності підприємства використовують звітність за сегментами. Порядок її складання для зовнішніх користувачів визначений НП(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами», для внутрішніх користувачів він практично не розроблений. В НП(С)БО 29 під звітним сегментом розуміють господарський або географічний сегмент, який визначений підприємством на основі його організаційної структури. Сегмент може бути визначений і за критерієм дотримання єдиного технологічного процесу, який може здійснюватися в декількох географічних регіонах, що обумовлене стадіями виробництва продукції, політикою після продажного обслуговування, умовами доставки товарів тощо [2]. З погляду управлінського обліку сегменти, про які йдеться в НП(С)БО 29, є найбільше «розвиненими» видами центрів відповідальності, а саме центрами інвестицій.

У міжнародній практиці розкриття інформації, необхідної користувачам для оцінки характеру й фінансових наслідків різних видів діяльності, які веде компанія, регулюється МСФЗ 8 «Операційні сегменти». Цей стандарт може бути застосований до окремої або консолідованій фінансовій звітності компанії, чиї боргові або часткові інструменти реалізуються на біржі або плануються до випуску для одержання котирування на біржі. Поділ господарський і географічний сегменти пропонується у МСФЗ 14 «Відстрочені рахунки тарифного регулювання», в якому господарським сегментом названа частина діяльності компанії з виробництва певної продукції, виконання певної роботи, надання певної послуги або однорідна група товарів, робіт, послуг, яка піддана ризикам і одержанню прибутків, відмінним від ризиків і прибутків по інших товарах, роботах, послугах або однорідних групах товарів, робіт, послуг [3].

Отже, стратегічний управлінський облік дозволяє забезпечити необхідною інформацією внутрішніх і зовнішніх учасників підприємницької діяльності для прийняття управлінських рішень та оцінки ризиків і фінансового стану підприємства, що стає основою для розробки стратегії підприємства.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 14 «Відстрочені рахунки тарифного регулювання»: IFRS Foundation. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%2014_ukr_2022.pdf
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 "Фінансова звітність за сегментами": Наказ Міністерства фінансів України від 19.05.2005. № 412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-05#Text>
3. Шайкан А. В. Облік з метою стратегічного управління як інструмент інтеграції вітчизняних підприємств у світове господарство. Вчені записки : зб. наук. пр. Київ : КНЕУ, 2012. Вип. 14, ч. 1. С. 162-169.

*Дмитро Залєвський аспірант,
Оксана Пащенко, к.е.н., доцент*
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Енергетика є базовою галуззю господарського комплексу України та фундаментом її національної безпеки. Забезпечення економіки та населення тепловою енергією є одним із головних завдань країни, що впливає на якість життя населення та соціально-економічну

стабільність суспільства. Нині в Україні тепла енергетика та сфера її споживання перебувають в кризовому стані, а це негативно відображається на рівні енергетичної і національної безпеки. До головних факторів негативного впливу відносять: незадовільний технічний стан об'єктів теплової енергетики, застарілий житловий фонд, що спричиняє надмірні втрати тепла при виробництві, транспортуванні та споживанні.

Нині Україна перебуває у складних обставинах, кожна сфера діяльності намагається адаптуватися до умов воєнного стану. Воєнні дії в Україні призвели до змін ринку теплоенергетичного обладнання, адже масовані обстріли зумовили масштабні руйнування енергетичної системи. В сучасних умовах особливостями ринку теплоенергетичного обладнання являється зростання попиту, збільшення ціни, зміна структури ринку, зниження виробництва, зростання вартості сировини та зниження рівня доходів.

Внаслідок руйнування частини теплоелектростанцій і трубопроводів попит на обладнання для альтернативних джерел тепла, таких як сонячні і вітрові електростанції, твердопаливні котли та теплові насоси зріс. А це зумовило зростання цін на обладнання, що зумовило обмеження поставок, адже ціни на теплоенергетичне обладнання зросли. На ринку теплоенергетичного обладнання спостерігається зміна його структури, так частка імпортованого обладнання зменшилася, а частка вітчизняного виробництва збільшилася [1]. Наприклад, попит на сонячні електростанції зріс у декілька разів, це пов'язано із тим, що сонячні електростанції є відносно простими та недорогими в монтажі та не потребують постійного обслуговування. Ціни на сонячні панелі та інвертори зросли на 30-50%, це пов'язано з підвищенням попиту та обмеженими поставками обладнання з Китаю, який є основним виробником сонячних панелей. У той же час, вітчизняні виробники твердопаливних котлів збільшили виробництво на 20-30%, що зумовлено зростанням попиту на альтернативні джерела тепла та з обмеженими можливостями імпорту обладнання з Європи [2].

Основними споживачами енергії є житлово-комунальний сектор (44%), промисловість (35%) та інші галузі економіки (близько 21%). Частка централізованого опалення у загальній структурі тепlopостачання України складає близько 42%, централізованою системою тепlopостачання забезпечується близько 60% загальної площі, гарячим водопостачанням і понад 40% загальної площі житлового фонду України [3].

Основними наслідками війни на ринку теплоенергетичного обладнання є знищення та пошкодження теплоелектростанцій і трубопроводів, зростання попиту на обладнання для альтернативних джерел тепла. Внаслідок воєнних дій було знищено або пошкоджено понад 20% теплоелектростанцій, а також десятки тисяч кілометрів теплотрас. Це призвело до дефіциту тепла в багатьох регіонах України. У післявоєнний період попит на обладнання для альтернативних джерел тепла буде зростати, а ціни на обладнання залишатимуться високими, а це сприятиме розвитку вітчизняного виробництва теплоенергетичного обладнання [4]. Отже функціонування ринку теплоенергетичного обладнання в сучасних умовах є динамічним та досить складним.

Список використаних джерел:

1. "Доповідь про перспективи розвитку ринку теплоенергетичного обладнання в Україні після війни", Всеукраїнський інститут розвитку інфраструктури, 2023 р. С. 2-9.
2. "Доповідь про вплив війни на ринок теплоенергетичного обладнання в Україні", Національна асоціація виробників теплоенергетичного обладнання України, 2023 р. С.4-6.
3. Андріанова І.І. Дослідження ринку теплової генерації електроенергії і тепlopостачання в Україні. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/npmaup/2010_3/pdf_fi
4. Гриньов В.І. Вплив війни на ринок теплоенергетичного обладнання в Україні. 2023. С.2-4

*Ярослава Йокоб, студентка 2 курсу магістратури
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Огородник В.О., к.е.н., доцент*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В даний період важливою частиною системи економічних відносин є ринок нерухомості. Саме на ньому встановлюються ціни на нерухомість і він є механізмом їх регулювання. Проте, в реаліях сьогодення ринок нерухомості змінився внаслідок пандемії та військового стану на території України [6].

Стан ринку нерухомості впливає на створення ефективної діяльності всіх складових економічної системи та забезпеченні сприятливих умов для стимулювання інвестиційних процесів і стабільного економічного росту [4]. Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України призвело до значного порушення функціонування національної економіки і ринку нерухомості насамперед [4].

Протягом останнім трьох років ринок нерухомості зазнав достатніх коливань та змін. Виявляється, що у 2021 році він перебував у процесі відновлення після карантинних обмежень з 2020 року. Попит на житлову нерухомість відчутно зріс у другому півріччі 2021 року порівняно за такий самий період 2020 року. Покупці шукали квартири як для власного використання, так і для вкладення коштів та отримання додаткового доходу. З початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2024 року на ринку нерухомості відбувся дисбаланс. Проекти з будівництва нерухомості були різко зупинені у всіх регіонах України. Протягом перших місяців війни ринок нерухомості практично зупинився. Міністерство юстиції одразу закрило доступ до державного реєстру прав на нерухоме майно, щоб унеможливити втручання в систему і незаконно заволодіти житлом. Протягом наступних двох місяців доступ до реєстру відновили [5]. З початком повномасштабного вторгнення відбулося велике переміщення населення зі сходу та півдня на захід України [1].

Як показує статистика, найбільшими потреба ВПО при переміщенні в західні області країни є доступ до роботи та безпечне місце проживання. Внаслідок цього зріс попит на нерухомість в порівняно безпечних регіонах. На Заході України будівництво майже не зупинялося. Відповідно до статистичних даних порталу з нерухомості ЛУН.ua [3], на початку листопада 2022 року найбільша ціна за м² у новобудовах спостерігалася у Львівській (46 700 грн) та Закарпатській області (39 800 грн), а найдешевше житло можна було знайти у Хмельницьку та по області (21 000 грн і 20 000 грн відповідно). До порівняння, ціна м² первинного житла в попередньому році у Львові становила 24 700 грн, Закарпатській області – 21 500 грн, Хмельницькому – 15 000 грн та Хмельницькій області – 14 500 грн [3].

Спрогнозувати, коли ринок нерухомості почне знову функціонувати хоча б на половину своїх потужностей досить складно. Війна та її наслідки вплинули на запит покупців нерухомості. Окрім звичних зручностей (компактні квартали, наявність зон відпочинку, прогулянкових алей, дитячих та спортивних майданчиків, безпечних дворів) українці почали звертати увагу на безпечність – наявність підземних паркінгів або бомбосховищ [2].

Отже, ринок нерухомості являє собою складну, унікальну систему правових та соціально-економічних відносин, які виникають між суб'єктами, що існують на цьому ринку, тобто покупцями та продавцями. В реаліях сьогодення ринок нерухомості перебуває в дисбалансі в залежності від регіону та безпекової ситуації всередині країни.

Список використаних джерел:

1. Кобзан С.М., Поморцева О.Є., Штерндок. Аналіз ситуації на ринку нерухомості України під час військового стану. Тенденції та перспективи: 2023. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/2709-4685/article/view/3110/31414>.

2. Курах О. Панухник О. Ринок нерухомості на заході України у часи війни 2023. URL:https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39302/2/FMNECPS_2022_Kurakh_O-Real_estate_market_in_western_176-178.pdf.
3. Портал нерухомості. URL: <https://misto.lun.ua/stat/kyiv><https://misto.lun.ua/stat/kyiv>
4. Цісар Г.А. Ринок нерухомості як складова економіки країни та його особливості в умовах воєнного стану в Україні: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця 2-3 березня 2023 року). Вінниця: ВНТУ, 2023. С.80-81.
5. Як змінилися ціни на ринку комерційної нерухомості у 2022 році. URL: <https://budport.com.ua/news/24342-yak-zminilis-cini-na-rinku-komerciynoj-neruhomosti-u-2022-goci>.
6. Якубик А. Сучасний стан ринку нерухомості в Україні: Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 листопада 2021 р., м. Ужгород). Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021.С.173.

*Катерина Кандагура, кандидат наук з державного управління, доцент,
Вікторія Чернявська, здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ*

НОВІ ДІДЖИТАЛ-ВИКЛИКИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Діджиталізація є невід’ємною складовою змін, які потребує майже кожна сфера сьогодні. Криза, що спричинена пандемією COVID-19 показала, що ті типи організацій, які змогли адаптуватися під нові виклики та впровадити нові технології у свою діяльність, отримали від кризи навіть вигоду та зростання прибутків.

Діджиталізація в умовах воєнного стану може відігравати важливу роль у забезпеченні ефективності управління, збільшенні відповідності безпеці та забезпеченні стійкості суспільства.

Воєнний стан - це період надзвичайного стану, коли організації і керівники стикаються зі складними обставинами, які вимагають ефективного та швидкого реагування. У таких умовах, діджитал - технології відіграють ключову роль у забезпеченні успішної роботи і оптимізації управління організацією. Нові виклики – це завжди складно, породжує нові проблеми та загострює існуючі кризи. Війна – це виклик, який вимагає ефективного функціонування системи публічного управління, щоб загроза зовні не зламала країну зсередини [2].

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та збільшення масиву інформації призводять до адаптації всіх сфер діяльності суспільства до нового, швидшого темпу роботи. Digital-технології в сфері державного управління є основою її трансформації та потенційний приклад, яким чином необхідно використовувати переваги цифровізації. Тому, на законодавчому рівні пріоритетним напрямком державної політики виступає впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування [1].

Як приклад можна розглянути проект: «Хаби цифрової освіти». Понад 3 тисячі бібліотек продовжують навчати українців цифрової грамотності за сприяння Міністерства цифрової трансформації. Він тривав із жовтня 2022 року.

«Станом на 2022 рік в Україні діяло більше ніж 26 000 бібліотек, які відвідували понад 240 тисяч користувачів. Чимало з них приєдналися до популяризації освітніх інновацій та стали офіційними хабами цифрової освіти. Також бібліотекарі-координатори Хабів організували навчання із цифрової грамотності для мешканців своїх громад. Люди вчилися

користуватися комп'ютерами та інтернетом за допомогою курсів на платформі Дія Освіта. Зокрема, переглядали онлайн-серіал «Базові цифрові навички для людей елегантного віку». Так «47% українців, які не користувалися державними електронними послугами у 2022 році, назвали головною причиною цього брак навичок.

Опитування серед користувачів Хабів показало, що якщо раніше 43,3% стверджували, що володіють цифровими вміннями на рівні нижче середнього, то після закінчення навчання таких залишилося лише 9,7% [3].

У сучасному світі, діджитал-технології грають дуже важливу роль в управлінні. Застосування діджитал-інструментів у публічному управлінні є основою його трансформації та реформування. Умови воєнного стану створюють нові виклики для адміністративних менеджерів, але водночас сприяють їм у вирішенні проблем шляхом використання цифровізації та цифрових інструментів.

Так, позитивно діджиталізація може вплинути на питання управління, а саме віддалене управління за допомогою технологій, щоб зменшити ризик для життя та підвищити ефективність в умовах небезпеки. Вже сьогодні активно використовуються дрони та інші військові технології для отримання інформації та проведення розвідки без прямого участі людини.

Проект з розвитку цифрової освіти на прикладі «Хаби цифрової освіти» є хорошим прикладом використання діджитал-технологій для збільшення рівня цифрової грамотності серед населення. Цей проект надає можливість бібліотекам бути місцями, де кожен може навчатися протягом свого життя та покращувати свої цифрові навички. Таким чином, важливо продовжувати здійснювати підтримку проєктів, які сприяють підвищенню рівня цифрової грамотності населення та допомагають зменшувати цифровий розрив у країні.

Усі ці діджитал-технології та проєкти в області цифрової грамотності допомагають країні стояти на однакових позиціях із розвинутими країнами у зміцненні конкурентоспроможності та вплину на міжнародному рівні. Тому, у зв'язку із зростаючим значенням е-урядування та електронних сервісів, є надзвичайно важливим залучати нові діджитал-технології для досягнення більш ефективного та збалансованого управління в умовах воєнного стану та взагалі в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія інформаційних наук і технологій, четверте видання (10 томів). IGI Global. 2017. 8104 р. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2860/1/Тимченко.pdf>
2. Миколук А. В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності. 2022. 46 с. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/29-2022/8.pdf>
3. Хаби цифрової освіти URL: <https://thedigital.gov.ua/news/khabi-tsifrovoi-osviti-ponad-3-tisyachi-bibliotek-prodovzhuyut-navchati-ukraintsiv-tsifrovoi-gramotnosti>

*Вікторія Караниш, студентка 6 курсу
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків
Науковий керівник: Меркулова Т.В., д.е.н., проф.*

ПРИЧИНИ СТРУКТУРНИХ ЗСУВІВ В ДИНАМІЦІ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Головною відмінністю структурних зсувів від циклів та коливань в динаміці економічного процесу є наявність змін у системі потреб суб'єктів господарювання та розміщенні виробничих ресурсів. Останнє невластиве для обурень та поверхневих коливань економічних процесів. Структурні зсуви в економіці проявляються у формі зміни стану елементів системи, часток, пропорцій і кількісних характеристик економічної системи.

Вочевидь в контексті як поточних військових дій, так і післявоєнних реаліях, в нашій країні можна очікувати суттєвих структурних зрушень в динаміці майже всіх економічних показників, через низка причин:

- зміниться виробнича структура: поміняється фізичний склад підприємств в окремих галузях економіки. Ряд підприємств та виробнича інфраструктура зникли або зникнуть через військовий конфлікт, так металургійна галузь України вже втратила до двох третин активів;
- зміниться структура сільськогосподарських угідь (частина їх втрачена через катастрофу на Каховський ГЕС, недоступна для господарства через активні бойові дії або замінована);
- змінилися та зміняться після війни логістичні шляхи постачання сировини, ресурсів та товарів;
- змінилася структура імпорту через нові обмеження (до 70% поставок припинилися через заблоковані морські перевезення), «сьогодні в Україні немає того асортименту, який був до війни» [1].
- зміниться структура експорту товарів з України. По-перше, по зрозумілих причинах відбувається повна зміна переліку країн-партнерів України (якщо в 2021 році лідером серед країн торговельних партнерів України був Китай, то вже в кінці 2022 року в лідери вийшли країни ЄС). По-друге, в світі через низку збройних конфліктів відбувається перерозподіл експортно-імпортних взаємовідносин між країнами. По-третє, зміниться склад українського експорту через зміни в структурі промисловості (якщо у 2021 році чорні метали займали перше місце серед експортних категорій товарів, то у 2022 році вони поступилися першістю зерновим культурам [2]).
- зміниться структура людського капіталу (через людські втрати, мобілізацію, добровільну та вимушену еміграцію українців). На ринку праці зараз відбуваються кардинальні зміни: «компанії різко скорочують витрати на персонал, попит на робочу силу різко зменшився через неможливість працювати у зонах бойових дій, зниження попиту на товари та послуги, проблеми з логістикою та невизначеність майбутнього» [3];
- змінилася та ще зміниться структура попиту на виробництво товарів (наприклад, в 2023 році українська економіка передусім потребує товарів воєнного призначення). В умовах воєнного часу змінилася структура споживчого попиту на товари: масове погіршення матеріального становища українців внаслідок війни спонукає багатьох переглядати свій список покупок [4];
- зміниться структура та характер зовнішніх та внутрішніх інвестицій: після війни, можливо, військові інвестиції заміняться інвестиціями в інфраструктурні проєкти, або чи поруч з тим, нового розвитку можуть мати інвестиції у військово-промисловий комплекс в Україні;
- зміниться структура державного регулювання української економіки. За словами Шмигала, «Україна потребує нової економічної моделі», і роль держави в комплексній стратегії нової економіки України в економіці буде кардинально зменшена. Буде продовжена приватизація та завершена реформа корпоративного управління, проведена радикальна дерегуляція, оцифровані всі послуги та сервіси для бізнесу [5].

Означені вище причини призведуть до зміни стану, часток і кількісних характеристик економічної системи України, отже прогнозування майбутньої динаміки макроекономічних показників має здійснюватися із врахуванням структурних зсувів.

Список використаних джерел:

1. Як війна змінила попит, пропозицію та ціни на побутову техніку? URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2022/07/01/yak-vijna-zminy-la-popyt-propozyciyu-ta-cziny-na-pobutovu-tehniku/>

2. Гвоздьова О. Експорт з України під час війни: як змінилась структура постачань української продукції за кордон. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/>
3. Аналітика ринку праці до та під час війни. Час ринку шукача скінчився URL: <https://www.work.ua/articles/employer/2863/>
4. Кириченко А. Купимо вже після перемоги: як війна змінила споживчі настрої українців. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/kupimo-vzhe-pislya-peremogi-yak-viyna-zminila-spozhyvchi-nastroji-ukrajinciv-ostanni-novini-11895465.html>
5. Україні потрібна нова економічна модель, щоб ВВП за 10 років досягнув трильйона доларів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3729908-ukraini-potribna-nova-ekonomichna-model-sob-vvp-za-10-rokiv-dosagnuv-triljona-dolariv-smigal.html>

*Андрій Кічук, здобувач освітнього ступеня магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., проф.*

НЕДОЛІКИ У ФУНКЦІОНУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Особливістю українського ринку нерухомості є його непропорційність, оскільки показники різних регіонів відзначаються значущими відмінностями як за рівнем розвитку інфраструктури, так і за обсягами будівництва нерухомості.

Регіональна складова ринку нерухомості визначається його територіальними характеристиками. Регіональні ринки нерухомості зазвичай виявляють такі риси: регіональні відмінності в ціноутворенні; високі витрати; взаємозв'язок між первинним та вторинним ринками; низька ліквідність товарів на ринку; наявність значних ризиків.

Регіональні ринки нерухомості в основному служать індикаторами стану національних ринків. Однаковими для обох типів ринків є такі чинники, як значний спад вартості національної грошової одиниці, зростання інфляції, низька купівельна спроможність населення, обмежена інвестиційна привабливість та високі ставки іпотечного кредитування, спровоковані збройною агресією Росії на Донбасі. Зокрема, подібні аспекти на цих ринках включають високу вартість нерухомості, нееластичність (відсутність реакції покупців на зниження вартості), що робить ціну основним регулюючим фактором між попитом та пропозицією [3].

Аналізуючи механізм функціонування регіонального ринку нерухомості, можна виділити ряд проблем, які на даний момент характерні для нього, оскільки це є основним фактором впливу. Перш за все, це нерівномірний розвиток окремих сегментів ринку нерухомості та недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює економічні відносини на ринку. Значним недоліком є також низька платоспроможність населення та обмежений інвестиційний потенціал юридичних осіб через кризові явища в економіці, що є типовими для більшості регіонів.

Поки що відсутні професійні підходи до управління нерухомістю через відсутність стандартів та єдиного термінологічного підходу; відсутній аналіз специфіки економічних законів, що визначають стан ринку та критеріїв оцінки його розвитку; невизначеність системи ризиків у сфері нерухомості та можливостей їх управління [1].

Серед важливих недоліків у функціонуванні регіонального ринку нерухомості слід відзначити недостатню інформованість учасників ринку, відсутність уніфікованих стандартів для послуг у сфері управління нерухомістю, відсутність досвідчених та професійно підготовлених кадрів для управління та діяльності на ринку нерухомості та інші подібні аспекти [2].

Сучасна ситуація безперечно свідчить про те, що жоден ринок не може ефективно саморегулюватися. Таким чином, логічним є державне втручання в регулювання ринку нерухомості в цілому і, зокрема, на рівні регіонів.

Управління ринком нерухомості є завданням уряду, яке може бути вирішено різними методами, але при цьому важливо не заважати його нормальному розвитку. Крім того, нерухомість відіграє ключову роль у формуванні податкових надходжень як на центральному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Однак оподаткування нерухомості та операцій з нею повинно бути справедливим і не тормозити економічний розвиток.

Отже, в контексті регіонального ринку нерухомості ключовими завданнями є налагодження та підтримка інститутів, спрямованих на забезпечення стабільної прибутковості від об'єктів нерухомості через чітке визначення їх вартості. Однак також важливо створити прозору законодавчу базу для ефективного використання та володіння нерухомістю, забезпечити ефективне управління державними нерухомими активами та впровадити справедливу систему оподаткування. Не менш вагомим є регулювання використання нерухомості, спрямоване на задоволення суспільних потреб. Усі ці заходи спрямовані на створення стійкої та ефективно функціонуючої системи на регіональному ринку нерухомості, враховуючи економічні, соціальні та правові аспекти.

Список використаних джерел:

1. Манн Р.В. Особливості діагностування стану і перспектив розвитку ринку нерухомості. Економіка & держава. 2007. № 9. С.15–17.
2. Павлов В.І. Ринок нерухомості: І.В. Павлов, А.М. Асаул, І.І. Пилипенко та ін.: навч. пос. К.: Кондор, 2006. 336 с.
3. Павлов К. В. Вплив конкурентних відносин на регіональні ринки нерухомості в умовах інституційного забезпечення. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. № 4(8). С 89–93.

Ганна Костьов'ят, к.е.н.

Віталій Сержанов, д.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Україна, знаходячись в умовах повномасштабної війни, стикається з рядом викликів та обмежень, які впливають на її євроінтеграційний процес.

Трансформаційні процеси в державі почалися з переосмислення ролі держави в регулюванні соціально-економічних процесів та еволюцію від надмірної уваги принципів ринкової економіки до їх абсолютизації. Проте, особливості перехідного періоду вказують на недостатню увагу державної політики стимулювання як окремого фактора впливу на соціально-економічний розвиток [1].

Отримання Україною статусу кандидата у члени Європейського Союзу, що відбулося 24 червня 2022 року, визначає необхідність швидких трансформацій у всіх галузях господарства, включаючи промисловість. Аналіз виконання Угоди про асоціацію в період з 2014 по 2021 роки свідчить про значний прогрес в основних секторах. Промисловість, як ключовий сегмент економіки, проявляє позитивні тенденції у контексті євроінтеграції. Важливо враховувати прогрес при формуванні стратегій для подальшого розвитку та вдосконалення у напрямку приєднання до ЄС. Адже підхід дозволяє максимально використовувати можливості, які виникають із нового статусу кандидата, сприяючи активній модернізації та підвищенню конкурентоспроможності українського промислового комплексу [2].

У теперішніх реаліях війна суттєво підірвала економічну стабільність, державну цілісність, цивільне населення та низку серйозних труднощів для держави. Однією з основних проблем є зменшення виробництва, яке є результатом знищення інфраструктури та втрати робочих місць у зоні бойових дій. Сільське господарство також страждає внаслідок втрати доступу до полів, втрати устаткування та персоналу.

Зокрема, війна призвела до обмежень зовнішньоекономічної діяльності через порушення торговельних маршрутів та непевність у сфері міжнародних відносин. Це призводить до зменшення експорту та імпорту, обмежуючи економічні можливості та потенціал для взаємодії з іншими країнами.

Збільшення безробіття внаслідок знищення підприємств та інфраструктури обмежує економічні можливості громадян. Переселення мешканців зони бойових дій також створює проблему соціального забезпечення для внутрішньо переміщених осіб, які потребують житла, медичної допомоги та інших соціальних послуг.

Отже, зазначені аспекти суттєво ускладнюють виконання соціальних стандартів Європейського Союзу. Загострення проблем соціального забезпечення та зменшення рівня життя населення ставлять під сумнів здатність держави відповідати високим соціальним вимогам, які визначені в європейських стандартах. Такий негативний вплив на економіку створює значні труднощі для процесу євроінтеграції. Стабільний економічний фундамент є важливою передумовою для успішної інтеграції в європейські структури. Вирішення економічних, соціальних, політичних проблем, що виникають під час війни, є важливим завданням для забезпечення сталого та успішного євроінтеграційного шляху України.

Список використаних джерел:

1. Державна політика стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції: монографія / За ред.: Г.І. Костьов'ят, В.В. Сержанова. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 276 с.
2. Огляд євроінтеграційних реформ у промисловості України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ohlyad-yevrointehratsiynykh-reform-u-promyslovosti-ukrayiny>

*Емілія Кравчук, студентка I курсу магістратури
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., професор*

ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ

Людство є частинкою величезної екосистеми і повинно про неї піклуватись. На жаль, високий технологічний рівень приносить не тільки розвиток, але й шкоду. Саме тому підприємства повинні бути екологічно відповідальними. Адже сьогодні і споживачі стали екологічно свідомими: за даними дослідження Nielsen Media Research, проведеному у 2018 році, близько 81% споживачів дотримується думки, що компанії, підприємства повинні дбати про навколишнє природне середовище, тому що від цього залежить майбутнє нащадків [3]. В очах споживачів більш привабливими будуть ті компанії та підприємства, що функціонують на засадах сталого розвитку.

Стан даної проблеми в Україні може відобразити індекс екологічної ефективності. У 2022 році Україна очолила 52 місце, маючи показник 49,6. В Україні є увесь потенціал мати набагато кращі результати. Позитивним є те, що за останні 10 років (2012-2022 роки) показник трішки покращився на 6,2 пункти [2]. Ми не деградуємо, але практично стоїмо на місці.

Реалізуватися кращим результатам заважає недосконале законодавство (розмір штрафів не стимулює турбуватися про навколишнє середовище; повинна бути більш ефективна кримінальна відповідальність), низький рівень екологічної стандартизації, інститути екологічно безпечного виробництва доволі повільно розвиваються та не менш важливим є те, що в Україні не розвинена культура відповідального споживання [5]. Адже ця культура спонукає кожного прийняти певне відповідальне рішення, таке як: відмова від надмірного споживання, зосередження на необхідному; обрання товарів за якістю, а не за кількістю; надавати перевагу сертифікованим товарам; сортування відходів; оптимізувати використання ресурсів, енергії; підтримка ініціатив щодо захисту навколишнього середовища.

Вирішенням є виховання екологічної відповідальності на кожному підприємстві. Дане поняття охоплює зобов'язання суб'єктів приймати рішення на користь захисту навколишнього природного середовища та суспільства. Вона може містити конкретні стратегії та цілі щодо обсягу відходів, використання альтернативних джерел енергії, енергозберігаючих технологій, планування публікації регулярних звітів щодо екологічної діяльності підприємства, стратегію навчання персоналу, співпрацю з неприбутковими організаціями, стейкхолдерами тощо. Федерація малого бізнесу встановила, що біля 90% засновників малого бізнесу ЄС та Великобританії керуються власними переконаннями, реалізуючи елементи екологічної відповідальності у свою діяльність [4]. Фундаментом екологічної відповідальності бізнесу є розробка корпоративної екологічної політики. При її розробці застосовують екологічний аудит, який наразі проводиться добровільно.

В наших реаліях керівники підприємств повинні розуміти, що спільними зусиллями завдяки екологічній відповідальності можна збільшити тривалість життя, здоров'я населення, покращити стан екології. Вона покращує імідж компанії. Позитивна репутація збільшує вартість бренду, підвищує рівень продажів, знижує екологічні ризики та платежі [5].

Компанії можуть втілювати практику «зеленого офісу». Концепція стосується такої організації офісного приміщення та управління працівниками, що зменшує негативний вплив на природу та покращує ефективність. Це про оптимальне використання водних ресурсів, електроенергії, паперу; сортування відходів та відправку їх на подальшу переробку; використання продуктів місцевого виробництва; ефективну організацію логістики; регулярне навчання працівників, залучення їх до екологічних ініціатив; «зелену закупівлю» канцтоварів, корпоративних подарунків тощо [1]. Можливі ще варіанти ефективної ізоляції приміщення, використання при облаштуванні офісу меблів з вторинної сировини, зменшене використання хімічних речовин тощо. Також в силах успішних компаній допомагати організаціям, що займаються екологічними питаннями.

Отже, для підвищення рівня екологічної відповідальності підприємств в Україні необхідно: вдосконалити екологічне законодавство (підсилити кримінальну відповідальність за шкоду природі), екологічні стандарти, впроваджувати корпоративну екологічну політику на підприємствах та ведення екологічного аудиту (особливо, якщо діяльність є небезпечною для екології), практику «зеленого офісу», допомогу підприємствам, що займаються питаннями екології, використання ресурсозберігаючих технологій, розвивати культуру екологічного та відповідального споживання.

Список використаних джерел:

1. Бочарова Н.А. Екологічний аспект корпоративної соціальної відповідальності підприємств. Економіка транспортного комплексу. 2020. Вип. 35. С. 32–47.
2. Горбач Людмила. Індекс екологічної ефективності як інструмент оцінки складових сталого розвитку. REBUILD UKRAINE: справа всього цивілізованого світу: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 15 березня 2023 р.). / ред. Н. В. Павліха. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. С. 149-153.

3. Екологічна відповідальність бізнесу. Як в Україні розвивають «зелену» енергетику і відновлюють ґрунти? URL: <https://www.segodnya.ua/ua/longread/ekologicheskaya-otvetstvennost-biznesa/index.html>
4. Іваніцька Д.Ю., Котенко Т.М. Екологічна відповідальність бізнесу та культура сучасного суспільства. *Наукові записки*. 2016. №20. С.41-47.
5. Камишникова, Е. В. Аналіз екологічних аспектів корпоративної соціальної відповідальності в об'єднаннях підприємств України. Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 4. С. 205-210.

*Володимир Кубіній, к.е.н., доцент
Наталія Белей, аспірантка*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

В умовах поглиблення інтеграційних процесів, котрі викликають посилення конкуренції на всіх рівнях учасників економічних дій, особливого значення набувають інструменти господарювання, що сприяють формуванню радикальних конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. Такими інструментами можливо назвати стратегічний маркетинг; конвергенцію різних видів бізнесу, яка призводить до формування кластерів, котрі самі по собі вже є організаційно-економічним інструментом конкурентної боротьби; інноваційне підприємництво та ін. Все це обумовлює доцільність та необхідність впровадження управління, що спрямовано на майбутнє, – стратегічного управління. Стратегічне управління являє собою складну форму та багато змістовний контент діяльності, котра визначає майбутній стан бізнесу, регіону, національної економіки – в залежності від рівня його застосування.

В наукових дослідженнях стратегічне управління розглядається з різноманітних позицій.

Патріарх теорії стратегічного управління в Україні В.Пастухова виділяє «процесний, функціональний, інституціональний та концептуальний підходи до визначення сутності стратегічного управління» [5]. Кожний з вказаних ракурсів во главу кута ставить певну визначальну ознаку. Процесний підхід вивчає стадії здійснення управління, Функціональний концентрується на конкретних діях, функціях, інституціональний описує норми та правила здійснення стратегічного управління, а концептуальний базується на баченні управліннями майбутнього стану та шляхів його досягнення.

Б. Мізюк, наряду з іншими, пропонує системний підхід до стратегічного управління. В інтерпретації вказаного науковця управління поділяється «на системи, що базуються на довготерміновому та стратегічному плануванні; системи управління, що здійснюються за допомогою вибору стратегічних позицій; управління шляхом ранжування стратегічних завдань; управління за слабкими сигналами; управління в умовах стратегічних несподіванок; управління складними ситуаціями» [3]. Крім цього, стратегічне управління само по собі є системою, котра включає багато елементів й їх взаємодію, взаємовплив, взаємозалежність. Наприклад, стратегічне управління в якості компонентів включає підсистему навколишнього оточення, що поєднано з підсистемою стратегічного маркетингу; стратегічне управління людським розвитком як підсистему, що забезпечує людські конкурентні переваги; підсистему організації виробництва, котра корелює з підсистемою інноваційного розвитку.

Наступною гілкою поглядів на стратегічне управління є позиція, домігантою котрої виступає конкурентна перевага. Так, науковець з Британії John McGee та дослідниця з

Мальти, Tanya Sammut-Bonnici стверджують, що «Strategic management is defined as the process of evaluation, planning, and implementation designed to maintain or improve competitive advantage» [2]. Даний підхід є достатньо широким, тому що конкурентною перевагою може бути й набір функцій, може бути адекватно та раціонально покладена мета, що розділяється та приймається всіма учасниками економічних дій. В якості конкурентної переваги може бути сама система стратегічного управління.

З позиції управління за цілями розглядається стратегічний менеджмент в англійських посібниках. Стверджується, що «Strategic Management is the process of setting long-term goals and developing, implementing, and evaluating strategies to accomplish those goals» [1].

Міщенко А. вважає стратегічне управління як складову «менеджменту соціально-економічної системи, що виконує велику кількість завдань стосовно стратегічного аналізу, розробки, реалізації і контролю реалізації стратегії соціально-економічної організації» [4].

У наших попередніх дослідженнях стратегічне управління розглядається як чинник формування інноваційного потенціалу, тобто доведено, що «фактором активізації інноваційного потенціалу виступає стратегічне управління ним, яке забезпечує ефективність його використання та спрямованість на побудову національної конкурентоспроможності» [6].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що стратегічне управління – вид діяльності, котрий визначає пріоритети та використовує їх як основу для а) прийняття управлінських рішень, б) здійснення функцій управління, в) визначення логіки та алгоритму розвитку, що в комплексі формує необхідність та доцільність застосування системного підходу.

Список використаних джерел:

1. Strategic Management: Meaning, Features and Strategy Formulation. URL: <https://www.geeksforgeeks.org/strategic-management-concept-features-and-strategy-formulation/> (дата звернення: 19.11.2023).
2. Wiley Encyclopedia of Management 3rd edition Vol 12 Strategic Management. Edition: 3rd. Chapter: competitive strategy. 2014. Publisher: John Wiley & Sons Editors: John McGee & Tanya Sammut-Bonnici
3. Мізюк Б. М. Основи стратегічного управління : підручник. Львів: Магнолія, 2006, 2009. 544 с.
4. Міщенко А. П. Стратегічне управління: навч. пос. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 336 с.
5. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. 302 с.
6. Стратегічний потенціал економічної системи: інноваційні та інституціональні механізми його активізації: монографія /Мікловда В.П., Шандор Ф.Ф., Кубіній Н.Ю., Мошак С.М., Шеверя М.Ю., Кубіній В.В. Ужгород, 2014. 420 с.

*Кристина Кудак, к.е.н., старший науковий співробітник
Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН
України, м. Ужгород*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ В ЕКОНОМІЦІ МАЛИХ МІСТ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В умовах децентралізації та адміністративно-територіальної реформи в Україні стратегічним напрямом діяльності органів місцевого самоврядування виступає збалансований територіальний розвиток, важливу складову якого становить розвиток промисловості малих міст, навколо яких переважно формуються новоутворені територіальні громади. T. Gabe,

досліджуючи вплив агломерації місцевої промисловості на розвиток підприємств та зростання доходів працівників у виробничих і невиробничих підприємствах, базуючись на емпіричних результатах, виявляє позитивний зв'язок між темпами зростання зайнятості на підприємствах та коефіцієнтом розташування галузі. Результати його дослідження свідчать про те, що промислова агломерація позитивно впливає на рівень заробітної плати, яку виплачує підприємство працівникам, порівняно із середнім показником у промисловості США [1].

Закарпатській області в силу низки об'єктивних причин, зумовлених географічним розташуванням регіону, а також наявністю потужного природно-ресурсного потенціалу, «вирішальний вплив на формування галузевої структури промисловості міських поселень, а пізніше і селищ міського типу, здійснив розвиток лісопромислового виробництва», зокрема у гірській та передгірній зоні регіону. У малих містах низинної природно-економічної зони, зокрема Берегові, Виноградів, Іршаві чітко виділялися 4 пріоритетні сфери господарювання – харчова та легка промисловість, виробництво будівельних матеріалів, що, по суті, перетворило їх в індустріальні промислові локальні центри. Місто Чоп та Воловець розвивалося як важливий залізничний промисловий вузол не тільки області, але й країни загалом [4, с.101]. Подібна структура промислового виробництва малих міст регіону збереглася і в сучасних умовах господарювання.

Аналіз розвитку промисловості Закарпатської області за січень-грудень 2021 року засвідчив, що протягом аналізованого періоду індекс промислової продукції становив 104,5%. За цим показником область посіла 11 місце серед інших регіонів країни. Ріст індексу промислової продукції у 2021 році у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року відбувся за рахунок підприємств переробної промисловості – на 6,3% та добувної промисловості і розробленні кар'єрів – на 10,5% [3].

У переробній промисловості, що переважно сконцентрована у малих містах регіону зростання спостерігалось у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів – на 35,2%; виробництві хімічних речовин і хімічної продукції зросло на 24,0%; машинобудуванні – на 14,1%. Індекс промислового виробництва на підприємствах з виготовлення виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічної діяльності у 2021 році становив 94,7%; з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 99,%; з виробництва харчових продуктів та напоїв – 98,9% [3].

У 2021 році загальний обсяг реалізованої промислової продукції області становив 25,1 млрд. грн., що на 10,7% (3,3 млрд. грн.) перевищує відповідний показник попереднього року. Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одиницю населення зріс на 15,5%, що становив 20,1 тис. грн. у 2021 році проти 17,4 тис.грн. у 2020 році [3].

Як зазначає Е.Маркова «процеси лібералізації, роздержавлення і приватизації власності в малих містах регіону, що здійснювалися в контексті загальнодержавної трансформації, пов'язані з переходом до ринку, на початковій стадії супроводжувалися демонтажем виробничого потенціалу, який сформувався в минулому, призупиненням діяльності багатьох містоутворюючих підприємств, внаслідок чого значна їх частина опинилася в кризовому стані» [4, с.102].

На думку А. Доценко «визначаючи основні напрями економічного розвитку малих міст, можна зробити загальний висновок, що у довгостроковій перспективі слід очікувати зміцнення промислового потенціалу цих міст, реструктуризацію економіки деяких з них шляхом перепрофілювання промисловості та відповідну зміну функцій» [2, с.52]. В цьому контексті пріоритетним напрямом розвитку промислового виробництва Закарпатської області являється впровадження інноваційного вектору розвитку як на мікро-рівні, так і на субрегіональному рівні, що передбачає розробку, реалізацію та безперервну модернізацію стратегії інноваційного розвитку промисловості регіону, регіональних цільових програм, що містять інноваційну складову та інструменти фінансування.

Список використаних джерел:

1. Gabe, T. M. (2004). Establishment growth in small cities and towns. *International Regional Science Review*, 27(2), 164-186.
2. Доценко А. І. Основні напрями соціально-економічного розвитку малих монофункціональних міст України. *Український географічний журнал*. 2011. №1. С. 51-55.
3. Стан розвитку промисловості за січень-грудень 2021 року. Промисловість та підприємництво. Закарпатська обласна військова адміністрація. URL; <https://carpathia.gov.ua/diyalnist/ekonomichnij-blok/promislovist-ta-pidpriyemnictvo>
4. Маркова Е.В. Соціально-економічний розвиток малих міст регіону в умовах децентралізації, дисертація к.е.н., МДУ, 2020р. URL: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Дисертація-Маркова-Е..pdf>

*Ярослав Ландовський, старший науковий співробітник, к.ю.н.
ЗРЦ СЕ і ГД НАНУ, м. Ужгород*

**ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

Однією з найбільш актуальних проблем для України, є створення умов, для стабільного, розвитку регіонів з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання. Зазначена мета, ідентична цілям спільної регіональної політики Європейського союзу. Тому, визначення особливостей формування нормативно-правового забезпечення публічних механізмів регіонального розвитку України, є актуальним, зважаючи на отримання Україною статусу кандидата в членство ЄС.

Аналіз процесу формування територіальних громад необхідно проводити у розрізі двох етапів:

I етап: 2014 – 2020 роки – період добровільного об'єднання територіальних громад;

II етап: з 2020 року – затвердження нового адміністративно-територіального устрою базового рівня.

Неефективна модель місцевого самоврядування, неодноразово упродовж багатьох років обговорюється дослідниками та науковцями. На жаль, спроби реформувати неефективну систему до кінця не дали бажаних результатів хоч і зробили модель більш привабливою на сьогоднішній день.

Одним з основних і перших законів, що відповідно до Конституції України визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, – ЗАКОН УКРАЇНИ «Про місцеве самоврядування в Україні»[1]ухвалений в 1997р.З моменту його прийняття до 2023р,було внесено більше 170 поправок. Така велика кількість змін і доповнень до Закону, свідчила з одного боку про його недосконалість, а з іншого була вимушеним кроком до зміни законодавства внаслідок проведення реформи децентралізації влади для розширення потенціалу громад, стартом якої стало прийняття «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні»[2] в 2014р.В лютому 2015р. було ухвалено Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»[3],що регулював відносини, що виникали у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад. Намагання прискорити реформи децентралізації в державі чітко

прослідковується у щорічних посланнях Президента України до Верховної Ради України. З метою розширення потенціалу громад, що на пряму був пов'язаний з процесами децентралізації, в січні 2015р була затверджена «Стратегія сталого розвитку «Україна–2020», що визначала напрями та пріоритети розвитку України на період до 2020 р. у сфері децентралізації. Реформування недосконалого адміністративно-територіального устрою базового та районного рівнів, регулювалось затвердженням «План заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019–2021 роки».[4] що визначав кількість об'єднаних громад та майбутніх районів. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України»[5] повинен був здійснити заходи державного управління, які спрямовані на підвищення фінансової самостійності та розширення повноважень у сфері бюджетної політики. На даний час бюджетна система України перебуває на стадії вдосконалення взаємовідносин між учасниками бюджетних процесів. Недосконалість перерозподілу коштів державного та місцевого бюджетів спричиняє залежність окремих територій від центральних органів влади та їх політики. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027року, яка була затверджена у 2020 році, стала головним планувальним документом державної регіональної політики України на 7 років з синхронізацією українського планувального циклу із європейським. Стратегія є цілісним планувальним документом, який має чіткі територіальні виміри, зорієнтовує державну регіональну політику на досягнення 3-х стратегічних цілей, які є визначальними для держави та її регіонів.[6]

Підсумовуючи, можемо констатувати, що за час здійснення реформи децентралізації в Україні сформований і функціонує основний пакет нового законодавства. Законодавча база створила правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст. Водночас, нагальною залишається проблема внесення змін до Конституції України та прийняття змін чи доповнень до законодавства, що регулює розвиток громад з метою розширення потенціалу територіальних громад в цілому.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/333-2014-%D1%80>
3. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
4. Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/77-2019-%D1%80>
5. Закони України «Про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2709-20>
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi>

*Ярослав Ландовський, старший науковий співробітник
Інна Михайлюк, молодший науковий співробітник
ЗРЦ СЕ і ГД НАНУ, м. Ужгород*

МІГРАЦІЯ, ЇЇ СТРУКТУРА ТА ВЕКТОРИ: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Наразі в Україні внаслідок війни відбулася і продовжує відбуватися суттєва масова міграція та посилюється міграційна криза. Велика кількість населення була змушена виїхати із місць постійного проживання до інших областей України та країн Європи. Точної кількості переміщених осіб експерти назвати не можуть, оскільки за різними підрахунками вони дуже відрізняються.

Оскільки Закарпатська область займає дуже вигідне геополітичне положення, знаходиться в географічній близькості до Європи і межує з чотирма її країнами це посприяло приїзду великої кількості переміщених осіб, що прямували до країн Європи та внутрішньо переміщених осіб з східних та північних областей України.

За даними соціологічного опитування вимушено переміщених осіб, що проводилося ЗРЦ СЕ і ГД НАНУ у 2022-2023рр., понад 80 % респондентів - жінки, і менше 20 % чоловіки. Таким чином, враховуючи дані опитування, можна припустити, що жінок емігрувало за кордон майже в 4рази більше ніж чоловіків [1].

Щодо вікової статистики мігрантів за кордоном результати опитування виявили наступне: до 18 років - 7,6% опитаних респондентів (здебільшого 16-18р.); 19-35 років - 26,5%; 36-50 років - 33,5 %; 51-60 років - 10,6%; більше 61р.-21,7% опитаних. Наведені вище дані, підтверджують дані інших джерел, про віковий склад мігрантів з України, а саме основну частину якого, склало працездатне населення в віці від 19 до 60 років. Тобто серед опитаних реального працездатного населення виїхало 70,6% [1].

Більшість опитаних респондентів мали зареєстрований шлюб - 50,9% ; 32,5 % склали неodrужені (саме вони в майбутньому можуть скласти ту категорію населення, що асимілюється за кордоном і залишиться там назавжди) так як і розлучені, частка яких склала - 10%. Серед одружених, сім'ями здебільшого виїжджали пенсіонери. Незважаючи на обмеження по виїзду чоловіків за кордон, 38,1% опитаних відповіли, що перебувають разом і перетинають кордон разом. Більша частина серед опитаних жінок (43,8%), що перебували у шлюбі, перетинала кордон без чоловіків в основному з дітьми та констатували про перебування своїх чоловіків в місцях постійного проживання в Україні, а ще 12,4% вказували на перебування в Україні, проте в більш безпечних місцях. Незначна частина опитаних респондентів – 5,7% зазначала про перебування вже за кордоном їх чоловіка чи жінки, тобто фактично, вони перетинали кордон для воз'єднання своєї сім'ї.

Згідно результатів соціологічного моніторингу вимушено переміщених осіб, які виїжджали за кордон, понад 30% опитаних були із м. Києва (12%) та Київської області (18%), 10 % із Харківської. По 5 % опитаних були із Донецької, Дніпропетровської, Львівської, Миколаївської. Майже по 4% - Чернігівська, Сумська, Вінницька. Приблизно такий же розподіл і по внутрішньо переміщеним особам [1].

Отже, можна констатувати, що більшість опитаних як зовнішньо так і внутрішньо переміщених осіб (понад 30%) була із м. Києва та Київської області, по 10% - із Харківської та Донецької [1].

Щодо напрямів слідування опитаних українських мігрантів за кордон за даними дослідження окреслюється наступне: 36 % опитаних виїжджають до Польщі, 17% - до Угорщини, 12% - до Чехії, 9% - до Словаччини, 8% - до Німеччини. Вибір країни відбувався переважно за рахунок близькості до українського кордону, соціально-економічної підтримки українців у певній країні, відгуків родичів чи друзів [1].

Цікавим є те, що 86 % опитаних внутрішньо переміщених осіб не планують виїжджати за кордон. Решта ж 14% опитаних ВПО планує у подальшому виїжджати, і вибирає переважно (понад 50%) країни Європейського Союзу [1].

За даними МЗС 2023 р. половина українців перебуває лише в трьох країнах: Польщі — 22%, Німеччині — 14,6% та США — 11%. Також багато громадян України знайшли прихисток у Чехії — 7,9%, Італії — 5%, Канаді — 4,9%, Іспанії — 3,4% та Ізраїлі — 2,75% [3].

Список використаних джерел:

1. Результати соціологічного моніторингу вимушено переміщених осіб проведених ЗРЦ СЕ ГД НАН України у 2022-2023 рр.
2. Трудова міграція: скільки українців працювали за кордоном в 2019-2021 роках, Слово і Діло, 18 березня 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/suspilstvo/trudova-mihracziya-skilky-ukrayincziv-pracyuvaly-kordonom-2019-2021-rokax>
3. МЗС: Міграція українців: URL: <https://mfa.gov.ua/news/mzs-zapochatkovuye-spivpracyu-z-mizhnarodnoyu-organizaciyeyu-z-migraciyi-zadlya-pidtrimki-ukrayinskogo-biznesu>
4. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>

*Роман Линка, студент 5-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Костьов'ят Г. І., к.е.н.*

ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Ринок нерухомості є одним з ключових секторів економіки, що постійно зазнає впливу різних факторів, таких як соціальні зміни, економічна стабільність та технологічні інновації.

Сьогоднішній ринок нерухомості в Україні вкрай важко піддається будь-яким прогнозам. Вплив військових дій може дуже швидко змінювати ситуацію, особливо в секторі нерухомого майна. Проте, станом на зараз, фахівці окреслюють певні тренди та тенденції в сфері [1]. З огляду на постійні атаки та руйнування, зокрема в містах, великою мірою ускладнили можливість ведення будівельних робіт в Україні, змушуючи їх переміщуватися на менш небезпечні території.

Як зазначає аналітик Ерік Найман, ключове питання для ринку нерухомості і цін на житло - демографічна ситуація в країні, через цей фактор число покупців нерухомості з кожним роком буде зменшуватися. Група населення у віці 25-49 років, яка найбільше зацікавлена в придбанні "квадратів", вже в 2021 році скоротилась в порівнянні з 2020 роком, а в часи війни негативний вплив цього фактору посилюється ще більше. Через це заробляти на нерухомості стає все складніше - за останні 10 років кількість покупців зменшується з природніх причин, тобто девелопери протягом останнього десятиліття отримали найбільші прибутки, і в майбутньому не повинні розраховувати на значне покращення свого бізнесу [2].

Виходячи із реалій, на сьогодні із ключових тенденцій є:

- впровадження цифрових технологій у всі аспекти операцій з нерухомістю. Віртуалізація оглядів нерухомості, онлайн-аукціони та використання штучного інтелекту для аналізу ринкових даних — це лише кілька напрямків, що прискорюють та полегшують процеси купівлі та продажу нерухомості;
- екологічні аспекти житла. Розвивається ринок "зеленої" нерухомості, яка використовує енергоефективні технології, відновлювані джерела енергії та екологічно чисті рішення;

- розширення інфраструктури. Розглядаємо переш за все транспортну доступність - може впливати на ціни нерухомості в різних районах;
- робочі простори (віддалена робота). Зміна у поглядах на віддалену роботу впливає на попит на житло та офісні простори в різних місцях;
- соціокультурні зміни призвели до збільшення попиту на орендні житлові приміщення. Молоді сім'ї та фахівці, які цінують гнучкість, виявляють уподобання до житла на час, що стимулює розвиток ринку оренди.

Список використаних джерел:

1. Тенденції ринку нерухомості України. URL: <https://blog.youcontrol.market/tiendientsiyi-rinku-nerukhomosti-ukrayini/#%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BA-%D0%BD%D0%B5%D1%80%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8-%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BB%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8>
2. Що буде з цінами на нерухомість: головні тренди та прогнози. URL: <https://delo.ua/business/shho-bude-z-cinami-na-neruxomist-golovni-trendi-ta-prognozi-422583/>

Владислав Лисий, аспірант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславська О. І., к.е.н., доцент*

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ, ЕТАПИ РОЗВИТКУ

Під поняттям цифрова економіка розуміють тип економіки, в якій цифрові дані та мережеві транзакції є основними факторами та засобами виробництва, що використовуються як ресурси для значного підвищення ефективності та продуктивності діяльності, а також цінності отриманих продуктів та послуг. Перетворення існуючих аналогових (іноді електронних) продуктів, процесів і бізнес-моделей організації на основі ефективного використання цифрових технологій називається цифровізацією або цифровою трансформацією. До цифрових технологій відносять: Інтернет-речей, роботизацію та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні технології, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн [1].

З огляду на зазначене можна виділити низку принципів цифровізації:

- рівний доступ до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікативних та цифрових технологій;
- створення переваг у різних сферах повсякденного життя;
- економічне зростання шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоспроможності за рахунок використання цифрових технологій;
- розвиток інформаційного суспільства та засобів масової інформації;
- спрямованість на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС та доступу світових ринків;
- стандартизація як чинник успішної цифровізації;
- підвищення рівня довіри й безпеки [5].

Розрізняють чотири основні етапи розвитку цифрової економіки:

1. Перший етап цифрової революції (1990-2000 рр.) характеризувався формуванням інфраструктури, необхідної для забезпечення доступу до інформації через Інтернет, де веб-сайти призначалися переважно лише для читання (отримання) інформації, а не для розміщення чи просування інформації. Вони не були призначені для розміщення чи реклами інформації.
2. На другому етапі (2000-2010 рр.) користувачі самі стали активними учасниками створення та зберігання даних.
3. Третій етап (2010-2020 рр.) – це епоха соціальних мереж і месенджерів.
4. Четвертий етап (від 2020 року) – це побудова так званої нейромережі. Ця мережа, заснована на принципах нейрокомунікації, використанні штучного інтелекту та інтернету, яка охоплює всіх людей, речі, дані та процеси [3].

Сьогодні багатьом відомо про класичні технології такі як: автоматизація, диспетчеризація, сховище даних, хмарні обчислення, промислові мережі, мобільні технології та ін. Проте вже існують та користуються популярністю нові технології в які вже входять штучний інтелект, кібербезпека, 3D друк, блокчейн і т.д.

Наразі Україна активно розвиває електронне урядування, а саме проєкт «Держава у смартфоні». Водночас 90% цифрових трансформацій залишається поза фокусом, серед яких: медицина, освіта, безпека та інші критичні сфери.

Звичайно, чимало сфер зазнали покращення, наприклад: освіта – перехід на дистанційне навчання через пандемію коронавірусу; медицина – запровадження електронних направлень; сервісні центри МВС – запровадження електронної черги, шеринг авто через додаток «Дія». Сам додаток «Дія» спростив життя багатьом українцям: фактично всі важливі документи доступні у вашому смартфоні.

Бізнес в Україні також активно впроваджує стратегії цифрової трансформації, щоб адаптуватися до нових умов ринку, оптимізувати бізнес-процеси та покращити їхню взаємодію з клієнтами. Поява та активний розвиток стартап-екосистеми посприяли створенню нових технологічних рішень та заохочення до інвестицій, розвитку електронної комерції та інтернет-бізнесу. Україна також стала платформою для блокчейн-проєктів та стартапів у цій галузі, завдяки розвитку фінтех-сектору, до якого належать електронні платіжні системи та ринок криптовалют. Покращенню бізнес-клімату посприяло запровадження електронних сервісів за допомогою яких спростились взаємодія урядових органів з бізнесом. Крім того, важливим є зростання уваги до кібербезпеки, оскільки кількість кібератак тільки збільшується, компанії активно вкладають кошти у захист своїх цифрових активів [4].

Сьогодні український бізнес стикається з багатьма викликами в цифровій економіці. З-поміж них: брак цифрової грамотності; нестабільне правове середовище; відсутність інфраструктури; недостатній рівень захисту даних; фінансові обмеження; нестача персоналу; конкуренція на світовому ринку; нестабільне економічне середовище [2]. Однак зазначені проблеми несуть у собі можливості для українських компаній розробляти та впроваджувати інноваційні рішення та стратегії. Швидке та гнучке реагування на ці виклики може стати ключем до успішної цифрової трансформації

Список використаних джерел:

1. Цифрова_економіка. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Цифрова_економіка .
2. Тогобицька В.Д. Цифрова економіка: виклики і перспективи для розвитку країни. Науковий вісник НУЦЗУ. 2019. №10. С. 444-451. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/16145>.
3. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1>.

4. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Травень 2023 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-traven-2023>.
5. Іванова М. В. Цифровізація в Україні: нормативно-правове забезпечення. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. 2020. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/906>.

***Наталія Лохман**, д.е.н., доцент
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг*

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Туризм означає діяльність відвідувачів, які здійснюють поїздку до основного пункту призначення за межами свого звичайного середовища, на термін менше ніж рік, з будь-якою основною метою, включаючи бізнес, відпочинок або іншу особисту мету, крім працевлаштування в юридичну особу-резидента в цьому місці [1].

Європейський ринок туристичних послуг є достатньо ємним та динамічним. Динаміка змін у здійсненні туристичних подорожей пов'язана як з позитивними факторами впливу (наприклад, популяризація подорожей, відсутність кордонів, тощо) так і з негативними факторами впливу (наприклад, епідемія коронавірусу, нестабільність політичної ситуації).

Євроінтеграційні прагнення України сьогодні є очевидними. Тому визнання, імплементація та застосування європейських стандартів, досвіду та векторів розвитку в усіх сферах господарювання, в тому числі, і в туристичній, для нашої країни є неминучими.

Згідно системі відстеження відновлення туризму (The UNWTO Tourism Recovery Tracker), яка збирає всі відповідні дані в одному місці, надаючи урядам і приватним компаніям можливість відстежувати відновлення туризму на глобальному та регіональному рівнях, а також інформацію про найкращі напрямки для міжнародного туризму, сьогодні є ряд основних векторів, які визначають розвиток цієї сфери (таблиця 1). Слід зазначити, що існують і інші вектори розвитку туризму в Європі, наприклад, ресурсоефективність у туризмі, полегшення подорожей (спрощення туристичних подорожей тісно пов'язане з розвитком туризму та може бути інструментом сприяння зростанню попиту та економічного розвитку, створення робочих місць) та інші.

Таблиця 1

Основні вектори розвитку туризму

Вектор	Характеристика вектору	Завдання, які вирішуються
Сталий розвиток	Принципи сталого розвитку стосуються екологічних, економічних і соціально-культурних аспектів розвитку туризму, і між цими трьома вимірами необхідно встановити відповідний баланс, щоб гарантувати його довгострокову стійкість	Сталий туризм повинен: оптимально використовувати ресурси навколишнього середовища, які є ключовим елементом розвитку туризму, підтримуючи важливі екологічні процеси та допомагаючи зберегти природну спадщину та біорізноманіття
Біорізноманіття	Біорізноманіття лежить в основі туристичних продуктів, орієнтованих на природу, таких як спостереження за дикою природою, підводне плавання з аквалангом або туризм на заповідних територіях. Туризм з'єднує людей із природою, може сприяти екологічній відповідальності та збереженню, якщо його розвивати на стійкій основі	Сектор туризму прагне зупинити та повернути назад втрату біорізноманіття, одночасно сприяючи збереженню та відновленню навколишнього середовища. Він прагне підвищити добробут людей, засоби до існування та економіку, використовуючи унікальний потенціал туризму як агента позитивних змін

VIII Всеукраїнська науково-практична конференція
«Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин:
виклики глобалізації та регіональні аспекти»

Global Tourism Plastics Initiative	Об'єднує туристичний сектор за спільним баченням усунення основних причин забруднення пластиком. Це дає можливість компаніям, урядам та іншим зацікавленим сторонам у сфері туризму подавати приклад у переході до циклічної економіки пластику	Виключіть проблемну або непотрібну пластикову упаковку та предмети; вжити заходів для переходу від одноразових до багаторазових моделей або багаторазових альтернатив; (залучити ланцюжок створення вартості) до того, щоб 100% пластикової упаковки було придатне для повторного використання, переробки або компостування; вжити заходів для збільшення кількості переробленого вмісту в усій використаній пластиковій упаковці та предметах; співпрацювати та інвестувати, щоб збільшити рівень переробки та компостування пластику
Hotel Energy Solutions (HES)	Енергетичні рішення для готелів (HES). Готельний сектор є одним із найбільших факторів зайнятості та економічного доходу в індустрії туризму, але водночас він є одним із найбільш енергоємних. Фактично, на готелі та інші типи розміщення припадає 2% від 5% глобальних викидів CO ₂ , які викидає туристичний сектор	Проект спрямований на подолання існуючого розриву між доступними технологіями енергоефективності / відновлюваних джерел енергії та їх фактичним використанням у МСП

Складено на основі: [2]

Отже, процес євроінтеграції має суттєво вплинути на умови розвитку туристичного бізнесу в Україні, що забезпечить активізацію як зовнішнього так і внутрішнього туризму.

Список використаних джерел:

1. Eurostat Database. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (дата звернення: 23.10.2023).
2. The UNWTO Tourism Recovery Tracker. URL: <https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-recovery-tracker> (дата звернення: 23.10.2023).

*Ганна Луніна, студентка 2 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Богацька Н.М., к.е.н., доцент*

ПІДПРИЄМСТВО В СИСТЕМІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

На сучасному етапі розвитку економіки особливого значення набуває питання взаємодії підприємств у системі ринкових відносин. Далекосяжні зміни в суспільстві та вплив процесів глобалізації ставлять перед бізнесом нові виклики та вимоги.

Ринкові відносини є не лише формою взаємодії суб'єктів господарювання, а й складною системою, яка визначає стратегії розвитку, конкурентоспроможність, здатність адаптуватися до змін. Однією з головних рис у системі ринкових відносин є активна участь у конкурентному середовищі.

Компанії, які розуміють принципи ринкової конкуренції, мають можливість розкрити свою конкурентну перевагу та створити умови для сталого розвитку. Забезпечення конкурентоспроможності передбачає аналіз ринкових умов, визначення цільової аудиторії та розробку стратегій, спрямованих на задоволення попиту споживачів. Однак ефективність діяльності підприємства в системі ринкових відносин не обмежується лише розумінням конкурентної динаміки. Це також передбачає відповідальність перед співробітниками, клієнтами та громадськістю.

Створення позитивного іміджу та взаємодія зі суспільством в цілому є важливою частиною стратегії управління підприємством. Компанії, які враховують соціальні та екологічні аспекти у своїй діяльності, часто здобувають підтримку споживачів та встановлюють довгострокові відносини.

Важливо враховувати, що в системах ринкових відносин фірми є частиною великої мережі взаємодії. Постачальники, партнери, конкуренти – все це впливає на функціонування компанії. Тому стратегії співпраці, розвиток партнерства та взаємодія з іншими учасниками ринкового середовища є центральними аспектами успішної роботи компанії.

Кожне підприємство - це складна виробничо-економічна система з багатогранною діяльністю. Найбільш чітко виділяються напрямки, які варто віднести до головних:

- комплексне вивчення ринку (маркетингова діяльність);
- інноваційна діяльність (науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки);
- виробнича діяльність (виготовлення продукції, виконання робіт і надання послуг, розробка номенклатури й асортименту на ринку);
- комерційна діяльність (організація і стимулювання збуту виробленої продукції, послуг, дієва реклама);
- матеріально-технічне забезпечення підприємства (постачання сировини, матеріалів, що комплектують вироби, забезпечення усіма видами енергії, технікою, устаткуванням, тарою, і т.п.);
- економічна діяльність підприємства (усі види планування, ціноутворення, облік і звітність, організація й оплата праці, аналіз господарської діяльності і т.п.);
- соціальна діяльність (підтримка на належному рівні умов праці і життя трудового колективу, створення соціальної інфраструктури підприємства, що включає власні житлові будинки, столові, лікувально-оздоровчі і дитячі дошкільні установи, і т.п).

Основні джерела підтримки та розвитку підприємств у системі ринкових відносин можна поділити на декілька важливих аспектів. По-перше, вони є фінансовими ресурсами та ключовим елементом забезпечення функціонування та реалізації стратегії. Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного фінансового управління, раціонального розподілу ресурсів та інвестицій у інновації. Додатковим чинником є людські ресурси – кваліфіковані та мотивовані співробітники, які забезпечують виконання поставлених завдань та впровадження стратегій. Управління персоналом, його розвиток та стимулювання талановитості стають стратегічними завданнями для досягнення успіху в умовах конкуренції.

По-друге, ще одним джерелом є технологічний потенціал. Використання передових технологій не лише оптимізує виробництво та управління, але й створює нові можливості для розвитку та розширення. Компанії, які активно впроваджують інноваційні технології, можуть ефективно реагувати на зміну ринкових умов і забезпечити собі лідерські позиції.

Отже, діяльність сучасних підприємств пов'язана зі створенням позитивного іміджу та взаємодії і суспільством, що є важливою частиною стратегії управління.

Список використаних джерел:

1. Богацька Н.М. Проблеми та перешкоди ефективної господарсько-фінансової діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 11. URL: https://ir.vtei.edu.ua/view_doc.php?filename=28490.pdf
2. Корецька С. О. Особливості дії ринкового механізму в сучасних моделях економіки. Ефективна економіка. № 3, 2012. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=977>
3. Махінчук В. М. Державне підприємство в системі ринкових відносин: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 192 с.
4. Метеленко Н.Г. Складові концепції підприємництва та принципи сучасної ринкової системи. Інвестиції: практика та досвід. № 9/2009. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2009/8.pdf

*Анна Луцкова, студентка 2 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Науковий керівник: Богацька Н. М., к.е.н., доцент*

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

Децентралізація та євроінтеграція визначають новий контекст розвитку підприємництва в Україні, змінюючи його структуру та ефективність. Децентралізація передбачає перерозподіл владних повноважень між рівнями влади, що може сприяти створенню більш сприятливого середовища для бізнесу на місцевому рівні. З іншого боку, євроінтеграція відкриває нові можливості доступу до європейських ринків та стандартів, збільшуючи конкурентоспроможність підприємств. Ця взаємодія реформ може суттєво впливати на економічні та фінансові показники підприємств, відзначаючи новий етап їхнього функціонування в умовах глобалізації та регіонального розвитку.

На сучасному етапі розвитку України децентралізація та євроінтеграція сприяють перетворенню підприємницького середовища, впливаючи на його ефективність. Децентралізація, запроваджена в рамках реформи влади, перерозподіляє повноваження між обласними та місцевими органами, роблячи бізнес-середовище більш гнучким і пристосованим до потреб підприємств на регіональному рівні.

Щодо євроінтеграції, вступ до Європейського союзу відкриває нові можливості для українських підприємств [3]. Спільні ринки, стандарти та інвестиції стають доступними, сприяючи розвитку експорту та підвищенню конкурентоспроможності в глобальних умовах.

Економічна діяльність підприємств піддавалася впливу цих процесів. Зростання інвестицій, розширення ринків збуту та підвищення стандартів управління – усе це може сприяти покращенню фінансового стану та конкурентоспроможності підприємств. Для того, щоб запобігти банкрутству підприємства необхідний постійний моніторинг фінансового стану за допомогою різних моделей прогнозування банкрутства. Це дасть можливість більш якісно виокремити причини кризи та зменшити їх вплив на подальшу діяльність підприємства [1].

Зростаюча важливість регіонального розвитку та потреба адаптації до європейських стандартів роблять цю тему ключовою для аналізу та розуміння перспектив розвитку підприємництва в Україні [2].

Євроінтеграція виступає як додатковий каталізатор для змін у підприємницькому середовищі. Вступ до Європейського союзу відкриває доступ до великих ринків, стимулює інвестиції та викликає підвищення стандартів управління та виробництва [5]. Згідно з даними економічних досліджень, компанії, які активно адаптують європейські стандарти, часто досягають більшої конкурентоспроможності та забезпечують стабільніші фінансові показники.

Децентралізація може полегшити доступ підприємств до локальних ресурсів та ринків праці. Місцева влада, будучи ближчою до реальних потреб громадян та бізнесу, сприяє створенню більш сприятливого бізнес-середовища. Зменшення бюрократії та швидше вирішення питань місцевого рівня можуть позитивно впливати на оптимізацію виробничих процесів підприємств [4].

Щодо євроінтеграції, її вигоди для фінансової стійкості підприємств істотні. Зокрема, можливість отримання доступу до фінансування з європейських фондів та програм сприяє розвитку та модернізації підприємств. Крім того, відповідність європейським стандартам забезпечує довіру споживачів та партнерів, що може позитивно впливати на обсяги продажів та ринкову позицію компаній.

Активна адаптація до змін в умовах внутрішньої децентралізації та зовнішньої євроінтеграції може стати ключовим чинником підвищення ефективності функціонування підприємств, роблячи їх конкурентоспроможними на регіональних та світових ринках.

Узагальнюючи вплив децентралізації та євроінтеграції на підприємництво в Україні, можна визначити, що ці процеси відіграють критичну роль у перетворенні бізнес-середовища. Децентралізація створює умови для більш ефективного взаємодії підприємств із місцевими владними структурами, забезпечуючи гнучкість та адаптованість до конкретних регіональних умов. Євроінтеграція, у свою чергу, відкриває нові ринки та стимулює модернізацію підприємств, що сприяє їхній конкурентоспроможності. Ці процеси суттєво впливають на фінансовий стан підприємств, забезпечуючи їм доступ до ресурсів та можливостей для сталого розвитку в глобальному економічному вимірі.

Список використаних джерел:

1. Богацька Н. М. Прибуток підприємства: його роль, формування та резерви збільшення в умовах ринкової економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7253> DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.30
2. Бондаренко О. В., Гайдуков С. М. Вплив децентралізації на ефективність підприємництва в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2021, № 4(132). С. 32-36.
3. Василенко О. М. Вплив децентралізації на розвиток малого та середнього підприємництва в Україні. *Економіка та управління підприємствами*. 2022. №1(15). С. 13-19.
4. Грабчак М. В., Малюк О. В. Вплив децентралізації на економічний розвиток регіонів України. *Економіка та управління підприємствами*. 2021. № 2(14). С.21-27.
5. Дяченко О. М., Іванов О. В. Вплив децентралізації на конкурентоспроможність підприємств в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2022. № 3(131). С. 34-40.

*Олена Максютова, доктор філософії з економіки,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево*

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Одним із шляхів підвищення ефективності функціонування туристичної галузі є необхідність впровадження інноваційних методів в розвиток туризму. Сьогодні в туризмі проявляється тенденція до трансформації наукових знань в інновацію – отримання результатів, придатних для практичної реалізації. Необхідно вивчати нові наукові розробки та розробляти можливості їх застосування у своїй практичній роботі на своїй території.

Значним чинником, що викликає необхідність впровадження інновацій в сферу туризму є те, що туристично-рекреаційна діяльність не тільки формує на території сферу послуг по організації подорожей, але і є джерелом доходів для регіону, викликає розвиток багатьох пов'язаних з нею секторів економіки дестинації.

Багато держав створюють спеціальні національні організації для просування різного роду інновацій у сфері туризму і рекреації, розуміючи, що саме інноваційна активність є головним чинником економічного зростання.

Перша модель припускає відсутність центральної державної туристичної адміністрації, всі питання вирішуються на місцях на засадах та принципах ринкової «самоорганізації» [1, С.13]. Дану модель державного регулювання обирають країни, які віддають перевагу вирішувати проблеми розвитку туризму або на регіональному рівні, або самостійно суб'єктами господарювання на основі принципів ринкової економіки. Такий підхід ефективний в розвинених країнах, де переважають приватні туристичні підприємства різної величини і спеціалізації. Особлива увага приділяється забезпеченню високого рівня розвитку загальної та

туристичної інфраструктури, безпеки туристів, злагоджена система взаємодії банківського, страхового та медичного секторів. Крім того, країна повинна бути приваблива для іноземних туристів у всіх відношеннях і не потребувати особливої реклами її туристичного продукту на світовому ринку. В цьому випадку можна обійтися без спеціальних органів державного регулювання в сфері туризму.

Друга модель передбачає наявність сильного й авторитетного центрального органу – профільного міністерства, що контролює діяльність усіх підприємств туристичної галузі в країні. Застосування даної моделі передбачає забезпечення певних умов, а саме: значних фінансових вкладень у туристичну галузь, звертаючи увагу, насамперед, на рекламну та маркетингову діяльність, вкладення у розвиток туристичної інфраструктури тощо. Подібна модель організації управління туристичною індустрією діє в Єгипті, Мексиці, Тунісі, Туреччині та в інших країнах, для яких туризм є одним з основних джерел валютних надходжень до бюджету.

В країнах Європи ця модель не знайшла значного розповсюдження. Лише Хорватія та Чорногорія мають самостійні міністерства туризму. Наслідком того, що в даних країнах туризм введений у ранг національної політики, органи його управління мають дуже великі повноваження в області інвестицій, наукових досліджень, підготовці кадрів, рекламно-інформаційній діяльності.

Третя модель переважає в розвинених європейських державах. У країнах, де використовується така модель, питання розвитку туристичної діяльності вирішуються в «надрах» певного багатогалузевого міністерства на рівні відповідного галузевого підрозділу. При цьому підрозділ даного міністерства, що відповідає за розвиток туризму в країні, здійснює свою діяльність у двох напрямках: вирішує або регламентує загальні питання державного регулювання (розробка нормативно-правової бази, координація діяльності регіональної представницької й виконавчої влади, міжнародне співробітництво на міждержавному рівні, збирання й обробка статистичної інформації тощо) та спрямовує й координує маркетингову діяльність (участь у виставках і міжнародних об'єднаннях у туристичній галузі, управління туристичними представництвами своєї країни за кордоном тощо) [2].

Слід зауважити, що центральна державна туристична адміністрація в розвинених європейських країнах працює в тісній взаємодії з місцевою владою й приватним бізнесом. Така схема роботи виявилася досить продуктивною з погляду знаходження форм конструктивного співробітництва й взаємодії адміністративних органів різних рівнів державного та регіонального управління, а також для залучення фінансових коштів приватного сектора з метою виконання відповідних державних завдань. Наслідком такої політики стала поява змішаних за формою власності (державно-приватних) інститутів у сфері регулювання туристичної діяльності.

Така модель організації управління індустрією туризму отримала умовну назву «європейської» та використовується у таких країнах Європи, як Німеччина, Австрія, Угорщина, Польщі, Чеський Республіці, Фінляндія. Багато в чому це пояснюється їх перебуванням в ЄС, що диктує приведення законодавства цих країн у відповідність зі стандартами Європи, в тому числі і в сфері туризму. Доцільно розглянути європейську модель докладніше, оскільки вона уявляється найбільш прийнятною для України.

Особливої актуальності дослідженню даної моделі надає не лише ситуація глобальних трансформацій у сучасному світі, але й вибір Україною європейського вектора розвитку, необхідність побудови в ній демократичного, відкритого громадянського суспільства.

Таким чином, робота по впровадженню інновацій повинна бути системною. Для забезпечення ефективної роботи, динамічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності органам управління туризмом, учаснику туристичного ринку, підприємству індустрії туризму, необхідно розробити і потім реалізовувати інноваційну

стратегію, визначити основні довготривалі напрями впровадження нововведень і забезпечення ресурсами для досягнення поставлених цілей, тобто підготувати інноваційний проєкт.

У даному випадку роль органів державної влади регіону полягає в створенні сприятливого клімату для інноваційної діяльності та у сприянні використанню нових знань і технологій для розвитку галузі.

Список використаних джерел:

1. Навчально-методичний посібник «Актуальні проблеми туризму і сфери послуг» (для студентів спеціальності 242 «Туризм» (усіх форм навчання)) / укл. Ю.В. Макогон, К.В. Осипенко. Маріуполь: МДУ, 2021.
2. Санжаровський І. Регіональний контракт: європейський досвід та українські перспективи; Ін-т регіональних та євроінтеграційних досліджень “ЄвроРегіон Україна”. К. : К.І.С, 2004 С. 36–39.
3. Всесвітня туристична організація. URL: <http://www.unwto.org>.

*Олександр Мельник, здобувач освітнього рівня магістр
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів
Науковий керівник: Музичка О. М., к.е.н., доцент*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах воєнного стану особливо актуальною стає проблема забезпечення демографічної безпеки країни, міграційних та процесів природного відтворення населення. Правильне та достовірне оцінювання цих процесів повинно ґрунтуватися на тих показниках і методиках, які б дозволяли максимально точно відображати реальну демографічну ситуацію в країні.

Науковий характер і достовірність оцінки демографічної безпеки визначається тим, наскільки правильно встановлений склад показників, чи достатньо повні вони за своїм набором для відображення всіх загроз та параметрів демографічної безпеки. Тому побудова системи показників демографічної безпеки, безумовно, повинна опиратися на деяку концептуальну ідею, що зумовлює послідовність використовуваних показників, а також їх взаємозв'язки.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України № 1277 від 29.10.2013р. виділяють 7 індикаторів:

- 1) чисельність наявного населення, відсотків до рівня 1990 року;
- 2) очікувана тривалість життя при народженні, років;
- 3) коефіцієнт дитячої смертності (померло дітей віком до одного року), на 1 тис. народжених живими;
- 4) коефіцієнт природного приросту, на 1 тис. осіб наявного населення;
- 5) частка населення похилого віку в загальній чисельності населення (станом на кінець звітного періоду), відсотків (коефіцієнт старіння);
- 6) демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, відсотків;
- 7) загальний коефіцієнт міграційного приросту, скорочення (-) (на 10 тис. осіб) [3].

Окрім визначеної на загальнодержавному рівні, у науковій літературі зустрічаються різні авторські методики визначення демографічної безпеки. Широко розповсюджений рейтинговий метод діагностики стану демографічної безпеки, який представляється алгоритмом: демографічна безпека – демографічний ризик – демографічна загроза – демографічна небезпека. Проте набір вихідних показників для його розрахунку різний.

На основі аналізу існуючих методик визначення рівня демографічної безпеки, дослідження праць вітчизняних та зарубіжних учених у сфері демографії, а також

нормативних актів окремих галузей національної безпеки Н. Мазур [2] запропоновано часткові показники демографічної безпеки та порогові їх значення із представленням їх за групами:

- депопуляція (сумарний коефіцієнт народжуваності, нетто-коефіцієнт відтворення населення, загальний та спеціальний коефіцієнти народжуваності, коефіцієнт дитячої смертності, загальний коефіцієнт смертності, індекс надсмертності чоловіків, рівень передчасної смертності, коефіцієнт смертності населення у працездатному віці, очікувана тривалість життя при народженні, коефіцієнт природного приросту, відсоток депопуляції),

- старіння населення (коефіцієнти старіння населення, демографічного навантаження, середній вік населення),

- деградація інституту сім'ї (загальні коефіцієнти шлюбності та розлучуваності, середній розмір сім'ї, питома вага народжених дітей матерями, які не перебували в зареєстрованому шлюбі), міграція (коефіцієнт міграційного приросту).

Якщо провести узагальнення внутрішніх демографічних загроз за демографічними процесами, то вони мають наступний вигляд:

- щодо чисельності і статево-вікової структури населення — швидко зростаючі темпи зниження чисельності населення; несприятлива вікова структура, пов'язана, в першу чергу, із старінням населення;

- щодо сім'ї і народжуваності — зменшення частоти укладених шлюбів, зростання числа розлучень; зниження рівнів народжуваності, внаслідок чого не забезпечується просте відтворення населення; погіршення репродуктивного здоров'я населення;

- щодо смертності і тривалості життя населення — погіршення здоров'я населення (фізичного, репродуктивного, психічного); зростання захворюваності у всіх вікових групах, особливо у молодих чоловіків працездатного віку; постійне зростання смертності, зниження тривалості життя; висока в порівнянні з розвиненими країнами дитяча (до 1 року) і материнська смертність;

- щодо міграції – відтік кваліфікованих кадрів (відтік "мізків"), трудова міграція та наростання нелегальної міграції [1, с. 72-73].

Вибір та обґрунтування методики визначення демографічної безпеки країни має суб'єктивну спрямованість, однак система обраних індикаторів повинна оцінювати демографічну систему як єдине ціле з позицій збереження здатності і можливості виконувати основні функції та структурної цілісності, що не призводить до порушення функціональності.

Список використаних джерел:

1. Александрова А. Ю. Демографічна безпека України: оцінка стану, акценти державного регулювання. Агросвіт. 2017. № 18. С. 69-75.
2. Мазур Н., Кабилючна О. Порівняльне оцінювання демографічної безпеки регіонів України. URL: irbis#nbuv.gov.ua/cgi#bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO.
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Мінекономрозвитку України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <http://me.kmu.gov.ua>.

*Інна Михайлюк, молодший науковий співробітник
ЗРЦ СЕ і ГД НАНУ, м. Ужгород*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У МАЛИХ МІСТАХ

Сьогодні туризм виступає важливою умовою розвитку людського потенціалу. Розвиток туристичної сфери сприяє створенню робочих місць та інфраструктурних перетворень, робить свій внесок у посткризове відновлення економіки, підвищує ефективність використання ресурсів та створює нові економічні «ніші». Динамічний розвиток сфери туризму здійснює мультиплікаційний ефект на інші галузі економіки, в яких активізується інвестиційна

діяльність та прискорюється обіг грошових коштів. Туризм - це багатогранне явище, що поєднує економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти, має значний потенціал для постійного прогресу, тісно взаємодіє з багатьма галузями економіки, зумовлюючи його провідне місце у соціально-економічному розвитку території.

Туристичний ринок Закарпатської області та й України загалом протягом останніх років перебував в умовах трансформаційних змін, обумовлених децентралізаційними реформами, карантинними обмеженнями, розробкою і впровадженням цифрових інноваційних технологій, та, на жаль, військовим станом. Останніми роками відбувалася стрімка цифровізація майже всіх сфер економіки. Особливо слід відмітити активне використання досягнень новітніх технологій та цифровізації у індустрії гостинності та туризму. Туристична індустрія одна із сфер послуг, де цифровізація та промоція відіграють надважливу роль. Адже, на сьогоднішній день головними завданнями формування рекреаційно-туристичних дестинацій є швидке реагування на зміни.

Створення і впровадження розвитку рекреаційно-туристичних дестинацій вимагає ретельного планування та організації формування продукту і його вихід на ринок. Цей складний процес вимагає від фахівців, що працюють в туризмі, професіоналізму, глибоких знань туристичних ресурсів, організаційно-правових особливостей подорожей, психології та мотивацій споживача.

Саме завдяки інформаційним технологіям (ІТ) туристичний продукт з кожним роком стає більш індивідуальним, більш доступним і гнучким для кожного споживача. Інноваційні ІТ-рішення знайшли своє застосування у туристичній індустрії.

На жаль, малі міста сьогодні мало представлені в цифровому культурно-інформаційному просторі. Безумовною перевагою малих міст у порівнянні з великими містами є краща збереженість природного ландшафту та автентичності.

Малі міста мають розглядати культурну спадщину і культурний туризм, як джерело розвитку: інтеграція окремих пам'яток культурної спадщини в туристичну мережу, яка стимулює їх реставрацію, створення нових іміджевих музеїв, скансенів, ресторанів традиційних страв.

Важливо зазначити, що в умовах поствоєнної розбудови української держави історико-культурний туризм, зокрема його розвиток в малих містах, стає дієвим засобом раціонального використання вільного часу, проведення змістовного пізнавального дозвілля, вивчення історії рідного краю, залучення молоді до пізнання історико-культурної спадщини [1].

Однак слід зауважити, що туризм у малих містах регіону, загалом, недостатньо розвинений. Лише деякі міста мають затверджені плани щодо збереження та реставрації історичної, архітектурної та культурної спадщини. Проте, на нашу думку при вмілому та продуманому управлінні, малі міста можна було б перетворити на успішні центри туризму, що дало б змогу містам залучити кошти для свого подальшого розвитку. Кожне мале містечко має свою неповторну архітектуру, відоме визначними постатями, має свій автентичний побут тощо.

Отже, сферу туризму сьогодні характеризує високий цифровий потенціал. Цифровізація пропонує технології, підходи та інструменти, які дають змогу підвищити цінність туристичного продукту. Утім, впровадження цифрових інноваційних технологій може бути ефективним лише в тому разі, якщо вони враховуватимуть особливості туристичної індустрії. Для реалізації туристичного потенціалу області необхідно розробити комплексну стратегію цифровізації галузі. Особливо цифрові інформаційні технології можуть стати драйвером розвитку туристичної сфери у малих містах.

Список використаних джерел:

1. Проблеми та перспективи розвитку туризму в малих історичних містах Львівської області. Жук Ю.І., Назарук М.М. Матеріали Х Всеукраїнських наукових Таліївських читань. Харків, 2014. С.66-71. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/zhuk3.htm

2. Шевелюк, М.М. (2021). Цифровізація у сфері туризму: інноваційні тренди і пріоритетні напрями розвитку. Питання культурології, (38), 226-235. URL: <http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/245956/243496>
3. Гоблик В.В. Перспективи розвитку туризму в малих історичних містах. Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА». Випуск 24(1), 2018.

Єлизавета Мірошниченко, студентка 2 курсу

Віталіна Груба, студентка 2 курсу

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

Науковий керівник: Глушко А. Д., к.е.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Стабільне функціонування бізнесу є базисом розвитку економіки будь-якої країни. Сьогодні суб'єкти господарювання в Україні провадять діяльність у безпрецедентно кризових умовах, спричинених воєнним станом. Повне чи часткове знищення виробничих потужностей у зоні активних бойових дій, вимушена релокація, порушення логістичних ланцюгів, втрата кадрового потенціалу, економічна нестабільність в країні – це ті основні загрози, з якими зіткнувся український бізнес [1]. В таких умовах забезпечення успішної адаптації до реалій сьогодення було неможливим без державної підтримки та допомоги з боку міжнародних партнерів.

В цілому, саме завдяки своєчасним та ефективним регуляторним заходам підтримки бізнесу в Україні, суб'єкти господарювання змогли відновити діяльність в умовах війни [2]. Офіційний центр розвитку інновацій разом з Офісом з розвитку підприємства та проектом Дія.Бізнес провели масштабне дослідження, в якому відслідковується позитивний розвиток бізнес індустрії. Уже через 6 місяців після початку повномасштабної війни реєстрація нового бізнесу демонструвала позитивну динаміку: кількість відкритих суб'єктів господарювання у 2 рази перевищила кількість тих, що припинили діяльність.

Комплексне оцінювання стану та проблем розвитку бізнесу було проведено компанією Gradus Research 27 вересня – 5 жовтня 2023 року на основі вибіркового спостереження з використанням методу анкетування.

Результати опитування щодо ключових викликів бізнесу під час війни в Україні засвідчили наступне. Головною проблемою, з якою зіткнулися суб'єкти господарювання, визначено складність збереження оплати праці співробітникам – її відмітили 44% респондентів. На другому місці учасники анкетування виділили збереження ринків збуту та клієнтів та функціонування в умовах відключень електроенергії (41%). Також викликами стали збереження кадрового потенціалу (39%); пошук нових ринків збуту/клієнтів (32%); забезпечення безпеки працівників (28%) [3]. Слід відмітити, що одним із головних ризиків для забезпечення функціонування бізнесу є також мобілізація працівників, яка поряд з посиленням зовнішніх міграційних процесів через повномасштабне вторгненням РФ в Україну актуалізує проблему дефіциту кадрів як одного з ключових ризиків у майбутньому.

Щодо рівня використання виробничих потужностей, то лише чверть респондентів завантажені на 100%, більше 50% - використовують лише половину своєї потужності. Це звичайно призводить до зниження рівня доходності бізнесу.

Таким чином, в реаліях сьогодення бізнес в Україні продовжує функціонувати в умовах значних ризиків і загроз. Тому необхідним є продовження впровадження заходів державної підтримки суб'єктів підприємництва, зокрема через розширення кредитних та грантових програм.

Список використаних джерел:

1. Глушко А.Д. Деретуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 24–27 (215 с.)
2. Onyshchenko S., Hlushko A. Regulatory levers and tools to support business in Ukraine under martial law. Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: праці XXII Міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (2 груд. 2022 р., м. Вінниця). Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2022. Т. 1. С. 237–239.
3. Gradus Research. Як міграційні процеси впливають на бізнес? 2023. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/how-do-migration-processes-affect-business/>

Аліна Оніщук, студентка 5 курсу

Іван Плєскач, студент 5 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Молнар О. С., к.е.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГОВОЇ ЛОГІСТИКИ

Побудова логістичної системи діяльності господарюючого суб'єкта тісно переплітається з окремими сферами, видами економічної діяльності. Найбільше взаємозумовлення сфера логістики має з маркетингом, оскільки окреслення асортименту товару, продукції, послуги є завданням маркетингової служби або ж маркетингового підрозділу підприємства, що тісно співпрацює з логістичними підрозділами у процесі реалізації зазначеної продукції, чи надаваної послуги.

В такому тандемі доцільним є зауважити, що маркетингово-логістична діяльність має взаємозумовленість щодо сутнісного розуміння зазначених процесів. Так, у науковій літературі існує багатогранність тлумачень маркетингу, як процесу «планування, управління розробкою, просуванням товарів до покупців і збутом, щоб досягнута таким чином різноманітність благ призводила до задоволення потреб, як окремих осіб, так і організацій» [1, с.23]. Водночас процес маркетингу окреслюється прогнозуванням споживчих потреб, їх задоволенням з наданням маркетингово-логістичних пропозицій щодо формування асортименту продукції, можливостей розширення надаваних послуг. Незалежно від обраних підходів до формування маркетингово-логістичної системи діяльності організації, основна її мета зводиться до спрямування всього комплексу заходів для задоволення потреб клієнтів. Поряд з відміченим, доцільно зазначити, що пріоритетом у здійсненні маркетингово-логістичних операцій завдання постає стосовно збільшення попиту споживачів, збалансування потреб і можливостей надання пропозицій, а також реалізації товару з його відповідною своєчасною доставкою, перевезенням вантажів і пасажирів.

Трактування поняття маркетингу зумовлюється впливом зовнішнього середовища, зокрема умов ринкового господарювання, організаційно-управлінської діяльності у напрямі забезпечення ефективності реалізації маркетингово-логістичної концепції розвитку і функціонування підприємства, його цільовим стратегічним спрямуванням.

Успішне здійснення зазначеної діяльності, досягнення високих результатів зумовлюється необхідністю постійного моніторингу ринку, вивчення конкурентної ситуації в межах ринкового середовища, грамотним вибором цільових ринків збуту. Сутнісне розуміння маркетингу окреслюється як «система організації виробництва і збуту продукції, орієнтована на задоволення потреб споживачів і отримання прибутку на основі прогнозування ринку,

покликаного пристосовувати виробництво до вимог ринку» [2, с. 12-17]. З огляду на зазначене, можна вважати, що тлумачення поняття маркетингу взаємозумовлюється комплексністю збутової політики підприємства спрямованої на забезпечення споживчого попиту, швидкого реагування на потреби ринку, можливості диверсифікації виробничих процесів, розширення асортиментності продукції і надаваних послуг.

Сутнісне розуміння змістовної наповнюваності поняття логістики окреслюється як інтегроване «управління функціями закупівель, транспортування, зберігання, з розмежуванням логістики й фізичного розподілу, де останній пов'язаний з післявиробничим етапом логістики, яка включає також довиробничий та внутрішньовиробничий етапи» [4, с. 426] логістика поєднує «організацію, планування, управління транспортними, постачальницькими, складськими операціями і комунікаціями компанії, організація взаємодії і спільне планування різних за своєю природою господарських процесів і систем» [3].

Таким чином, окреслення понятійно-категорійного апарату досліджуваних питань обраної тематики, а саме маркетингу, логістики, стратегії і стратегії управління дає підставу стверджувати, що тлумачення цих складових розвитку підприємства тісно переплітаються й у поєднанні і взаємодії дають можливість сформулювати дієву маркетингово-логістичну систему з окресленням її стратегічних можливостей у забезпеченні ефективного функціонування суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства: [навч. посібник]. К.: Каравела, 2001. 296 с.
2. Гриньов А.В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства. Проблеми науки. 2003. № 12. С. 12–17.
3. Логістика: теорія та практика: навч. посібник / В.М. Кислий, О.А. Біловодська, О.М. Олефіренко, О.М. Смоляник. К.: Центр учбової літератури, 2010.-360 с.
4. Lummus R. R., Krumwiede D. W., Vokurka R. J. The relationship of logistics to supply chain management: developing a common industry definition. Industrial management & data systems. 2001. No. 101/8. Pp. 426–431.

Олександр Пащенко, студент 4 курсу

Ірина Федюра, студентка 4 курсу

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: Вдовин М.Л., к.е.н., доцент

СТАТИСТИКО-ІГРОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА ПОКАЗНИКАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Досить часто окремі регіони України набувають ознак неприйняттого рівня розвитку, коли не забезпечуються достатні умови життєдіяльності, якісного життя та відтворення ресурсів. Розмір, темпи та пропорції індикаторів соціально-економічного розвитку України вагомою мірою залежать від нестабільних розбалансованих та неконтрольованих факторів, як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.

Проблеми сталого розвитку можуть бути прогнозованими завдяки вчасному виявленню за допомогою статистико-ігрового моделювання можливих тенденцій.

Питання соціально-економічного розвитку регіонів є об'єктом досліджень багатьох науковців-економістів. Серед останніх наукових публікацій щодо проблем та моделювання соціально-економічного розвитку регіонів України заслуговують особливої уваги статті Романчукевич М. Й., Кіцелюк У. М., Чаговець Л. О., Чаговець В. В., Шевченко О. В., які націлені на побудову моделей з метою подолання регіональних диспропорцій[4].

Міністерством розвитку громад та територій України у 2015 р. було розроблено та впроваджено Методику проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики. Заключним етапом такої методики є встановлення інтегральної рейтингової оцінки шляхом розрахунку середнього арифметичного значення суми рейтингових оцінок конкретного регіону за 12 напрямками[3].

У даному дослідженні було здійснено багатовимірне ранжування [5] та, на основі його результатів – статистико-ігрове моделювання регіонів України за наступними показниками: дохід населення у млрд грн; кількість зайнятих осіб, тис. осіб; обсяг реалізованих послуг у млрд грн; валовий регіональний продукт на 1 особу у грн. Усі показники є стимуляторами, та все вищі їх значення позитивно впливають на інтегральну оцінку.

Стандартизувавши вхідні показники отримано відповідну матрицю, на основі якої здійснено інтегральну оцінку та здійснено ранжування областей (табл. 1).

Для більш точного здійснення ранжування додатково проведено статистико-ігрове моделювання регіонів за такими критеріями як: Вальда, Гурвіца, Байеса-Лапласа, Ходжеса-Лемана. Узято середню інтегральну оцінку за кожним із них та внесено у таблицю 1.

Таблиця 1

Результати багатовимірного ранжування та статистико-ігрового моделювання регіонів за показниками соціально-економічного розвитку

Ранг (багатовимірне ранжування)	Область	Інтегральна оцінка (багатовимірне ранжування)	Ранг за статистичними іграми	Інтегральна оцінка за статистичними іграми
1	м. Київ	0,998	1	0,998
2	Дніпропетровська	0,483	2	0,611
3	Харківська	0,357	3	0,490
4	Львівська	0,310	4	0,415
5	Одеська	0,308	5	0,405
6	Київська	0,251	6	0,284
20	Закарпатська	0,079	19	0,110
21	Кіровоградська	0,076	18	0,116
22	Тернопільська	0,067	23	0,083
23	Волинська	0,066	22	0,092
24	Чернівецька	0,044	24	0,053
25	Луганська	0,003	25	0,006

Джерело: складено авторами на основі [1]

Проаналізувавши таблицю, можна відзначити значну схожість між отриманими результатами. Згідно таблиці лідерами є м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області, аутсайдерами – Волинська, Чернівецька та Луганська області.

Багатовимірне ранжування та статистико-ігрове моделювання є важливими індикаторами для виявлення рівня соціально-економічного розвитку регіонів України.

Однак, варто також враховувати, що абсолютні показники по регіонах можуть мати різну ступінь відхилення від середнього у рейтингу або між попереднім та наступним місцем рейтингу, а також мають різну вагомість у загальному значенні інтегрального показника.

Таким чином, моделювання рівня розвитку регіонів необхідно здійснювати з врахуванням досягнутого рівня, вагомості впливу кожного з часткових параметрів на загальний показник та поступового комплексного нарощення усіх складових рейтингової оцінки.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Пивовар І. В. Методологія дослідження нерівномірності розвитку як фактора забезпечення економічної безпеки регіонів України. Бізнес Інформ, 2019.

3. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики. Постанова КМУ №856 від 21.10.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF#Text>
4. Романчукевич М. Й., Кіцелюк У. М. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів в умовах нестабільності. Бізнес Інформ, 2020. №5.
5. Vdovyn M., Zomchak L. Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. In International Conference on Computer Science, Engineering and Education Applications. 2023. Cham: Springer Nature Switzerland. P. 361-370.

*Михайло Пітюлич, д.е.н., проф. кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
с.н.с. ЗРЦ СЕiГД НАН України, м. Ужгород*

*Леся Каганець-Гаврилко, аспірант кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ КРИЗИ

Систематизація наукових досліджень щодо вивчення сутності туристично-рекреаційного потенціалу, його формування, оцінки та реалізації в умовах кризи свідчить про наявність широкого спектру наукових підходів, методик та моделей до дослідження даної проблеми.

Насамперед, заслугове на увагу дослідження (Collins-Kreiner, Ram, 2020) [1, с.155-169], що здійснюють порівняльну оцінку різних національних стратегій виходу з Covid-19 для сфери туризму. У своїй праці дослідники роблять висновок, що тільки 8% рекомендацій, запропонованих Міжнародною організацією туризму ООН (2020), були повністю виконані, а стратегії виходу з кризи – це, як правило, короткострокові локальні рішення. Разом з цим, автори зазначають, що стратегії виходу з кризи у кожній країні відрізняються одна від одної і не є політикою, що ґрунтується на фактах, тому підвищення взаєморозуміння, спільні цілі та новий вид політики, заснованої на фактичних даних, є критичними потребами індустрії туризму в епоху COVID-19 [1].

У своєму дослідженні (Fotiadis, Polyzos, Huan, 2021) пропонують різні сценарії у прогнозах попиту на міжнародний туризм у світлі пандемії COVID-19. Застосовуючи дві різні методології (Long Short Term Memory neural network та Generalized Additive Model) та базуючись на основі останніх криз, дослідники розраховують прогнозоване падіння прибуття міжнародних туристів протягом наступних 12 місяців (від 30,8% до 76,3%) [2]. У дослідженні (Qiu, Park, Song, 2020) здійснено аналіз потенційного впливу туризму на соціально-економічний розвиток трьох різних громад під впливом пандемії COVID-19, зокрема описується уявлення жителів про ризики, пов'язані з туристичною діяльністю, і оцінюється їхня готовність платити, щоб зменшити ризики для здоров'я населення на основі гіпотетичних сценаріїв, використовуючи метод «triple-bounded dichotomous choice contingent valuation method» [3]. На основі отриманих результатів місцеві органи влади та туристичні організації пропонують відповідні дії з відновлення після пандемії.

Досліджуючи проблематику ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу у кризових умовах господарювання заслугове на увагу дослідження Г. Горіної [5], присвячене розвитку ринку туристичних послуг України під впливом COVID-19. Науковець приділяє значну увагу аналізу норм та стандартів діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг в умовах COVID-19 на національному та міжнародному рівні; проводить системний аналіз міжнародного досвіду щодо збереження кадрового потенціалу в умовах кризи та

здійснює оцінку впливу інформаційних технологій на розвиток культурно-пізнавального туризму в Україні в умовах кризи COVID-19. На особливу увагу заслуговує дослідження Г. Горіної, присвячене стратегічним маркетинговим пріоритетам у сфері готельно-ресторанного бізнесу у посткризовий період та проблемі трансформації туристичної освіти в умовах карантинних обмежень [5].

У своєму дослідженні С. Внучко при розробці антикризового плану з подолання наслідків впливу COVID-19 на туристичний сектор в Україні пропонує враховувати рекомендації Глобального кризового комітету з питань туризму, спрямованих на:

1. Збереження робочих місць, підтримку та розвиток самозайнятості у туристично-рекреаційній сфері

2. Надання преференцій та фінансових стимулів представникам туристичного бізнесу, включаючи сприятливу податкову політику; сприяння спрощенню оформлення віз та підвищення довіри до споживачів.

3. Розробка планів готовності до викликів майбутнього та перехід сфери туризму до циркулярної економіки [4, с.27].

Дослідження проблематики ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу у кризових умовах господарювання являється актуальним аспектом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Визначено, що ефективне використання туристично-рекреаційний потенціал у кризових умовах господарювання є комплексним поняттям, що вимагає розробки ефективних антикризових стратегій його реалізації на мікро- та макрорівні, а також неодмінно повинен включати в себе активізацію існуючих компонентів потенціалу, таких як природні, людські та виробничі ресурси, фактори зовнішнього та внутрішнього впливу, що приймають безпосередню участь у його формуванні і розвитку та здатні впливати на сталий соціально-економічний розвиток громад, територій та регіону.

Список використаних джерел:

1. Collins-Kreiner, Ram. The “war over tourism”: Challenges to sustainable tourism in the tourism academy after COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(4), 551-569.
2. Fotiadis, A., Polyzos, S., & Huan, T. C. T. (2021). The good, the bad and the ugly on COVID-19 tourism recovery. *Annals of tourism research*, 87, 103117.
3. Qiu, R. T., Park, J., Li, S., & Song, H. (2020). Social costs of tourism during the COVID-19 pandemic. *Annals of Tourism Research*, 84, 102994.
4. Внучко С., Тимошенко Т. COVID-19 та соціальний діалог в туристичній галузі: практика ЄС та українські реалії: аналітична записка. К.: УНП, 2020. 28 с.
5. Горіна Г. Особливості розвитку ринку туристичних послуг України під впливом COVID-19 та карантинних обмежень: монографія. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2021. 135 с

*Олександр Побережний, аспірант I курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Пітюлич М. М., д.е.н., професор*

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ

Реформа децентралізації значно розширила фінансові та ресурсні можливості українських громад, але незважаючи на значні успіхи даної реформи, більшість громад, які знаходяться у сільській місцевості так і залишаються депресивними. Оскільки органи місцевого самоврядування, особливо в умовах воєнного стану, не можуть розраховувати на достатню підтримку центральної та регіональної влади, то найбільш практичним варіантом є внутрішній розвиток місцевого підприємництва на території депресивних громад. Його

активізація здатна забезпечити зайнятість населення, підвищити доходи населення і як наслідок зростання надходжень до місцевого бюджету, збільшення валового внутрішнього продукту громад, підвищення інвестиційної спроможності територій.

У сучасних умовах найбільш проблемними аспектами функціонування та розвитку суб'єктів малого підприємництва на депресивних територіях є:

1) відсутність фінансового, інвестиційного та ресурсного забезпечення (насамперед через високу вартість банківського кредитування та відсутність фінансово спроможних інвесторів);

2) дефіцит кваліфікованих кадрів (зумовлений збільшенням масштабів зовнішньої трудової міграції, погіршенням людського капіталу, відсутністю навичок, необхідних для започаткування та здійснення підприємницької діяльності, низьким рівнем престижності праці на селі та високим безробіттям);

3) наявність недоліків у нормативно-правовому регулюванні розвитку суб'єктів малого підприємництва (внаслідок відсутності дієвих економічних стимулів для формування та розвитку інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва та залучення коштів населення на інвестиційні цілі);

4) наявність системних недоліків у бізнес-середовищі функціонування суб'єктів малого підприємництва у сільській місцевості держави (нерозвиненість загальної інфраструктури, недостатність об'єктів фінансової та ринкової інфраструктури, нерозвиненість внутрішнього ринку) [1, с. 86].

Вирішення зазначених проблем актуалізує завдання розробки та впровадження в Україні місцевих (бажано в об'єднанні кількох громад та/або їх територій) стратегій розвитку малого підприємництва у депресивній місцевості. Головною метою стратегії має стати усунення диспропорцій у підприємницькій активності, перенесення акцентів розвитку підприємництва з обласного центру до районних центрів та у сільську місцевість для покращення основних показників розвитку малого підприємництва у сільській та депресивній місцевості та наближення їх значення до середньообласного та середньодержавного рівнів, а стратегічні цілі: реалізація потенціалу розвитку малого підприємництва в перспективних видах економічної діяльності; реалізація потенціалу сектору малого підприємництва в контексті формування «європейського села»; реалізація інноваційного потенціалу сектору малого підприємництва в економіці сільської місцевості України; розвиток інтелектуального та кадрового забезпечення малого підприємництва та реалізації його ролі в підвищенні якості життя жителів сільських населених пунктів; реалізація потенціалу розвитку малого підприємництва в системі сталого розвитку сільських територій. Ключовими елементами механізму реалізації стратегії є нормативно-правове, організаційно-управлінське, фінансово-ресурсне та інформаційно-методичне забезпечення, моніторинг і контроль реалізації стратегії та інструменти її коригування.

У рамках стратегії визначаються стратегічні та тактичні цілі державного регулювання. Але їх досягнення забезпечується в результаті здійснення конкретних заходів та використання прямих засобів державної політики, які мають реалізовуватися за ключовими напрямками державної політики, якими є: розвиток фінансово-ресурсного забезпечення сектору малого бізнесу; покращення бізнес-середовища комерційної господарської діяльності у депресивних територіальних громадах; удосконалення нормативно-правового середовища ведення бізнесу на території депресивних громад.

Реалізація зазначених заходів державного регулювання об'єктивно потребує вдосконалення системи фінансового та ресурсного забезпечення становлення та подальшого розвитку сектору малого підприємництва в депресивних територіальних громадах. При цьому основними інструментами, які мають використовувати місцеві органи влади, є інституціоналізація та реалізація спеціалізованих банківських фінансово-кредитних програм та залучення коштів трудових мігрантів; бюджетна та грантова підтримка; залучення

міжнародної технічної допомоги; посилення соціальної відповідальності бізнесу за підготовку персоналу; створення та розвиток локальних інтегрованих систем і кластерів; надання безоплатно земельних ділянок та приміщень у пільгове користування; підтримка франчайзингових програм; створення та підтримка функціонування електронних та комунікаційних торгових майданчиків та мереж; розвиток споживчої, сільськогосподарської та кредитної кооперації на селі; супровід проектів співпраці суб'єктів малого підприємництва та освітніх, науково-дослідних структур та інноваційних фірм; створення системи бізнес-інкубаційної підтримки малого підприємництва та розвиток ефективних елементів інфраструктури бізнесу; реалізація творчого підприємницького потенціалу сільського населення.

Список використаних джерел:

1. Побережник Г. В. Міжмуніципальне співробітництво як інструмент розвитку депресивних територіальних громад регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2023. № 2 (62). С. 85-89. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/290466>.

*Евеліна Сіра, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ НА ШЛЯХУ ВИЖИВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Одним з ключових фундаментальних принципів соціокультурного розвитку, вкорінених у морально-етичних нормах різних етносів, є традиція гідного прийому гостей. Феномен гостинності можна розглядати як прояв універсального інституту, спрямованого на забезпечення гостю відчуття прийому, уваги та турботи. Гостинність – це явище, що має кроскультурний і історико-регіональний характер.

Отже, гостинність виявляється як універсальне явище, що присутнє в різних культурах і серед різних етносів. Незважаючи на культурні відмінності, багато суспільств вважають гостинність важливим елементом своєї соціокультурної ідентичності. Гостинність, як правило, базується на морально-етичних принципах, які визначаються конкретною культурою. Гостинність може також відображати історичні та регіональні особливості.

У сучасному світі гостинність стала самостійною галуззю, в якій задіяно мільйони професіоналів та підприємств. Під терміном "галузь гостинності" розуміється підприємницька діяльність на ринку послуг, пов'язана із прийомом гостей. Галузь гостинності охоплює широкий спектр секторів, таких як готелі, ресторани, туроператори, авіакомпанії, казино, конференц-центри, та інші заклади та підприємства, які надають послуги прийому гостей. Ці гості можуть бути туристами, бізнес-подорожуючими, представниками бізнесу, відпочивальниками, клієнтами, які вирішують різноманітні особисті та сімейні питання.

Галузь гостинності охоплює різноманітні сфери людської діяльності, такі як туризм, відпочинок, розваги, готельно-ресторанний бізнес, громадське харчування, екскурсійна діяльність, організація виставок та проведення наукових конференцій.

Отже, гостинність можна вважати однією з ключових характеристик цивілізації, яка, завдяки технологічному прогресу та плину часу, перетворилася на потужний сектор, що забезпечує мільйони робочих місць для фахівців та створює комфортні умови для відпочинку туристів.

В сучасний момент заклади гостинності переживають, мабуть, один з найбільш кризових періодів протягом всієї історії незалежності. Глобальне поширення пандемії COVID-19 і, зокрема, повномасштабне вторгнення ворожого війська серйозно поглибило їхню фінансову кризу.

Індустрія гостинності, порівняно з минулими роками, зараз перебуває в надзвичайно несприятливих та непередбачуваних умовах. Економічна та політична нестабільність в Україні, ворожа військова агресія, і обмеження, введені через пандемію, негативно впливали на динаміку та ефективність суб'єктів галузі. З початком 2022 року ситуація ще більше ускладнилася, оскільки під впливом повномасштабного військового вторгнення індустрія гостинності фактично припинила своє нормальне функціонування.

У світлі цих обставин індустрія гостинності має постійно виявляти нові стимули та підшукувати мотиви для виживання і розвитку. Це вимагає неустанного пошуку та прийняття стратегічних управлінських рішень, які не лише будуть ефективними, а й перспективними в довгостроковій перспективі.

У таких кризових ситуаціях важливо для галузі гостинності реагувати гнучко та шукати нові стратегії для виживання. Це може включати реорганізацію бізнес-процесів, введення нових послуг (наприклад, доставка їжі), а також використання цифрових технологій для забезпечення безпеки та комфорту гостей. Також важливо отримати підтримку від уряду та місцевих влад, а також співпрацювати з іншими суб'єктами галузі для вирішення спільних проблем.

Проте, навіть у воєнний період необхідно утримувати бізнес-процеси в русі та уникати призупинення роботи. Необхідно подумати про те, що героїчне сьогодні вимагає переосмислення національних, міжкультурних та гуманістичних цінностей, які глибоко закріплені в ментальних архетипах нашого народу. Відновлення, популяризація та активне сприяння цим цінностям стають головними завданнями соціокультурного середовища індустрії гостинності у сучасний період.

*Марина Сірант, студентка 4 курсу
УМСФ «Університету митної справи та фінансів», м. Дніпро
Науковий керівник: Тараненко В.Є., к.е.н., доцент*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В НІМЕЧЧИНІ

Нині в країнах Європи соціальний працівник є престижною професією. Цій сфері приділяють особливу увагу та активно залучають до роботи. Зокрема, у Німеччині, соціальна робота є багатовекторною за видами послуг і включає догляд за людьми з обмеженими можливостями, дітьми, літніми людьми та іншими верствами населення.

Соціальна робота розвивається разом з історією людства. Перші приклади з'явилися ще в часи общинного ладу. Звісно, це було умовно і процедура з часом змінилась, але наразі у світі не має жодної країни, яка б обходилась без фахівців даного профілю.

Соціальна робота забезпечує допомогу людям та підтримання зв'язків між різними верствами населення. Тепер коли функцію організації соціальної роботи бере на себе держава, дана сфера стала систематизованою, а вироблені принципи та методологія, дозволяє здійснювати цю діяльність максимально ефективно.

В Німеччині соціальна робота зароджується у XIX столітті. Стимулом для розвитку сприяла індустріалізація. Велика кількість робочого класу потребувала соціального захисту, яку на той час навала церква чи приватні установи. Наприкінці XIX століття благодійні установи вже не справлялися самостійно і потребували державної підтримки.

У 1898 році був створений «Союз захисту дітей від жорстокого поводження та експлуатації». Даний союз виступав за належний догляд за дітьми, був проти дитячої праці, наполягав на необхідності навчання, співпрацював з установами освіти та державними органами [1].

Під час правління Гітлера соціальна робота стала знярядь жорстокого контролю над населенням. Прояви демократичних норм починаються в часи повалення фашизму. А в кінці ХХ століття розвиваються принципи звичного нам розвитку соціальної роботи.

У 1880 році був заснований Німецький благодійний союз турботи про бідних, перейменований в 1919 р. в Німецький союз державного і приватного піклування. Цей союз об'єднував державні, громадські, приватні установи та організації, окремих осіб, які здійснюють соціальну роботу. Німецький союз став основою для взаємодії соціальних педагогів, вчених, практиків у справі координації соціальних інновацій в соціальній політиці країни, включаючи охорону здоров'я та допомогу молоді [2].

У 1991 році в Хайльбронн був затверджений статут Союзу піклування, що проголосив, що основна мета діяльності об'єднання – реалізація ідей соціальної роботи, зокрема державна, громадська та приватна соціальна допомога та підтримка [2].

В Німеччині існує велика кількість напрямлень в соціальній професії. Кожна людина може спробувати себе в якості соціального працівника і вибрати нішу, яка їй до вподоби (рис. 1).

Педагог
Помічник з побуту, виховання дітей чи по веденню господарства
Психотерапевт
Соціальний працівник з дітьми з інвалідністю, позбавлених бітьківського піклування та інше
Соціальний працівник з літніми людьми
Сімейний консультант
Вихователь

Рис. 1. Професійна реалізація соціальних працівників у Німеччині

Також існує безліч програм, які дозволяють застосувати свої навички на практиці. В даних програмах можуть взяти участь, також іноземці як зі знаннями мови так і без. До найпоширеніших програм відносяться:

- програма FSJ (тривалість даної програми діє 1 рік, за який учасникам виплачують грошову винагороду);
- програма FOJ (у даній програмі беруть участь усі бажаючі, з різних куточків світу з метою збереження навколишнього світу та вдосконалення німецької мови);
- програма Au Pair (дана програма – це робота в Німеччині нянею. Рік проживаєте в сім'ї, вчите німецьку мову та виконуєте покладені на вас обов'язки).

Таким чином, соціальна робота в Німеччині – це оплачувана та цікава сфера. Звісно, більшість програм і робіт є все ж для молоді до 30 років, але можливо домовитись із роботодавцем про співпрацю в будь-якому віці. Також, не є обов'язково мати вищу освіту та високий рівень знань німецької мови, найголовнішим є бажання працювати та робити світ краще.

Список використаних джерел:

1. Що потрібно знати про соціальну роботу в Німеччині. *MIGRANT.BIZ.UA*. URL: <https://migrant.biz.ua/nimechchina/robota-de/sotsialna-robota.html>
2. Соціальна робота в Німеччині. *MOYAOSVITA.COM.UA*. URL: <https://moyaosvita.com.ua/sociologiya/socialna-robota-v-nimechchini/>

*Александр Соколов, аспірант
Роман Галушка, аспірант*

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Забезпечення належного рівня безпеки малого, середнього та великого бізнесу в Україні є передумовою підтримання його життєздатності в умовах численних викликів і загроз воєнного часу. Необхідність захисту бізнесу від несприятливих екзогенних та ендегенних чинників актуальна для будь-якого суб'єкта підприємництва як у кризові періоди, так і за сприятливої ринкової кон'юнктури [1]. Тому формування безпеко орієнтованого бізнес-середовища для підвищення економічної безпеки бізнесу з позицій захисного підходу – один із головних пріоритетів державної політики.

Сучасний бізнес характеризується як внутрішньою багатоплановістю, так і безліччю зовнішніх зв'язків на всіх рівнях – фінансових, виробничих, соціальних і т.д. Така відкритість є конкурентною перевагою, що дозволяє легко пристосовуватися до мінливих умов ринку, але вона ж призводить до уразливості бізнесу з точки зору його безпеки. Будь-який конфлікт із контрагентами (партнерами, конкурентами, державними органами) може породити ситуацію, яка загрожує бізнесу [2].

Формування економічної безпеки бізнесу має забезпечувати сприятливі умови функціонування підприємства при прийнятних витратах на її забезпечення. Важливу роль у стимулюванні підприємницької діяльності та формуванні економічної безпеки бізнесу відіграє державна політика розвитку сприятливого бізнес-середовища [3], котра має бути спрямована на створення цивілізованих конкурентних умов стабільної діяльності господарюючих суб'єктів.

За результатами опитування Європейської Бізнес Асоціації [4] переважна більшість суб'єктів бізнесу України в умовах війни працює з обмеженнями, що суттєво впливає на ключові показники їхньої економічної безпеки. Наразі більшість підприємців відчувають різке зниження попиту та проблеми із замовленнями через невпевненість потенційних споживачів у доцільності витрачання грошей у такий невизначений час. Через руйнування інфраструктурних об'єктів, бойові дії та обстріли всієї території України вагомими для переважної більшості суб'єктів бізнесу є логістичні проблеми.

Утім, відповідно до результатів дослідження Info Sapiens [5], основною перешкодою для підприємств залишається високе податкове навантаження. Його зменшення у кризових умовах є найбільш очевидним та дієвим рішенням держави, спрямованим на підтримку бізнесу. У цьому напрямку було здійснено багато кроків, проте багато з них були несвоєчасними та суперечливими.

Суттєвими системними загрозами щодо функціонування та розвитку бізнесу в Україні є інституційні деформації, котрі виникли при формуванні конкурентного середовища, а наявність проявів монополізму веде до створення нерівних умов функціонування на ринку. Зазвичай така ситуація може бути виправлена за рахунок ефективної антимонопольної політики органів державного управління. Проте за високого рівня корупції, у тому числі в системі державного управління, формуються системні ризики для економічної безпеки бізнесу (сприяння афільованим структурам; кримінальне лобіювання; інвестування за рахунок державного бюджету; створення псевдопідприємств спорідненими особами до осіб представників органів державної влади та управління та ін. [6]).

Таким чином, наявність значної кількості системних загроз економічній безпеці бізнесу зумовлює необхідність створення нового формату бізнес-середовища на основі концептуальних положень економічної безпекології.

Список використаних джерел:

1. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). Р. 168-179.
2. Варналій З.С., Васильців Т.Г., Іляш О.І. Економічна безпека суб'єктів підприємництва. Чернівці: Технодрук, 2020. 426 с.
3. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. *7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles*. Atlantis Press, Paris, France, 2019. С. 156–160.
4. Прогнози бізнесу на 2024 рік. *Європейська Бізнес Асоціація*. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analityka/>
5. Звіт про дослідження мікро-, малого і середнього підприємництва. *Info Sapiens*. URL: https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/135/Info%20Sapiens_CIPE_report.pdf
6. Маслій О.А. Вплив системних загроз економічній безпеці України на конкурентоспроможність національної економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2019. №. 36. С. 91-97. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2019/36-2019/36-2019.pdf#page=91>

*Василь Туряниця, здобувач освітнього ступеня магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Огородник В.О., к.е.н., доцент*

РИНОК НЕРУХОМОСТІ В ПЕРІОД НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У 2022 році Україну стурбувала четверта за лічильником економічна криза після невеликого періоду економічного розквіту у 2000-х. Як і в усіх інших ситуаціях такого роду, вона вразила як будівельну сферу, так і ринок нерухомості. Змінюються лише механізми впливу, тривалість негативних тенденцій, а також реакція самого ринку на кризу. Останні економічні труднощі в Україні відрізнялися за характером: у 2008 році це була світова фінансова криза, у 2014 році – анексія Криму та збройний конфлікт на сході країни, у 2020 році - пандемія коронавірусу, у 2022 році – повномасштабне вторгнення росії в Україну.

Першими, хто реагує на будь-яку кризу, є покупці на ринку нерухомості. Треба взяти до уваги, що схожість криз на ринку нерухомості не обмежується лише динамікою попиту. Основним аспектом відмінностей є реакція забудовників та власників нерухомості. У 2008 році зменшення попиту призвело до скорочення обсягів будівництва, замороження до 40% проектів і зняття об'єктів з продажу власниками через різке падіння цін. З початком 2022 року ринок нерухомості майже повністю зупинився. Ще однією відмінністю є динаміка цін: якщо під час криз 2008, 2014 і 2020 років ринок реагував зниженням цін, то тепер ситуація відрізняється в залежності від регіону.

Вплив воєнних дій на ринок нерухомості залежить від різних факторів, таких як географічне розташування, тип нерухомості, рівень попиту та пропозиції і т. д. Значна кількість внутрішньо переміщених осіб і руйнування міст та населених пунктів через військові дії суттєво вплинули на ринок нерухомості в Україні.

Отже, російське вторгнення на територію України призвело до того, що мільйони українців змушені були змінити своє місце проживання. Деякі виїхали за кордон, а інші мігрували до регіонів, де не ведуться активні воєнні дії, таких, наприклад, як Закарпаття, яке виступає як безпечний тиловий регіон.

Згідно з результатами соціологічного дослідження, яке провела компанія Gradus Research, понад 60% опитаних вказали, що з початку повномасштабної війни вони здійснили міграцію до інших областей, переважно на захід України. З серед 9 областей заходу, Львівська область залишається найбільш популярною для внутрішньої міграції (17%), за нею слідують Закарпатська (9%), Івано-Франківська (9%), Хмельницька (6%) та Тернопільська (5%) області [2].

Починаючи з початку повномасштабної війни, західні області України стали приваблювати нові категорії потенційних покупців, що безпосередньо впливає на відновлення ринку нерухомості [3]:

- Осіб, які тимчасово перемістилися і прожили тривалий період часу в нових для них містах, адаптувались, відчули комфорт та виявили готовність продовжувати життя саме тут, і вони мають на це відповідний ресурс;
- Працівників компаній, які здійснили релокацію на захід України;
- Інвесторів, які вибирають захід України як місце для нерухомості через фактор безпеки;
- Інвесторів в нерухомість, які мають за мету отримати ліквідний актив та прибуток.

Прогнозувати, коли ринок нерухомості зможе відновити хоча б половину своїх можливостей, насправді, складно. Повернення до позицій, які існували до виникнення повномасштабної війни, та відновлення втраченого майна на ринку нерухомості в Україні, за даними експертів галузі, займе понад 10 років. Наразі обсяги збитків житлового фонду в Україні вже перевищили \$50 млрд при довоєнних темпах будівництва \$3-4 млрд на рік, тобто очікується, що процес відбудови триватиме десятиліття [1].

Фахівці вважають, що подальший сценарій розвитку подій на ринку нерухомості після поточної кризи в значній мірі відрізнятиметься від того, що спостерігалось під час попередніх криз. Наслідки поточної ситуації будуть важчими та більш тривалими через те, що економічна обстановка неперервно погіршується.

Список використаних джерел:

1. Курах О., 2022, Ринок нерухомості на заході України у часи війни. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції „Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах“, С. 176-178.
2. Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни росії проти України – десята хвиля дослідження : аналітичний звіт / Gradus Research. Київ, 2022. URL: https://gradus.app/documents/301/Gradus_EU_wave_10_UA.pdf
3. Тенденції цін. Що буде з ринком нерухомості після війни? / Інформаційний портал депутатів Львівської міської ради. URL: <https://www.lvivrada.gov.ua/trybunadeputada/item/11033-tendenciji-cin-shto-bude-z-rynkom-neruhomosti-pislya-viyny>

*Роман Федоров, аспірант 4 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сембер С.В., к.е.н., доцент*

АКСЕЛЕРАТОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКИХ СТАРТАПІВ

Для розвитку стартапів в Україні необхідна зважена та ефективна державна підтримка малого підприємництва в інноваційній сфері та в галузі венчурного інвестування. Українські вчені мають перспективні розробки, але в нашій країні відсутні платформи та системні програми підтримки наукоємних стартап-проектів.

Бізнес-акселератор - це програма або організація, яка надає підтримку стартапам та молодим компаніям з метою їхнього швидкого розвитку та успішного входу на ринок.

Сутність цього поняття полягає в наступних ключових аспектах:

Швидкий розвиток: Бізнес-акселератори спрямовані на прискорення розвитку стартапів, зазвичай на протязі обмеженого періоду часу, який може тривати від кількох тижнів до кількох місяців. Під час цього періоду стартапи проходять інтенсивну програму, яка включає в себе навчання, консультації, менторську підтримку та доступ до ресурсів, необхідних для успішного розвитку.

Комплексність підходу: Бізнес-акселератори надають комплексну підтримку стартапам, охоплюючи різні аспекти бізнесу, включаючи стратегію, маркетинг, фінанси, технологічний розвиток та інше. Цей підхід допомагає стартапам вирішувати різні завдання та виклики, з якими вони можуть стикатися.

Менторська підтримка: Бізнес-акселератори надають стартапам доступ до менторів та експертів у відповідних галузях. Це допомагає стартапам отримувати цінні поради, вдосконалювати свої навички та швидко виправляти помилки.

Доступ до інвестицій та мережі зв'язків: Бізнес-акселератори можуть підтримувати стартапи в пошуку фінансування, включаючи ризиковий капітал та інші джерела інвестицій. Крім того, вони надають можливість стартапам побудувати цінні контакти в галузі та розширити свою мережу зв'язків.

Демо-день (Demo Day): Багато бізнес-акселераторів завершуються "демо-днем", під час якого стартапи презентують свої проекти інвесторам та іншим зацікавленим сторонам з метою привернення інвестицій або залучення клієнтів. Демо-день (Демонстраційний день) – це день презентацій проектів, організованих інкубатором, акселератором або, у нашому випадку, спільнотою (Moledao), коли засновники можуть представити свої проекти кімнаті, повній інвесторів, у надії забезпечити інвестиції та потенційне наставництво. Окрім масштабних глобальних хакатонів, менші події, такі як Demo Days, також є незамінними для розвитку екосистеми блокчейну. Багато нових Web 3.0 проекти потребують більше каналів для отримання доступу до фінансування, людських ресурсів, мережі та інші ресурси. Ми віримо, що всі люди мають право на розширення можливостей, реалізацію та максимальну реалізацію свого потенціалу. Відсутність зв'язків і ресурсів не повинна заважати нікому реалізувати свої прагнення. Роблячи це, ми можемо принести користь простору блокчейну. Demo Day – це один крок до досягнення цієї мети. [1].

Умови участі: Участь у бізнес-акселераторі може бути конкурентними, і стартапи часто проходять відбір для отримання можливості взяти участь в програмі. Умови участі можуть варіюватися від одного акселератора до іншого.

Узагальнюючи, бізнес-акселератор - це спеціалізована програма, яка надає комплексну підтримку стартапам з метою їхнього швидкого росту та успішного входу на ринок. Ця форма підприємництва стала важливою ланкою в інноваційних екосистемах по всьому світу.

Метою акселератора є допомога стартапам стати успішними глобальними компаніями завдяки навчанню, менторству, обміну досвідом з іншими учасниками та нетворкінгу.

Для того, щоб отримати базові навички: пошук спонсорів, укладання контракту, пошук працівників та запуск проекту на ринок – один із найефективніших способів – це потрапити до акселераційної програми. Участь в програмі дає можливість створити/протестувати бізнес-модель, допрацювати продукт, отримати необхідні знання та експертну оцінку від менторів з різних галузей. Під час пошуку акселератора, радимо звернути увагу на умови відбору та релевантність продуктам компанії, адже акселератори часто зосередженні на конкретному регіоні або напрямку стартапів. [2]

В Україні існують численні стартап-акселератори, які надають підтримку молодим підприємцям. Деякі з них: GrowthUP – провідний акселератор в Україні, спеціалізується на IT та технологічних проектах. Пропонує інвестиції, менторство, офісний простір; WannaBiz –

київський акселератор, який підтримує ранні стартапи. Надає до \$20,000 інвестицій та 3-місячну акселераційну програму. Harry Farm – акселератор агротехнічних та фудтех-стартапів. Пропонує \$30,000 інвестицій, менторство, доступ до фермерської екосистеми. UVCA – Українська асоціація венчурного та приватного капіталу. Проводить щорічний акселератор Ukraine Venture Summit. Startup Depot – акселератор від інноваційного парку UNIT.city у Києві. Пропонує програму Seed Step для початківців. Betapitch – міжнародна мережа акселераторів, проводить програми в Києві з фокусом на технологічні стартапи.[3]

Бізнес-акселератор може мати значний вплив на функціонування стартапу, надаючи йому цінну підтримку та ресурси. Ось деякі з основних способів, якими бізнес-акселератор впливає на стартап: 1.Прискорення розвитку: Основною метою бізнес-акселератора є прискорення розвитку стартапу. 2.Навчання і консультації: Бізнес-акселератори надають стартапам доступ до експертів, менторів та консультантів. Це допомагає стартапам розуміти кращі практики управління, маркетингу, фінансів та інших аспектів бізнесу. 3.Доступ до ресурсів: Стартапи, що беруть участь у програмі акселерації, отримують доступ до різних ресурсів, включаючи простори для роботи, обладнання, програмне забезпечення та інші інфраструктурні можливості.4.Доступ до інвестицій: Багато бізнес-акселераторів мають зв'язки з інвесторами та можуть допомогти стартапам залучити фінансування. 5.Мережа зв'язків: Участь у бізнес-акселераторі дозволяє стартапам побудувати цінні контакти в галузі та зробити зв'язки з потенційними партнерами, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами.

Список використаних джерел:

1. Сайт Метаверс Пост. URL: <https://mpost.io/uk/moledao-demo-day>.
2. Анна Чубатюк. Для чого стартапу акселератор? Топ акселераторів, які підтримують українські стартапи на ранніх стадіях. URL: <https://ucluster.org/blog/2021/07/top-akseleratoriv-pidtrymujut-ukrainski-startapy-na-rannih-stadijah>.
3. Стартап-акселератори: як розігнати стартап в Україні. URL: <https://bizmag.com.ua/startap-akseleratory>

Мирон Фірман, аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

Науковий керівник: Онищенко В.О., д.е.н., проф.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ НАФТОГАЗОВИХ РОДОВИЩ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Цифровізація нафтогазових родовищ стає важливим чинником інноваційної трансформації економіки України, визначаючи новий етап розвитку в галузі видобутку та переробки нафтогазових ресурсів. Застосування інформаційних та цифрових технологій у нафтогазовому секторі суттєво переформатує виробничі процеси, поліпшуючи ефективність видобутку, знижуючи витрати та сприяючи створенню інноваційних рішень.

У контексті постійного росту значущості нафтогазового сектору для економічного розвитку країни, впровадження цифрових рішень у нафтогазовому виробництві стає ключовою деталлю стратегії модернізації та конкурентоспроможності України на світовому енергетичному ринку.

У світовому нафтогазовому комплексі відбулася перетворююча комп'ютерна революція, яка визначила новий рівень використання інформаційних та цифрових технологій на всіх етапах галузі, включаючи розвідку, видобуток, та переробку нафти та газу. Зараз провідні компанії виділяють від 7% до 8% своїх загальних витрат на впровадження цифрових

інновацій, що суттєво сприяє поліпшенню використання родовищ, збільшенню темпів зростання виробництва та зменшенню витрат на кожному етапі виробничого циклу [1].

За даними компанії Accenture, 36% світових нафтогазових компаній вже активно використовують технологію Big Data, і ще 38% планують інтегрувати її в свою діяльність протягом найближчих 3–5 років. Це свідчить про широке розповсюдження і визнання значущості цифрових інструментів у галузі нафтогазового сектору [3].

Розпочатий у кінці 1980-х років процес переведення засобів контролю та автоматизації з пневматичних систем на аналогові, а потім на цифрові електронні системи, надав галузі можливість повністю автоматизувати усі виробничі процеси. Впровадження аналізаторів дозволило проводити контроль характеристик сировини і продукції в режимі реального часу, забезпечуючи точність і ефективність виробничих процесів.

Цей напрямок розвитку виявив потужний поштовх для світової нафтогазової галузі, що прискорило перехід до використання інформаційних технологій у цифровій формі. За допомогою цих нових технологій галузь нафтогазового комплексу отримала можливість проводити більш точний аналіз, ефективний контроль та оптимізацію виробничих процесів.

Отже, можна відзначити, що на сьогодні геологічна наука та нафтогазовидобувна галузь, разом з іншими сферами, в останні кілька років відчують значний вплив цифрової трансформації даних. Глобальні тенденції переходу багатьох послуг у віртуальну форму отримали значний поштовх завдяки пандемії, і українські нафтогазовидобувні підприємства в цьому плані не є винятком. За роки активного впровадження цифрових технологій у процес геологічного дослідження родовищ, починаючи з 2000 року, ці компанії вже були готові до розвитку у цьому напрямку. В зазначений період в історії України вперше був придбаний програмний комплекс геологічного та гідродинамічного моделювання родовищ від світового лідера в галузі нафтогазових послуг – компанії Schlumberger.

Використання цього програмного продукту на нафтогазовому родовищі дозволяє виявити, шляхом комплексного аналізу, всі дані та об'єднати їх у цифровий об'єкт. Це дозволяє виявити структурні особливості, які раніше були невідомі, але були подальше підтверджені додатковими дослідженнями.

Аналіз розбіжностей між фактичними даними видобутку та результатами гідродинамічного моделювання, характеристиками пластів на основі ГДС, структурно-тектонічною будовою родовища та закономірностями розповсюдження колекторів дозволяє передбачити наявність газової шапки в нафтовому покладі, яка раніше не визначалась, і уникнути втрат пластової енергії через передчасне її видобуток через негерметичність в обсадній колоні однієї з експлуатаційних свердловин. Присутність цієї негерметичності було передбачено на етапі аналізу даних у процесі створення цифрової моделі та підтверджено подальшими спеціальними дослідженнями у свердловині.

Це свідчить про значні можливості цифрового моделювання, які можна виявити лише при докладному та уважному його виконанні, особливо у випадках, коли одні дані суперечать іншим. Виявлення та розкриття причин таких розходжень є однією з основних задач цифрового геологічного моделювання, розв'язання якої дозволяє приймати нові, якісні рішення. При виборі перспективних об'єктів особлива увага приділяється родовищам, де існує потенціал як для суттєвого збільшення видобутку нафтогазу, так і для розширення ресурсної бази [2].

Отже, Україна активно впроваджує цифрові технології в нафтогазовому секторі, виявляє свою готовність до інноваційної перебудови економіки. Це сприятиме не лише забезпеченню ефективності в нафтогазовому секторі, а й створенню нових можливостей для росту та конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Таким чином, цифровізація нафтогазових родовищ в Україні стає ключовим фактором для сучасного економічного прогресу та інноваційного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. IT Spend Analysis. URL: <http://www.aupec.com/benchmarking/ITSpentAnalysis.aspx>.
2. Цифрові технології в інноваційній трансформації економіки України: колективна монографія / Єгоров І.Ю., Никифорок О.І. та ін.; НАН України, ДУ “Ін-т. екон. та прогнозув. НАН України”. К., 2020. 308 с.
3. Цифровізація в геології – не модний тренд, а необхідна умова розвитку нафтогазовидобутку. URL: <https://expro.com.ua/statti/cifrovzacya-v-geolog--ne-modniy-trend-a-neobhdna-umova-rozvitku-naftogazovidobutku->.

*Єлизавета Чернега, студентка 2 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Богацька Н.М., к.е.н., доцент*

ТРУДОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА

Трудові ресурси є одним із найважливіших ресурсів підприємства. Від їх якості та ефективності використання залежить результативність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність [1].

Однак, незважаючи на значну кількість опублікованих праць та їх наукову цінність, чимало теоретичних і методичних аспектів оцінки використання трудових ресурсів потребують подальших наукових досліджень. Тему трудових ресурсів підприємства вивчали вчені, такі як Л. С. Романова, Т. В. Шевчук, А. М. Міщенко, В. І. Сіренко, В. В. Оліфіренко та інші.

Трудові ресурси підприємства можна розглядати як сукупність працівників із необхідними знаннями, навичками та досвідом для виконання трудових функцій. Важливими характеристиками є чисельність, склад, рух, продуктивність праці, фонд оплати праці та ефективність використання.

Чисельність визначається кількістю працівників, які працюють на підприємстві. Склад ресурсів охоплює вікові, професійні, освітні, кваліфікаційні, статеві та національні ознаки. Рух підприємства вказує на зміну чисельності працівників з часом. Продуктивність праці визначається співвідношенням виробленої продукції до затрат праці. Фонд оплати праці включає всі виплати працівникам. Ефективність використання трудових ресурсів вимірюється результатами праці в порівнянні із затратами.

Сьогодні соціальний бізнес став невід'ємною частиною соціального, економічного, політичного та культурного контексту країни. Деякі основні правові, політичні, освітні та організаційні заходи можуть допомогти створити належне середовище для соціального підприємництва та розвитку соціальної економіки, що може покращити національну та регіональну економіку та системи соціального забезпечення в Україні. Особливо – це важливо після закінчення війни [2].

Багато підприємств набули значного досвіду у роботі з персоналом, і їхні результати підтверджують, що формування ефективних виробничих колективів, оптимальне використання трудових ресурсів та забезпечення високого рівня кадрового потенціалу є ключовими чинниками для досягнення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції [3]. Це свідчить про те, що успішна діяльність підприємства визначається не лише технічними аспектами, а й якістю та управлінням людськими ресурсами. Формування команд, які спільно працюють для досягнення спільних цілей, та ефективне використання навичок і досвіду працівників стають важливою складовою успіху. Такий підхід сприяє підвищенню якості виробництва та забезпеченню стійкої конкурентоспроможності продукції на ринку.

Трудові ресурси є ключовим фактором успіху підприємства, впливаючи на його конкурентоспроможність та стабільність. Ефективне їх використання сприяє підвищенню конкурентоспроможності, розвитку та зростанню прибутку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Богацька Н.М., Гендега А.А. Фактори впливу на трудові ресурси підприємства. *ЛОГОΣ. ONLINE*. 2020. № 16. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.31.html>
2. Богацька Н. Вплив ринку праці на конкурентоспроможність соціального підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-1>
3. Єлець О.П. Гармаш І.О. Трудові ресурси підприємства та підходи до їх оцінки. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/72.pdf

*Олеся Шевченко, студентка 3 курсу
Одеського національного економічного університету, м. Одеса
Науковий керівник: Артюх О.В., д.е.н., професор*

ОПТИМІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Розвиток цифровізації економіки у всьому світі призводить до змін у всіх галузях діяльності, включаючи облікові процеси. Використання цифрових технологій у господарських та фінансових процесах породжує низку викликів, пов'язаних з обробкою обширних баз даних, вибором та налаштуванням алгоритмів управління та оцінкою ефективності системи. Процес інтеграції цифрових технологій вимагає комплексного підходу до вибору технічних засобів і забезпечення взаємодії елементів у системі управління [6]. У контексті світової цифровізації бухгалтерський облік переосмислює свою роль та функції в сучасній економічній системі. Цифрові інформаційні системи динамічно розвиваються, розширюючи свою сферу застосування та витискаючи деякі облікові процедури з системи бухгалтерського обліку.

Організація первинного обліку тісно пов'язана з організацією документообігу [2]. Однією з ключових складових цифровізації в контексті ефективної організації документообігу є наявність хмарного середовища для централізації даних.

Хмарні технології – це програмно-апаратне забезпечення, яке є доступним користувачеві через інтернет або локальну мережу у вигляді сервісу, що дозволяє використовувати зручний інтерфейс доступу до певних обчислювальних ресурсів, програм та даних незалежно від розташування користувача [3].

Перспективною у запровадженні цифровізації є також ідея створення єдиного цифрового простору на основі розподіленого доступу до бухгалтерської інформації, що передбачає включення фахівців в галузі Blockchain в обліковий процес [4].

Блокчейн – децентралізована система, яка функціонує при умові безлічі об'єднаних в мережу комп'ютерів. Одна з основних його переваг – те, що підприємство не витрачає грошові ресурси на посередників та економить час [1]. Блокчейн є однією з актуальних технологій нашого часу, яка дозволяє відкривати дані та показувати їх, при цьому забезпечуючи незмінність та захист персональних даних користувачів. Спрощений процес управління ресурсами підприємства сприяє системності та ефективності управлінського процесу загалом, допомагає формуванню зрілості цифрової архітектури підприємства та сприяє оптимізації бізнес-процесів. Ця технологія ефективно бореться з проявами шахрайства, відстежує діяльність організації та робить облік прозорим. Виявлення ухилення від сплати податків стає легким завдяки цифровому оформленню всіх угод і транзакцій. Мережа надійно запобігає використанню тіньових схем, оскільки цифрові дані зберігаються в блокчейні та відображаються на спеціальній платформі.

Ще однією перспективою у вдосконаленні автоматизації бухгалтерського обліку та звітності є праця у сфері розробки алгоритмів для побудови інформаційних систем, які базуються на технологіях "штучного інтелекту" (AI) чи "експертних систем" (ES). У перспективі саме до такого типу повинна розвиватися автоматизована система бухгалтерського обліку та звітності[5]. Експертні системи і системи інтелектуального типу базуються на основі бази знань, при цьому однією з ключових рис є їхня здатність до самонавчання. У таких системах дані накопичуються, встановлюються взаємозв'язки і можуть бути використані для генерації нових знань та прийняття рішень у різноманітних завданнях бухгалтерського обліку та звітності. Незважаючи на те, що в галузі розробки систем штучного інтелекту та експертних систем вже існує певний досвід (такі як паралельні розподілені мережі, нейронні мережі, гібридні алгоритми, еволюційні обчислення), створення та впровадження інформаційних систем такого високого рівня є завданням на майбутнє[5].

Отже, сучасний світ пропонує безліч варіантів програмного забезпечення для організації системи бухгалтерського обліку, але доволі перспективною виглядає технологія блокчейн, особливо для податкового обліку та контролю. Забезпечення підготовки фахівців у системі бухгалтерського обліку відповідно до цифрових технологій є важливим етапом для розвитку національної економічної системи. Використання новітніх технологій вимагає переосмислення обліку та контролю на підприємстві, створюючи нові виклики для бухгалтерів, які повинні вдосконалювати свої вміння та навички.

Список використаних джерел:

1. Король С. Я., Клочко А. О. Цифрові технології в обліку й аудиті. *Держава та регіони*. 2020. №1. С. 170-176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2020_1_31.
2. Кулинич М. Б. Документування як методичний інструментарій у бухгалтерському обліку: перспективи впровадження електронного документообігу. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. №4(16). С. 148-154.
3. Олексюк В. П., Спірін О. М. Основи хмарних технологій: Навч. посіб. 2023. Київ: Інститут цифровізації освіти НАПН України.
4. Приображенская В. В. Влияние цифровой экономики на развитие компетенций в области бухгалтерского учета. *Финансовый журнал*. 2019. № 5. С. 50–63. URL : <http://oaji.net/articles/2020/8467-1595189921.pdf>
5. Ратинский В. В. Інформаційні технології в бухгалтерському обліку. перспективи та проблеми. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. №4(1). С. 17-20. URL : <http://efp.in.ua/uk/journal-item/297>
6. Шевчук І. Б., Депутат Б. Я., Тарасенко О. Є. Цифровізація та її вплив на економіку України: переваги, виклики, загрози й ризики. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 47-2. С. 173-177. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/47_2_2019/34.pdf

*Святослав Шепетюк, студент 3 курсу
ВСП «Гусятинський фаховий коледж ТНТУ», смт. Гусятин
Науковий керівник: Шепетюк Л. В. викладач-методист*

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Важливим напрямом соціально-економічного розвитку України є регулювання ринку праці, особливо у сучасних умовах, коли наша країна знаходиться у стані війни. За різними статистичними даними, за кордоном працює майже кожен восьмий житель нашої країни. Невирішені проблеми у сфері зайнятості випускників вищих навчальних закладів призводять

до зниження якості трудового потенціалу та збільшує соціальну напруженість у суспільстві. Під час пошуку роботи молоді люди відчувають брак досвіду та відсутність навичок професійної адаптації. Ситуація з працевлаштуванням молоді наразі дуже актуальна, бо саме зараз молоді люди намагаються знайти безпечні умови праці та виїжджають за кордон. [1]

Глобальний рівень безробіття серед молоді сягає приблизно 13 %, що майже в три рази вище, ніж рівень безробіття серед дорослих осіб. Станом на 2021 рік багато молодих людей не виявляли бажання виїжджати за кордон на постійне місце проживання та працевлаштування. Про це свідчать дані опитування, яке було проведено у грудні 2021 року.

Рис. 1 Наміри щодо працевлаштування випускників після закінчення навчального закладу

*Джерело: складено на основі даних опитування студентів вищих навчальних закладів України

Внаслідок повномасштабної війни наміри молодих людей різко змінилися. Якщо в попередні роки тільки 17,8% респондентів планували працювати за кордоном, то зараз ситуація значно погіршилася. Руйнування та релокація підприємств, збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб стримують подальше відновлення зайнятості. Сучасна українська молодь, через нестабільне економічне та соціальне становище, шукає кращих умов проживання і майже 57% молодих людей бажають жити і працювати за кордоном. Про це свідчать дані опитування, які відображені на рис. 2.

Рис 2. Пропозиції щодо працевлаштування молоді за кордоном

*Джерело: складено на основі даних grc.ua

Отже, на основі даного опитування можна зробити висновки, що молодь не бачить перспективи працевлаштування у нашій країні. Тобто з нашої країни їдуть прогресивні, освічені люди і в майбутньому не планують повертатися. Низький рівень заробітної плати та відсутність робочих місць за фахом найбільше не влаштовує молодих людей. Такі дані досить тривожні, бо з часом в Україні почнеться кадровий голод, якщо молоде покоління поступово буде знаходити роботу за кордоном. Також новою тенденцією на ринку праці у сучасних умовах є те, що через дуже малу кількість вакансій висококваліфіковані спеціалісти погоджуються працювати на посадах нижчого рівня і з меншою заробітною платою. Ця проблемна ситуація негативно впливає на економіку та ставить під загрозу майбутнє нашої країни.

Для відновлення територій та розвитку економіки нашої країни потрібна додаткова робоча сила. Тому забезпечення задовільного рівня зайнятості молоді на сьогодні має бути одним із пріоритетних завдань розвитку держави. Адже саме молодь є найактивнішою частиною працездатного населення та демонструє, що вже тепер готова відбудовувати нашу країну. Лише з урахуванням динаміки рівня її зайнятості можна розробляти соціально-економічні прогнози розвитку країни на довготривалу перспективу. Незважаючи на дуже складну ситуацію, молодь у нашій країні має потенціал, щоб бути рушієм соціальних змін. Наразі дуже важливо, щоб у кожній громаді визначили заходи, які б могли зупинити міграцію молодих українців. Чим більше людей буде працевлаштованими в нинішніх складних умовах, тим менше буде навантаження на державний бюджет за рахунок зменшення кількості виплати допомоги по безробіттю і збільшитись надходження податків. І це головний шлях відновлення української економіки. Після нашої перемоги державі необхідно докласти значних зусиль для повернення молоді, розробити стратегії залучення та адаптації працівників.

Список використаних джерел:

1. Молодіжний сегмент ринку праці України в період повномасштабної війни URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/molodizhnyy-sehment-rynku-pratsi-ukrayiny-v-period-povnomasshtabnoyi-viynu> (дата звернення 18.11.23)
2. Як війна впливає на ринок праці та що чекає шукачів роботи? URL: https://careerhub.in.ua/viyna_ta_rynok_praci. (дата звернення 21.11.23)

Table 1

**Public expenditures that are subject to reimbursement under the Project PEACE
in UKRAINE in Q1 2023**

№	Payment type	Sector	Total expenditures	Recipients (persons/households), monthly average
1	Assistance at child adoption	Social assistance	7,9 m€	2,0e
2	Assistance at childbirth	Social assistance	2399,8 m€	693,6 e
3	Assistance to internally displaced persons	Social assistance	18590,0 m€	1957,2 e
4	Assistance to single mothers	Social assistance	318,5 m€	55,0 e
5	Housing subsidies	Social assistance	9567,0 m€	1880,5 e
6	Maternity assistance	Social assistance	46,5 m€	6,4 e
7	Old-agesocialbenefits	Social assistance	67964,9 m€	9840,2 e
8	Social support to low-income families	Social assistance	2593,6 m€	133,2 e
9	Social support to persons with disability since childhood and children with disabilities	Social assistance	4256,0 m€	463,6 e
10	Salaries of public employees (non-security sectors)	Public Service	7361,9 m€	137,0 e
11	Salaries to healthcare workers (under PMG)	Healthcare	25837,8 m€	513,8 e
12	Salaries of first responders	Emergency Services	8019,2 m€	56,8 e
13	Salaries in public universities	Education	5278,9 m€	135,0 e
14	Salaries of teachers in schools	Education	19689,6 m€	491,8 e
	TOTAL	-	171,9 mrd €/ \$ 4,7 mrd	-

Source: based on [3]

Due to the war, a considerable portion of businesses in Ukraine experience a decline in activity or, in some cases, completely shuttered operations. This situation resulted in a substantial rise in unemployment rates. In response to these challenges, the government-initiated grant programs aimed at encouraging the establishment of new businesses and fostering the expansion of existing ones. These initiatives are aimed at stimulating economic recovery, creating jobs and contributing to the general revival of the post-war business environment.

International financing is directed towards supporting priority expenditures in the state budget, including social protection, humanitarian needs, and the remuneration of workers in the education and healthcare sectors.

References

1. Khudaverdiyeva, V. (2022). Peculiarities of the system of taxation and state support of tourism industry entities in connection with the spread of COVID-19. *Current issues in modern science*, (1), 200–213. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022-1\(1\)-200-213](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022-1(1)-200-213)
2. Ministry of Finance of Ukraine (2023). In October 2023, the Ministry of Finance attracted almost 2.8 billion US dollars in grants and preferential financing from international partners. https://mof.gov.ua/uk/news/ministry_of_finance_attracted_almost_usd_28_billion_in_grants_and_concessional_financing_from_international_partners_in_october_2023-4270
3. Ministry of Finance of Ukraine (2023). Ministry of Finance : 4.3 billion USD has been financed for priority expenditures of the 1st quarter of 2023 as part of the World Bank project (PEACE). https://www.mof.gov.ua/uk/news/usd_4_billion_financed_for_priority_expenditures_in_the_first_quarter_of_2023_under_the_world_banks_peace_in_ukraine_project-4161
4. Ministry of Finance of Ukraine (2023). Ministry of Finance receives ninth tranche of EUR 1.5 billion in large-scale EU macro-financial assistance. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/minfin-zaluchyv-deviatyi-transh-v-ramkakh-masshtabnoi-prohramy-makrofinansovoi-dopomohy-vid-ies-u-rozmiri-15-mlrd-ievro>

*Ігор Алексєєв, д.е.н., професор
Андрій Угрин, аспірант*

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ФІНАНСОВА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПІДГОТОВКА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Адміністративно-територіальна реформа в Україні відбулась з об'єднанням територіальних громад (ТГ). Подальший розвиток ТГ проходив незважаючи на агресію з боку Росії у 2014 році. Натомість розвитку ТГ завадив другий етап агресії з 24 лютого 2022 року. Загальновизнано, що створення ТГ мало багато недоліків. Процес затягувався, об'єднання відбувалось без врахування інтересів багатьох територій. Це у деяких громадах позначилось, насамперед, на перспективах фінансового забезпечення діяльності органів управління ТГ, на можливостях реалізовувати необхідні соціально-економічні проекти та заходи задля задоволення запитів населення.

Досвід формування ТГ засвідчив непідготовленість правових і нормативних засад для створення сприятливих умов їхньої фінансової діяльності, здатності у майбутньому функціонувати самостійно [2]. Автори реформи, внаслідок якої мали бути сформовані ТГ, мали на меті створення автономних, самодостатніх ТГ. Ефективні територіальні утворення мали взяти на себе відповідальність за соціально-економічний розвиток територій, зняти напругу щодо вирішення соціальних проблем у сферах освіти, охорони здоров'я. Важливими питаннями для вирішення на рівні громад мали й залишатися збереження довкілля, зменшення рівня безробіття [1; 3]. Звичайно формування та розвиток ТГ значною мірою залежать від кваліфікації, компетентності керівників. Для цього були організовані відповідні навчання за різними формами.

Натомість проблеми, що виявились після офіційної реєстрації ТГ, стали наслідком слабкості, некомпетентності, а часом заангажованості керівників ТГ на цілях, далеких від інтересів громади. Внаслідок певних прорахунків одних керівників, та/або неготовності до співпраці інших, були створені ТГ, в яких відсутні бюджетоутворюючі підприємства. Трапилось те, про що відомо віддавна керівникам областей, районів, міст. Мова саме про необхідність мати на своїй території достатньо податкоспроможних суб'єктів господарювання. Інакше кажучи, необхідною умовою позитивних перспектив для ТГ має бути наявність підприємств, які є економічно успішними. Саме такі підприємства можуть забезпечити власну сплату податків до місцевого бюджету, а також гарантувати робочі місця для місцевого населення і сплату працюючими ПДФО.

Війна відтермінувала вирішення питання оптимізації чисельності і складу територіальних громад. Перспективи громад залежать від такого реформування, яке дозволить забезпечити усі ТГ достатніми фінансовими ресурсами. Для цього необхідно провести об'єднання ТГ з метою забезпечення кожної з них достатньою кількістю бюджетоутворюючих суб'єктів підприємництва. Не зважаючи на достатньо недавній період створення територіальних громад, вже загальновизнана необхідність їхньої трансформації. Не можна залишати ситуацію в такому стані, коли хоча б одна територіальна громада була проблемною з точки зору її фінансового становища. Адже відсутність достатніх фінансових ресурсів у ТГ означає її неспроможність задовольняти потреби людей, які проживають на її території.

Останнім часом покладається багато сподівань на допомогу міжнародних партнерів України. Зрозуміло, що відновити економіку країни і окремих територій виключно власними силами швидко не вдасться. Однак власними зусиллями необхідно створити правові та організаційні передумови для ефективної діяльності у майбутній повоєнній відбудові.

Зміст повоєнного відновлення економіки регіонів, територіальних громад не має відбуватися на старих засадах. Слід відбудовувати усі ланки економіки за європейським

зразком у співпраці з Європейським Союзом. Тобто слід зважати на необхідність отримати для кожної територіальної громади прямі інвестиції у вигляді інноваційних технологій. Нові, або реконструйовані підприємства мають орієнтуватись на інноваційні продукти. У той же час необхідно скоординувати інвестиційний процес, у тому числі за участю іноземних компаній, таким чином, щоб економічна діяльність певної групи ТГ була побудована на засадах кооперування та взаємного доповнювання. Якщо усе цілком зрозуміло щодо кооперування, тобто кооперація горизонтальна і вертикальна, то про взаємо доповнювання слід вказати таке. Мається на увазі розвиток групи відокремлених ТГ на засадах спеціалізації. Спеціалізація також відома як засіб підвищення ефективності підприємницької діяльності, насамперед за рахунок масштабування виробництва. Натомість відбудова економіки ТГ має відбуватись вже за новим планом, який не обов'язково має повторювати спеціалізацію підприємств території довоєнного часу. Такому процесу може прислужитися стратегічне планування на рівні регіону, області, а можливо й групи областей.

Прикладом може слугувати розроблення стратегічного плану розвитку агломерації Львівської області. Вже оприлюднена інформація від Львівської Обласної військової адміністрації (ОВА), яка провела таку роботу за участю п'ятнадцяти ТГ області. Зрозуміло, що ті види економічної діяльності, які вимагають створення великих підприємств, потребують значних прямих і фінансових інвестицій, а відтак мають відбудовуватись на міжобласних засадах кооперування, а можливо за державними програмами.

Список використаних джерел:

1. Дерун Т. М. Перспективи розвитку територіальних громад у процесі розбудови сервісно-орієнтованої держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 2. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1679>. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.2.37
2. Кльоба С.М. Сучасний стан розвитку територіальних громад: нормативно-правове та інституційно-організаційне забезпечення. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*. 2018. Випуск 1 (129). С. 39-45. [https://ird.gov.ua/sep/sep20181\(129\)/sep20181\(129\)_039_KlyobaS.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20181(129)/sep20181(129)_039_KlyobaS.pdf)
3. Миронюк І., Слабкий Г. Концептуальні підходи до розвитку територіальних громад регіонів України, віддалених від зони активних бойових дій, у період війни проти російської агресії та в повоєнний час. DOI: 10.24144/2218-5348.2023.1-2 (27-28).21-24. С. 21-24. https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/54003/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B8%20%D0%B1%D0%BE%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B4%D1%96%D0%B9%20_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf

*Алексєєнко Владислав, магістр,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чубарь О. Г., к.е.н., доц.*

СВІТОВИЙ ДОСВІД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

З моменту свого народження в 2008 році криптовалюта набула популярності та стала важливою частиною світової фінансової системи. Криптовалюти можуть суттєво змінити існуючі сьогодні фінансові структури та трансформувати наступне покоління грошей і

платежів. Однак ці зміни викликають значне занепокоєння щодо їх потенційного негативного впливу на ринки, інвесторів, користувачів і навколишнє середовище. Тому уряди в усьому світі прагнуть створити правила, щоб запобігти цій шкоді, одночасно заохочуючи інноваційні можливості криптовалют.

Органи, що встановлюють норми регулювання, відіграють важливу роль у створенні стандартів управління та галузевих стандартів на додаток до сприяння глобальній співпраці з регулювання криптовалютних активів. Наразі лише три глобальних інститути опублікували основні норми та рекомендації щодо регулювання операцій на ринку криптовалют (табл. 1).

Таблиця 1

Норми та рекомендації міжнародних організацій щодо питань регулювання ринку криптовалют [4]

Орган регулювання	Норми та рекомендації
Рада з фінансової стабільності (FSB)	Зосереджується на аспектах фінансової стабільності криптоактивів та налагодженні міжнародного співробітництва між фінансовими органами та органами, що встановлюють стандарти, з метою забезпечення єдиних регуляторних стандартів. У жовтні 2022 р. опублікувала рекомендації щодо міжнародного регулювання криптовалютних активів і глобальних домовленостей про стейблкоїни
Базельський комітет з банківського нагляду (BCBS)	У грудні 2022 р. BCBS надав рекомендації щодо пруденційного підходу до банківських ризиків, пов'язаних з криптоактивами, а саме вказівки щодо вимог до капіталу, ліквідності, коефіцієнтів левериджу та наглядових функцій.
Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (FATF)	У 2019 році FATF розробила глобальну систему протидії відмиванню грошей для всіх постачальників послуг віртуальних активів, яка містить 15 рекомендацій щодо вдосконалення регулювання у сфері протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Рекомендації були оновлені у 2021 році. FATF також щорічно переглядає виконання своїх рекомендацій.

Розрізненість законодавчих ініціатив щодо контролю операцій з криптовалютами у країнах Європи сприяла створенню єдиних зведених вимог щодо їх регулювання – MiCA, затверджених Європарламентом від 20 квітня 2023 року. MiCA є першою у світі міжюрисдикційною системою регулювання та нагляду за криптоактивами, що буде застосовуватися до їх емітентів та надавачів послуг щодо обігу криптоактивів [1].

Наразі нормативне середовище для криптовалют значно відрізняється між країнами. Деякі країни мають комплексну нормативно-правову базу, що охоплює всі аспекти торгівлі та використання криптовалюти, тоді як інші майже не здійснюють регулювання. Наприклад, у Сполучених Штатах нормативно-правове середовище є складним і розрізним, різні відомства мають юрисдикцію над різними аспектами, пов'язаними з криптовалютою, в той час як у Білорусі, Мальті та Бермудських островах взагалі відсутнє регулювання криптовалют.

Станом на вересень 2023 року криптовалюта є повністю легальною в 32 країнах, серед яких США, Канада, Польща, Грузія, Україна, Велика Британія, Норвегія, Японія, Австралія, частково забороненою у 19 країнах (Аргентина, Індонезія, Мексика, Туреччина), і взагалі забороненою у 8 країнах (Китай, Непал, Саудівська Аравія, Пакистан, Болівія) [3].

Варто відмітити, що у десяти країнах, на які припадає 50% світового ВВП, криптоактиви повністю законні. Ці країни регулюють криптосектор за допомогою податкової політики, вимог щодо боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, правил захисту споживачів, а також зобов'язань щодо ліцензування та розкриття інформації. Деякі країни (Канада, Італія, Мексика та Саудівська Аравія) використовують регуляторні пісочниці для тестування та співпраці з приватним сектором.

Розглянемо деякі приклади країн щодо регулювання криптовалюти [2]:

- 7 вересня 2021 р. Сальвадор став першою в світі країною, де біткоїн визнано офіційним засобом платежу нарівні зі звичайною валютою.

• В Японії, Швеції, Німеччині криптовалюта визнана легальним платіжним засобом. При цьому в Японії компанії зобов'язані платити податок з продажу криптовалюти (до 55%), а в Німеччині покупки, оплачені віртуальною валютою, звільнені від оподаткування.

• У Польщі дозволено продаж і майнінг криптовалюти, але постачальники віртуальних активів підлягають державній реєстрації.

• У Швейцарії криптовалюта прирівняна до іноземних валют – операції з нею звільнені від ПДВ, але оподатковуються як майно.

• У США криптовалюта визнана цінними паперами в цифровій формі. Її можна використовувати як засіб обміну, одиницю обліку або спосіб накопичення. В країні встановлено близько 23 тисяч банкоматів, що приймають біткоїни – це 86% від їх загальної кількості в світі.

• В Хорватії, Киргизстані, Індонезії та Литві криптовалюта не визнана легальним засобом платежу, а в Болівії та Республіці Бангладеш її обіг під повною забороненою. У свою чергу, Китай оголосив незаконними всі криптовалютні операції та анонсував заборону майнінгу в країні.

Отже, незважаючи на те, що криптовалюта існує з 2008 року, методи її регулювання все ще розробляються, щоб забезпечити більш стабільне та передбачуване робоче середовище для всіх фінансових інститутів. Споживачі, інвестори, бізнес та держава повинні бути захищені від шахрайства, пов'язаного з криптовалютою. Наразі деякі країни вже мають сформоване законодавство щодо регулювання криптовалюти, в той же час залишається багато країн, які ще знаходяться на етапі дослідження цього питання.

Список використаних джерел:

1. ЄС затвердив єдині правила для криптоактивів. Як це вплине на європейський та український ринок / Forbes / 22 квітня 2022. URL: <https://forbes.ua/innovations/mica-dlya-kripti-es-zatverdiv-edini-pravila-dlya-kriptoaktiviv-yak-tse-vpline-na-evropeyskiy-ta-ukrainskiy-kriptorinok-poyasnyuyut-yuristi-daniil-voloshchuk-ta-vyacheslav-zlatin-21042023-13236>
2. Марченко Н. Я., Краснянська Ю. В. Реалії функціонування криптовалюти на світовому та вітчизняному ринках. Ефективна економіка, 2018. 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6320>.
3. Cryptocurrency Regulation Tracker / Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/programs/geoeconomics-center/cryptoregulationtracker/> (дата звернення 10.11.2023).
4. PwC Global Crypto Regulation Report 2023 / PwC / 19 December 2022. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/new-ventures/cryptocurrency-assets/pwc-global-crypto-regulation-report-2023.pdf>.

*Наталія Бізар, викладач економічних дисциплін
природничо-гуманітарного фахового коледжу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Фінансова система виступає як ключовий каталізатор, що не лише забезпечує життєдіяльність держави, але й активно сприяє прогресу у всіх сферах та сегментах економіки країни. Важливість справжньої системи фінансів надається її здатністю до ефективної координації та регулювання фінансових потоків для досягнення зростання та стабільності. Імперативним є створення та реалізація державної фінансової політики, яка враховує

специфіку поточного етапу соціально-економічного розвитку країни, що становить критичний аспект ефективного управління фінансовими ресурсами та розвитку національної економіки.

Фінансова система України пройшла через низку кризових періодів, а остання масова криза, що розгорнулася у 2014–2015 роках, визначилася подіями Євромайдану, втечею президента, анексією Криму та введенням антитерористичної операції на Донбасі. На тлі цих подій фінансова система України виявилася недостатньо стійкою, і курс долара стрімко піднявся, досягнувши рекордних значень, перевищуючи 30 гривень за 1 американський долар, а золотовалютні резерви були вичерпані.

Ці події виявили фінансову систему в Україні в стані неприготовленості до кризових сценаріїв. Але уже в 2020 р. перед фінансовою системою виникли нові труднощі викликані пандемією Covid-19 з якою Україна поступово також справилася, і відновила деяку стабільність. Здавалося, що економічна ситуація в країні починає покращуватися, але невдовзі виникла нова криза. Її провокатором стало повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну, яке розпочалося наприкінці лютого 2022 року.

Цей новий етап кризи виявився найбільш масштабним та непередбачуваним, поставивши фінансову систему України перед викликом адаптації до нових умов та пошуку шляхів відновлення економіки в умовах геополітичної напруженості.

Отже, внаслідок військової агресії Російської Федерації сталася найсуттєвіша та найпалюча загроза для фінансової системи України протягом усього періоду незалежності країни. Незважаючи на це, важливо зауважити, що економіка країни повинна продовжувати свій розвиток і збільшувати темпи зростання, оскільки це є важливим аспектом запобігання глобальній фінансовій кризі.

Необхідно відзначити, що завдяки високій ефективності та оперативності впроваджених регуляторних заходів з боку уряду, Міністерства фінансів України, Національного банку України, податкової та митної служби, фінансова система успішно адаптувалася до надзвичайних умов та вдалося налагодити фінансові процеси в країні. Це свідчить про важливість дієвої взаємодії та спроможності державних інституцій в умовах кризового стану, а також про необхідність постійного вдосконалення механізмів фінансового управління для забезпечення стійкості та відновлення економічного розвитку.

В сучасний час багато вчених і практиків дійшли консенсусу щодо того, що фінансова система України зіткнулася із трьома викликами. По-перше, існує проблема відсутності системного підходу до забезпечення цілісності функціонування фінансової системи. По-друге, спостерігається надто повільний темп реформ, а також нечітка визначеність конкретного напрямку реформ. По-третє, нестабільність валютного курсу, який відзначається коливаннями, негативно впливає на іноземних інвесторів.

Якщо провести більш ретельний аналіз, можна розширити список ключових проблем у формуванні фінансової системи, які вимагають конкретних заходів. Серед них важливими аспектами є: зміцнення фінансової стійкості суб'єктів господарювання з метою стимулювання ефективності їх діяльності та залучення інвестицій; оптимізація діяльності бюджетних установ та пошук нових джерел фінансування в умовах дефіциту бюджетних коштів; проведення реформи бюджетної системи, ефективне витрачання бюджетних коштів та посилення контролю за їх цільовим використанням. Додатково, важливо звернути увагу на реформування системи оподаткування з метою зменшення податкового тиску, а також на зменшення обсягів та розмірів відрхувань у державні цільові фонди, їх відокремлення від бюджету. Рациональне використання коштів, залучених через державний кредит, є ще однією ключовою проблемою, що вимагає компетентного підходу. Також слід акцентувати увагу на посиленні довіри до державних цінних паперів та інших фінансових інструментів. Всі ці аспекти визначають складний, але необхідний шлях до оптимізації та вдосконалення фінансової системи для забезпечення стійкого економічного розвитку.

Необхідно також усвідомлювати, що в сучасних умовах наша країна постійно взаємодіє з іншими країнами, і результативність цієї взаємодії визначається тим, наскільки твердо стоїть наша держава та наскільки стійкою вона є у фінансовому відношенні. Фінансова система виступає як перший етап, який гарантує нам цю стійкість та надійність. Тому належить акцентувати увагу на постійному вдосконаленні цієї системи, щоб Україну визнавали як надійного партнера, що сприятиме зайняттю достойного місця на світовій економічній арені.

*Тетяна Бутурлакiна, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМИ ПРОЗОРОСТІ І ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ВІДБУДОВИ

Метою реформи прозорості публічних фінансів, що задекларована і реалізується Міністерством фінансів України, є забезпечення передбачуваності державної бюджетної політики, стратегічний підхід до визначення пріоритетних заходів та відповідний розподіл в умовах обмеженості бюджетних ресурсів.

Серед важливих завдань реформи є підвищення ефективності використання бюджетних коштів та покращення якості надання публічних послуг; виявлення можливості для перерозподілу фінансових ресурсів відповідно до пріоритетів державної політики; підвищення доступу громадськості до інформації про бюджет.

Десять років тому – у травні 2013 року – Верховна Рада України зареєструвала проект закону «Про відкритість використання публічних коштів», який передбачав публікацію всіх платіжних доручень та окремих звітів органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших установ, що здійснює Казначейство на спеціально створеному сайті. В 2015 році відбулося публічне представлення Єдиного веб-порталу використання публічних коштів (<https://spending.gov.ua/new/>) за участю Голови Парламенту, Міністра фінансів та громадських активістів – портал E-Data «Інформаційно-аналітична система «Відкритий бюджет»» (<https://edata.gov.ua/>) [1].

Результатом роботи у сфері забезпечення прозорості публічних фінансів та доступу громадськості до інформації про бюджет стало посилення позицій України в рейтингу Індекс відкритості бюджету (Open Budget Index): Україна посіла 26 місце серед 117 країн, що відповідає у рейтингу групі країн з істотним доступом до інформації [3].

Відкритість інформації про видатки бюджету дозволяє громадянам, експертам та громадським організаціям бути активними учасниками у процесі бюджетного контролю, підвищує довіру громадськості та міжнародних партнерів до урядових інституцій та сприяє ефективному використанню ресурсів.

На даний момент додатково на порталі E-Data розміщено нові інструменти відкритих даних [1]:

- Бюджет для громадян - інформація з питань планування та виконання бюджету на державному та місцевому рівнях;
- BOOST-аналіз - інструмент, який дозволяє проводити аналіз бюджетів усіх рівнів: від громади до держави, в розрізі доходів, видатків, кредитування та фінансування, що розроблено за методологією Світового банку та є частиною Бюджету для громадян;
- Spending - інформація про використання розпорядниками публічних коштів державного та місцевих бюджетів;
- Proifi - реєстр проектів, які реалізуються із залученням коштів міжнародних фінансових організацій;

- різноманітні дашборди, зокрема й інформація коштів міжнародних партнерів які виділяються Україні для часткового покриття видатків державного бюджету тощо.

Всі ці інструменти разом з низкою проведених реформ в Україні посприяли тому, що попри війну, Україна очолила T-index (індекс прозорості) у Європі та посіла перше місце у категорії розвитку відкритих даних.

Наразі, в умовах активної міжнародної підтримки та посилення вимог євроінтеграційної політики, одним з важливих стратегічних аспектів, що потребує уваги, є ефективне управління публічними фінансами, і безпосередньо - коштами відбудови.

Згідно з оновленою оцінкою Світового Банку, Єврокомісії та ООН вартість реконструкції та відновлення в Україні становитиме 411 мільярдів доларів або приблизно 5 річних українських бюджетів [2] - очевидно, що відновлення фінансуватиметься надходженнями репарацій від росії, а також міжнародних партнерів, українських бюджетних коштів та бізнесу. Саме тому, Україна зобов'язана стати надійним партнером у відбудові й відкриття інформації про публічні фінанси, а ефективність їх використання буде ключовим індикатором успіху.

Найважливіші дані стану і перерозподілу публічних фінансів усіх суб'єктів оперативного фінансового управління і контролю та сучасні технології на основі великих даних (big data) можуть відіграти ключову роль у забезпеченні прозорості та ефективності прийнятих державою та партнерами рішень. Серед таких функцій - моніторинг якості планування та використання коштів на відбудову, які здійснюються державним або місцевими бюджетами; моніторинг ефективності окремих проектів та програм; розробка системи управління фінансовими ризиками; підготовка рекомендацій щодо оптимізації витрат та збільшення ефективності використання коштів на відновлення; моніторинг виконання та підготовка рекомендацій щодо вдосконалення плану відновлення України.

Маючи багаторічний досвід співпраці між владою та громадянським суспільством у сфері управління публічними фінансами, Україна має усі шанси забезпечити прозорість, ефективність та відповідальність у використанні публічних коштів на відбудову. Відкритий бюджет та досвід використання сучасних інструментів аналітики даних є необхідною запорукою та вже існуючою основою для цього.

Список використаних джерел:

1. Інформаційно-аналітична система «Відкритий бюджет» портал E-Data. URL: <https://edata.gov.ua/>
2. Мазярчук Віктор. Публічні фінанси відбудови: прозорий бюджет та сучасні інструменти аналітики даних. URL: https://lb.ua/blog/victor_mazyarchuk/562714_publichni_finansi_vidbudovi.html
3. Прозорі публічні фінанси. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-derzhavnih-finansiv>

*Віра Варцаба, д.е.н., професор
Тетяна Ковач, магістрант*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ОЦІНКА ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА ТЛІ ВІЙНИ

Після протидії численним кризам і шокам на початку 2022 року Україна вступила у нову фазу випробувань — повномасштабну війну з рф. Військові операції охопили значну частину території країни, що призвело до мільярдних збитків для економіки та призупинення розвитку. Крім фізичного руйнування промислових об'єктів, критичної і соціальної інфраструктур,

відтоку людського капіталу та припинення інвестування, війна практично анулювала успіхи України в економіці і фінансовому секторі, яких було досягнуто впродовж попередніх років, а саме — стримування інфляції, збільшення інвестиційного потенціалу, успіхи у роботі банківської системи. До прикладу, 2021 рік банківський сектор завершив із рекордним прибутком у 77,5 млрд. грн. Через це монетарна політика Національного банку України поступово пом'якшувалася, що забезпечило сприятливе середовище для функціонування банків та стимулювання економічного зростання в країні. Однак війна внесла свої корективи: українська економіка втратила третину свого потенціалу, а загальні збитки для економіки оцінюються у 600 млрд. дол. США [1; 4]. До того ж через складність ситуації МВФ вирішив не надавати прогнози щодо економіки країни до 2027 року [2].

Усі зазначені проблеми частково могли би вирішитися через використання надлишкової банківської ліквідності задля фінансування економіки. Незважаючи на складну економічну ситуацію, спричинену війною, обсяги зайвої ліквідності у банках постійно зростають. Якщо влітку 2022 року вони становили від 200 до 250 млрд. грн., то восени перейшли рубіж у 300 млрд. грн., а на початку 2023 року стрімко піднялися до понад 1,5 трлн. грн [3]. Ситуація, що склалася, є парадоксальною, адже рівень ліквідності у банках покращується, незважаючи на те, що самі банки зменшили свої прибутки і стали стикатися з втратами внаслідок проблемних кредитів. Крім того, банки продовжують утримувати вільні кошти на коррахунках у НБУ замість того, аби використовувати їх для фінансування держави в умовах дефіциту бюджету та надання підтримки підприємствам та населенню для відновлення пошкодженого майна.

Зрозуміло, що високий рівень короткострокової ліквідності був важливим фактором, який на початку війни дозволив банківській системі функціонувати стабільно зі збереженням великої частини свого капіталу. Зростання ліквідності відбулося завдяки емісійному фінансуванню державного бюджету та міжнародній фінансовій підтримці. Однак наразі однією з ключових проблем є профіцит ліквідних коштів, тож із метою подолання його наслідків НБУ та Мінфін розпочали розробку низки заходів. Так, на початку 2023 року Національний банк України збільшив нормативи обов'язкового резервування для банків за коштами на поточних рахунках клієнтів до 20 %, що передусім сприятиме зменшенню надмірної ліквідності у банківській системі, яку переважно сконцентровано на цих рахунках. НБУ передбачає, що зменшення обсягу вільних коштів у банківській системі стимулюватиме банки до подальшого підвищення ставок за строковими гривневими депозитами [5].

Робота банківської системи країни за час війни привернула особливу увагу й уряду. Економіка нашої країни зазнала безпрецедентного скорочення. Водночас банківські установи значно покращили свій фінансовий стан. Українські банки отримали чимало вигод всупереч загальному погіршенню економічної ситуації, однак вони не призвели до якісних поліпшень у функціонуванні сектору. Тому у вересні 2023 року у Верховній раді України було зареєстровано законопроект із пропозицією тимчасово підвищити ставку податку на прибуток для банків удвічі — до 36 %. За умови прийняття відповідних змін така ставка почне діяти з 01.01.2024 р. протягом двох років. Такий податок у світовій практиці більш відомий під назвою «податок на непередбачуваний прибуток» («windfall tax»). Він неодноразово впроваджувався у різні часи у США та країнах ЄС та застосовувався до компаній, які користувалися економічними вигодами у періоди нестабільності внаслідок незалежних від них зовнішніх обставин [6]. На наш погляд, введення цього податку для вітчизняних банків може бути цілком виправданим, враховуючи наявність низки економічних і юридичних підстав і, зрештою, з позиції соціальної відповідальності. Збільшення податку на прибуток може стати фінансовим стимулом для банків активніше інвестувати в економіку, зберігати гроші громадян та позбавитися від надмірної ліквідності.

Отже, сьогоднішня поставила чимало нових викликів перед банківською системою, які за даних обставин можна подолати тільки об'єднавши зусилля уряду, центрального банку й самих банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Київська школа економіки. Аналіз в рамках проекту «росія заплатить» <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-tizhden-zbitki-naneseni-v-hodi-viyni-infrastrukturi-ukrayini-zrosli-shhonaumentshe-na-8-3-mlrd>.
2. Коваленко О. Війна знищила 35% економіки України – ООН. Інформаційне агенство Уніан. <https://www.unian.ua/economics/finance/viyna-znishchila-35-ekonomiki-ukrayini-oon-12122658.html>.
3. Офіційний сайт НБУ. Статистика. <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.
4. Охрименко І.Б., Білошапка В.С. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України: реалії та перспективи на тлі війни. Наукові інновації та передові технології. № 6(8). 2022, С. 405–423.
5. Українці у 2022 році збільшили вклади у банках на 30%. URL: <https://news.finance.ua/ua/ukrainci-u-2022-roci-zbil-shyly-vklady-u-bankah-na-3>.
6. Шварц Д. Банкірів змушують поділитися надприбутками. Чи доведеться за це платити їх клієнтам. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/bankiriv-zmushuyut-podilitisya-nadpributkami-chi-dovedetsya-za-ce-platiti-jih-kliientam-12434136.html>.

*Віра Варцаба, д.е.н., професор
Валерія Огородник, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

**РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Фінансовий сектор є надзвичайно важливим для успішного відновлення економіки України в повоєнний період. Тому актуальним є аналіз глибини впливу військових дій на функціонування фінансового сектору загалом та фінансового ринку зокрема, з метою визначення поточного стану та регуляторної політики для забезпечення стабільності функціонування цього сектору. Істотного впливу фінансовий сектор зазнав з початком повномасштабної війни. Цей фактор, без перебільшення, став переломним та шокуючим для українського фінансового ринку та індикатором для вітчизняної фінансової системи щодо стійкості, швидкості реагування на виклики, гнучкості та адаптивності.

Зважаючи на те, що і довоєнний фінансовий сектор був недостатньо розвинутим, оскільки базувався на діяльності банків, розбудова його потребує радикальних змін та інновацій як у регуляторній політиці, так і у поточній діяльності учасників фінансового ринку. Потрібно відмітити, що в умовах викликів війни та невизначеності, Національний банк першим серед державних установ розробив нову інституційну стратегію, яка встановлює актуальні пріоритети та цілі розвитку фінансового сектору та сфокусована на спротив російській агресії та відновлення країни. Окрім того, позитивним індикатором ще в довоєнний період стало запровадження єдиного регуляторного центру для учасників фінансово-банківського сектору, яким став НБУ, що дозволяє узгодити регламентацію на умовах єдиних правил та вимог, забезпечити контроль та регулювання стабільного функціонування фінансового сектору. Стратегія визначає майбутні пріоритети фінансової системи, до яких належать, зокрема, відновлення, розвиток фінансового сектору та забезпечення безперервності його роботи, поступове згортання надзвичайних пруденційних заходів, діагностика банківських активів, моніторинг та вирішення проблеми непрацюючих кредитів, створення комплексної системи оздоровлення та виведення з ринку неспроможних учасників, запровадження системи раннього реагування на проблемність фінансових установ [2].

Зміцнення банківського сектору та розвиток ефективно функціонуючого ринку капіталу

матимуть надзвичайне значення для успішного повоєнного відновлення України. Вважаємо, що певні підготовчі кроки можна і треба зробити вже зараз ще під час війни.

Пріоритетами реформ мають стати [1]:

1) Робота з непрацюючими кредитами як спадщиною війни. Підготовку до поглибленої перевірки якості активів потрібно розпочати уже зараз, адже значна частка всіх проблемних кредитів може бути прямим результатом бойових дій та окупації, а не економічної кризи як такої. Відшкодування (частини) вартості кредиту в таких випадках відрізнятиметься від традиційних посткризових заходів. Після припинення бойових дій слід негайно провести детальну перевірку якості активів, після чого розпочати швидку рекапіталізацію, використовуючи підготовлені плани відновлення для конкретних банків.

2) Подальша комерціалізація банківського сектору. Післявоєнне відновлення стане можливістю для українського уряду навести лад не лише у балансах банків, а й у структурі акціонерів та управління (за міжнародної підтримки). Для цього знадобиться ще більш суворі процедура дью-ділідженс для власників та керівників банків, щоб позбутися пов'язаного кредитування, спираючись на позитивний досвід після кризи 2014-2015 років. Поглиблення банківського сектору України вимагатиме приватизації більшості головних державних банків, на які після війни припадатиме ще більша частка усіх банківських активів.

3) Узгодження регулювання із нормами ЄС може забезпечити важливі економічні вигоди ще до вступу. Регуляторна та наглядова відповідність може допомогти створити рівні умови для "дочок" міжнародних банківських груп та підтримати довгостроковий сталий розвиток транскордонної діяльності.

4) Розвиток ринків грошей, облігацій та цінних паперів. Критично важливо посунути баланс фінансового сектору в бік ринків капіталу, оскільки українські компанії та підприємці потребуватимуть ширшого спектру інструментів для підтримки зростання свого бізнесу.

5) Фінансування малого бізнесу та фінансова інклюзивність. Банки повинні будуть скоригувати свою практику кредитування, щоб стати більш інклюзивними та універсальними кредиторами. Український уряд запровадив кілька політик і програм підтримки малого та середнього бізнесу, який постраждав через пандемію COVID-19, які передбачали часткову компенсацію відсоткової ставки, а також кредитні гарантії. Деякі з цих програм можна використовувати знову після війни.

6) Мобілізація зовнішнього фінансування задля збереження фінансової стабільності. Оскільки міжнародні донори декларують зобов'язання допомагати Україні у повоєнній відбудові, дуже важливо забезпечити передбачуваність надходжень від донорів і поступово покладатися на комерційні рішення з метою створення в Україні жвавого фінансового ринку капіталу після завершення періоду відбудови.

Чим раніше влада сформулює післявоєнну стратегію розвитку фінансового сектору, тим меншою буде політична невизначеність і тим легше буде залучити інвесторів до процесу відбудови України. Не менш важливо визнати, що Україна та її фінансовий сектор продовжуватимуть стикатися з підвищеними геополітичними ризиками і після війни. Тому довгострокове покриття ризиків країни, наприклад, з боку ЄС чи міжнародних банків розвитку, буде необхідним протягом тривалого часу.

Список використаних джерел:

1. Відбудова України: принципи та політика. CEPR Press, Париж і Лондон. За редакцією Юрія Городніченка (Університет Каліфорнії, Берклі), Ілони Сологуб (Вокс Україна), Беатріс Ведер ді Мауро (Інститут післядипломної освіти з міжнародних та розвиткових студій у Женеві та Центр економіко-політичних досліджень. (2022). URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/rebuilding-ukraine-principles-and-policies>
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України. Затв. Радою з фінансової стабільності від 19 липня 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>

*Володимир Височанський, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ІННОВАЦІЙНИЙ УСПІХ БІРЖОВИХ ФОНДІВ

Розвиток фондового ринку є важливою передумовою ефективного розміщення, залучення капіталу, та формує основу стійкого економічного зростання. Інновації в сфері інвестиційного менеджменту в значній мірі впливають на потенціал ринку та сприяють його довгостроковій еволюції. Аналіз досвіду втілення провідних технологічних рішень є актуальним в контексті дослідження можливостей реалізації нововведень на вітчизняному фондовому ринку.

Сфера інвестиційного менеджменту традиційно представлена інститутами спільного інвестування, тобто інвестиційними (взаємними) фондами, призначенням яких є здійснення інвестицій в різні галузі економіки та розподіл отриманого прибутку між інвесторами. Кошти у взаємні фонди вкладаються багатьма інвесторами, тоді як акумульовані таким чином ресурси інвестуються професійними менеджерами фонду у ретельно підібрані, зокрема, інструменти фондового ринку (акції, облигації, тощо).

Популярна схема колективного інвестування пропонує інвесторам низку переваг. Передусім, вони отримують доступ до експертизи, яка є в розпорядженні керівництва фонду і використовується під час управління ним. Інвестування у взаємний фонд дозволяє приватним інвесторам з меншими сумами брати участь в інвестуванні у високовартісні капітальні інструменти, досягаючи при цьому значної диверсифікації вкладень.

Разом з цим, вкладення у взаємні фонди супроводжуються також недоліками для приватних інвесторів в порівнянні з особистим інвестуванням. В першу чергу, вони передбачають здійснення додаткової оплати послуг керівників фонду як професійних посередників фондового ринку. Оскільки саме останні приймають безпосереднє рішення щодо конкретних інвестицій фонду, то видимість інвестиційного процесу для інвесторів може бути недостатньою навіть за наявності сформульованої в декларації фонду інвестиційної стратегії.

Окремим недоліком паїв взаємних фондів є їх обмежена ліквідність. Так, фонд продає та викуповує паї в інвесторів після закриття біржової сесії за ціною, що визначається виходячи з чистої вартості активів фонду. Неможливість здійснення коротких продажів потенційно обмежує коло учасників ринку, що могли би мати інтерес у грі на зниження переоцінених паїв взаємних фондів.

Розвиток технологій та прагнення відповідати на запити клієнтів сприяли професійним фінансовим посередникам у винаході інноваційного рішення в сфері колективного інвестування, а саме біржових фондів [1]. Біржові фонди випускають акції, з якими, на відміну від паїв взаємних фондів, укладають угоди на фондовому ринку в режимі аналогічному для акцій підприємств. Це дозволяє інвесторам бути більш гнучкими в питаннях здійснення інвестицій в біржові фонди, оскільки є можливість купувати та продавати акції фондів протягом біржової сесії. Ба більше, брокери пропонують здійснювати операції з фракціями акцій без стягнення комісійних, що підвищує популярність біржових фондів серед роздрібних інвесторів. Високий рівень автоматизації операцій управління біржовим фондом та суворе дотримання цілей, окреслених у меморандумі, значно підвищують видимість інвестиційного процесу та знижують витрати на управління для приватних інвесторів біржового фонду. Акції біржового фонду купуються та продаються на відкритому ринку зі сплатою комісійних витрат, як правило, значно менших в порівнянні із паями взаємного фонду. Через «натуральний» обмін акцій на відповідні активи і навпаки в процесі випуску та вилучення акцій біржовий фонд не сплачує податки, чим вигідно відрізняється від взаємного фонду [2; 3].

Переваги біржових фондів знаходять практичне підтвердження у динаміці залучення ними активів в порівнянні із взаємними фондами. Попри те, що в Сполучених Штатах в 2018

р. активи в управлінні біржових і взаємних фондів становили 3,37 трлн. проти 17,71 трлн. дол. США, динаміка приросту активів для перших була вражаючою – починаючи з 1990 року він становив 20969% проти 220% відповідно. Це свідчить про зростаюче сприйняття бізнес-моделі біржового фонду та наявний потенціал переформатування ринку послуг колективного інвестування вже в недалекій перспективі [4; 5].

Розвиток вітчизняного фондового ринку може бути забезпечений за умов запровадження сучасних технологій, що спираються на багаторічний міжнародний досвід. Модель біржового фонду вже довела свою ефективність на провідних ринках і в перспективі може бути успішно реалізована в Україні.

Список використаних джерел:

1. ETF Hub – Latest news and data // Financial Times. URL: <https://etf.ft.com>.
2. Gastineu, Gary L. The Exchange-Traded Funds Manual. 2-nd ed. John Wiley & Sons, Inc., 2010.
3. ETFs vs. Mutual Funds: Everything You Need to Know // Wall Street Journal. URL: <https://www.wsj.com/buyside/personal-finance/etf-vs-mutual-fund-e899b6fb>.
4. ETFs set to overtake mutual funds as passive vehicle of choice // Financial Times. URL: <https://www.ft.com/content/e3c9487d-8a46-4333-9244-815a49ae9cd2>.
5. ETF and mutual fund total assets // Bogleheads. URL: https://www.bogleheads.org/wiki/ETF_and_mutual_fund_total_assets#:~:text=As%20of%20year%20end%202019%2C%20US%20mutual%20funds,with%20world-wide%20ETF%20assets%20totaling%206.3%20trillion%20dollars.

*Анастасія Галянт, студентка 4 курсу
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Ткачук Н. М., к.е.н., доцент*

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Фондовий ринок відіграє важливу роль в сучасній економіці розвинених країн світу. Він є складною структурованою системою та важливим важелем забезпечення ефективного функціонування та розвитку всієї економіки країни. Сьогодні Україні для відродження економіки потрібен розвинений фінансовий ринок, у тому числі фондовий ринок як одна з найважливіших його частин. Тому вважаємо за необхідне розглянути особливості функціонування вітчизняного фондового ринку в умовах військової агресії.

24 лютого 2022 року, внаслідок військової агресії російської федерації проти України, Президент України видає Указ про введення воєнного стану. Національна Комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) негайно реагує на цю ситуацію і приймає рішення призупинити всі операції на ринку цінних паперів з моменту 24 лютого 2022 року. Після 4 місяців війни, бачимо поступові позитивні зміни як у ситуації в країні, так і на фондовому ринку, розширюється перелік операцій, що дозволено проводити з цінними паперами.

На фінансовому ринку України, незважаючи на введений воєнний стан, деякі операції продовжують здійснюватися. Зокрема, на фондовому ринку в обігу знаходяться військові облигації внутрішньої державної позики (ОВДП), які були емітовані під час воєнного стану. Ці облигації мають фіксовану доходність, яка встановлюється Міністерством фінансів України, і на сьогоднішній момент становить від 9,5% до 11% [1].

Проте, події на фінансовому ринку розвиваються динамічно. Наприкінці травня Національний банк України несподівано підняв облікову ставку з 10% до 25%. Це призвело до збільшення доходності ОВДП, що могло б привести до значного зниження їхніх цін. Такий рух міг би негативно вплинути на доходність фондів, оскільки більшість з них мають

інвестиції саме в ОВДП. Це зниження вартості ОВДП може вплинути на поточні показники фондів, зменшуючи їхню прибутковість на рівні від 9% до 17%, залежно від частки ОВДП в їхніх портфелях. Наразі цього не відбулось лише тому, що фондовий ринок перебуває в обмеженому стані, де ринкові угоди заборонені [2].

Геополітичні конфлікти та санкції вплинули на інвесторську довіру та спричинили значні коливання на ринку. Після понад п'яти місяців війни Національна Комісія з цінних паперів та фондового ринку оцінила готовність ринку до відновлення та розбудови фінансового сектору. Ринок поступово відновив свою роботу, але залишався нестабільним.

До війни, фінансовий сектор України був недостатньо розвиненим і в значній мірі заснованим на функціонуванні банківської системи. Травматичний досвід країни під час переходу від планової до ринкової економіки, в поєднанні зі слабкими інституціями та значною нерівністю, стримував розвиток фінансових ринків. Навіть при тому, що банки склали основу фінансового сектору України, загальний обсяг банківського кредитування приватного сектору в 2021 році становив лише 28% ВВП. Депозитна база країни також залишалася низькою. На даний момент інвестори розуміють, які саме типи акцій мають тенденцію підвищувати та погіршувати ефективність у періоди глобальних військових конфліктів [3].

Основними факторами, які впливають на стан фондового ринку України під час війни, є:

- війна та пов'язані з нею економічні труднощі, такі як: зростання інфляції, зниження ВВП та девальвація гривні, негативно впливають на фінансове становище українських компаній і, відповідно, на вартість їхніх акцій;
- санкції проти росії та білорусії, які були запроваджені західні країни, також негативно впливають на економіку України й ускладнюють українським компаніям доступ до сировини, обладнання та фінансування, що також негативно впливає на їхню фінансову діяльність;
- інфляція та девальвація гривні, які також негативно впливають на фондовий ринок України. Інфляція знижує реальну вартість акцій, а девальвація гривні ускладнює інвесторам купівлю акцій українських компаній.

Перспективи розвитку фондового ринку України після війни залишаються невизначеними. З одного боку, після закінчення війни можна очікувати відновлення економіки країни та зростання попиту на акції українських компаній. З іншого боку, війна завдала значної шкоди українській економіці, і її наслідки будуть відчуватися ще довгий час [2].

Пропонуємо розглянути фактори, якщо в Україні буде стабільна політична ситуація, це може вплинути на стан фондового ринку України після війни ось таким чином:

- чим швидше закінчиться війна та чим сприятливішими будуть її результати для України, тим кращі перспективи для фондового ринку;
- чим швидше відновиться економіка України, тим швидше зростатиме попит на акції українських компаній;
- міжнародна підтримка України, включаючи фінансову допомогу, може сприяти відновленню економіки країни та зростанню фондового ринку.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що в довгостроковій перспективі фондовий ринок України має потенціал для зростання. Україна має багато перспективних галузей економіки, таких як ІТ, сільське господарство та туризм. Перспективні галузі економіки України мають позитивний вплив на фондовий ринок. Це пов'язано з тим, що такі галузі мають потенціал для зростання, що може призвести до зростання прибутковості українських компаній і, відповідно, до зростання цін на їхні акції.

Звичайно, вплив перспективних галузей економіки на фондовий ринок буде залежати від багатьох факторів, таких як політична ситуація в Україні, економічний розвиток країни та міжнародна ситуація. Однак, якщо ці фактори будуть позитивними, то перспективні галузі економіки України можуть стати одним із ключових драйверів зростання фондового ринку країни.

Зазначимо деякі конкретні заходи, які можуть бути вжиті для стимулювання розвитку перспективних галузей економіки України і, відповідно, для підтримки фондового ринку:

- забезпечення політичної стабільності і безпеки в Україні. Це є основою для економічного розвитку та привабливості країни для інвестицій;
- запровадження сприятливих умов для бізнесу. Це може включати в себе зниження податків, спрощення регуляторного середовища та надання державної підтримки підприємцям;
- інвестиції в інфраструктуру. Це може включати в себе будівництво доріг, мостів, аеропортів та інших об'єктів інфраструктури, які необхідні для розвитку бізнесу;
- просування українських брендів на світовому ринку. Це може допомогти українським компаніям збільшити свій виторг і прибуток.

Впровадження цих заходів може допомогти Україні реалізувати свій потенціал у розвитку перспективних галузей економіки і, відповідно, сприяти зростанню фондового ринку країни [3].

Отже, фондовий ринок України зазнав значних потрясінь під час війни. Перспективи розвитку фондового ринку України після війни залишаються невизначеними. З одного боку, після закінчення війни можна очікувати відновлення економіки країни та зростання попиту на акції українських компаній. З іншого боку, війна завдала значної шкоди українській економіці, і її наслідки будуть відчуватися ще довго.

Список використаних джерел:

1. Мельник Т. М. Сучасні фінансові та товарні ринки: характеристики та виміри. Київ, 2022. С. 27-34.
2. Про упорядкування проведення операцій на ринках капіталу на період дії воєнного стану : Рішення НКЦПФР від 08.03.2022 р. № 144. Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2022.
3. Третякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Фондовий ринок України: особливості функціонування в сучасних умовах. Чернівці, 2022. С. 103-107.

***Вікторія Гандзюк**, студентка 2 курсу*

*Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Самарічева Т. А., к.е.н, доцент*

РОЛЬ КРИПТОВАЛЮТ У МІЖНАРОДНІЙ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ

В останні роки криптовалюти стали невід'ємною частиною обговорень у світі фінансів і економіки. Вони представляють собою цифрові або віртуальні валюти, які використовують технологію блокчейн для забезпечення безпеки та анонімності транзакцій. Роль криптовалют у міжнародній фінансовій системі зростає, створюючи нові виклики та перспективи для глобальної економіки.

Термін «криптовалюта» набув поширення після фінансової кризи 2008-2009 років, коли довіра до світової грошової системи занепала через проблеми з американським долларом. Криптовалюта вирішила проблему подвійних витрат у фінансових операціях, завдяки віртуальним гаманцям, які діють як буфер для конвертації реальних грошей у криптовалюту [2].

Першою криптовалютою на віртуальному ринку на сьогоднішній день є Bitcoin. Інші найпопулярніші світові криптовалюти наведено в табл. 1.

Топ 10 найпопулярніших криптовалют на 2023 р.

№	Криптовалюта	Капіталізація ринку, дол. США
1	Bitcoin (BTC)	725 091 938 502
2	Ethereum (ETH)	249 731 189 036
3	tether (USDT)	86 703 003 647
4	BNB (BNB)	39 010 319 764
5	XRP (XRP)	36 197 325 311
6	solana (SOL)	24 862 392 726
7	USDC (USDC)	24 190 803 122
8	Lido Staked Ether (STETH)	18 591 286 857
9	Cardano (ADA)	13 719 149 189
10	Dogecoin (DOGE)	11 359 333 524

* Розроблено автором на основі [3]

Криптовалюти дозволяють здійснювати транзакції без посередництва традиційних банків чи фінансових установ. Це відкриває нові можливості для користувачів, особливо для тих, хто не має доступу до банківських послуг через географічні, економічні чи політичні обмеження. Збільшення доступу до фінансових послуг може покращити економічну ситуацію в країнах, що розвиваються і викликати переосмислення стандартів міжнародних фінансів.

У країнах, де існують строгі обмеження щодо переміщення капіталу або обмеження доступу до фінансових ресурсів, криптовалюти можуть виступити як інструмент боротьби з цензурою. Це надає можливість людям обходити фінансові обмеження та забезпечує незалежність в управлінні власними фінансами.

З іншого боку, розширення використання криптовалют може створити виклики для міжнародної фінансової стабільності. Такі аспекти, як висока волатильність курсів криптовалют, можливість використання для незаконних операцій та недостатня регуляція, можуть стати факторами, які впливають на фінансовий порядок.

Криптовалюти можуть сприяти полегшенню міжнародних торговельних операцій. Здійснення транзакцій через географічні кордони може стати більш швидким, дешевим та ефективним завдяки технології блокчейн. При цьому може зменшитися вплив коливань валютних курсів та операційних ризиків.

Одним із ключових питань у розгляді ролі криптовалют є регулювання. Встановлення ефективних механізмів контролю може допомогти уникнути фінансових злочинів, але водночас не повинно пригнічувати інновації. Міжнародна співпраця у встановленні стандартів регулювання може бути ключовою для ефективного впровадження криптовалют у світову фінансову систему.

Довгострокові інвестиції в криптовалюту сьогодні стали показовими для усієї світової економіки, оскільки представники великого капіталу, які готові вкладати значні суми в цифрові активи, сприяють розвитку цілої екосистеми та формуванню нових робочих місць [1].

Розвиток криптовалют може призвести до змін у міжнародній фінансовій системі:

— зниження ролі центральних банків. Центральні банки традиційно відіграють важливу роль у регулюванні грошової маси та міжнародних платежів. Однак криптовалюти можуть зробити ці функції менш необхідними;

— збільшення ролі приватних компаній. Приватні компанії вже грають важливу роль у розвитку та поширенні криптовалют. У майбутньому вони можуть відігравати ще більшу роль у забезпеченні функціонування криптовалютної системи;

— зміни в міжнародних правилах і регулюваннях. Країни та міжнародні організації будуть розробляти нові правила для регулювання криптовалют. Ці зміни можуть мати значний вплив на міжнародну фінансову систему.

Отже, криптовалюти перетворюють ландшафт міжнародних фінансів, вносячи нові можливості та виклики. Їхня роль у забезпеченні фінансової свободи, боротьбі з цензурою та полегшенні міжнародних транзакцій стає все більш ваговою. Проте, ефективне регулювання та співпраця на міжнародному рівні є вирішальними для забезпечення стабільності та сталого розвитку глобальної фінансової системи в еру криптовалют.

Список використаних джерел:

1. Литвиненко К. О. Вплив криптовалют на світову фінансову систему. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент. 2017. № 27. С. 41-44.
2. Савченко М. В., Короленко В. О., Порошина О. В. Сучасний стан криптовалюти на глобальній економічній арені та її перспективи розвитку в Україні та світі. Економіка і організація управління. 2019. № 4 (36). С. 48-57.
3. Ціни криптовалют за ринковою капіталізацією. URL: <https://www.coingecko.com/uk>.

*Інна Геращенко, студентка 5 курсу
«Запорізький національний університет», м. Запоріжжя
Науковий керівник: Сейсебаєва Н. Г. ,к.е.н., доцент*

РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Важливою складовою розвитку, соціального забезпечення населення кожної держави є фінансова політика економіки. На сучасному етапі в умовах воєнного стану, українська економіка зазнала значних втрат, маючи постійне зниження рівня *виробничо-підприємницької діяльності*, ділової активності більшості суб'єктів господарювання, котрі борються за своє існування та спрямовують свої ресурси на підтримку фінансового стану підприємства.

Формування фінансової політики відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, насамперед це: нестабільна економічна ситуація, зниження рівня зайнятості, платоспроможності громадян, відсутність ефективних механізмів реалізації монетарної, фіскальної та валютної політики в умовах війни, неможливість прогнозування соціально-економічних показників.

Обтяжуючі та безпрецедентність обставин, глобальність кризи та руйнівний характер подій підкреслюють значимість дослідження даного питання та вимагають проведенню комплексу скоординованих заходів: аналіз показників, виявлення проблем та перспектив для пошуку шляхів реформування активізації економічного зростання з подальшим повоєнним відновленням економіки.

Для більш детального аналізу нами було здійснено порівняння показників ВВП України починаючи з 2018-2022 року. Далі наведена таблиця 1 статистичних даних номінального та реального ВВП та їх різниця.

Таблиця 1

Валовий внутрішній продукт України з 2018 по 2022 рр. (млн. грн.)

	Номінальний ВВП (в фактичних цінах)	Реальний ВВП (в цінах попереднього року)	Різниця (реальний – номінальний)	
2018	3558706	3083409	-475297	-13.4%
2019	3974564	3675728	-298836	-7.5%
2020	4194102	3818456	-375646	-9.0%
2021	5459574	4363582	-1095992	-20.1%
2022	5191028	3865780	-1325248	-25.5%

Внаслідок військової агресії ми спостерігаємо падіння рівня ВВП України, упродовж 2022 р. показник складає 30,4%, котрий є найгіршим з моменту здобуття незалежності.

Узагальнюючи вищевикладене, нами було сформовано певні ключові аспекти щодо подальшого функціонування.

1) Фінансова підтримка. Посилення фінансової підтримки міжнародних фінансових організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк.

2) Реформа банківської системи. Затвердження нових стандартів банківського нагляду та посилення боротьби з незаконними фінансовими операціями, перегляд вимог до капіталізації банку.

3) Реформа монетарної та фіскальної політики. Заходи мають бути спрямовані на збалансованість бюджету, підтримку низького рівня інфляції та економічного зростання.

4) Пошук альтернативних джерел фінансування. Емісія облігацій, залучення іноземних інвестицій та розвиток міжнародних проєктів співпраці.

5) Захист та підтримка малого та середнього бізнесу.

6) Підвищення рівня фінансової грамотності населення та підприємств.

За останні роки фінансова політика України зазнала значних змін. прогрес і увагу з боку як уряду, так і іноземних органів влади таких кредиторів, як МВФ, Світовий банк і Європейський Союз. Розвиток фінансової системи України наразі та післявоєнного відновлення є складним завданням. Війна не закінчена, а це означає, що економічні та ділові втрати триватимуть, перешкоджаючи функціонуванню окремих галузей промисловості. Незважаючи на великі виклики, Україна здатна досягти стабільності та розвитку завдяки реформам, міжнародній підтримці та активним зусиллям національної влади.

Список використаних джерел:

1. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 2. С. 101-117.
2. Латковський П.П. Фінансова політика в умовах військового стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 1. С.223-227.
3. Радіонов Ю.Д. Управління фінансовими ресурсами держави в умовах воєнного стану. Економіка України. 2023. № 1. С. 20-43.
4. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 31.10.2023).

*Вікторія Гребінь, студентка 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Мінкович В.Т., ст. викладач*

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова система виступає могутнім економічним фронтом країни. Її основні завдання спрямовані на покращення добробуту населення, а також на забезпечення належних фінансових потреб економіки держави. Однак останні кілька років, фінансова система перебуває в так званому стані «турбулентності». Його причиною стала низка негативних факторів. Значною кризою був період 2014 – 2015 р. (події на Донбасі), далі пандемія Covid-19 у 2020 році. Ці події призвели до того, що фінансова система не витримувала, але, попри всі негаразди, Україна поступово справилася із цими проблемами. Новим викликом сьогодення стала війна 2022 року, яка триває й до тепер, тому досить актуальним є дослідження розвитку фінансової системи України в умовах війни.

Внаслідок війни значний тиск відбувся на економіку України, адже усі фінансові ресурси необхідно було спрямовувати на обороноздатність, тисячі людей залишилися без роботи та

домівок, велика кількість підприємств припинила своє функціонування, об'єкти критичної інфраструктури опинилися під загрозою зникнення. Саме тому уряд вимушений був вживати радикальних економічних реформ, щоб хоч якось втримати економічну ситуацію в країні та продовжити обороноздатність. Проте, на щастя, вітчизняна фінансова система досить швидко, як це могло бути можливим, адаптувалася до військових умов, адже витримала найбільший удар за період незалежності. Цього вдалося досягти завдяки злагодженій роботі уряду, зокрема, Міністерству фінансів України, Національному банку України, Податковій та Питній службі України, яким вдалося працювати як єдиний механізм і налагодити основні фінансові процеси в умовах війни [1].

Економічна активність відновлювалася вже з кінця квітня минулого року, коли на визволених територіях почалася активізація економічного життя. Однак з жовтня 2022 року ворог переступив ще одну межу нелюдськості, розпочавши терористичні атаки проти нашої енергетичної інфраструктури. У результаті НБУ довелося майже на чотири відсоткових пункти погіршити прогноз щодо динаміки ВВП. Половина з них – наслідки енергетичного терору. Але завдяки абсолютно неймовірній адаптації українського бізнесу та громадян економіка продовжувала працювати навіть під час абсолютної темряви. Нехай і на нижчому рівні потужностей [5].

Що стосується банківського сектору, на думку експертів наразі банки дуже добре пройшли випробування війною. Разом з НБУ вони заздалегідь готували плани роботи за різних сценаріїв, хоча не сподівалися, що їх буде реалізовано. Як результат, навіть у таких умовах банки продовжують функціонувати, своєчасно виконувати свої зобов'язання з обслуговування фізичних та юридичних осіб, кредитують суб'єктів господарювання, надають послуги на всій території України, навіть у містах активних бойових дій [2]. Так, за 2022 рік в Україні кількість діючих банків скоротилась на 4 та станом на 1 січня 2023 року працювало 67 банків. Загальні активи банківської системи на 01.01.2023 склали 2,351 трлн. грн., що на 14% більше ніж на початок 2022 року (2,053 трлн. грн. на 01.01.2022). Активи в іноземній валюті зросли за рік на 25%, з 583 млрд. грн (в еквіваленті) станом на 01.01.2022 до 731 млрд. грн. відповідно на початок 2023 року. На початок 2023 року на території України працювало 5336 відділень діючих банків. За 2022 рік кількість відділень скоротилась на 180 проти 5516 станом на 01.01.2022. 10 банків працювали без відділень [7].

Що стосується бюджетно-податкової сфери, то вона зазнала значних втрат. Бюджет недорахував надходження великої частини коштів через окупацію окремих територій та припинення діяльності значної кількості підприємств. Так, дефіцит Зведеного бюджету у 2022 р. сягнув 844,8 млрд грн або 17,6% ВВП. Стабілізувати ситуацію вдалося завдяки великому бізнесу, який відгукнувся на проблеми та погодився перерахувати авансом податкові платежі [1].

Для підтримки бізнесу, який є головним платником податків була запущена масова програма релокації (переміщення) підприємств у безпечні місця. Завдяки цьому продовжило своє функціонування близько 500 підприємств. Також Україна впровадила ряд програм, спрямованих для фінансової підтримки бізнесу, зокрема через отримання міжнародних грантів, «дешевих» кредитів тощо [1].

З державним бюджетним дефіцитом уряд країни боровся завдяки надходженню міжнародної фінансової допомоги. Це дозволило зменшити тиск на державний бюджет та покрити його дефіцит. Так, з початку війни надходження від іноземної допомоги дозволило покрити близько 55% усіх витрат бюджету. До фінансової допомоги України долучилися велика кількість фінансових міжнародних організацій та уряди інших країн. Саме зовнішнє фінансування стало одним із головних факторів макростабільності в Україні. У жовтні 2023 року Україна отримала 1,6 млрд дол. кредиту від ЄС та 1,15 млрд дол. гранту від Сполучених Штатів. Подальші виплати від США залежатимуть від погодження нового фінансування Конгресом, якого наразі немає [1; 4].

Що стосується подальших перспектив, то НБУ традиційно будує свій прогноз на три роки. Так, у 2024-2025 роках очікується початок повноцінного відновлення економіки – на 4,1% наступного року і далі – ще на 6,4%. Досягнути такого результату дозволять успішні дії української армії, які суттєво зменшать безпекові ризики з початку 2024-го. Як наслідок, поліпшаться споживчі та ділові настрої, активізуються споживання та інвестиції та налагоджуватимуться виробничі й логістичні процеси. Також знизиться інфляція до 14.8% на кінець 2023 року, 9.6% на кінець 2024 року та 6% – 2025 року. Також Уряд очікує, що зниження безпекових загроз спонукатиме українців, які вимушено перебувають за кордоном, повертатися додому. Це також поживить економічну активність [3; 5].

Отже, 2022 став, без перебільшення, переломним роком для усієї фінансової системи України. Водночас вона продемонструвала міцність та змогла у перші дні війни швидко адаптуватися до економічних змін. Доведено, що за час російської агресії фінансовий ринок розвинув високу лояльність та гнучкість у запровадженні нових продуктів, налагодив мережу нових партнерських відносин, змінив фокус активності на ефективне використання технологічних рішень у фінансовій сфері [6]. Окремо хочеться сказати про наших захисників, адже завдяки їхній важкій праці ми маємо можливість жити у вільній країні, а фінансова система – розвиватися.

Список використаних джерел:

1. Маршук Л. М., Бурлака М. О. Фінансова система України в умовах війни. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1800/1735>
2. Ніколайчук С., Дубогриз Є. Експертна дискусія «Фінансова система України в умовах війни. Чи готові банки кредитувати?» URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2022/05/Tezy_Finansova-systema-v-umovah-vijny.pdf.
3. Погарська О. Економіка України в умовах війни. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4.
4. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>.
5. Фактор незламності: як фінансова система долає виклики війни та що буде далі. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/16/697112/index.amp>.
6. Фінансовий ринок України під час війни: реалії функціонування. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1564>.
7. Наглядова статистика. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

Ольга Григорів, к.е.н., доцент

Христина Небесна, студентка 6 курсу

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вивчення та аналіз економічних процесів у різних країнах, зокрема стану та розвитку вищої освіти та її фінансування, має величезне значення, оскільки порівняння та усвідомлення новаторських підходів завжди приносить користь.

Розглядаючи світовий досвід фінансування вищої освіти, ми розуміємо, що цей процес у кожній країні відрізняється, базуючись на різних моделях та підходах. Дослідження цього досвіду в різних країнах має кілька ключових переваг і може сприяти удосконаленню системи вищої освіти в Україні.

Міжнародний досвід фінансування вищої освіти різноманітний і ґрунтується на різних моделях та підходах. Зокрема, можна виділити деякі загальні тенденції у фінансуванні, як

фінансування з боку держави, стипендії, гранти та фінансова допомога, вартість освітніх послуг та платні програми, доходи від досліджень, партнерство та спонсорство, донорське фінансування.

Таким чином, визначені підходи можуть комбінуватися та застосовуватися у різних країнах в залежності від їх економічного розвитку, освітньої політики та стратегій. Основною метою, яку, на нашу думку, призначають собі закордонні заклади вищої освіти є забезпечення фінансової стійкості та самостійності, тим самим освіту більш доступною та вдосконаленою для різних соціальних груп студентів.

Розглянемо на прикладі декількох країн, яким чином фінансування закладів вищої освіти відбувається у них.

Отож, абітурієнти, плануючи вступати до американських вишів, мають різноманітні варіанти для фінансування своєї освіти. Один із можливих варіантів - це гранти, які можуть покривати значну частину вартості навчання і допомагати уникнути необхідності залучені коштів загального фонду Державного бюджету. Ці гранти різняться в залежності від штату та провінції, а також від характеру навчального закладу, що може розширити можливості студентів.

Система федеральних позик у США має перевагу у вигляді фіксованого характеру, що позначається на її незмінності протягом всього терміну позики, тобто не піддається коливанням економіки, на протипагу приватним позикам, де ставки можуть змінюватися відповідно до ринкових умов.

Що стосується системи фінансування вищої освіти Німеччини, то державні університети в країні фінансуються через землі, які розподіляють та використовують кошти відповідно до потреб навчальних закладів.

Загалом, якщо фінансування німецьких освітніх закладів забезпечується з бюджету міністерства, то для розвитку та провадження наукових досліджень часто використовується зовнішнє фінансування, яке надходить від приватних організацій та компаній, а також через викладання студентам та викладачам завдань з дослідно-конструкторської роботи.

Навіть при тому, що навчання у Німеччині є безкоштовним, студентам доводиться оплачувати витрати на медичне страхування та семестрову плату за діяльність. Тим, хто має обмежені фінансові ресурси для навчання та витрат на проживання, пропонується підтримка відповідно до Федерального закону країни про допомогу в навчанні.

У Канаді існує програма фінансової підтримки для студентів, в рамках якої уряд надає гранти та позики для допомоги у покритті витрат на вищу освіту. Розмір позики визначається на основі заявки від студента і враховує такі фактори, як соціальний статус, дохід сім'ї, місце його проживання, вартість самого навчання та витрат на проживання. Також слід підмітити те, що студенти погашають взятий кредит з відсотками вже після завершення їх навчання у закладі освіти.

Якщо розглядати розподіл видатків на вищу освіту Англії, то він ґрунтується та визначається на основі таких даних, як фонду заробітної плати викладачів, розмір якого затверджується урядом і залежить від кількості студентів. Загально кажучи, такий підхід до розподілу коштів слід охарактеризувати як формульний, оскільки величина фінансування залежать від таких показників як кількість прийнятих студентів. Приблизно 80% фінансування вищої освіти забезпечується шляхом виділення грантів.

Можна сказати, що гранти та знижки на здобуття вищої освіти можуть бути призначені для стимулювання та підтримки високопродуктивних та талановитих студентів, кредити - можуть відкрити можливості отримання вищої освіти для тих, хто не має фінансових ресурсів для навчання в університетах.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновки, що принципи фінансування вищої освіти, які були оглянуті в контексті іноземних країн, можуть бути використані в Україні для покращення вищої освіти та її фінансування.

Список використаних джерел

1. Малишко В. В. Зарубіжний досвід фінансування вищої освіти Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Боголібські читання», 16 вересня 2022 р. URL: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/6527/Boholibski%20chytannia.pdf?sequence=1#page=12>
2. Сас С.П. Європейські тенденції та перспективи фінансування вищої освіти і науки. Economic forum 2022, 1, 152-161. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-3\(105\)-150-158](https://doi.org/10.26642/ema-2023-3(105)-150-158).
3. Financing American Higher Education in the 21st Century: What Can the United States Learn From Other Countries? URL: <https://www.luminafoundation.org/files/resources/financing-american-higher-education.pdf>.

*Олег Давимука, аспірант 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславська О. І., к.е.н., доцент*

СВІТОВИЙ ДОСВІД АЛЬТЕРНАТИВНОГО КРЕДИТУВАННЯ ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Альтернативне кредитування, яке відрізняється від традиційного своєю відсутністю посередника, пропонує гнучкі умови кредитування, визначаючи його суттєву привабливість для різних сегментів населення та підприємств. Онлайн-оформлення, мінімальні вимоги до документів та здатність укласти угоди безпосередньо між сторонами визначають новаторський характер цього фінансового інструменту.

Розвиток сектору альтернативного кредитування пройшов кілька етапів, починаючи з зародження та активізації, і завершуючи створенням нових послуг. Цей процес супроводжується стрімким зростанням кількості інтернет-платформ та розширенням обсягів кредитування, що свідчить про високий рівень популярності альтернативних фінансових рішень.

Світовий досвід показує, що великі технологічні компанії відіграють все більшу роль у наданні кредитів, проте загальна частка альтернативного кредитування залишається скромною у порівнянні з традиційними методами.

Таблиця 1
Об'єм і частка альтернативного кредитування в різних країнах світу

Країна	Об'єм альтернативного кредитування, млрд. дол.	Частка альтернативного кредитування, %
Китай	516	2
США	94	0,3
Японія	32	0,2
Південна Корея	15	0,4
Великобританія	11	0,2
Індонезія	5	1,1
Нідерланди	4	0,2
Кенія	3	5,8
Німеччина	2	0,2

* Складено автором на основі [1]

Розвиток фінтех-кредитування спостерігається переважно в країнах з обмеженим банківським покриттям та високою ефективністю судової системи, що створює перспективи для подальшого росту цього сектору в глобальному масштабі.

В Україні, починаючи з 2010 року, з'явилися сервіси альтернативного кредитування, однак лише окремі з них залишаються активними. Недостатня законодавча база та обмежена фінансова грамотність населення становлять виклики для подальшого розвитку цього сектору [2]. Для досягнення стабільного росту сектору в Україні важливо вирішити проблеми, такі як недостатнє законодавче регулювання та низька фінансова грамотність. Зокрема, створення ефективної законодавчої бази та проведення масштабних маркетингових кампаній сприятимуть росту довіри до альтернативних кредиторів серед населення [3].

Глобальний тренд свідчить, що альтернативне кредитування взаємодіє з традиційним, забезпечуючи комплементарний підхід до фінансового обслуговування, особливо в умовах обмеженої банківської інфраструктури. Фінтех та BigTech кредитування володіє потенціалом впливати на фінансову стабільність, тому важливо ретельно регулювати їх розвиток для запобігання можливим ризикам у майбутньому [4].

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт BIS. URL: <https://www.bis.org/publ/work887.pdf>
2. Гонtareва оцінила обсяг P2P-кредитування на 5 мільярдів. URL: https://biz.censor.net/news/3017115/gontareva_otsenila_obem_p2pkreditovaniya_v_5_milliardov
3. Відякін М. Оновлення Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року. URL: http://reforms.in.ua/sites/default/files/docs/presentation_program2020_feb2017.pdf.
4. Bank for International Settlements (BIS). Big tech in finance: opportunities and risks. BIS Annual Economic Report, Ch. III. June, 2019.

*Олександра Дідик, студентка 2 курсу
Вінницький торгово-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Маршук Л. М., к.е.н., доцент кафедри фінансів ВТЕІ ДТЕУ*

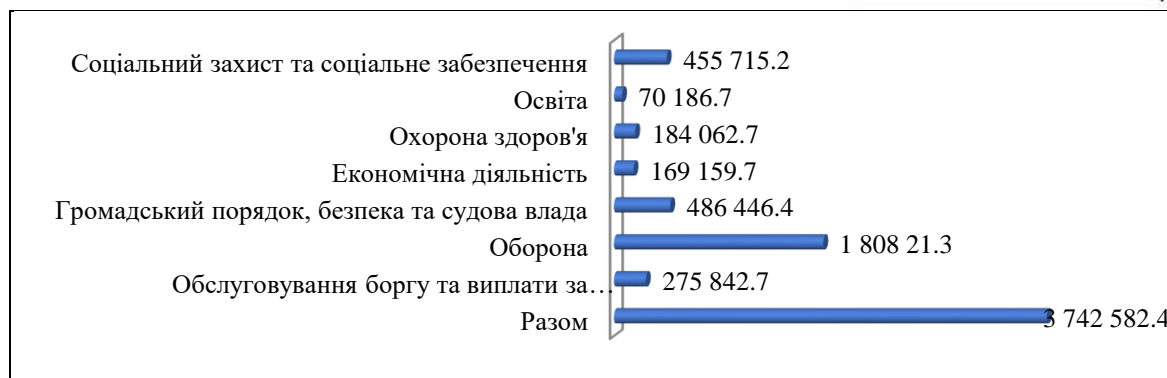
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Соціальний захист та соціальне забезпечення населення є ключовими показниками соціального розвитку країни та якості рівня життя її громадян. В Україні існує серйозна проблема у сфері соціального захисту населення, і це викликано передусім нераціональною структурою суспільства в нашій державі. Наявні кризові явища в Україні перешкоджають забезпеченню належних соціальних стандартів для більшості населення.

Мета цього дослідження полягає в оцінці сучасних викликів та можливостей фінансування систем соціального захисту.

Під соціальним захистом зазвичай розуміють законодавчо встановлену допомогу та соціальні гарантії найбільш вразливим і незахищеним верствам населення. До цієї категорії належать пенсіонери, діти, люди з інвалідністю, багатодітні сім'ї тощо. Водночас, соціальне забезпечення означає механізм нейтралізації соціальних ризиків та комплексну систему, яка забезпечує соціальну стабільність у суспільстві для всіх його верств населення [3].

Як видно з даних рис. 1, загальні видатки державного бюджету у 2023 р., згідно з річним планом складатимуть 3742,5 млрд. грн., що на 1037,2 млрд. грн. або на 38,3% більше порівняно з 2022 роком. Розгортання бойових дій призвело до суттєвого збільшення видатків на фінансування національної безпеки і оборони держави, обсяг яких у 2023 році становитиме, відповідно до плану, 1808,2 млрд. грн. Щодо видатків на обслуговування боргу та виплат за державними деривативами, то їх обсяг складає 280,4 млрд. грн. [1].

Рис. 1. Структура витраток з Державного бюджету України у 2023 р., млн. грн.
Джерело: побудовано автором на основі [1]

Таблиця 1

Динаміка обсягу витраток на соціальний захист і соціальне забезпечення та їх питома вага у витатках зведеного бюджету та ВВП України за 2019-2023 рр.

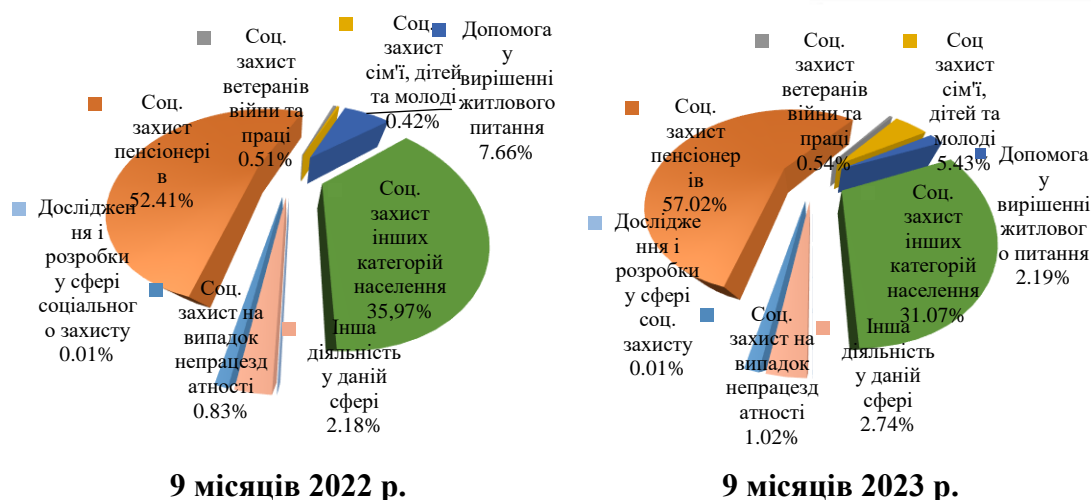
Роки	Витатки зведеного бюджету, млрд. грн.	ВВП, млрд. грн.	Витатки на соціальний захист та соціальне забезпечення		
			Всього, млрд. грн.	Частка в загальній сумі зведеного бюджету, %	Частка у ВВП, %
2019	1370.1	3974.5	321.7	23.48	8.09
2020	1595.2	4194.1	346.7	21.73	8.27
2021	1844.3	5459.5	367.3	19.92	6.73
2022	3043.4	5191.0	455.1	14.95	8.77
2023 (план)	4 215.7	-	501.9	11.9	-

Джерело: складено автором на основі [1]

Динаміка частки витраток зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення у загальній сумі витраток зведеного бюджету та у ВВП має загальну тенденцію до спаду. У зв'язку з переорієнтацією та зміною пріоритетів держави, частка витраток на соціальний захист і соціальне забезпечення у ВВП країни за 2019-2021 рр. скоротилась на 1,36%, а вже у 2022 році зросла на 2,04%. Це викликано тим, що під час воєнного стану підвищується бідність населення, зростає безробіття та збільшується кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а тому витатки на соціальний захист набувають важливого значення. Тоді як у зведеному бюджеті, частка витраток на соціальний захист і соціальне забезпечення за аналізований період скоротилась на 11,58%, тобто майже на половину.

Структура фінансування соціальних витраток, представлена на рис. 2 демонструє те, що вагома частка фінансових ресурсів спрямовується на виплату пенсій і покриття дефіциту Пенсійного фонду України – 52,41% за 9 місяців у 2022 році і 57,02% за 9 місяців у 2023 році, що негативним чином позначається на фінансуванні інших соціальних функцій держави, на соціальний захист інших категорій населення – 35,97% за 9 місяців у 2022 році і 31,07% за 9 місяців у 2023 році, а також на допомогу у вирішенні житлового питання – 7,66% і 2,19% відповідно. Незважаючи на зростання обсягів соціальних витраток та їхню схильність до збільшення, багато соціальних програм та допомог в Україні фінансується вкрай незадовільно. Обсяги державного фінансування не є достатніми для реформування системи соціального захисту та соціального забезпечення населення [2].

Рис. 2. Структура видатків Зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення за 9 місяців 2022 р. та 9 місяців 2023 р., %

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Після проведення аналізу сучасного стану, динаміки та структури фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в Україні, можна сформулювати наступні висновки та узагальнення.

Загалом, сучасні тенденції у фінансуванні соціального захисту в Україні не відповідають потребам, які виникають у зв'язку з поточним соціально-економічним і демографічним становищем. Недостатні обсяги фінансування та низька ефективність управління справляють негативний вплив на якість надання соціальних послуг. Шлях розв'язання полягає у глибоких структурних змінах, таких як збільшення ролі приватного сектору у фінансуванні соціального захисту та активізація розвитку накопичувального підходу, який забезпечить стійкість системи через створення стабільних фондів. Також важливо підвищити монетизацію та адресність соціальних допомог, щоб передбачити точне врахування потреб різних соціальних груп та запобігти випадкам неправомірного використання коштів. Необхідно впроваджувати реформи у цій галузі з метою забезпечення гідних умов життя для всіх громадян України, що сприятиме створенню справедливого та процвітаючого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Видатки зведеного бюджету України (2023). Ставки, індекси, тарифи. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2023/> (дата звернення: 03.11.2023).
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 3.11.2023).
3. Урба С. Фінансове забезпечення сфери соціального захисту України. Формування ринкової економіки в Україні. 2022. № 48. С. 77–86. URL: <https://doi.org/10.30970/meu.2022.48.0.4808> (дата звернення: 01.11.2023).

*Надія Дунська, студентка 4 курсу
Вінницький торгово-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Гатаулліна Е. І., к.е.н., доцент*

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Корпоративні фінанси — це грошові відносини, пов'язані з формуванням і розподілом грошових доходів і накопичень та їх використання на різні цілі підприємства [2]. Тобто іншими словами корпоративні фінанси – це галузь фінансів, що вивчає, як корпорації отримують, використовують та управляють своїми фінансовими ресурсами. Це включає в себе різноманітні аспекти, такі як управління капіталом, ризиками, інвестиції, фінансовий аналіз, стратегічне планування та бюджетування.

Основні завдання корпоративних фінансів включають прийняття рішень щодо інвестицій у проекти та активи, визначення вартості капіталу, управління короткостроковими та довгостроковими фінансовими потоками, а також оптимізація капіталовкладень для максимізації вартості для акціонерів.

Корпоративні фінанси також охоплюють питання внутрішнього управління фінансами, такі як управління оборотним капіталом, структура капіталу, дивідендна політика та інші аспекти, що стосуються фінансової стійкості та ефективності корпорації.

Стан фінансового сектору в Україні був в оптимальному стані в останні роки. Завдяки реформі у 2014 – 2019 яка посприяла макрофінансовій рівновазі та зміцненню можливостей регуляторів та учасників фінансового ринку.

Реформа була окреслена в Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затвердженій регуляторами фінансового сектору. Вона була спрямована на подолання системних проблем у фінансовому секторі та розбудову повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами Європейського Союзу [3].

На сьогоднішній день станом на 2023 рік фінансовий сектор опинився в досить скрутному становищі через складну економічну та політичну ситуацію в країні. В зв'язку з повномасштабним вторгненням росії більшість підприємств зазнали значних збитків через окупацію або через масовані ракетні обстріли які в окремих випадках призвели до повного знищення підприємства.

Не дивлячись на складну ситуацію в країні НБУ розробляє нову стратегію розвитку фінансового ринку в Україні.

Стратегія передбачає спільні дії регуляторів та Фонду гарантування вкладів у фінансовому секторі. Ці дії будуть спрямовані на досягнення п'яти таких стратегічних цілей:

- макроекономічна стабільність,
- фінансова стабільність,
- фінансова система працює на відновлення країни,
- сучасні фінансові послуги,
- інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО [1].

Одним із основних завдань даної стратегії є відновлення бізнесу на деокупованих територіях. Заходи фінансової стратегії вважаються короткостроковими та середньостроковими, адже розробленні для недопущення ситуації у фінансовому секторі та для відбудови та зростання економіки.

Отже аналізуючи вище зазначену інформацію можна дійти до висновку що для того щоб запобігти занепаду фінансового сектору в Україні потрібні реформи та інвестиції. Уряд України може впроваджувати реформи, спрямовані на поліпшення бізнес-клімату та привертання інвестицій. Це може включати удосконалення правової системи, сприяння прозорості та зменшення бюрократичних обмежень.

Також не менш важливою галуззю є розвиток банківської системи. Розвиток банківської системи також впливає на корпоративні фінанси. Зміцнення банків та їх здатність надавати кредити може позитивно позначитися на фінансовій стійкості підприємств.

Ще однією важливою ланкою що допоможе поліпшити стан фінансового сектору в Україні це співпраця з іноземними партнерами. Участь України в міжнародних економічних ініціативах та співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями може мати важливий вплив на фінансовий сектор країни.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Економічна правда URL:
<https://www.epravda.com.ua/news/2023/08/29/703701/> (дата звернення: 13.11.23).
2. Руденко В.В. *Корпоративні фінанси: сутність і особливості розвитку в сучасних умовах.* Економіка і організація управління •№ 2 (22) 2016 (дата звернення:13.11.23).
3. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL:
https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення:13.11.23).

*Георгіна Кампо, к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Олеся Гаврилець, к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Мукачівський державний університет», м. Мукачево*

ДИНАМІКА ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

Платіжний баланс – це статистичний звіт, який у систематизованому вигляді відображає економічні операції між резидентами та нерезидентами за певний період часу. Включає в себе поточний рахунок, рахунок операцій з капіталом та фінансовий рахунок з урахуванням резервних активів [1].

Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу в II кварталі 2023 року становив 196 млн дол. США, або 0.5% від ВВПЗ (за II квартал 2022 року профіцит становив 802 млн дол. США, або 2.3% від ВВП). Дефіцит сформувався, з одного боку, через розширення від'ємного сальдо торгівлі товарами та послугами: імпорт товарів відновлювався швидшими темпами, ніж їх експорт та скорочення витрат громадян України, які перебувають за кордоном. Крім того, скоротився профіцит первинних доходів: на фоні скорочення оплати праці зросли виплати за інвестиціями, у тому числі реінвестовані доходи [2].

Протилежною була ситуація у 2022 році. Завдяки отриманню грантів від міжнародних партнерів і скороченню виплат за інвестиційними доходами було досягнуто профіциту поточного рахунку платіжного балансу, який у 2022 році становив 7,972 млрд дол. США (5.0% від ВВП) порівняно з дефіцитом у 3,882 млрд дол. США (1.9% від ВВП) у 2021 році. Водночас суттєво розширився дефіцит товарів та послуг за рахунок значного зниження експорту порівняно з імпортом та значних витрат громадян України, які перебувають за кордоном. Без урахування реінвестованих доходів та грантів дефіцит поточного рахунку становив 6.0 млрд дол. США, або 3.8% від ВВП (за 2021 рік профіцит становив 1.0 млрд дол. США, або 0.5% від ВВП) [2].

Таблиця 1

Динаміка платіжного балансу України за 2018-2022, млн. дол. США

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
A. Рахунок поточних операцій	-6432	-4124	5267	-3882	7972
Баланс товарів та послуг	-11378	-12511	-2378	-2671	-25737
Баланс товарів	-12714	-14261	-6778	-6642	-14652
Баланс послуг	1336	1750	4400	3971	-11085
Баланс первинних доходів	1294	1924	3549	-5833	8481
Оплата праці (баланс)	11478	12754	11717	13568	12826
Доходи від інвестицій (баланс)	-10184	-10830	-8168	-19401	-4345
Баланс вторинних доходів	3652	6463	4096	4622	25228
B. Рахунок операцій з капіталом	37	38	-3	15	183
C. Фінансовий рахунок	-9272	-10066	3274	-4354	11055
Прямі інвестиції (сальдо)	-4859	-5175	58	-7518	-213
Портфельні інвестиції (сальдо)	-2080	-5134	829	-1024	2026
Похідні фінансові інструменти(сальдо)	0	0	329	170	47
Інші інвестиції (сальдо)	-662	1437	2809	5844	8931
Помилки та упущення	1671	1194	751	1826	-264
D. Зведений баланс	2877	5980	1990	487	-2900

*Сформовано автором на основі [3]

Як видно у таблиці 1, профіцит рахунку поточних операцій спостерігається у 2020 та 2022 році. У 2020 році під час пандемії коронавірусу відбувалось звуження поточного споживчого попиту та обмеження закордонного туризму. У 2022 році профіцит сформувався за рахунок міжнародної фінансової допомоги у вигляді грантів.

Протягом аналізованого періоду відбувається перевищення імпорту товарів над експортом. До цього призвели логістичні проблеми з експортом агропромислової продукції - блокування портів та руйнування портової інфраструктури. Експорт продукції агропромислового сектору поступово відновлюється протягом 2023 року за рахунок налагодження альтернативних шляхів постачання (сухопутний шлях через західний кордон та відновлення у деякій мірі комерційного морського судноплавства у Чорному морі). Якщо до повномасштабного вторгнення продукція металургійного сектору абсолютне і відносно скорочення експорту продукції української металургії було пов'язано в основному зі змінами глобальних трендів світової економіки, то у 2022 році скорочення експорту продукції українського машинобудування було обумовлено впливом потужного макрорегіонального чинника – війни Російської Федерації проти України (захоплення чи знищення виробничих потужностей значної кількості українських металургійних та машинобудівних підприємств, необхідність переорієнтації ділових зв'язків багатьох підконтрольних Україні машинобудівних підприємств на інших партнерів та шляхів постачання тощо).

Зростання імпорту у 2022 році було обумовлено високим внутрішнім попитом на нафтопродукти та товари для забезпечення обороноздатності країни та енергопостачання.

Якщо звернути увагу на баланс послуг, то у 2018-2021 роках експорт послуг перевищував імпорт. У 2022 році ситуація кардинально змінилась на протилежну і спостерігалось перевищення імпорту над експортом. Це пов'язано зі найбільшою хвилею міграції українців у сучасній історії – близько 8 млн. осіб виїхало і їх витрати закордоном призвели до зростання значення імпорту послуг за статтею «подорожі».

Щодо балансу первинних доходів, то протягом 2018-2022 років можемо бачити перевищення оплати праці українців закордоном над доходами іноземців в Україні – грошові перекази від мігрантів є стабільним джерелом надходжень. У 2022 році вони скоротилися лише на 9%. Баланс доходів від інвестицій є від'ємним, оскільки виплати дивідендів та ренти

українських компаній закордон перевищують ці виплати іноземних компаній українським. У 2022 році відбулось зменшення від'ємного показника, оскільки було запроваджено заборону на виведення дивідендів із початком повномасштабної війни, що сприяло утриманню капіталу всередині країни та збереженню профіциту рахунку первинних доходів. Баланс вторинних доходів показує перевищення надходжень приватних та інституціональних трансфертів (в тому числі міжнародної допомоги) над їх наданням. З початку повномасштабного вторгнення обсяг офіційного фінансування сягнули 52 млрд дол., з яких більше 20 млрд дол. становили безповоротні кошти, тобто гранти [4].

У 2023 році в структурі міжнародної допомоги значно меншу частку стали займати гранти: 36% проти 54% в минулому році. За підсумками року очікується надходження 41 млрд дол. допомоги, з яких 1,9 млрд дол. - чисте позикове фінансування від МВФ, 27,5 млрд дол. – позикове фінансування від інших офіційних кредиторів, 11,6 млрд дол. грантів. За 7 місяців поточного року отримано 68% запланованого річного надходження допомоги [5].

Ключовими ризиками, що можуть впливати на майбутній стан платіжного балансу є зростання залежності від зовнішньої фінансової допомоги, руйнування виробничих потужностей, обмеження логістичних шляхів постачання експортної продукції, зростання попиту на імпорتنу продукцію для цілей оборони та енергозабезпечення та відновлення, що також генерує валютні ризики.

Список використаних джерел:

1. МВФ, Керівництво з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції, 6-те видання, 2009 URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/komentar_osn_zmin_BPM6.pdf.
2. Про стан платіжного балансу у II кварталі 2023 року. Департамент статистики та звітності, управління статистики зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/State_q.pdf.
3. Зовнішня торгівля товарами. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Trade_y.pdf.
4. Туча О. Платіжний баланс: сутність, останні тенденції, методологічні цікавинки. Відділ аналізу зовнішнього сектору. Департамент монетарної політики та економічного аналізу. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Tucha_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4.
5. Динилишин Б. Платіжний баланс: ключові зміни з початку 2023 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/22/704649/>.

Ганна Карчева, д.е.н., професор, с.н.с.

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

ПРОБЛЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ

Банківський сектор кожного регіону є невід'ємною частиною єдиного організму – банківської системи України (далі - БСУ), його розвиток здійснюється за загальними закономірностями і єдиною нормативною базою і, водночас, має свої особливості. Військові дії в Україні, активна цифровізація та її наслідки вносять свої корективи в загальні закономірності та особливості розвитку регіональної банківської діяльності, що проявляється в скороченні кількості філій і відділень у регіонах, зниженні рівня забезпеченості банківськими послугами окремих регіонів. Слід відмітити зростання територіальних диспропорцій і асиметрії, що може свідчити про зниження фінансової інклюзії в регіонах через погіршення доступності до банківських послуг, особливо в сільській місцевості. Якщо станом на 01.01.2012 р. діючі банки були розташовані в 12 областях України, то на 01.10.2023 р. діючі

банки розміщені лише у 9 областях У 15 регіонах відсутні діючі банки. БСУ є висококонцентрованою і концентрація посилюється. Найбільше банківських установ сконцентровано у м. Києві -47 банків, або 74,6 % від загальної кількості діючих банків (на 01.01.2012 р. - 65,3%)[1]. На м. Київ і Київську область припадає 62,6% наданих кредитів в Україні і більше половини залучених депозитів (51,5%).

Рівень розвитку фінансової інклюзії, зокрема наявності і доступності до фінансових послуг, залежить від інституційного розвитку та концентрації банківських послуг в регіонах, зокрема обсягів кредитування, які виступають важливим чинником соціально-економічного розвитку регіонів, про що свідчить тісний кореляційний зв'язок між показниками «наявний дохід на одну особу» і «надані кредити на одну особу» в регіонах ($r = 0,978$). За результатами дослідження були виділені 5 кластерів за рівнем концентрації банківських послуг: високої концентрації, середньої, незначної, низької і критично низької концентрації (табл).

Таблиця

Кластерний аналіз регіонів за рівнем концентрації банківських послуг на 01.10.2023 р.

Регіони	Кількість		Надані кредити на одну особу на 01.01.2022
	банків	структурних підрозділів	
Україна	63	5093	25361
Висока концентрація банківських послуг			
м. Київ та Київська область	47	1034	139714
Середня концентрація банківських послуг			
Харківська	1	306	19832
Дніпропетровська	3	497	19253
Миколаївська		138	18648
Одеська	2	399	16877
Запорізька	2	172	15524
Львівська	4	395	15399
Полтавська	1	267	10611
Незначна концентрація банківських послуг			
Херсонська		35	10466
Черкаська		155	9601
Волинська		113	9579
Хмельницька		145	8890
Кіровоградська		128	8831
Сумська		144	8442
Івано-Франківська		158	7590
Вінницька		202	7559
Низька концентрація банківських послуг			
Тернопільська		108	6962
Чернігівська	2	129	6699
Житомирська		143	6041
Рівненська		116	5673
Закарпатська	1	152	4765
Чернівецька		88	4315
Критично низька концентрація банківських послуг			
Донецька		67	2889
Луганська		2	1070

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Проведений кластерний аналіз свідчить як про погіршення територіальної організації БСУ, зростання асиметричності, так і про необхідність розвитку фінансової інклюзії для всіх регіонів України, особливо для регіонів, що входять до кластерів з незначною, низькою і критично низькою концентрацією банківських послуг.

Для вирішення зазначених проблем необхідна:

- більш активна участь регіональних органів управління, місцевого самоврядування, бізнесу, територіальних громад у забезпеченні сталого розвитку регіонів, впровадженні інновацій, створенні інноваційно-виробничих кластерів, що сприятиме розвитку регіональних банківських систем;

- підвищення інституційної спроможності регіональних банківських систем, впровадження цифрових технологій, дистанційного обслуговування клієнтів, розроблення зручних для клієнтів функціоналів, підвищення цифрової і фінансової грамотності населення;

- розвиток кооперативних банків з врахуванням прогресивного зарубіжного досвіду, передбачивши, що кооперативні банки можуть надавати послуги лише на території їх реєстрації. Всі потреби клієнтів у кредитах вони задовольняють за рахунок ресурсів, залучених в своєму регіоні, які можуть бути розміщені тільки в кредити місцевого населення та малого і середнього бізнесу. Як правило, для кооперативних банків при їх створенні встановлюються нижчі вимоги до капіталу, ніж для універсальних банків. В Україні встановлені однакові вимоги – 200 млн грн, що стримує розвиток кооперативних банків;

- підвищення ролі державних банків в забезпеченні розвитку регіонів та доступності до фінансових послуг.

Реалізація зазначених заходів сприятиме не тільки покращенню територіальної організації БСУ, але й досягненню стратегічних цілей інклюзивного розвитку в Україні.

Список використаних джерел:

1. Карчева Г.Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України: НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. К. 2012. 520 с.
2. Офіційний сайт Національного банку України: веб-сайт. URL: <http://bank.gov.ua/>.

*Анна Лінник, студентка 4 курсу
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник: Сударенко О. В., к.ю.н., доцент*

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Ефективне функціонування та модернізація системи охорони здоров'я неможливі без належного фінансового забезпечення, що регулюється відповідними нормативно-правовими актами. На сьогодні в Україні спостерігається низка системних проблем, а саме: хронічне недофінансування галузі; відсутність чітко встановлених норм щодо мінімальної частки витрат держбюджету на охорону здоров'я; прогалини у сфері залучення та використання коштів міжнародної фінансової допомоги. Ці виклики значною мірою гальмують реформування та модернізацію галузі охорони здоров'я, погіршують якість та знижують доступність медичної допомоги.

Відповідно до концепції вченої О. Посилкіної «сучасний стан фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я в Україні характеризується такими факторами:

– зростанням витрат на охорону здоров'я, що зумовлено факторами, які впливають на попит і пропозицію послуг охорони здоров'я; до них відносяться технологічний прогрес, демографічні зміни й очікування споживачів;

– обмеженістю ресурсів, що пов'язане з небажанням або нездатністю держави генерувати достатню кількість ресурсів для того, щоб виконувати свої зобов'язання перед системою охорони здоров'я;

– зростанням частки витрат на охорону здоров'я у валовому внутрішньому продукті

(ВВП). Якщо ці витрати починають зростати швидше, ніж витрати в інших секторах економіки, і отже, починають споживати все більшу частину ВВП, виникає загроза, що в певний момент часу вони врешті-решт «витиснуть» витрати на інші товари і послуги, які сприяють зростанню добробуту» [1].

Однією з найгостріших проблем фінансового забезпечення системи охорони здоров'я в Україні є хронічне недофінансування галузі. Аналіз статистичних даних свідчить, що частка видатків державного та місцевих бюджетів на охорону здоров'я в Україні складає лише 3-3,5% ВВП, що значно менше рекомендованих ВООЗ 6% [4]. Порівняно з іншими європейськими країнами, де частка витрат на охорону здоров'я становить від 6 до 12% ВВП, фінансування галузі в Україні є вкрай недосконалим [3].

Наслідками хронічного недофінансування системи охорони здоров'я є:

- низька заробітна плата управлінського персоналу, що призводить до дефіциту кадрів та їх відтоку за кордон;
- скорочення лікарняних закладів та ліжкового фонду;
- застаріле медичне обладнання та нестача лікарських засобів;
- вимушена орієнтація на платні медичні послуги, що знижує доступність меддопомоги.

Вважаємо за потрібне, до чинного законодавства внести зміни встановлення чіткої норми щодо мінімальної частки ВВП – 6%, яка має спрямовуватися на охорону здоров'я. Такий порядок створить гарантію певного рівня фінансування галузі та не дозволить скорочувати видатки за залишковим принципом.

Дослідниця Т. Сабецька зауважує, що «однією з ключових передумов неефективності та нераціональності використання фінансових ресурсів є застаріла та негнучка система бюджетного планування у галузі охорони здоров'я, яка базується на принципі розподілу за залишковим фінансуванням та ігнорує стратегічні цілі розвитку галузі. Наслідком є необґрунтований розподіл фінансових ресурсів, що унеможливує їх спрямування на пріоритетні напрями трансформації системи охорони здоров'я»[2].

Варто зазначити, що поширення коронавірусної хвороби COVID-19 та необхідність реагування на пандемію значно вплинули на стан фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я в Україні. Для боротьби з пандемією уряд був змушений перерозподілити фінансові потоки на користь заходів протидії COVID-19, що призвело до скорочення фінансування інших напрямів. Збільшилися видатки на закупівлю засобів індивідуального захисту, лікарських препаратів, модернізацію системи екстреної меддопомоги.

На нашу думку, чинне бюджетне законодавство не містить спеціальних норм для фінансування галузі в умовах надзвичайних ситуацій. Через це уряд не зміг оперативно збільшити бюджетні видатки на боротьбу з COVID-19, а вимушений був перерозподіляти наявні обмежені кошти, зменшуючи фінансування інших напрямів. Тому, варто передбачити в законодавстві спеціальний режим фінансування системи охорони здоров'я на випадок надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру. До прикладу, введення в дію окремого механізму перерозподілу коштів державного та місцевих бюджетів на користь галузі охорони здоров'я. Зокрема, окреслити, у разі оголошення загрози виникнення епідемії або пандемії, Кабінет Міністрів набуває додаткових повноважень до спрямування коштів державного бюджету на забезпечення функціонування системи охорони здоров'я. А аналогічне право матимуть і місцеві органи самоврядування в частині перерозподілу коштів місцевих бюджетів.

Введення воєнного стану в Україні у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації також негативно позначилося на стані фінансового забезпечення галузі. По-перше, частина коштів була перерозподілена на потреби оборони та безпеки, що скоротило можливості фінансування цивільної медицини. По-друге, в умовах воєнних дій зросла кількість поранених та травмованих пацієнтів, що потребує додаткових витрат на їх лікування та реабілітацію. По-

третє, пошкодження інфраструктури медичних закладів призвело до збільшення потреби в коштах на їх відновлення.

Таким чином, фінансове забезпечення системи охорони здоров'я України має низку проблем. Головною їхньою передумовою є недосконалість правового регулювання сфери фінансового забезпечення охорони здоров'я. Пандемія COVID-19 та введення воєнного стану в Україні ще гостріше виявили недоліки правових механізмів фінансування системи охорони здоров'я в кризових умовах. Для розв'язання наявних проблем необхідне комплексне реформування законодавства у сфері фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я. Зокрема, встановлення гарантованого рівня видатків з бюджету на охорону здоров'я; посилення контролю за використанням коштів; удосконалення механізмів фінансування галузі в умовах надзвичайних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Посилкіна О. Актуальні проблеми фінансового забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я в Україні в умовах її реформування. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: економіка і управління. 2021. Т. 32, № 2.
2. Сабецька Т. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я України. Економіка та суспільство. 2021. № 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/466/448>.
3. Government expenditure on health - Statistics Explained. Language selection | European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_health.
4. Universal health coverage (UHC). World Health Organization (WHO). URL: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-\(uhc\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-(uhc)).

*Степан Лукачина, аспірант 2-го року навчання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В. І., д.е.н., професор*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОЇ ТА ТРАДИЦІЙНОЇ КОМЕРЦІЇ

Підприємства електронної комерції знаходяться на стадії інтенсивного зростання та складають все більш серйозну конкуренцію традиційним формам підприємств. Їх галопуючий феномен корелюється з різними чинниками, які відбуваються у світі, такі як: розвиток технологій, глобалізація, всесвітні епідемії тощо. Проте слід також зазначити, що крім вище зазначених факторів, популяризація електронної комерції у світі, також пов'язана з її особливостями, перевагами та відмінностями у порівнянні з традиційними формами підприємств.

Електронна комерція є значно новим глобальним явищем, яке відрізняється від традиційної комерції, як організацією діяльності, так і процесом реалізації товарів та послуг. Функціонування підприємств електронної комерції через комп'ютерні мережі означає докорінну зміну форм та процесів, що відбуваються всередині традиційно функціонуючих підприємств у кількох ключових сферах, таких як: комунікація та відносини (наприклад, із клієнтами, постачальниками), процес продажу, обслуговування замовлень та оплати, маркетинг і доставка (табл. 1) [1].

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика підприємств електронної та традиційної комерції
[1, с. 35–40; 2; 3]**

Ознака	Підприємства електронної комерції	Традиційні підприємства
Комунікація та відносини	Віч-на-віч; зв'язок за допомогою посередників; міжособистісні.	Екран до обличчя; за допомогою мережі Інтернет; віртуальні.
Процес продажу	Процес продажу відбувається віртуально, за допомогою веб застосунку.	Процес продажу відбувається за фізичної присутності покупця.
Обробка замовлень	Обробка замовлень відбувається не відразу.	Обробка замовлень відбувається миттєво.
Методи оплати	Платіжна картка, банківський переказ, електронні гаманці, оплата при доставці, тощо.	Переважно готівка, платіжна картка сертифікат, тощо.
Маркетинг і реклама	Проводиться за допомогою використання онлайн-маркетингових механізмів. Характеризується швидкістю збору даних та відображення даних в реальному часі.	Проводиться на основі традиційних механізмів дослідження та просування. Характеризується високими витратами на його проведення.
Доставка	Доставка відбувається протягом кількох днів через пошту, кур'єра тощо.	Товар забирається негайно або відбувається його доставка у вказане місце.
Доступність	Можливість замовлення товару в режимі "24/7".	Певні дні та години роботи.

Однією із ключових ознак, що дає підприємствам електронної комерції високо конкурувати із традиційними формами підприємств є процес реалізації товарів та послуг або іншими словами "Customerjourney". Побудова своєї бізнес-моделі на основі комп'ютерних мереж дозволяє підприємствам електронної комерції максимально спростити та зробити зручним процес покупки. Сюди слід зазначити ключові особливості, які роблять процес покупки простим та зручним, такі як: кошик покупця, список бажань, максимальна забезпеченість інформацією, відгуки, оцінки тощо.

Кошик покупця є центральним елементом у процесі реалізації товарів та послуг, де покупець може легко додавати та видаляти товари, порівнювати їх і приймати зважені рішення перед завершенням покупки, водночас дана особливість, дає змогу будувати статистичні звіти в режимі реального часу, які дають змогу приймати швидкі рішення менеджменту підприємств електронної комерції.

Цікавою особливістю є список бажань—дозволяє покупцям відкладати товари для майбутніх покупок, що стимулює лояльність та підвищує зручність процесу покупки для клієнтів. Не менш важливим елементом в процесі реалізації товарів та послуг в електронній комерції є максимальна забезпеченість інформацією про товари, відгуки й оцінки, що дає можливість покупцям ретельно ознайомитися з продуктами до етапу їх покупки, зменшуючи ризик невдачі або невдоволеності. Такі інструменти стають не лише джерелом інформації, але і засобом підвищення довіри клієнтів до підприємства електронної комерції.

Слід також зазначити, що існують ознаки, які роблять підприємства електронної комерції не привабливими у порівнянні із традиційними формами підприємств. Так до них можна віднести: безпека, час доставки, відсутність можливості фізичного огляду товару, складність під час повернення товару тощо.

Отже, проведений аналіз свідчить, що підприємства електронної комерції мають ряд характерних ознак, що відрізняють їх від традиційних форм підприємств. Серед таких ознак є як і позитивні, що роблять підприємства електронної комерції ключовим гравцем на ринках, так і негативні, які не дають їм змогу домінувати над традиційно функціонуючими формами підприємств.

Список використаних джерел:

1. Данько Т. І. Особливості розвитку інтернет-торгівлі та порівняльна характеристика з традиційною торгівлею / Т. І. Данько, Н. Р. Яворська. // Економіка та суспільство. – 2021. – №33. – С. 56–61.
2. Краус К. М. Електронна комерція та Інтернет-торгівля: навчально-методичний посібник. – Київ: АграрМедіо Груп, 2021. – 454 с.
3. Свидрук І. І. Особливості організації традиційної та електронної торгівлі / І. І. Свидрук. // Науковий вісник. – 2017. – №17. – С. 284–289.

*Олександра Маслій, к.е.н., доцент
Дар'я Луценко, студентка*

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

**СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ**

В умовах сьогодення соціально-економічні пріоритети та звичний спосіб життя українців кардинально змінився у зв'язку з широкомасштабною війною, розв'язаною РФ. На другому році війни психологічне навантаження та накопичений стрес переважної більшості населення України через невизначеність майбутнього, постійну небезпеку обстрілів і загальну пригніченість створюють суттєві проблеми на ринку праці, адже від ментального здоров'я населення залежить продуктивність їх праці, що напряму впливає на показники розвитку національної економіки [1]. Потреба у фізичному відпочинку – вимога часу, яка у довгостроковому періоді дозволяє підвищити ефективність тилу та обороноздатність країни. У цьому контексті туристична галузь має надавати можливість психологічного перезавантаження населення.

Зважаючи на кількість наявних у сучасних умовах ризиків [2], важливим інструментом фінансового забезпечення та захисту майнових інтересів у туризмі є страхування. На жаль, не всі розуміють важливість оформлення туристичного страхування та його доцільність. Але з огляду на кількість нещасних випадків – це один із обов'язкових та найважливіших етапів підготовки до здійснення туристичної поїздки.

Стаття 16 Закону України «Про туризм» передбачає, що страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) обов'язкове і здійснюється суб'єктами туристичної діяльності на основі угод зі страховиками. Туристи можуть самостійно укладати договори на таке страхування. У цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування [3]. За наявності страхового поліса в туриста збільшується впевненість у безпеці та зменшується рівень ризику. Завжди варто оцінювати ризики та ймовірність їх настання, і приймати рішення про додаткове фінансове забезпечення з використанням такого інструмента, як страхування.

Туристичне страхування може мінімізувати значні фінансові ризики під час подорожі, для прикладу, у зв'язку із нещасними випадками, хворобами, пропущеними рейсами, скасованими турами, втратами багажу, крадіжками, тероризмом, банкрутством туристичних компаній, екстреною евакуацією тощо. Можна оформити страхування лише від кількох ризиків або ж повний поліс [4].

Отже, страхування у туристичній галузі – основний фінансовий інструмент, котрий дозволяє мінімізувати можливі збитки чи компенсувати завдану під час поїздки шкоду подорожуючому, створюючи, так звану, «подушку безпеки» у разі настання страхових випадків.

Список використаних джерел:

1. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the Pandemic. Lecture Notes in Civil Engineering. 2023. Volume 299. P. 749-760.
2. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Загорулько Т.А. Виклики та загрози соціально-економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Економіка і регіон. 2023. №1 (88). С. 135-143. URL: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-38)
3. Про туризм: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Туристичне страхування: наскільки це важливо? URL: <https://opika.org/turystychnestrahuvannya-naskilky-cze-vazhlyvo/>.
5. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2023. № 1(48). С. 268-281. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976>.

Вікторія Мінкович, старший викладач

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

**ГРАНТИ ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД ФІНАНСУВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛІТЕТІВ**

В складних умовах сьогодення ефективний та прогресивний економічний розвиток окремих муніципалітетів досить сильно залежить від здатності використовувати відповідними суб'єктами господарювання сучасні підходи та можливості для забезпечення фінансування своїх потреб та муніципального управління. В межах даного дослідження, вбачаємо доцільним виокремити гранти, як ефективні інструменти для забезпечення реалізації та фінансування окремих програм, що є доцільними для ефективного розвитку регіону. Актуальність використання грантових програм особливо проявляється в кризових періодах, коли у місцевих бюджетах податкова база не здатна забезпечити необхідний рівень доходів для подолання економічних негараздів, а міжбюджетні трансферти постійно перебувають під загрозою перегляду або скорочення. В таких умовах додаткові джерела фінансування виявляються справді ефективними для реалізації необхідних соціальних програм, розвитку інфраструктури регіону, підтримки малого та середнього бізнесу, впровадження програм, що спрямовані на захист навколишнього середовища, тощо.

Найрозповсюдженішими та найбільш часто вживаними тлумаченнями сутності «гранту» є наступні: Гранти (від англ. grant – дар, пожертвування) – грошові або інші засоби, що передаються громадянами та юридичними особами (в тому числі іноземними), а також міжнародними організаціями для проведення конкретних наукових досліджень, розробки законопроектів, підготовки кадрів та інших цілей на умовах, передбачених грантодавцем. Гранти надаються безплатно і без повернення [2]; Грант – це кошти, техніка або інші ресурси, що безповоротно передається донором (фондом, корпорацією, державною установою або приватною особою) некомерційній організації або приватній особі для виконання конкретної роботи [1, с. 4]; Грант – це кошти, що надаються на безповортній основі некомерційним організаціям або фізичним особам на реалізацію соціальних проектів, благодійних програм, на проведення досліджень, навчання, на інші суспільно корисні цілі з наступним звітом про їх використання та результати зміни ситуації. Гранти розподіляються на конкурсній основі. Залежно від умов конкурсу в ньому можуть брати участь зареєстровані громадські організації, муніципальні і державні організації, творчі колективи або фізичні особи [3].

Вітчизняні децентралізаційні процеси активізували грантову співпрацю на регіональному рівні. Адже створені територіальні громади отримали не тільки додаткові фінансові ресурси для свого розвитку, але водночас і більшу автономність у їх використанні та більшу відповідальність за ефективність цих процесів. Протягом вже тривалого часу в Україні діє ціла низка міжнародних та національних фінансових донорів, які надають підтримку громадським, державним, комунальним організаціям, органам місцевого самоврядування, тощо. І в умовах війни їх підтримка тільки посилилася, а допомога активізувалася.

Досліджуючи гранти як фінансові інструменти в сучасних умовах господарювання, варто проаналізувати і недоліки їх використання. Так, відразу досить значною перепорою використання цього механізму для великої кількості муніципалітетів в Україні є брак знань, досвіду та кваліфікованих професійних кадрів, необхідних для підготовки якісних проектних заявок, а також здійснення подальшого проектного менеджменту. Проте щодо цієї перепони, вважаємо, що вже є багато як вітчизняних так і закордонних методичних напрацювань та цілий спектр громадських організацій, які слугують допомогою для місцевої влади для подолання даної перепони.

Також варто зазначити, що одержання грантів зазвичай вимагає значних попередніх інвестицій від місцевих органів влади, зокрема в розвиток інституційної спроможності грантоотримувачів, підготовку проектних пропозицій, налагодження ефективної системи врядування. З одного боку, це позитивно впливає на потенціал органів місцевого самоврядування, а з іншого – обмежує їх можливості залучати грантові ресурси.

Незважаючи на присутність суперечливих моментів у доцільності використання грантових ресурсів окремими муніципалітетами, все ж схилиємося до думки, що в сучасних умовах господарювання і особливо в умовах повоєнного відновлення вітчизняної економіки цей фінансовий інструмент має позитивний вплив на територіальний розвиток в умовах децентралізації. Адже отримання грантів на безповоротній основі потенційно надає місцевим органам влади потужний інструмент для впливу на місцеву економіку, не обмежує їх майбутніми зобов'язаннями щодо повернення отриманих ресурсів та не збільшує боргове навантаження на місцеві бюджети. Так, перевагами та перспективами використання даного методу фінансування регіонального розвитку, на нашу думку, варто виокремити такі [1; 4; 5]:

- ✓ даний інструмент є інклюзивним, адже забезпечує рівні можливості доступу до фінансових ресурсів для будь-яких муніципалітетів незалежно від їх розміру, стану розвитку, місця розташування і т.п.;

- ✓ кошти надаються на безповоротній основі – це дозволяє зосередитися місцевій владі на якісній реалізації проекту, а не на пошуку джерел фінансування повернення грошових коштів;

- ✓ фокус на результат – оскільки гранти надаються на реалізацію конкретних проектів або ініціатив, це змушує муніципалітети сконцентруватися на досягненні якісних результатів та визначених цілей. Це може підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити більш стійкий розвиток;

- ✓ гармонізація ідей і намірів всіх суб'єктів сфери місцевого економічного розвитку: місцевих органів влади, бізнесу, громадськості через вимогу міжнародних донорських організацій будувати партнерства при реалізації проектів. Гранти надають муніципалітетам можливість співпрацювати з іншими організаціями, урядовими структурами та експертами, що може допомогти розвивати нові партнерські відносини та підвищити ефективність роботи;

- ✓ підвищення прозорості та відкритості – грантові програми можуть вимагати від муніципалітетів звітності та дотримання певних стандартів, що забезпечує більшу прозорість та відкритість управління ресурсами. Це може підвищити довіру населення до органів місцевого самоврядування та підвищити рівень життя громадян;

✓ сприяння інноваційному розвитку – гранти можуть бути спрямовані на реалізацію інноваційних проектів та ініціатив (які можуть бути складнішими для фінансування звичайними каналами фінансування), що сприяють розвитку нових технологій та високотехнологічного сектору. Гранти часто надаються для реалізації нестандартних та інноваційних проектів, які можуть не мати комерційної привабливості або їх рентабельність може бути низькою;

✓ підвищення конкурентоспроможності юрисдикцій-отримувачів грантів, оскільки вони конкурують між собою за отримання грантових коштів, а отже й за нові інвестиції, робочі місця, мешканців і туристів. Адже отримання грантів від впливових міжнародних організацій може підвищити престиж муніципалітету та привернути увагу потенційних інвесторів, що може допомогти залучити нові інвестиції та розвивати нові можливості для місцевого населення.

Таким чином, в процесі повоєнного відновлення економіки України загалом та окремих її регіонів зокрема, такий фінансовий інструмент як проекти міжнародних донорів можуть не тільки пришвидшити рух українських громад до європейських стандартів, допомогти сформувати міцне громадянське суспільство, але й безпосередньо технічною допомогою допомогти в надзвичайно складних економічних умовах крок за кроком покращувати інфраструктуру окремих муніципалітетів та реалізовувати проекти, котрі не є прибутковими, але відіграють важливу роль у розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Марченко О.В., Сушко Д.О. Методичні рекомендації щодо участі у грантових програмах та конкурсах / О.В. Марченко, Д.О. Сушко. – Дніпро : ДДУВС, 2018. – 68 с.
2. Гранти // Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. – К., Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. – Т. 1: А- Г. – 672 с.
3. Що таке гранти і якими вони бувають // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zomc.org.ua/granti-programi-stazhuvannya/yak-otrimati-grant/item/1072-shcho-take-hranty-i-iyakymy-vony-buvaiut>
4. Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н., Чорній Л., Глібіщук Я. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування. Практичний посібник. – К.: Центр громадської експертизи на замовлення проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pleddg.org.ua/ua/praktichniy-posibnik-misceviy-ekono/>.
5. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник. – К.: Центр громадської експертизи, Проект “Місцевий економічний розвиток міст України”, 2013. – 176 с.

Олександра Музичка, к.е.н., доцент

Віталій Логін, здобувач освітнього рівня магістр

Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

В умовах сучасності важливе значення у системі пенсійного страхування відіграє підвищення ступеня соціальної захищеності осіб пенсійного віку. Поряд тим, виклики сьогодення зумовлюють низку численних ризиків на усіх рівнях та ланках системи пенсійного страхування як мікро-, так і макроекономічного характеру.

Характеризуючи ризики в системі пенсійного забезпечення В. О. Демченко відзначає такі їх характеристики: 1) в основі пенсійного страхування лежать ризики, до яких належать

пенсійні ризики, пов'язані з втратою доходу (заробітної плати); 2) такі ризики характерні для фізичних осіб пенсійного віку, хоча іноді говорять про осіб похилого віку; 3) настання вищезазначених подій у пенсійний період веде до матеріальних (фінансових) втрат якокременої людини, так і суспільства у цілому; 4) пенсійні ризики (за винятком дожиття до пенсійного віку) є імовірними але непередбачуваними з точки зору моменту їх настання та розміру можливих втрат (шкоди). Ризик "дожиття до пенсійного віку" не має властивості випадковості настання [1, с. 103].

Узагальнення існуючих видів ризиків у пенсійному страхуванні дає можливість обґрунтувати такі їх особливості. По-перше, ймовірність існування і настання певних подій після виходу на пенсію створює загрози для людини, зокрема, такі як неможливість самостійно себе утримувати, потреба додаткового матеріального чи фінансового захисту. По-друге, ймовірність існування пенсійних ризиків створює передумови для виникнення страхових відносин. Тому у пенсійному страхуванні захисту підлягає несама подія (наприклад, хвороба або старість, від яких неможливо застрахуватися), а шкода, обумовлена цією подією. По-третє, зважаючи на сутність ризику як імовірного, реального явища, його сенс і зміст у різних сферах (системах) пенсійного страхування відрізняється. По-четверте, ризики пенсійного страхування можна класифікувати за такими критеріями: сферою виникнення, за змістом, наслідками прояву, розміром наслідків.

Варто відзначити, що ризики, які характерні під час операцій з перерахування пенсій, можуть включати наступне:

- ризик того, що учасники проживуть довше, ніж показують поточні таблиці смертності за ануїтетом (ризик довголіття);
- ризик того, що кошти, зарезервовані для виплати пенсій, не досягнуть очікуваних норм прибутковості інвестицій (інвестиційний ризик);
- ризик того, що зміни в середовищі процентних ставок спричинять значні та непередбачувані коливання балансових зобов'язань, чистих періодичних витрат і необхідних внесків (ризик процентної ставки);
- ризики того, що пенсійні зобов'язання спонсора пенсійного плану стануть непропорційно великими відносно решти його активів і зобов'язань [3].

На думку дослідників Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) основними ризиками для пенсійного контракту є інвестиційний ризик (зокрема невідповідність активів і пасивів), інфляційний ризик, біометричні ризики (серед яких найважливішим у пенсійному плані є ризик довголіття) і ризики банкрутства/неплатоспроможності [2].

Враховуючи вищеведене, можна констатувати, що особливе місце в управлінні пенсійним страхуванням займає ризик-менеджмент. Методи управління пенсійними ризиками диференціюються залежно від виду пенсійного ризику. У пенсійній сфері України виокремлюють такі методи страхового захисту як: державний (державні резерви), самострахування, страхування.

Найпоширенішим методом управління ризиками є пенсійне страхування як вид соціального страхування, який спрямований на захист від певного виду соціально-економічного зростання – втрати працездатності внаслідок досягнення пенсійного віку, інвалідності або втрати годувальника. Тому основним завданням пенсійної системи є накопичення соціально-економічних ризиків шляхом їх страхування та амортизації. Однак слід мати на увазі, що за допомогою страхування можна знецінити лише частину ризиків, оскільки їм важко запобігти (інвалідність, втрата годувальника). Пенсійна система має бути адекватною середовищу трансформаційної економіки, яка має базуватися на згоді соціальних партнерів (держави, підприємств, громадян) та створенні ефективного механізму фінансового забезпечення певних сегментів населення (пенсіонери, інваліди, втрата годувальника).

Прямі методи управління соціальними ризиками (соціальне страхування та соціальне забезпечення) організують процес перерозподілу витрат з метою покриття соціальних

ризиків. Метод соціального страхування передбачає перерозподіл ризиків між його носіями на основі резервування частини додаткових витрат у страховому соціальному фонді (цільовому фінансовому фонді). Метод соціального забезпечення заснований на перерозподілі між учасниками виробничого процесу, до якого належить державний бюджетний механізм.

Отже, ризик-менеджмент у системі пенсійного страхування є важливою компонентою в обґрунтуванні вибору оптимальних інструментів та механізмів їх запобігання й мінімізації.

Список використаних джерел:

1. Демченко В. О. Ризики у пенсійному страхуванні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 23. С. 102-107.
2. Blommestein H., Janssen P., Kortleve N., Yermo J. Evaluation risk sharing in private pension plans. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/43132164.pdf>.
3. Pension risk transfer. National Association of Insurance Commissioners. URL: <https://content.naic.org/cipr-topics/pension-risk-transfer>.

*Олена Нєізвєстна, к.е.н., доцент
Анастасія Троян, магістрант 2 курсу
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг*

**ПРОБЛЕМАТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ
(НА ПРИКЛАДІ КРИВОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)**

З моменту набуття Україною незалежності актуалізувалося питання формування та розвитку власної державної фінансової системи з однією із ключових ланок – місцевими фінансами. У своєму розвитку фінанси органів місцевого самоврядування пройшли достатньо тривалий шлях. Саме вони відіграють вирішальну роль у забезпеченні незалежності громади.

Ми погоджуємося із думкою Чириченко Ю.В., Кожаліної Н.П., що «фінанси місцевих органів влади виступають інструментом реалізації владних повноважень у межах певної територіальної громади та є важливою ланкою суспільного перерозподілу для максимального задоволення інтересів населення громади у процесі економічних взаємовідносин» [3]. Саме процеси децентралізації сприяють фінансовій незалежності громади, оскільки Конституція України визначає, що «матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах» [4]. Власюк Н.І., Мединська Т.В., Мельник М.І. наголошують, що «головна ознака фінансової незалежності – володіння і самостійне розпорядження фінансовими ресурсами, розмір яких відповідає функціям і завданням, що покладаються на органи місцевого самоврядування. Такі фінансові ресурси необхідні для реалізації намічених цілей і програм соціально-економічного розвитку території відповідно до обраних пріоритетів. Систему місцевих фінансів кожен місцевий орган влади створює сам. Він обирає її модель, внутрішню структуру, визначає співвідношення між окремими елементами» [1, с. 66].

Минулий 2022 рік показав, наскільки стійким є місцеве самоврядування, наскільки є здатним гідно протистояти будь-яким викликам, зокрема і у фінансовій частині, навіть в умовах воєнного стану.

Розглядаючи показники економічного та соціального розвитку м. Кривий Ріг, які наведені у звітах виконавчого комітету Криворізької міської ради, можна зазначити, що основними бюджетоутворюючими джерелами доходів стали податкові надходження, а саме податок на доходи фізичних осіб, який станом за 2022р. склав 4,5 млрд. грн. або 54,7% власних доходів у бюджеті громади. Далі, такими значущими для бюджету Криворізької

територіальної громади були надходження від плати за землю – 2,2 млрд. грн. або 27,2% власних доходів, сплати єдиного податку– 423,8 млн. грн., сплати акцизного податку – 312,3 млн. грн., рентної плати за користування надрами – 270,9 млн. грн.. Загальна сума доходів бюджету склала понад 9 млрд. грн. [3].

Проте, бюджет м.Кривий Ріг охоплює значну кількість соціальних та економічних програм, у зв'язку з чим виникає потреба «постійного вдосконалення методологічної основи для врахування факторів, які впливають на загальний економічний розвиток території та єдиних підходів щодо розробки системи фінансових індикаторів, які б дозволили коректно оцінювати можливості місцевих органів влади залучати додаткові надходження до місцевих бюджетів» [5]. В Україні взагалі такої методики не існує. Результативність бюджетних програм оцінюється місцевими фінансовими органами лише в разі розгляду рішення про включення бюджетного запиту до проєкту місцевого бюджету.

Така нормативна невизначеність впливає на якісний рівень стратегічних планів, дає похибку в процедурах збору і опрацювання інформації, подає невірні сигнали громадськості про ефективність прийнятих місцевими органами влади середньо– та довгострокових планів соціально-економічного розвитку громад. Хоч ці нормативні прогалини і існують, вкрай важливо забезпечувати прозорість місцевих бюджетів задля ефективного управління коштами громади. В цьому контексті великого значення набуває необхідність побудови власної моделі ефективного управління фінансовими ресурсами, наприклад, методику американського дослідника Курта Левіна з управління організаційними змінами. Завдяки цій методиці можна побудувати уявну мапу завдань, дій та трансформацій, що необхідно впровадити для публічності місцевих фінансів.

Список використаних джерел:

1. Власюк Н.І., Мединська Т.В., Мельник М.І. Місцеві фінанси : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2011. 328 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20110303a.pdf> (дата звернення: 25.11.2023).
2. Звіт з виконання у 2022 році програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2023 роки. Рішення Криворізької міської ради №1644 від 31.01.2023р.
3. Кожаліна Н.П. Шляхи вдосконалення формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. *Економіка і суспільство*. 2017. №11. С.433-438. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/69.pdf (дата звернення: 25.11.2023).
4. Конституція України : Закон України №254к/96-ВР від 28.06.1996р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 03.10.2023).
5. Овчаренко Т., Корнієнко А., Шубіна О., Семенець Г., Поворозник В. Моделювання ефективної фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/563/UA-UNDP-financial-operations-for-local-gov-ATC-1.pdf>(дата звернення: 25.11.2023).

*Ростислав Придко, аспірант 2-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., проф.*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Умови війни, в яких перебуває Україна з лютого 2022 року суттєво ускладнили економічний розвиток її громад та регіонів. Для забезпечення їх стабільного функціонування виникла потреба у запровадженні та використанні ефективних фінансових інструментів на рівні держави, серед яких:

1. Спеціальні фонди і гранти [1]: від початку повномасштабної війни в Україні з'явилося багато програм підтримки малих бізнес-структур та майбутніх підприємців (у липні 2022 року урядом було виділено 40 млрд грн із резервного фонду на таку цільову допомогу). На сьогоднішній день українці можуть подати заявку на отримання одного із семи грантів (грант на власну справу від «Робота», грант для бізнесу від USAID, грант для проєктів подвійного призначення від USF, грант для українських стартапів у Британії, заснованих тимчасовими переселенцями з України, грант від фонду Impact Ukraine, грант для підприємців із маленьких міст та сіл «Роби своє» та грант на ветеранський бізнес).

2. Пільгові податкові ставки та режими, серед яких [3]: зменшення ПДВ на паливо (з 20% до 7%); скасування акцизів на пальне; добровільність та звільнення на час дії воєнного стану підприємців від сплати єдиного соціального внеску для суб'єктів підприємницької діяльності 1-ої та 2-ої груп спрощеної системи оподаткування; ставка єдиного податку 2% для малого й середнього бізнесу; строк виконання платниками податків своїх зобов'язань по сплаті податків буде спливати через три місяці після припинення та скасування воєнного стану; мораторій на проведення будь-яких податкових перевірок протягом дії воєнного стану; пільги для бізнесу, що надає кошти, товари, послуги для потреб оборони держави тощо.

3. Кредитування з пільгами: окремі банки України надали пільгові умови кредитування (низькі процентні ставки, гнучкі умови погашення та гарантії) для підприємств і місцевих влад в зоні конфлікту та простого населення. Також Уряд України такими пільгами наділив військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів згідно з ч. 15 ст. 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» [2].

4. Розвиток людського капіталу: якщо за даними 2022 року освіта займала останнє місце у загальній структурі видатків (25 млрд грн), то у 2023 році вона повернула свою пріоритетність, як у довоєнний час. На освіту було виділено 156 млрд грн [1], з розподілом на: виплату заробітної плати вчителям, академічних стипендій студентам, аспірантам та докторантам; підготовку кадрів закладами фахової передвищої освіти та вищої освіти; облаштування укриттів, придбання шкільних автобусів; проведення додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять тощо.

5. Страхові програми та гарантії: в Україні в наближеній до європейського стандарту формі працює медичне страхування через державну "Програму медичних гарантій", у рамках якої послуги надаються безкоштовно. З початком воєнного стану багато приватних компаній розширили межі своїх компетенцій щодо страхування здоров'я та життя від ризиків, пов'язаних з війною.

На новий рівень вийшло страхування воєнних ризиків (у вересні 2022 року Мінекономіки України уклало угоду з MIGA про впровадження механізму страхування інвестицій під час воєнних дій), що є однією з передумов залучення прямих іноземних інвестицій та мобілізації фінансових інструментів, доступних для України [4].

Ці інструменти можуть бути використані як окремо, так і в поєднанні, залежно від конкретної ситуації та потреб регіонів у військовий час. Однак, не менш важливим є планування та прогнозування розвитку регіонів у повоєнний час, що включає різноманітні заходи та програми, спрямовані на відновлення економіки держави та соціально-економічний розвиток її територій після війни. Тут можуть бути задіяні наступні фінансові інструменти:

1) субсидії та мікрофінансування (надання фінансової допомоги та підтримки малим та середнім бізнесам у відновленні та розвитку, а також створення умов для нових та розширення вже існуючих підприємств);

2) інфраструктурні інвестиції (фінансування великих інфраструктурних проєктів, таких як дороги, мости, аеропорти, які можуть підтримати економічний розвиток регіонів);

3) податкові заохочення (зменшення податків для нових інвестицій та робочих місць);

4) інвестиції у систему освіти та професійний розвиток для підготовки робочої сили, щоб вона відповідала потребам сучасного ринку праці;

5) створення спеціальних фондів для регіонального розвитку, які фінансують проекти з підвищення якості життя та інфраструктурних змін;

б) фінансування екологічно чистих технологій та проектів для зменшення впливу на навколишнє середовище та створення зелених робочих місць тощо.

Таким чином, у контексті воєнних конфліктів та післявоєнного відновлення фінансові інструменти стимулювання розвитку регіонів виявляються ключовими для відновлення економічної стійкості та соціальної реабілітації. Ефективне використання інвестицій, податкових пільг, та інших фінансових механізмів може сприяти прискоренню процесу відновлення інфраструктури, підтримці підприємництва та забезпеченню зростання зайнятості. Важливо також враховувати соціальні аспекти, наприклад, стимулювання освіти та охорони здоров'я, щоб забезпечити розвиток людського капіталу в регіоні. Здатність адаптувати фінансові інструменти до особливостей конфліктного чи післявоєнного середовища визначатиме успішність стратегій стимулювання розвитку та сприятиме побудові стійкої та процвітаючої економіки.

Список використаних джерел:

1. 7 грантів для українського бізнесу під час війни. URL: <https://www.keepingoing.com.ua/articles/granty-dlya-ukrayinskogo-biznesu-pid-chas-viyni>.
2. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-viyni/>.
3. Скасування податкових пільг в умовах війни: як пом'якшити удар для бізнесу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3660378-skasuvanna-podatkovih-pilg-v-umovah-vijni-ak-pomaksiti-udar-dla-biznesu.html>.
4. Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voyennykh-ryzykiv-v-ukrayini>.

Олександр Русин, аспірант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород
Науковий керівник: Чубарь О. Г., к.е.н., доцент*

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПІДТРИМЦІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Фінансова децентралізація в сучасних умовах є важливим інструментом підтримки та розвитку територіальних громад (ТГ). За останні десятиліття фінансова децентралізація стала необхідною складовою реформ в багатьох країнах, спрямованих на зміцнення місцевого самоврядування та підвищення рівня життя населення. У контексті України цей процес став однією з найбільш визначальних реформ з часів української незалежності. В умовах цифрової економіки ця реформа отримує нові виміри, забезпечуючи не лише розподіл фінансових ресурсів, але й використання передових цифрових інструментів для оптимізації управління та забезпечення прозорості.

Фінансова децентралізація – це процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральними та локальними рівнями управління [3].

Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування територіальних громад.

Результатом реформи стало підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Спроможні громади показують високі і динамічні темпи приросту власних доходів. У частині використання коштів

увага акцентується на необхідності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, створенні ефективного не надто чисельного управлінського апарату, здійсненні постійного аналізу витрачання бюджетних коштів і упередженні випадків їх нераціонального витрачання [5].

Об'єднані громади здобули повноваження та ресурс, які мають міста обласного значення, зокрема – зарахування до місцевих бюджетів територіальних громад 60% податку на доходи фізичних осіб на власні повноваження. Окрім того, на місцях повністю залишаються надходження від податків: єдиного, на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт) [6].

Значне зростання власних доходів місцевих бюджетів свідчить про успішність отриманих результатів. Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2019 рік збільшилися на 200 млрд грн (з 68,6 млрд грн до 267 млрд грн) [3]. Станом на перше півріччя 2023 року відзначається подальше зростання доходів загального фонду бюджетів ОТГ. Доходи цього фонду склали 218,3 млрд грн, що відзначає зростання на 42,5 млрд грн порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Основні джерела доходів, такі як податок на доходи фізичних осіб (145,4 млрд грн), єдиний податок (27,1 млрд грн), плата за землю (16,7 млрд грн), акцизний податок (10 млрд грн) та податок на прибуток підприємств приватного сектору економіки (7 млрд грн), відображають стійке збільшення фінансової бази ТГ [4].

Ці позитивні тенденції свідчать про зростання фінансової стійкості місцевих громад. Зазначені позитивні зрушення підтверджують важливість та актуальність фінансової децентралізації в сучасному українському суспільстві, а також вказують на необхідність подальших заходів для підтримки та розвитку цього напрямку реформ.

Значні досягнення в сфері управління фінансами та бюджетом взагалі досягнуті внаслідок активного впровадження цифрових технологій. Застосування цифрових інструментів управління бюджетом надає територіальним громадам змогу моніторити витрати, контролювати розміри бюджету та реагувати на фінансові виклики вчасно та ефективно. Впровадження електронних систем бюджетування, онлайн-платежів та ефективного моніторингу фінансових операцій дозволило досягти високого рівня ефективності в управлінні місцевими фінансами.

Наприклад, національний веб-портал використання публічних коштів "Spending" сприяє прозорості системи державних фінансів та процедур бюджетування. Він задовольняє інтереси та права громадськості на оперативне отримання достовірної інформації, а також підвищує відповідальність розпорядників та одержувачів бюджетних коштів на рівнях державного та місцевого управління [2]. З іншого боку, ініціатива "Open budget" створює можливості для прозорого діалогу влади з громадськістю щодо планування та виконання бюджету на рівнях державного та місцевого управління. Кожен громадянин України може отримати інформацію про доходи та витрати своєї громади та взяти безпосередню участь у формуванні та затвердженні бюджету [1].

Отже, фінансова децентралізація має важливу роль у підтримці територіальних громад. Провідну роль у цьому процесі відіграють цифрові технології в управлінні фінансами, що відкривають нові можливості для ефективного використання коштів та покращення адміністрування. Однак, не дивлячись на досягнуті успіхи, важливо продовжувати підтримувати та розвивати фінансову децентралізацію, забезпечуючи стале зростання стійкості місцевих громад та сприяючи їхньому сталому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бюджет для громадян. Про портал. «Open Budget». URL: <https://openbudget.gov.ua/about-portal>. (Дата звернення: 25.11.2023).
2. Єдиний вебпортал використання публічних коштів «Spending». Про портал. URL: <https://spending.gov.ua/new/about-portal>. (Дата звернення: 26.11.2023).

3. Кліменко, О. М. Фінансова децентралізація як основа розвитку місцевого самоврядування. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Том 29 (68) (5), 103-107. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/5_2018/20.pdf. (Дата звернення: 26.11.2023).
4. Мінфін: за I півріччя 2023 року до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 218,3 млрд гривень. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_i_pivrichchia_2023_roku_do_zagalnogo_fondu_mistsevikh_biudzhetiv_nadiishlo_2183_mlrd_griven-4098. (Дата звернення: 26.11.2023).
5. Місцеві фінанси та бюджетна децентралізація. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/finance>. (Дата звернення: 26.11.2023).
6. Реформа децентралізації. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (Дата звернення: 28.11.2023).

*Олександр Самош, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Бутурлакiна Т. О., к.е.н., доцент*

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У сучасній системі соціального захисту громадян найважливішою складовою є система пенсійного забезпечення, необхідність удосконалення якої є пріоритетним завданням соціальної політики держави. Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні характеризується формуванням трирівневої пенсійної моделі, структура якої поєднує як солідарну, так і накопичувальну системи. Реформа вітчизняної пенсійної системи була започаткована у 2003 році із прийняття Законів України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» і була визнана найдовшою та найскладнішою реформою в Україні [3; 4].

Відповідно до чинного законодавства, пенсійна система України має складатися із трьох рівнів: перший рівень – солідарна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування; другий рівень – накопичувальна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування; третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення. Слід зазначити, що після 20-ти років законодавчого впровадження пенсійної реформи в Україні з трьох задекларованих рівнів працюють лише перший та третій рівні. Другий (накопичувальний) обов’язковий рівень поки що залишається тільки проектом. Для введення його в дію необхідно створити відповідні політичні та фінансово-економічні умови. Отже, наразі основне навантаження припадає на солідарний рівень пенсійної системи.

Аналіз сучасного стану пенсійної системи України засвідчив, що вона перебуває у стані постійного дефіциту бюджету Пенсійного Фонду України (ПФУ), який фінансувався за рахунок коштів Державного бюджету, що свідчить про незбалансованість системи пенсійного забезпечення (рис. 1).

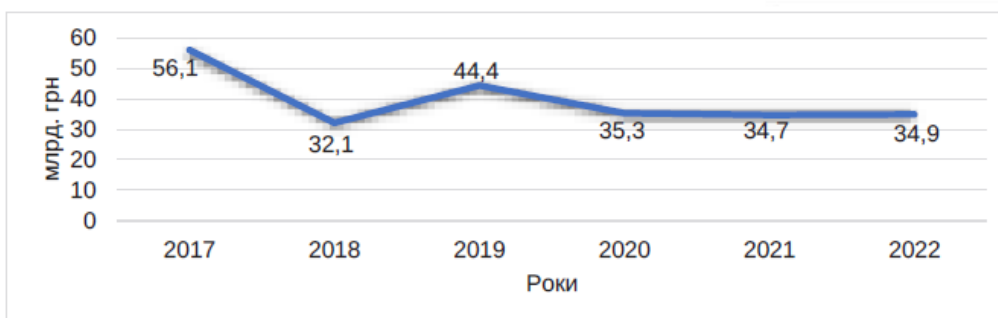

Рис. 1. Дефіцит бюджету Пенсійного фонду України у 2017-2022 роках, млрд. грн. [2]

Із рис.1 видно, що у Пенсійному фонді України стабільно не вистачає власних коштів, дефіцит яких на 30–40 % фінансується з Державного бюджету. Статистичні дані свідчать, що у розрізі ВВП дефіцит ПФУ характеризувався такими показниками: у 2018 році – 3,6 %; у 2019 році – 1,9 %, у 2020 році – 1,0 %, у 2021 році – 1,0 %, у 2022 році – 0,9 % [1].

Слід зазначити, що такий значний дефіцит ПФУ має місце при дуже низькому рівні пенсійного забезпечення громадян. Зокрема, у 2022 році середня пенсія в Україні становила 4622 гривні, тобто 112 євро. До прикладу, середня пенсія у Польщі становила 600 євро. Вважається, що пенсія є ефективною, якщо заміщує як мінімум 40 % доходу людини перед виходом на пенсію. В Україні середній коефіцієнт заміщення у 2022 році становив 30 %, тоді як у країнах Європи – 67 %. Практикою доведено, що високий рівень коефіцієнта заміщення досягається шляхом ефективного комбінування усіх рівнів пенсійної системи.

Важливим показником пенсійної системи є співвідношення кількості пенсіонерів та працездатного населення. Відомо, що для солідарної системи оптимальне співвідношення має бути 1 до 7, а в ідеалі – 1 до 10. В Україні цей показник в останні роки невпинно наближається до співвідношення 1 до 1. За даними Державної служби статистики у 2022 році в Україні налічувалося 10,82 мільйонів застрахованих осіб, а кількість пенсіонерів становила понад 10,68 мільйонів, тобто співвідношення складало 1 до 1,02. Також слід зазначити, що рівень інфляції та девальвація національної валюти нівелюють щорічне зростання номінального розміру як середньої, так і мінімальної пенсій [2].

Результати аналізу розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні засвідчили, що недержавні пенсійні фонди (НПФ) не стали ані додатковим джерелом пенсійного забезпечення громадян, ані вагомим джерелом інвестиційних ресурсів для економіки країни. Для розвитку НПФ необхідне залучення коштів широких верств населення, активне зацікавлення громадян в індивідуальній участі у НПФ, а також надання державних гарантій щодо здійснення фондами пенсійних виплат та створення механізмів інвестування та захисту пенсійних накопичень.

Повномасштабна війна України із російським агресором, що розпочалася у 2022 році, призвела до глобальних потрясінь у всіх сферах життя суспільства і сфері пенсійного забезпечення також. Внаслідок катастрофічного падіння ВВП проблеми солідарної пенсійної системи лише посилюються. За таких умов у часи післявоєнної відбудови країни актуалізується проблема впровадження другого рівня пенсійної системи та повноцінного функціонування третього рівня системи пенсійного забезпечення в Україні.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua>
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон України № 1058–IV від 09.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про недержавне пенсійне забезпечення. Закон України № 1057–IV від 09.07.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

*Олена Смоляк, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова»,
м. Хмельницький
Науковий керівник: Ткачук Н. М., к.е.н., доцент*

ФІНАНСОВИЙ РИНОК: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Фінансовий ринок є важливою складовою економіки будь-якої держави. Він забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів між економічними суб'єктами, сприяє ефективному функціонуванню економіки та підвищенню добробуту населення. Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що фінансовий ринок відіграє важливу роль у розвитку економіки України. В умовах воєнного стану він є одним із ключових інструментів для забезпечення фінансової стабільності країни та підтримки підприємництва.

Фінансовий ринок - це система економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. Він об'єднує економічні суб'єкти, які мають надлишок фінансових ресурсів (емітенти) та потребують їх (інвестори) [1].

Фінансовий ринок можна класифікувати за різними ознаками:

- за типом фінансових інструментів: грошовий, кредитний, фондовий, валютний, страховий, іпотечний тощо;
- за характером операцій: первинний, вторинний;
- за місцем проведення: організований, позабіржовий.

Роль і значення фінансового ринку більш повно проявляються у функціях, які він виконує:

- акумуляція фінансових ресурсів - це процес їх накопичення та зосередження у розпорядженні емітентів;
- розподіл фінансових ресурсів - це процес їх перерозподілу між економічними суб'єктами;
- кредитування - надання фінансових ресурсів на умовах кредиту;
- інвестування - вкладення фінансових ресурсів у розвиток виробництва;
- формування цін - визначення вартості фінансових ресурсів;
- страхування - захист від фінансових ризиків.

Фінансовий ринок України є ще молодим ринком, але, водночас, має значний потенціал для сприяння економічному зростанню країни та забезпечення ефективної її макроекономічної політики. Більш повно роль і призначення фінансового ринку подано на рис. 1.

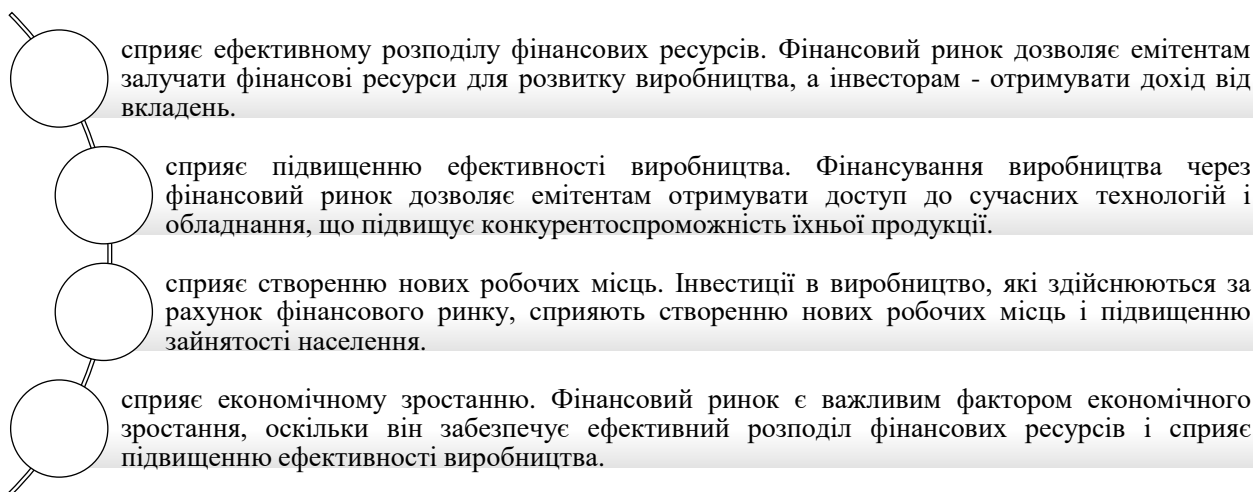

Рис. 1. Функції фінансового ринку України [2, с. 261]

У 2022 році фінансовий ринок України пройшов складний період свого розвитку через вплив російської агресії, що призвела до значних потрясінь у економіці країни. Незважаючи на ці труднощі, важливо відзначити, що фінансовий ринок проявив свою стійкість та демонстрував позитивні тенденції розвитку.

Згідно з даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, у 2022р. відбувся значний зріст обсягу торгів на фондовому ринку України, який склав 15% у порівнянні з попереднім роком. Це свідчить про активність учасників ринку та їхню віру в економічні перспективи країни. Зокрема, загальна вартість акцій, що обертаються на фондовому ринку, на кінець 2022р. становила 230 млрд. грн. [3]. Помітне зростання також зафіксовано в обсягах кредитування вітчизняної економіки. За даними Національного банку України, обсяг кредитів, наданих банками юридичним особам, показав вражаючий зріст на 10% у порівнянні з попереднім роком. Це свідчить про високий рівень довіри до банківської системи та відкритість кредитування для підтримки розвитку підприємств та економіки загалом.

У цілому, попри виклики, які виникли у зв'язку з геополітичною ситуацією, фінансовий ринок України виявив стійкість та адаптивність, що свідчить про його важливу роль у забезпеченні стабільності та розвитку економіки країни.

У висновку можна відзначити, що фінансовий ринок визначається як ключова складова економіки, забезпечуючи перерозподіл фінансових ресурсів та сприяючи ефективному функціонуванню економіки. Незважаючи на труднощі, зумовлені російською агресією у 2022 році, український фінансовий ринок виявив стійкість та позитивні тенденції до розвитку. Зростання обсягів торгів на фондовому ринку та кредитування економіки свідчать про активність учасників ринку та їхню віру в економічні перспективи країни. Важливо враховувати, що фінансовий ринок відіграє критичну роль у забезпеченні фінансової стабільності в умовах геополітичних турбулентностей та є важливим інструментом для підтримки підприємництва та розвитку економіки. Загалом, висловлюється переконання у потужності та перспективах фінансового ринку України в контексті подолання труднощів та сприяння сталому економічному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Азаренкова Г. М. Аналіз моделювання і управління ризиком: навчальний посібник. Львів. *Новий Світ – 2000*. 2021. 240 с.
2. Дзюблюк О. В. Гроші та кредит: підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 892 с.
3. Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua/>.

*Наталія Ткачук, к.е.н., доцент
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

ЕКОНОМІЧНА СИНЕРГЕТИКА ЯК СУЧАСНА ТЕОРІЯ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Прискорення соціальних та економічних процесів, нові відкриття останніх десятиліть, пошуки нових форм свідомості та соціального існування економічних суб'єктів формують інший образ економічного суспільства з відкритими системами, інтенсивним обміном інформацією, енергією, де панує різноманітність, нестійкість, нерівноважність та випадковість.

Сучасна фінансова наука вступила у нову фазу свого розвитку, що зумовлено кількома факторами: по-перше, ускладненням та глобалізацією світової економіки; по-друге, вторгненням до фінансової науки математичних методів нелінійної динаміки; по-третє, появою нових комп'ютерних технологій, що уможливило дослідження складних фінансових

явищ. Тому перед вченими сьогодні постає головне завдання: спробувати раціонально пояснити нераціональні зміни у фінансових відносинах, що відбуваються у фінансовій системі країни.

Виконання цього завдання стає можливим лише за умови формування нової наукової парадигми, яка підкреслює єдність економічної, фінансової та соціальної складової у суспільстві, виділяючи зовсім інші властивості фінансової системи: багатоваріантність, альтернативність та нестійкість розвитку, конструктивізм існуючого хаосу, нелінійні закони розвитку та реальність самоорганізаційних процесів [1].

Концептуальне усвідомлення необхідності радикальних перетворень економічної системи та розробка сучасного інструментарію дослідження механізмів соціально-економічних перетворень у фінансовій системі потребує вироблення та застосування принципово нових підходів та методів вивчення таких змін на основі впровадження синергетичної методології пізнання фінансових явищ.

Сучасна економічна наука все частіше почала використовувати синергетичний підхід до вирішення окремих фінансових питань і проблем. Головною ознакою синергетики є її інтегративність як теорії та як методу. Саме поєднання в ній оновлених системного, структурного, еволюційного, та інших підходів багато в чому пояснює її широке використання у багатьох сферах загалом та в економічній, зокрема.

У синергетичному трактуванні ефінансова система являє собою відкриту, нелінійну, дисипативну систему, яка здатна до самоорганізації і для якої в тій чи іншій мірі властива інтенсивна взаємодія її складових, поєднання негативних та позитивних зворотних зв'язків, взаємозв'язок адаптаційних та біфуркаційних механізмів, чергування атракторів та гомеоста.

Виходячи з синергетичної позиції, формування епігенетичної взаємодії базується на інтеграційному характері поєднання внутрішньої інформації із зовнішнім середовищем, у синтезі різних внутрішніх та зовнішніх взаємодій, спрямованих на підвищення якості еволюційних характеристик фінансової системи. При цьому форми та рівень ефективності взаємодії визначається своєрідним комплексом взаємодій. Як правило, домінування такої взаємодії в загальній системі взаємодій складових ефінансової системи досягається в довгостроковому періоді в міру формування та зміцнення нового порядку функціонування фінансової системи.

Розглядаючи фінансову систему як синергетичну, слід зазначити її складність, відкритість та здатність до ендегенної еволюції відповідно до принципів ринкової самоорганізації. Складність синергетичної економіки пов'язані з особливостями суб'єктно-об'єктних відносин усіх рівнів системи. У цьому ринкова самоорганізація передбачає лише стихійну, спонтанну еволюцію системи, тобто, принципи ринкової самоорганізації передбачають ринкові комунікації між економічними суб'єктами. Тому можна сказати, що ринкова самоорганізація – це складна за своєю конструкцією ринкова взаємодія учасників економічної та фінансової систем.

Економічні та фінансові процеси, пов'язані з трансформацією, через свою складність, є нелінійними та нестійкими. При цьому визначальною умовою оптимального функціонування фінансової системи слід вважати її неврівноважену самоорганізацію, яка важко прогнозується на феноменологічному рівні класичними методами і підходами. Варто зауважити, що лінійні зв'язки не зникають у синергетичній економіці, а займають підпорядковане місце у цій системі. Тому, синергетична система - це традиційна сукупність взаємозалежних елементів, що утворюють необхідну цілісність, скільки найскладніший набір когерентних, інтерактивних процесів, які у часі як глобально стійких структур [2]. Для дослідження такої фінансової системи та виявлення ефективних управлінських впливів найбільше підходить синергетична методологія.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо: поліструктурність та поліваріантність розвитку фінансової системи, ускладнення практичних завдань їхньої трансформації

зумовлюють доцільність предметного осмислення проблеми міждисциплінарних зв'язків фінансової теорії з іншими суспільними та природничими науками. Ринок як економічна система не є впорядкованим і простим, йому притаманні хаотичність і складність. Тому правомірність використання синергетичної парадигми для дослідження фінансової системи підтверджується її відкритістю, структурною складністю та взаємозалежністю між складовими її структури.

Слід зазначити, що існує необхідність подальших наукових пошуків у напрямі ґрунтовного застосування методології синергетичного підходу у дослідженні процесів трансформації економічної та фінансової системи.

Список використаних джерел:

1. Анісімов І. О. Синергетика: підруч. для студентів ВНЗ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 511 с.
2. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін. Київ : Знання, 2008. 431 с.

*Марія-Евеліна Фелів, здобувач освітнього ступеня магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В. І., д.е.н., проф.*

ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Зараз іноземні інвестори виявляють обережність та велику увагу до визначення напрямків для своїх інвестицій і строго дотримуються низки критеріїв та правил при виборі об'єктів для інвестування. При цьому інвестиційна привабливість включає не лише аналітичні параметри, що оцінюють залучення інвестицій, але й ряд інших факторів. У вирішальних моментах прийняття рішення потенційний інвестор докладає особливої уваги до таких основних умов: перше, це відсутність корупційних ризиків; друге, рівень готовності інвестиційних проєктів до реалізації; третє, наявність стратегічних розв'язкових документів для вибраного регіону; четверте, готовність місцевих чиновників активно підтримувати нові проєкти та спрямовувати свої зусилля на їх реалізацію; п'яте, наявність сприятливої нормативно-правової бази. Окреслені умови, що впливають на рішення потенційного інвестора мають пріоритетне значення, якщо політична та соціально-економічна ситуації в країні та її регіонах є прогнозованою. Однак, реалії сьогодення є такими, що суспільство зіткнулось з новими викликами, такими як повномасштабне вторгнення росії на територію України, які внесли своє корективи в економіку країни.

Сучасні виклики, які постали перед Україною, неоднозначно впливають на процес залучення інвестицій в розвиток економіки. Серед основних негативних та проблемних чинників варто виділити наступні:

1. Розвиток країни в умовах економіки війни. Військова агресія з боку двох сусідніх з Україною держав – росії та республіки білорусь в сумі перевищують територію України майже в 30 разів, і за населенням переважають у 3,5 рази. Героїчне боротьба українського народу проти агресора потребує значної фінансової підтримки. Прояви війни відлякують потенційних інвесторів та вносять певний негативний відбиток на економіку країни, серед них можна виокремити такі аспекти:

- руйнування та припинення функціонування аеропортів, портів і закриті кордони порушують міжнародну логістик;

- масове переміщення населення на більшості територій України. Ця тенденція створює економічні загрози для інвестування у будь-які проєкти країни через ризики їх замороження або зриву;

- діяльність міжнародних компаній на території України ускладнюються логістичними проблемами та високими ризиками, які виникають внаслідок військової агресії з боку росії;
- намагання анексувати окремі регіони (до вересня 2022 року було анексовано 4% Миколаївщини, 88% Херсонщини, 67% Запоріжжя, 57% Донеччини і 99% Луганщини) призводить до активізації процесу релокації бізнесу з небезпечних регіонів, що призводить до додаткових ризиків і збитків [1];
- ліквідацію життєво необхідної інфраструктури (за допомогою нападу ворожої авіації, було нанесено кілька ударів з метою призупинення роботи ТЕС, АЕС, ГЕС, блокування роботи портів, переривання логістичних маршрутів, руйнування автомобільних шляхів по всій території України);
- зниження економічних показників та потенціалу економічного розвитку не лише регіонів України, де тривають активні бойові дії, але й усієї країни загалом, що негативно впливає на інвестиційну привабливість.

2. Відсутність належної системи гарантування та захисту іноземних інвестицій на державному рівні: недосконалість правового, яке регулює та забезпечує інвестиційні процеси в країні; відсутність ефективних механізмів та інституційної системи для страхування від військових ризиків та інвестиційних проєктів; негативна судова практика; недосконала система банківських гарантій для іноземних вкладників; корупційна складова владних структур на кожному етапі одержання дозвільних документів та ухвалення регуляторних актів.

Окреслені проблеми негативно відбиваються на інвестиційній привабливості України, оскільки вони призводять до підвищених ризиків для інвестування.

Економіка України функціонує в надзвичайно складних умовах. Проте, героїчна стійкість українського народу у боротьбі за власну свободу та захист національних інтересів на міжнародному рівні відображається на позитивному іміджі країни. Це, у свою чергу, створює сприятливі передумови для приваблення іноземних інвестицій. Серед цих сприятливих умов можна виділити наступні:

1. Активна зовнішня політика керівництва держави, що проявляється у знакових політичних та економічних подіях для України;

2. Більшість країн світу та їхні лідери, разом з глобальною спільнотою, осуджують російське повномасштабне вторгнення до України. Прикладом може слугувати рішення Європарламенту від 23 листопада 2022 року, де росію визнали державою-спонсором тероризму. За цю резолюцію проголосували 494 європарламентарі, 58 були проти, а 44 утрималися голосування [2].

3. Прийнято ряд пакетів санкцій проти агресора і скасовано економічні угоди з Росією з боку країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів. Станом на серпень 2022 року Європейська Рада вже впровадила 11 пакетів економічних та особистих санкцій у зв'язку з військовою агресією росії проти України [3].

4. Багатостороння підтримка від країн G7 та Європейського Союзу, яка спрямована на підтримку України в цій складній ситуації.

5. Авторитет Президента України на міжнародній арені був визнаний такими виданнями, як "Time", "Profil" та "Financial Times", які обрали його людиною року та найвпливовішою постаттю 2022 року. Невпинна позиція глави держави в захисті свободи та демократії, а також пріоритетність принципу верховенства права, зміцнюють позитивне ставлення до країни на міжнародній арені. Це в свою чергу підвищує рівень довіри з боку інвесторів [4].

6. Проведення активного пошуку сучасних платформ та інноваційних інструментів для привернення зовнішніх інвестицій має важливе значення. Наприклад, Президент України Володимир Зеленський під час свого виступу на відкритті Нью-Йоркської фондової біржі представив платформу для потенційних іноземних інвесторів. На цій платформі зібрано більше 500 інвестиційних проєктів та можливостей у 10 різних секторах економіки. Ця

ініціатива є частиною широкомасштабної кампанії під назвою "Advantage Ukraine", що була розроблена компанією WPP. Також варто відзначити важливий момент: Україна уклала угоду з Міжнародним агентством з гарантування інвестицій (MIGA) щодо впровадження механізму страхування інвестицій в умовах ведення бойових дій [5].

Підсумовуючи можна зазначити, що незважаючи на те, що Україна стикається зі складними викликами, які здійснюють негативний вплив на економіку та інвестиційну привабливість важливим є стимулювання прямого іноземного інвестування.

Список використаних джерел:

1. Simmons, A M., Chernova, Y. Russia Announces Annexation of Four Regions of Ukraine. The Wall Street Journal. 30.09.2022. URL: <https://www.wsj.com/articles/russia-prepares-treaties-to-annex-ukrainian-land-11664536196>
2. Європарламент визнав Росію державою-спонсором тероризму. Що це значить. BBC NEWS Україна. 23 листопада 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63730807>
3. ЄС ухвалив 11-й пакет санкцій проти Росії за продовження незаконної війни проти України // Представництво Європейського Союзу в Україні. 23.06.2023. URL: <http://surl.li/kgenu>
4. Володимир Зеленський: людина року та почесні нагороди Президента України. VisitUkrainetoday, 13/12/2022. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1300/volodimir-zelenskii-lyudina-roku-ta-pocesni-nagorodiprezidenta-ukraini-v-2022-roci>
5. Інвестиції в Україну та відновлення економіки. Міністерство економіки України. Відділ зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації. 21/12/2022. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovleniaEkonomiki>

*Іван Фурик, аспірант 4-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В. І., д.е.н., проф.*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Фінансова децентралізація є важливим етапом у становленні ефективної місцевої влади та розвитку регіонів. Для покращення їх соціально-економічного розвитку у контексті сучасних умов та викликів необхідно сконцентрувати спільні зусилля усіх суб'єктів господарювання на таких основних напрямках:

1. Транспарентність та участь:
  - забезпечення прозорості у фінансових процесах, включаючи бюджетування та витрати, що дозволить громадянам та місцевим громадам відстежувати використання ресурсів та контролювати їхні результати;
  - залучення місцевих громад до прийняття рішень щодо розподілу фінансових ресурсів, враховуючи їхні потреби та пріоритети.
2. Економічна диверсифікація:
  - стимулювання розвитку різноманітних економічних секторів для зменшення залежності від конкретних галузей [2];
  - створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу в регіонах, що може включати в себе надання фінансової підтримки, консультацій та сприяння підприємницькій активності.
3. Фінансова підтримка:
  - надання фінансової підтримки у вигляді субсидій, кредитів та грантів для розвитку підприємств та проектів в регіонах [1];
  - розвиток фінансових інструментів для залучення інвестицій.

4. Розвиток інфраструктури: інвестування в розвиток місцевої інфраструктури (дороги, водопостачання, освітні та медичні заклади, залізниці, аеропорти і порти) та забезпечення доступу до сучасних технологій зв'язку і Інтернету, що сприятиме збільшенню економічної активності та привертанню нових інвестицій.

5. Розвиток освіти та науки:

- інвестування у систему освіти та навчання в регіонах для підвищення їх якості, що сприятиме розвитку людського капіталу та є ключовим фактором для економічного зростання;
- створення вищих навчальних закладів і науково-дослідницьких центрів;
- розвиток партнерств між університетами, бізнесом і владою для сприяння інноваціям та технологічному розвитку [1].

6. Соціальний розвиток:

- забезпечення доступу до якісної медичної допомоги та соціальних послуг;
- розвиток культурної та соціальної інфраструктури.

7. Охорона довкілля [3]:

- впровадження екологічно чистих технологій та практик;
- сприяння розвитку відновлювальних джерел енергії та збереженню природних ресурсів

8. Сталість та прогнозованість: забезпечення сталої фінансової підтримки для регіонів та місцевих громад, що надасть їм можливість довгострокового планування та стійкого розвитку.

9. Регіональна співпраця: об'єднання зусиль між різними місцевими громадами та регіонами, що призведе до більш ефективного використання ресурсів та розвитку синергій [3].

10. Сприяння інноваціям: інвестиції у розвиток інновацій та новітніх технологій в регіонах, що сприятиме зміцненню їх конкурентоспроможності.

11. Соціальна політика: розробка та впровадження соціальних програм, спрямованих на підтримку найбільш вразливих верств населення, щоб забезпечити рівномірний розвиток і соціальну справедливість [1].

12. Потреба в регіональних стратегіях розвитку: регіонам важливо розробляти стратегії розвитку, враховуючи не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти, їхні унікальні особливості та можливості.

Отже, вище перераховані напрямки є базовими для забезпечення сталого та збалансованого розвитку регіонів у контексті фінансової децентралізації. Вони можуть варіюватися в залежності від умов та потреб конкретного регіону, а їх ефективна реалізація вимагає діалогу між різними стейкхолдерами та їх рішучих дій.

В сучасних умовах новим викликом для регіонів стала війна та майбутній період післявоєнної відбудови. Тому, окрім вирішення вже наявних проблем, для забезпечення відновлення та розвитку регіонів, необхідним є диференціювати підходи щодо управління, податкової та економічної політики залежно від диференціації територій за рівнем ризику, що встановлюється відповідно до ситуації в країні.

Список використаних джерел:

1. Легка К.С. Фінансова децентралізація як основа фінансового розвитку. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6eba2a2c-c583-40ca-986c-a2f93ee9391f/content> (дата звернення 12.11.2023).
2. Лисенко Ж. П., Олексин А.Г. Проблеми та шляхи удосконалення реформи фінансової децентралізації з урахуванням міжнародного досвіду. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 31 (70). № 3, 2020. С. 63 – 67.
3. Сторонянська І.З. Напрями модернізації регіональної політики в умовах адміністративно-фінансової децентралізації в Україні. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84323072.pdf>.

*Ірина Чкан, к.е.н., доцент
Віталій Петроченко, здобувач вищої освіти
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя*

ЕЛЕКТРОННА ГРИВНЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Поняття електронних грошей є поширеним у сучасному бізнесі. На відміну від безготівкових грошей, які можна вивести з системи в готівкові гривні, електронні гроші не мають фізичної форми і призначені тільки для розрахунків в інтернеті, є цифрами на екрані. Стрімкий розвиток електронної комерції та технологій дозволили українській економіці ввести в обіг електронні гроші.

Багато років у світі актуалізують питання заміни паперових грошей на електронні. Розвинені країни максимально цифровізують економіку і одним з таких елементів є цифрові гроші. Для цього аналізуються всі можливі способи їх функціонування, проводиться анкетування, враховується досвід існуючих цифрових валют тощо. Національний банк України в числі тих, хто дотримується світових трендів. Вивчення питання створення цифрової української валюти (е-гривні) почалось у 2016 році. Для цього було розроблено відповідну Концепцію і у 2018 році було проведено пілотний проєкт із випуску е-гривні для роздрібних платежів на платформі блокчейн. А у 2019 році НБУ підготував аналітичну записку за результатами свого пілотного проєкту «Е-гривня», який передбачав емісію обмеженої кількості е-гривні та здійснення розрахунків (було випущено електронної гривні в еквіваленті 5 000 грн).

Одним з етапів виконання Концепції було проведення анкетування звичайних респондентів щодо перспектив запровадження і можливого використання е-гривні.

Загальні запитання дали змогу визначити бачення учасників ринку щодо використання е-гривні [2, с. 2]:

- респонденти вважають, що користувачами е-гривні мають бути одночасно як фізичні та юридичні особи, (тобто е-гривня універсальний інструмент для платежів та розрахунків), так і банки між собою (е-гривня – інструмент для «гуртових» міжбанківських розрахунків);
- найпопулярнішим «юзкейсом» е-гривні, на думку респондентів, є її використання для роздрібних безготівкових платежів; на другому місці за популярністю – для транскордонних платежів. Найменш популярним варіантом респондентами визначено потенційне використання е-гривні як дохідного фінансового інструменту;
- респондентами вбачаються переваги використання е-гривні для здійснення операцій купівлі/продажу віртуальних активів;
- на думку 73% респондентів, е-гривня має бути реалізованою на базі технології блокчейн;
- більше половини учасників ринку потенційно готові інвестувати у створення платіжної інфраструктури для е-гривні та її просування на ринку.

Наприкінці 2021 року НБУ запустив пілотний проєкт за участі ТАСКОМБАНКУ і американських фінтех-компаній Bitt і Stellar Development Foundation під керівництвом Мінцифри. В рамках проєкту співробітники міністерства тестували е-гривню у «Дії», отримуючи частину зарплатні, конвертовану в електронні гроші на блокчейні. Проводилися тестові транзакції і конвертації е-грошей у гривню. В межах пілоту банк інтегрував блокчейн-технологію до традиційних банківських процесів – клієнти змогли відкривати цифрові гаманці і проводити перекази і здійснювати оплату товарів у цифрових грошах. Результати пілотного проєкту підтвердили готовність інфраструктури банку до інтеграції з блокчейн-рішеннями і забезпечення гідного рівня фінансових послуг з використанням віртуальних активів з урахуванням вимог регулятора [3].

Нажаль, події пов'язані з російською військовою агресією, зупинили багато процесів, в тому числі і введення в обіг е-гривні. Але питання функціонування самих електронних грошей в Україні має продовження і уряд робить все можливе, щоб відновити та продовжувати реалізовувати довоєнні плани. Так, наприклад, були внесені зміни до Податкового кодексу України: Інформаційний лист № 2/2023: Закон України від 12 січня 2023 року № 2888-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг», якими передбачається багато позитивних новацій для розвитку електронних грошей в Україні. Зокрема [1]:

- легалізація електронних грошей;
- прирівнення статусу електронних гаманців до банківських рахунків;
- можливість використання електронних грошей для сплати податків та комунальних послуг;
- легалізація проведення розрахунків за товари/послуги електронними грошима між суб'єктами господарської діяльності.

Беручи до уваги швидкі темпи глобальної цифровізації світу, зокрема, цифровізації фінансових операцій й розвиток віртуальних активів, впевнено можна говорити про потенціал функціонування електронної гривні у найближчому майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Впровадження електронних грошей в Україні з 1-го квітня 2023 року: фейк чи реальність? URL: <https://law.chnu.edu.ua/vprovadzhenia-e-hroshei-v-ukraini-z-01-04-2023/>
2. Результати опитування щодо можливості запровадження е-гривні (цифрової валюти Національного банку України – CBDC). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/E-hryvnya_2021.pdf
3. Цифрова валюта як крок у майбутнє: Перспективи електронних грошей у світі. URL: <https://psm7.com/uk/cashless-economy/cifrova-valyuta-yak-krok-u-majbutnye-perspektivi-elektronnix-groshej-u-sviti.html>

*Оксана Чубарь, к.е.н., доцент
Неля Лезега, ст. викладач*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

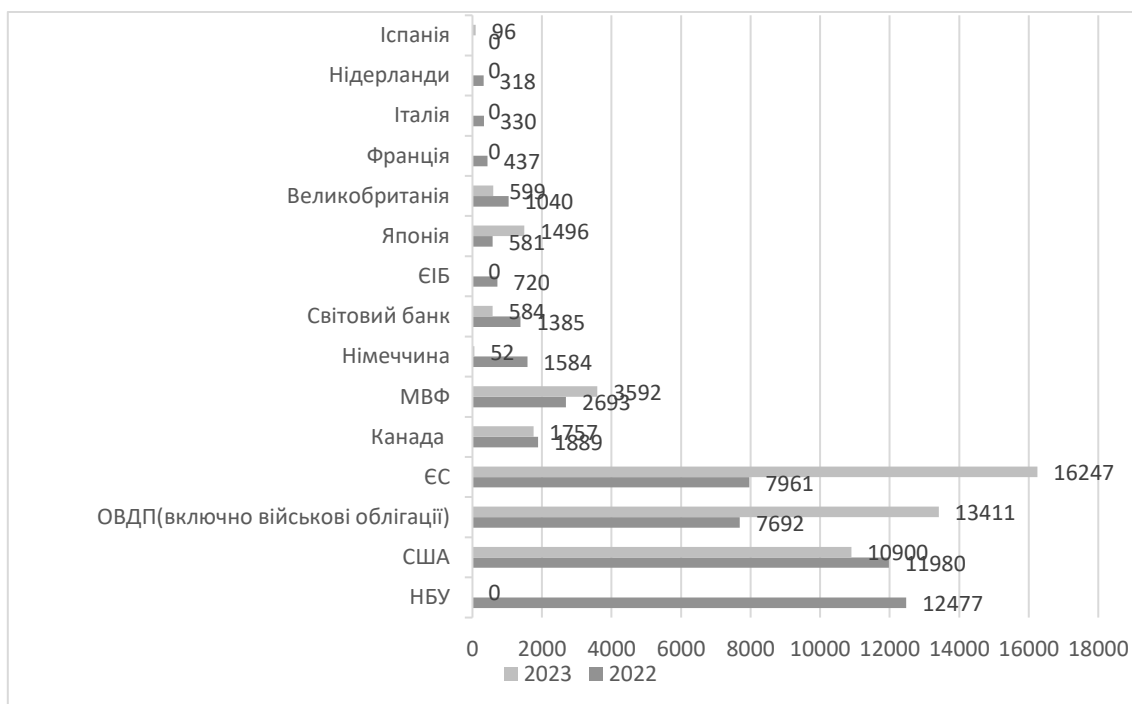
ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

З початком повномасштабного вторгнення у березні 2022 року Міністерство фінансів України знову повернулося до такого джерела залучення коштів, як військові облігації - інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів, практику застосування якого вперше було апробовано в Україні ще в 2014 році [5].

За даними Мінфіну, станом на середину листопада 2023 року на ринку розміщено військові облігації з такими характеристиками: номіновані в гривні на строк 8, 10 місяців, а також 1, 1,5 та 1,7 років під 16-18 % річних, номіновані в доларах на строк 8 місяців і 1 рік під 4,7-4,8% річних, номіновані в євро – на 9 місяців під 3,11-3,15% [1]. Міністерство фінансів України щовівторка проводить аукціони із продажу військових облігацій, залучаючи до державного бюджету грошові кошти.

Джерелами фінансування державного бюджету з 24 лютого 2022 року є емісія військових облігацій, кредити від міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити, гранти та гарантії. За досліджуваний період (2022-2023 роки) відбулись певні зміни у переліку країн-донорів та інституційних інвесторів. Так, у 2022 році на першому місці середнайбільших

кредиторів був НБУ, який фактично здійснював емісію гривневої грошової маси і спрямовував її на купівлю військових облігацій на первинному ринку (рис. 1). Від усієї суми фінансування за 2022 рік на нього припадало 12,5 млрд дол. або 24,3%. Проте вже за результатами 2023 року таке джерело відсутнє, тобто офіційна інформація про діяльність НБУ як кредитора Уряду України не надається. Емісія ОВДП, в тому числі військових облігацій, посідала третю позицію (15%). Отже, два вказані джерела у 2022 році забезпечили майже 40% джерел фінансування бюджету держави. Характерно, що серед країн-кредиторів і донорів України у 2022 році першість припадала на США (майже 12 млрд. дол./ 23,4%). У 2023 році ця першість зберіглась, хоч її обсяги і дещо скоротились.

Рис. 1. Джерела фінансування загального фонду державного бюджету України в період з 24 лютого 2022 по 9 листопада 2023 року, млн дол.*

*Складено за даними [2; 6]

За результатами 2023 року найбільшим кредитором став ЄС – обсяги фінансової підтримки зросли майже в два рази і досягнули 16,2 млрд дол. На другому місці випуск ОВДП, в тому числі військових облігацій. Масштаби залучення коштів по цій статті майже вдвічі збільшились порівняно з попереднім роком. Натомість підтримка з боку США, Канади, Німеччини, Великобританії, а також Світового банку, скоротилась. Отже, емісійні ресурси НБУ, а також кошти, залучені від емісії державних цінних паперів, мають принципово важливе значення у механізмах фінансування державних видатків в Україні з початку війни (1-ше місце у 2022 році та друге місце у 2023 році). Можемо припустити, що в подальшому при скороченні обсягів зовнішньої фінансової допомоги Україні значимість цього джерела буде зростати та посилюватись.

У зв'язку з цим слід наголосити, що відповідно до статті 54 Закону України «Про НБУ» центральному банку заборонено надавати прямі кредити Уряду, а також купувати на первинному ринку цінні папери, емітовані КМУ [3]. З початком війни дія вказаної норми закону призупинена, отже НБУ упродовж практичного всього 2022 року брав участь в операціях сегменту первинного ринку державних цінних паперів та спрямовував емісійні кошти на фінансування бюджетного дефіциту.

Як зазначено в інтерв'ю Голови НБУ, одним із першочергових завдань, яке постало перед центральним банком держави, стало припинення емісійного фінансування, тобто друку грошей для покриття дефіциту бюджету. У 2022 році уряд залучив близько 12 млрд дол. США шляхом грошової емісії та ще 2,6 млрд дол. США, забравши прибуток НБУ за 2021 та 2022 роки [4]. Відповідно у 2023 році докладається чимало зусиль для уникнення емісійного фінансування. Зокрема, НБУ намагається стимулювати ринковий попит на відповідні цінні папери, запроваджуючи нові моделі їх обліку, спрощуючи підходи до оцінки вартості ОВДП, поживляючи ринкові залучення через механізм ОВДП, у тому числі за рахунок коштів банківських установ і приватних інвесторів.

Ризик ймовірного повернення до емісійного фінансування може виявитись доволі високим, адже є велике занепокоєння в тому, що часи відносно легкого доступу до зовнішнього фінансування завершуються, світ і донори починають втомлюватися від війни в Україні, що загрожує суттєвим зменшенням зовнішніх джерел фінансування. Але ж Україна ще довго потребуватиме величезних коштів. За оцінками МВФ, в період із 2023 до 2027 року дефіцит зовнішнього фінансування України становитиме від 123,5 млрд дол. США до 148,7 млрд дол. США [4].

З урахуванням зазначеного Україні потрібно розвивати власні внутрішні ресурси для самофінансування, адже навіть після закінчення війни зростатимуть потреби на фінансування соціальних видатків, інфраструктурних проєктів, відбудови економіки.

У підсумку слід зазначити, що застосування практики випуску державних цінних паперів, в тому числі військових облігацій, виявилось достатньо успішним інструментом фінансування бюджетного дефіциту в країні за умов військового стану. Проте важливо, щоб надалі НБУ вдавалось уникати емісійного фінансування придбання цих цінних паперів, в протилежному разі інфляційні ризики та суттєве зниження ефективності режиму інфляційного таргетування спричинятимуть фінансову та цінову нестабільність, що становитиме загрозу для національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Військові ОВДП. URL: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572.
2. Джерелами фінансування державного бюджету за період з 24 лютого по 30 грудня 2022 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Financing_ua_30_12_22_corrected%20-.pdf.
3. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.
4. Інтерв'ю Андрія Пишного для TheGlobeandMail. 15 листопада 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/intervyu-andriya-pishnogo-dlya-the-globe-and-mail-pro-bezperebiynu-robotu-bankivskoyi-sistemi-pid-chas-viyni-vidmovu-vid-emisiynogo-finansuvannya-byudjetu-ta-mijnarodnu-dopomogu>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» від 01 квітня 2014 року № 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-2014-%D0%BF#Text>.
6. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. 9 листопада 2023 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435.

*Юлія Шараєвська, студентка 4 курсу
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник: Нетребчук Л. О., ст. викладач*

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМАХ ТА ЇХ СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ

Сучасний світ характеризується постійними змінами та інноваціями. Це стосується і фінансової сфери, зокрема платіжних систем. Фінансові інновації в платіжних системах розширюють доступ до фінансових послуг і полегшують процеси переказу коштів.

Загалом, фінансові інновації у платіжних системах забезпечують більшу доступність, зручність та безпеку у фінансових операціях. Вони полегшують розвиток підприємництва, підтримують малі та середні підприємства та сприяють зменшенню бідності. Однак, важливо бути обережними та враховувати потенційні ризики, щоб забезпечити стійкий розвиток та стабільність фінансових систем для всіх користувачів.

У останні роки стали досить популярними нові технології, що мають значний вплив на соціальне поле.

Однією з найвизначніших фінансових інновацій в платіжних системах є впровадження електронних платіжних систем. Ці системи дозволяють людям здійснювати безготівкові перекази коштів, покупки та оплату послуг через мобільні телефони або карти. Вони забезпечують швидкість та зручність операцій, а також мінімізують ризики зловживання готівкою. Завдяки електронним платіжним системам, люди можуть бути більш мобільними та незалежними у своїх фінансових операціях, що розширює їх можливості та збільшує соціальну інклюзію.

Іншою значною фінансовою інновацією в платіжних системах є використання криптовалют. Криптовалюти, такі як Bitcoin, Ethereum та інші, використовують технологію блокчейн для забезпечення безпеки та конфіденційності транзакцій. Вони дозволяють здійснювати міжнародні перекази коштів без посередництва банків та мінімізують комісії з переказу. Це особливо корисно для мігрантів та економічно вразливих груп, які часто залежать від відправлення грошей родинам у своїх країнах. Крім того, криптовалюти надають можливість більш швидкого та безпечного зберігання активів, що сприяє зменшенню ризиків крадіжки або обману [1].

Також, фінансові інновації сприяють розвитку мікрофінансування та отримання грошей під низький відсоток. Багато платіжних систем та фінансових компаній пропонують кредити та мікрокредити на умовах, які доступні для економічно вразливих груп населення. Це допомагає підтримувати підприємців та дрібних сільських фермерів, які мають обмежений доступ до кредитних установ. Мікрофінансування сприяє зростанню бізнесу в малому та середньому секторах, поліпшує економічне становище місцевого населення і сприяє зменшенню бідності.

Однією з інновацій є безконтактні платежі. Ця технологія дозволяє здійснювати оплату товарів або послуг безпосередньо з банківської картки чи мобільного телефону, прив'язаного до банківського рахунку. Це економить час клієнта та забезпечує високий рівень безпеки операції. Крім того, безконтактні платежі дозволяють зменшити кількість використовуваних готівкових коштів, що сприяє боротьбі з корупцією та злочинністю [2].

Іншою важливою інновацією є платіжні системи, які дозволяють здійснювати грошові перекази в міжнародному масштабі. Завдяки цим системам, люди можуть швидко та недорого здійснювати перекази у будь-яку точку світу. Це особливо важливо для родин, які живуть в різних країнах та бажають здійснювати перекази грошей одне одному. Також цей інструмент може бути корисним для бізнесу, який веде свою діяльність на різних ринках.

Однак, наряду з перевагами, фінансові інновації мають і свої потенційні ризики та виклики. Недостатня безпека та вразливість електронних платіжних систем можуть призвести до кібератак, відкриття персональних даних та крадіжок коштів. Також, використання криптовалют може відкрити двері до фінансування тероризму та нелегальної діяльності, тому потрібно розробляти ефективну регуляторну систему та нагляд за цими новими фінансовими інструментами.

Інновації в платіжних системах забезпечують не тільки швидкі та зручні перекази, але й мають суттєвий соціальний вплив. Зокрема, створюється можливість більш ефективно боротися з тіньовою економікою, контролювати використання грошових коштів та запобігати корупції. Крім того, інновації дозволяють покращувати доступ фінансових послуг до бідних та вразливих груп населення, що може допомогти досягти більшої соціальної рівності та зменшити відстань між багатими і бідними. Вони сприяють зростанню економіки та соціальній інклюзії. Однак, важливо враховувати потенційні ризики і працювати над їх запобіганням та мінімізацією, щоб забезпечити стабільність та надійність фінансових систем.

Отже, можна зробити висновок, що інновації в платіжних системах мають значний соціальний вплив і допомагають вирішувати важливі соціальні проблеми. Такі технології дозволяють створювати більш справедливе та прозоре суспільство, що є важливою складовою розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Marcin Frąckiewicz. Rola blockchainu w cyberbezpieczeństwie i ochronie danych. TS2. URL: <http://surl.li/mzwcs>.
2. Безконтактні оплати та NFC-технологія – як це працює? Блог iPay.ua. URL: <https://dev.ua/blogs/posts/bloh-ihor-1688591061>.

*Катерина Юденко, студентка 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет» м. Ужгород
Науковий керівник: Сембер С. В., к.е.н., доцент*

ІНФЛЯЦІЯ ТА ОБЛІКОВА СТАВКА НБУ

Грошовий ринок є важливою складовою економіки будь-якої країни, оскільки на ньому формується попит і пропозиція грошей. Ключовим фактором ефективного функціонування ринку є сама маса грошей, що перебуває в грошовому обороті. Оскільки значне перенасичення потоків обороту грошима призводить до їх знецінення, що в свою чергу спонукає до підвищення цін на товарному ринку, тобто зростанню інфляції. Відповідно від рівня інфляції залежить економічний добробут населення країни. Це впливає з того, що чим вищий рівень цін, тим менша платоспроможність населення, тобто здатність купувати ту кількість товару, яку вони могли б придбати до підвищення рівня цін.

Зазвичай, при зростанні інфляції, НБУ приймає рішення підвищувати процентну ставку. З одного боку, підвищення облікової ставки тягне за собою підвищення процентних ставок, що веде до погіршення розвитку економіки країни в цілому. Це обумовлене тим, що вартість кредиту (процентна ставка) зростає і підприємствам країни стає не вигідно купувати ці кредити. Тобто, знижуються інвестиції, що були б направлені на розширення бізнесу, вдосконалення технологічного процесу (якості), веде до зниження виробництва товарів і послуг. З іншого боку, підвищення процентної ставки призводить до стимулювання населення здійснювати заощадження (при умові, що рівень процентної ставки вищий за рівень інфляції), а не «викидати» гроші на ринок, що і далі буде збільшувати їх загальну масу. Зниження ж облікової ставки призводить до зниження процентної, а це в свою чергу веде до підвищення інвестицій в підприємство, що в свою чергу підвищує рівень ВВП[1, с. 80-82].

Щоб зрозуміти як НБУ контролює рівень інфляції і які заходи впроваджує для регулювання економіки, можна розглянути запропоновану ним «Стратегію монетарної політики 2016-2020»[2].

Інфляційне таргетування, запропоноване центральним банком – це монетарний режим, за якого центральний банк публічно оголошує кількісні цілі інфляції та зобов'язується досягти цих цілей протягом середньострокового періоду.

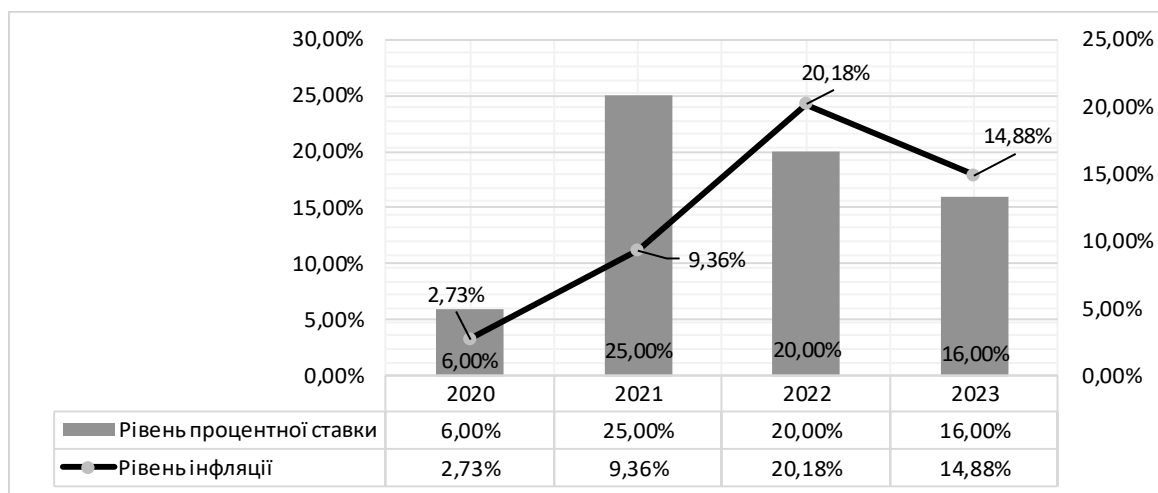
Кількісні цілі з інфляції – це конкретні числові значення, які встановлюються центральним банком як бажані рівні інфляції. Наприклад, якщо центральний банк встановить цільовий рівень інфляції в 2%, це означає, що банк буде використовувати свої монетарні інструменти для того, щоб загальний рівень цін в економіці зростав приблизно на 2% щорічно.

Цілі інфляції формують очікування населення, бізнесу щодо майбутнього рівня інфляції та сприяють прозорості та передбачуваності монетарної політики. Це може призвести до стабільності цін і загальної економічної стабільності.

Основним монетарним інструментом і операційним орієнтиром для такого монетарного режиму є процентна ставка. За допомогою зміни процентної ставки НБУ може опосередковано впливати на такі макроекономічні показники, як ВВП та інфляція [3].

Проаналізувавши рівні інфляції з рівнем облікової ставки (рис.1) за 2020-2023 (до жовтня місяця включно), можна спостерігати таку тенденцію, що в 2020 і в 2021 роках процентна ставка більша ніж рівень інфляції. Так різниця у 2020 році між показниками складає 3,27%, а в 2021 році спостерігається великий розрив між процентним і інфляційними рівнями – 15,64%.

Тенденція двох інших років (2022-2023 рр) вже інша, оскільки співвідношення має інший характер. Так у 2022 році рівень інфляції на 0,18% вищий ніж облікова ставка, а в 2023 р. рівень інфляції перевищує облікову ставку на 1,12%.

Рис. 1. Відношення рівня процентної ставки НБУ до рівня інфляції за 2020-2023 (до жовтня) рр.

Але це не означає, що перше чи друге співвідношення рівнів є неправильним, чи не виконує поставленої цілі. НБУ за аналізом даних здійснив прогноз на майбутній період у змінні інфляції. Прогноз інфляції є основою прийняття рішень щодо подальшого її регулювання. Облікова ставка є основним інструментом монетарного режиму та орієнтиром для забезпечення виконання його операцій. Політика «дорогих грошей», тобто підвищення процентних ставок, застосовується для стримування прогнозованої інфляції, якщо вона перевищує цільове значення, а коли процентна ставка знижується, використовується політика «дешевих грошей», коли прогнозований показник інфляції нижчий за цільовий рівень [3].

Отже, коли рівень інфляції сягає невеликих рівнів (3-5% на рік), то це не призупиняє розвиток економіки країни, а навпаки стимулює її до зростання. Але при більшому інфляційному рівні, економіка занепадає і НБУ використовує такий монетарний інструмент, як облікова ставка. За вище зазначеною «Стратегією монетарної політики 2016-2020», впровадженою НБУ, свідчить, що облікова ставка, для стримування інфляції, повинна бути нижчою за її рівень.

Це зумовлено тим, що коли центральний банк приймає рішення підвищити облікову ставку при інфляційному процесі, призводить до подорожчання ціни на кредит (позичкового відсотка). Коли дорожчає кредит, то підприємствам, фірмам, бізнесу і т. д. не вигідно здійснювати позичку, яку вони моглибнаправити в розширення, покращення (збільшення обсягу виробництва) своєї справи. В результаті зменшується пропозиція товарів, продуктів і послуг на ринку, підвищуються ціни, при цьому платоспроможний попит зменшується. Всі ці процеси ведуть до зменшення ВВП країни. Якщо ж інфляція зменшилася до помірного рівня, то НБУ доцільно знизити облікову ставку і тим самим стимулювати економіку.

Список використаних джерел :

1. Нікіфоров П., Краус Н., Краус К. Регулювання грошового ринку інструментами монетарної політики. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2022. Т. 2, № 10. С. 77–90. URL: <https://doi.org/10.32750/2022-0207> (дата звернення: 22.11.2023).
2. Режим інфляційного таргетування. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/inflationtargeting> (дата звернення: 24.11.2023).
3. Як Національний банк може впливати на інфляцію, використовуючи облікову ставку. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/keyrate-inflat> (дата звернення: 23.11.2023).

*Роман Якубовський, студент 4 курсу
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник: Ткачук Н. М., к. е. н., доцент*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Ступінь розвитку фінансового ринку України є важливим показником стану економіки, що відображає рівень активності підприємництва, інвестування та фінансової грамотності населення. Тому важливо виявити фактори, які впливають на функціонування фінансового ринку задля прогнозування його зростання в майбутньому й мінімізації ризиків учасників ринку, які суттєво зросли в сучасних умовах.

Як відомо, фінансовий ринок є сукупністю злагоджених, взаємодоповнюючих і регульованих процесів та механізмів створення, накопичення, перетворення і руху грошових потоків між усіма суб'єктами економічного простору; він визначає їх властивості щодо трансформації економічних процесів в умовах глобалізації [1]. Як сукупність окремих сегментів, фінансовий ринок охоплює такі складові:

1. Ринок кредитів - це сегмент фінансового ринку, на якому здійснюється купівля-продаж позикових коштів.

2. Ринок фінансових послуг - це сегмент фінансового ринку, на якому надаються фінансові послуги, такі як страхування, управління активами, факторинг тощо.

3. Фондовий ринок - це сегмент фінансового ринку, на якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів.

3. Страховий ринок - це сегмент фінансового ринку, на якому здійснюється купівля-продаж страхових послуг.

5. Валютний ринок - це сегмент фінансового ринку, на якому здійснюється купівля-продаж валют.

6. Ринок золота й дорогоцінних металів.

Найбільш активними інституційними учасниками фінансового ринку є:

1. Комерційні банки - це кредитно-фінансові установи, які здійснюють основну частину операцій на фінансовому ринку.

2. Страхові компанії - це фінансові установи, які надають страхові послуги.

3. Фондові біржі - це організації, що забезпечують і організують діяльність продавців і покупців цінних паперів.

Банківська система України має домінуючу роль на фінансовому ринку країни. Це можна спостерігати за співвідношенням активів банківських і небанківських фінансових установ, яке складає близько 90% проти 10% на користь банків. Періодичні кризи є перешкодою для збереження та примноження заощаджень не тільки на банківському ринку, а й на всіх сегментах фінансового ринку.

Для того, щоб забезпечити ефективний фінансовий ринок, необхідно внести зміни в загальні економічні відносини і лише після цього впроваджувати інноваційні механізми. Без змін в економічних відносинах його учасників, ефективність розвитку фінансового ринку буде обмеженою.

До основні напрямів поживлення економіки, які позитивно вплинуть на стан фінансового ринку включають:

- мінімізація податкового навантаження на фізичних та юридичних осіб, що є одним із найважливіших факторів прискорення економічного розвитку та зниження рівня тіньової економіки;

- розробка та запровадження ефективного антимонопольного законодавства як щодо приватного сектора, так і стосовно державних монополій, монополія спотворює конкуренцію та формує нерівне конкурентне середовище для всіх учасників фінансового ринку;

- удосконалення законодавчої та судової системи для забезпечення справедливих правил, рівності та безпеки всіх учасників фінансового ринку;

- забезпечення економічно та політичної стабільності, що матиме позитивний вплив на всі аспекти розвитку фінансового ринку [2].

Варто зауважити, що функціонування фінансового ринку потребує не лише механізмів, які відповідають особливостям сегментів фінансового ринку, а й загальних принципів, до яких можна віднести такі:

- прозорість фінансових процесів, коли інформація про фінансові інструменти та їх використання є доступною та зрозумілою для всіх учасників ринку; це, беззаперечно, буде сприяти посиленню довіри з боку існуючих і потенційних учасників фінансового ринку;

- конкурентне середовище, що буде стимулювати притік інновацій, підвищить якість фінансових послуг та забезпечить рівні умови всім учасникам фінансового ринку;

- захист прав та гарантій всіх фінансових суб'єктів, що й забезпечить їхню безпеку.

Таким чином, реформування економіки країни передбачає важливе завдання - створення ефективного фінансового ринку. Без конкурентоспроможного фінансового ринку, здатного мобілізувати, перерозподіляти та надавати інвестиційні ресурси реформованій економіці, будь-які значущі економічні перетворення залишаться неповними.

Список використаних джерел :

1. Михалчинець Г.Т. Інфраструктура фінансового ринку України: основні тенденції розвитку. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. 2018. 2 (10). С. 28-34.
2. Булатова О. В., Марена Т. В. Зрушення регіональної структури світового фінансового ринку. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2019. С. 67-78.

*Інна Ярушняк, студентка I курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Маршук Л. М., к.е.н., доцент*

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Фінансовий ринок є невід’ємною складовою фінансової системи будь-якої держави. Від його стану залежить рівень розвитку країни, адже саме фінансовий ринок впливає на мобілізацію тимчасово вільних коштів, переміщення фінансових ресурсів між чисельними кінцевими споживачами та активізацію економічних процесів у державі.

Для України важливо вивести свою економіку на новий рівень та забезпечити стабільний розвиток фінансового сектору. Такі перетворення неможливі без аналізу сучасного стану фінансового ринку країни та тенденцій його розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи розвитку фінансового ринку в Україні

Період	Характеристика
Початок 1990-х	Після здобуття незалежності від Радянського Союзу в 1991 році Україна починає процес переходу від централізованої планової економіки до ринкової. Відсутність надійної банківської інфраструктури ускладнювало підтримку економічного зростання та торгівлі. Україна переживала високий рівень гіперінфляції, що знизило вартість валюти та порушило економічну стабільність. За відсутності розвиненого офіційного фінансового сектору неформальні фінансові мережі та практики відігравали значну роль в економіці.
Криза 1998 р.	Ключовим аспектом кризи стала девальвація української валюти, гривні (UAH), внаслідок зовнішнього тиску та браку валютних резервів. Девальвація гривні призвела до різкого знецінення, що негативно вплинуло на суб’єктів господарювання та населення, які брали кредити в іноземній валюті. Багато банків були неліквідними та неплатоспроможними, що призвело до відтоку депозитів та кризи довіри до банківської системи.
Початок 2000-х	Україна ініціює низку регуляторних реформ з метою модернізації та розвитку фінансового ринку. Було прийнято закони та нормативно-правові акти, спрямовані на покращення корпоративного управління, посилення захисту прав інвесторів та сприяння іноземним інвестиціям. Приватизація державних підприємств та розвиток фондового ринку відіграли важливу роль у зростанні фінансового ринку. Ринки капіталу, включаючи ринок облігацій, активізувалися, оскільки уряд і корпорації випускали боргові цінні папери для залучення капіталу. З’явилися небанківські фінансові установи, такі як страхові компанії та пенсійні фонди. Прямі іноземні інвестиції відіграли значну роль в економічному розвитку країни, іноземні інвестори виявляли інтерес до різних галузей, включаючи енергетику, телекомунікації та банківську справу.
Світова фінансова криза 2008-2009 років	Країна пережила різкий економічний спад і зіткнулася з проблемами, пов’язаними із зовнішнім боргом і курсами валют. ВВП країни різко скоротився, оскільки попит на її експорт, зокрема сталь і хімічну продукцію, впав через світовий економічний спад. Це скорочення мало прямий вплив на фінансовий ринок, оскільки багато підприємств зіткнулися з фінансовими труднощами та знизили прибутковість. Криза спричинила значне знецінення української валюти, гривні (UAH). Український фондовий ринок зазнав значної волатильності під час кризи. Ціни на акції впали через падіння довіри інвесторів. Багато інвесторів пішли з ринку в пошуках безпечніших активів.
2014 по теперішній час	Україна розпочала програму реформування банківського сектору. Це включало закриття та націоналізацію кількох банків, що переживали труднощі. Україна увійшла до різних кредитних програм з міжнародними фінансовими установами, такими як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, щоб отримати фінансову допомогу та підтримку реформ. Була проведена приватизація державних підприємств з метою зменшення участі держави в економіці, залучення іноземних інвестицій та покращення корпоративного управління. Україна запровадила заходи щодо боротьби з корупцією та покращення бізнес-середовища. Це включало створення антикорупційних агентств і впровадження антикорупційних реформ. У фінансовому секторі зростає інтерес до цифровізації та інновацій у фінансових технологіях. Нові онлайн-банкінгові послуги, платіжні рішення та цифрові валюти набули популярності.

З початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 року, фінансовий ринок України зазнав значних збитків. А саме масштабні руйнування фінансової інфраструктури, зменшення попиту на фінансові послуги та кредитні ризики. Проте, завдяки вжитим заходам Національного банку України, фінансовий сектор України доволі швидко адаптуватися до умов воєнного стану.

На кінець 2022 р. банківський сектор продовжував працювати стабільно. Банки відновлювали роботу своїх мереж у звільнених регіонах, хоча загальна кількість відділень у країні скоротилася. Фінустанови зберігали довіру вкладників, тривав приплив коштів клієнтів, що переважно залишалися на поточних рахунках. Водночас зростали і строкові вклади: повільніше у гривні та швидше в іноземній валюті. Обсяги чистих активів сектору надалі збільшувалися. Збільшення активів відбувалося передусім завдяки зростанню вкладень у депозитні сертифікати НБУ та кошти в інших банках [1].

Отже можна зробити висновок, що незважаючи на активні воєнні дії в країні, фінансовий ринок України зміг адаптуватись та подолати виклики нових реалій.

Важливо зазначити, що фінансовий ринок України в процесі свого розвитку зазнав як прогресу, так і невдач. Наразі, попри складне становище, спричинене воєнним станом, країна продовжує працювати над покращенням своєї фінансової системи та економічною стабільністю.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-02.pdf?v=4.

СЕКЦІЯ 3

МОДИФІКАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ТА ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ

*Viktoriya Kulyk, Doctor of Economic Sciences, Professor
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava*

DEVELOPMENT OF THE SIMPLIFIED TAXATION SYSTEM IN UKRAINE

In 2023, the number of newly opened sole proprietorships in Ukraine exceeds the number of sole proprietorships that are closed. As of 30.09.2023, more than 2 million sole proprietors are operating in Ukraine. On average, in 2023, more than 25,000 sole proprietorships are registered per month. This number is higher than the number of sole proprietorships registered in Ukraine before the full-scale invasion in 2022 [4].

There are several reasons for the rapid growth in the number of sole proprietorships in Ukraine: 1) the destruction of enterprises and the lack of sufficient jobs for people from the eastern and southern regions who moved to the central and western parts due to the hostilities; 2) the mismatch between vacancies and the qualifications of workers seeking employment, resulting in the desire of people to run their businesses.

The simplified taxation system offered by the state authorities to entrepreneurs is quite convenient and widely used. Entrepreneurs under the simplified taxation system may choose one of four single tax groups. The ability to operate within a particular single tax group depends on the scope of activities, type of business, number of employees, and other factors specified in the applicable legislation. The most commonly used groups are the first, second, and third, as the fourth group is only available to agricultural producers.

The first group includes individual entrepreneurs who do not employ employees, exclusively sell goods from market stalls, and/or carry out business activities providing household services to the public. The second group includes entrepreneurs engaged in the provision of services, including household services, to single taxpayers and/or the public, production and/or sale of goods, and restaurant business. The third group includes individual entrepreneurs who do not employ employees or the number of persons in labor relations with them is not limited and legal entities of any legal form. Starting from 1 January 2023, the income limit is as follows: 1) for the first group - 167 minimum wages (UAH 1118900); 2) for the second group - 834 minimum wages (UAH 5587800); 3) for the third group - 1167 minimum wages (UAH 7818900). Maximum single tax rates from 01.01.2023: 1) the first group of individual entrepreneurs - UAH 268.4, i.e. 10% of the subsistence minimum; 2) the second group of individual entrepreneurs - UAH 1,340, i.e. 20% of the minimum wage. For the third group of individual entrepreneurs, the rates will remain unchanged in 2023: 1) 5% of income for non-VAT payers; 2) 3% of income for VAT payers [1; 2].

Ukraine's simplified taxation system is characterized by low tax rates compared to other European countries and is intended, according to the Ukrainian government, to boost entrepreneurship in Ukraine. At the same time, the difficult economic situation caused by the war necessitates an increase in budget revenues, including increasing the tax burden. Currently, the experience of Poland is being considered, which can be used as a basis for approaches to reforming the Ukrainian simplified taxation system. In particular, Poland has higher business activity limits that allow for a simplified taxation system.

Polish sole proprietors on the single tax system can earn up to EUR 2 million a year. Next year, it will increase to EUR 3 million per year, while Ukrainian entrepreneurs are limited to UAH 7.8 million. In Poland, the tax rate ranges from 2 to 17%, depending on the type of activity. For example,

Polish entrepreneurs pay 1) 2% of income from the sale of non-industrial products of animal and plant origin; 2) 3% of income from catering and livestock-related services; 3) 8.5% of income from catering and educational services 4) 12% of income from the provision of computer software installation services; 5) 14% of income from the provision of engineering and architectural services, healthcare; 6) 15% of income from wholesale trade, legal, taxation and accounting services, and brokerage [3].

The advantages of the Polish simplified taxation system are a wider range of activities that can be carried out by entrepreneurs under the simplified taxation system and higher limits of activities within which the simplified taxation system is permitted. Such an approach could be useful in Ukraine to boost business activity and increase budget revenues.

References:

1. Kulyk V.A. Taxation of economic activities of e-business enterprises in Ukraine: the need for a balanced approach in times of war. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: сучасні виклики : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 10–11 травня 2023 року). – Полтава : ПУЕТ, 2023. С. 18-20.
2. Кулик В.А. Особливості оподаткування доходів в умовах війни України з Російською Федерацією. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. м. Полтава, 30–31 березня 2023 р. Полтава, 2023. С. 531-533.
3. Ловицька Л. (2023). За прикладом Польщі: українським ФОП хочуть підняти ставки єдиного податку. URL: <https://top.today.ua/za-prikladom-polshhi-ukrayinskim-fop-hochut-pidnyati-stavki-yedinogo-podatku/>
4. Фопономіка під час великої війни: кількість фопів в Україні сягла за 2 млн. Як та де відкриваються й закриваються фопи у війну? URL: <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2023>.

*Марина Вдовиченко, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Одеський національний економічний університет», м. Одеса
Науковий керівник: Артюх О.В., д.е.н., професор*

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

В сучасному світі податкова система визначає економічний розвиток країни, сприяє соціальній справедливості та формує бізнес-клімат. Дослідження податкових систем зарубіжних країн стає особливо актуальним, оскільки податкова конкуренція між країнами визнається однією з ключових глобальних проблем на міжнародному рівні. Україна, перебуваючи на шляху структурних реформ, порівнює свою податкову систему з країнами Європейського Союзу, шукаючи найефективніші підходи та стимули для сталого економічного росту.

Ефективна податкова система забезпечує стійкість економічного розвитку країни, оскільки вона відповідає за постійне надходження коштів до державного бюджету та має сприяти розвитку як юридичних осіб, так і приватних підприємств, враховуючи потреби держави. Проте одним з напрямків удосконалення податкової системи нашої країни є її порівняння з розвинутими зарубіжними країнами.

В Україні діє законодавство, яке передбачає 11 податків та зборів (7 національних і 4 місцевих). У порівнянні, в Італії існує 15 податків, в Німеччині - 16, во Франції - 7, в Нідерландах - 9, в Португалії - 8, в Іспанії – 8 [1]. Таким чином, в Україні існує оптимальна кількість податків порівняно з країнами ЄС.

В Україні більшу частину податкових надходжень до бюджету складають непрямі податки, зокрема: податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний податок. Так, у 2022 році ПДВ склав 26,13% усіх податкових надходжень, акцизний податок – 5,73% [2].

Більшість податкових надходжень до бюджетів країн ЄС складають прямі податки, такі як: податок на доходи фізичних осіб і корпоративний податок на прибуток підприємств [3, с. 203].

Далі проаналізуємо ставки основних податків в Україні та країнах ЄС (табл. 1).

Таблиця 1

Ставки основних податків в Україні та країнах ЄС

Країна	ПДФО	ПДВ	Податок на прибуток
Україна	Загальна - 18%, депозити – 18%, дивіденди – 9%	20%, пільгові – 7% (в т. ч., ліки і медичні засоби)	18%
Німеччина	Прогресивна (5 – ти ступенева): від 14 (для окремих виплат – від 0) до 45%, депозити і дивіденди – 25%	19%, пільгові – 7% (в т. ч., ліки і медичні засоби)	29,89%
Іспанія	Прогресивна (5 – ти ступенева): від 9,5 до 22,5%, депозити і дивіденди – 19%	21%, пільгові – 10% (в т. ч., ліки і медичні засоби)	25%
Франція	Прогресивна (5 – ти ступенева): від 14 (для окремих виплат – від 0) до 45%, депозити і дивіденди – 12,8%	20%, пільгові – 5,5% (в т. ч., ліки і медичні засоби)	31%
Польща	Прогресивна (2 – ох ступенева): 18 і 32%, депозити і дивіденди – 19%	23%, пільгові – 8% (в т. ч., ліки і медичні засоби)	19%

Джерело: складено за [4, с. 99]

Дані табл. 1 свідчать, що найбільший податок на прибуток юридичних осіб сплачують у Франції (31%), у Німеччині (29,89%) і Іспанії (25%). Ставка податку на прибуток в Україні становить 18%, що, з одного боку, робить країну привабливою для іноземних інвесторів, але, з іншого боку, може бути переглянута для підтримки внутрішнього бізнесу та стимулювання інновацій. У порівнянні із країнами ЄС низькі адміністративні бар'єри та спрощена система оподаткування роблять Україну більш привабливою для так званих стартап-компаній та малих підприємств.

Загальна ставка ПДВ в Україні прийнята на рівні 20%, але існують багато різних пільг та звільнень від оподаткування ПДВ. У порівнянні з країнами ЄС, ставка ПДВ в Україні є середньою, однак, спрощення в системі та зменшення бюрократичних процедур можуть сприяти більш ефективному використанню цього податкового важеля для стимулювання економіки. Також важливо відзначити, що в Україні та країнах ЄС через застосування ставки ПДВ у розмірі 0% до операцій експорту товарів та у відшкодуванням ПДВ виникає багато проблем, пов'язаних з податковою мінімізацією або відхиленням від оподаткування.

Серед заходів, які приймають країни ЄС, виокремлюється низки питань щодо регулювання ПДВ, встановлення чітких правил обміну інформацією та адміністративної співпраці податкових органів країн-членів ЄС. Додатковими контрольними заходами у частині справляння ПДВ є: удосконалення програмного забезпечення електронного аудиту платників податків; перегляд податкових пільг та їх оптимізація. Впровадження подібного зарубіжного досвіду, на наш погляд, може бути корисним для України.

Компаративний огляд податкових систем різних країн дав змогу зазначити, що в Україні спостерігається відносно невеликий податковий тиск на платників податків на відміну від країн ЄС. Втім є і негативні фактори, які стосуються недосконалої системи податкового адміністрування, різних підходів до відображення операцій в облікових підсистемах (бухгалтерської та податкової), тощо.

Тому, на наш погляд, бажано акцентувати увагу на реформуванні вітчизняної податкової системи, зокрема у таких напрямках:

- зменшити розбіжності між бухгалтерським та податковим обліком.
- забезпечити баланс між податковими надходженнями від прямих та непрямих податків.
- впровадити прогресивну шкалу оподаткування для дотримання принципу соціальної направленості та компенсації нерівності у спрощеній системі оподаткування.
- розширити перелік товарів, що оподатковуються за заниженою ставкою податку на додану вартість, зокрема, на мінімальний набір продовольчих товарів.
- впровадити європейський досвід у боротьбі зі зловживаннями податком на додану вартість [5, С.66].

Навіть при тому, що ці заходи мають свої власні особливості для кожної країни, вони в цілому націлені на ефективне оподаткування та досягнення соціальної справедливості.

Звичайно, податкові системи країн ЄС мають власні особливості, але їх копіювання не є розумним. Раціональним підходом, на нашу думку, є удосконалення окремих елементів податкової системи, які можуть надати імпульс українській економіці, стабілізувати соціальне положення в державі та сприяти вирішенню складних завдань, що стоять перед Україною.

Список використаних джерел:

1. Мережко С. П., Ушолік Н. Р., Лизунова О. М. Порівняльний аналіз податкових систем зарубіжних країн та України. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/282>
2. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2022 р. URL :<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2022/>
3. Селіванова Н. М. Порівняльний аналіз податкових систем зарубіжних країн та України. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип.18. С.202-206.
4. Пірог І. Податкова система України: сучасний стан та перспективи із врахуванням зарубіжного досвіду. Управління, адміністрування та право: проблеми, тенденції, досягнення. 2022. № 5. С. 96-101.
5. Гречко А. В. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції. Економіка та управління національним господарством. 2016. № 3. С. 60-70.

*Катерина Веселовська, студентка 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Мінкович В.Т., ст. викладач*

РЕФОРМА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ “10-10-10”: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ

Реформування української податкової системи та запровадження нових моделей оподаткування – це комплекс питань і перспектив, які стають надзвичайно важливими та актуальними під час повномасштабного вторгнення. Звичайно, такі зміни мають багато проблемних аспектів, але водночас і перспектив. Вирішення цих завдань має велике значення для прискорення економічного розвитку країни, покращення фінансового стану та вирішення існуючих економічних проблем. Чергові зміни правил оподаткування реалізували та вдосконалили попередні напрацювання, але це не призводило до ефективного ресурсу зростання фінансового капіталу країни. На жаль, держава все ще не має достатніх фінансових ресурсів для повного фінансування заходів із забезпечення захисту від країни-агресора, тому залучає допомогу іноземних партнерів.

На сьогоднішній час податки – це найефективніший вплив держави на виробництво, функціонування ефективності економічної діяльності народу, розвиток науки, культури й освіти та доброту у країні. Саме тому, наша держава постійно впроваджує зміни щодо податкової політики. Одна із останніх спроб здійснити якісне реформування системи оподаткування в Україні відбулася у вересні 2022 року. Держава намагається поступово витіснити тіньову економіку з країни, щоб завдяки новим реформам та якісному функціонуванню податкової системи сплачувати податки було вигідніше, ніж їх приховувати. Одним з найбільш обговорюваних в суспільстві став проект реформування вітчизняної системи, що став відомим під назвою «все по 10» (табл. 1).

Таблиця 1

Зміни, які пропонує проект податкової реформи «10-10-10» [1]

Показник	Що є на сьогодні	Що обіцяє реформа
Кількість загальнодержавних податків та зборів	7 загальнодержавних податків (податок на прибуток, акцизний збір, податок на додану вартість, рента, податок на доходи фізичних осіб, екологічний податок, мито)	Загальнодержавні податки: 1. Податок на ведений капітал. 2. Податок на додану вартість. 3. Податок на доходи фізичних осіб. 4. Екологічний податок.
Кількість місцевих податків та зборів	3 місцевих податків та зборів (податок на майно, у тому числі транспортний податок та плата за землю, єдиний податок, туристичний збір)	5. Рента. 6. Мито. Місцеві податки:
Внески з заробітної плати	Єдиний соціальний внесок	1. Податок на майно. 2. Єдиний податок. 3. Туристичний збір.
Тимчасовий збір	Військовий збір – 1,5%	3%
Базові ставки оподаткування	Податок на прибуток підприємств – 18%	Податок на виведений капітал -10%
	ПДФО – 18%	ПДФО - 10%
	ПДВ – 20%	ПДВ - 10%
Пільги та знижені ставки податку	Знижені (пільгові) ставки та звільнення від оподаткування	Скасування всіх пільг

До затвердження основного виду реформи податкової системи було внесено три види альтернатив. Кожна з них певною мірою намагалась покращити та змінити податкову систему України. Перша альтернатива пропонувала внести зміни до Податкового кодексу України щодо збалансованості бюджетних надходжень з метою забезпечити приведення розмірів ставок податків у відповідність до інфляційних процесів в економіці та забезпечити збільшення надходжень до державного бюджету. Друга альтернатива передбачала приведення розмірів ставок податків у відповідність до інфляційних процесів в економіці та підвищення ефективності справляння окремих податків та погашення податкового боргу. Третьою альтернативою пропонувалося вплинути на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, створити підстави для недискримінації та забезпечити додаткові надходження до державного бюджету та суттєво покращить економічну ситуацію в країні.

Податкові зміни торкнуться кожного громадянина України, адже вони можуть призвести до зниження цін, покращення фінансового стану підприємств, виведення економіки з тіні. Але не слід забувати про негативні аспекти реформи в податковій системі України, які можуть негативно вплинути на економіку держави та рівень благополуччя громадян. Головними ризиками реформування податкової системи слугують деякі низки рішень.

Так, за даними дослідження О. Тимченко, одним із головних ризиків стане те, що сплата податків слугує збагачення уряду необхідними для виконання функцій фінансовими ресурсами, а зменшення ставок основних податків може призвести до неможливості забезпечення мінімально необхідного обсягу податкових надходжень. Також це впливає на

ефективність суб'єктів господарювання. До того ж, податки посідають перше місце серед факторів, що впливають на привабливість інвестиційного середовища. Ще одна головна причина це те, що зниження частки податків не буде автоматично призводити до легалізації доходів або розкриття інформації про податкові бази платника [3].

А. Івахів, вважає, що ця реформа призведе до покращень та виділила певні перспективи. У її дослідженні вдало описано, що собою представляє ця реформа і якими будуть наслідки для всіх громадян України. Перспективою є те, що податок на прибуток вбачається у переході до моделі оподаткування виведеного капіталу, згідно з якою оподатковується лише те, що виводиться із бізнесу. У дослідженні сказано, що лише кардинальна зміна правил оподаткування прибутку підприємств зможе дозволити вирішити основні існуючі на сьогодні проблеми. Також зазначено, що перевагами для суб'єктів підприємницької діяльності та держави є виведення з тіні значних обсягів економіки. База оподаткування поступово збільшиться через зниження рівня податків. Головне, це те, що ця реформа призведе до покращення фінансового стану підприємства та збільшення заробітної плати. Також позитивні наслідки від реформи будуть для пересічних громадян, адже зниження ставки ПДВ на 10% призведе до зменшення вартості продуктів харчування та інших товарів [4].

В будь-якому випадку, реформування вітчизняної податкової системи матиме свій певний вплив на економіку нашої держави. Багато дискусій щодо саме проекту реформи «10-10-10» свідчить про його актуальність, адже така система оподаткування має шанс вивести в державі більшу частину економіки з тіні та активізувати сплату податків від платників, адже в такому випадку це стане легше і оптимально для громадян та суб'єктів господарювання. Є підстави вважати, що такі умови призведуть до зростання обсягів інвестицій та зниження корупційних ризиків.

Таким чином, реформа податкової системи України, яку назвали «10-10-10», несе за собою як негативні, так і позитивні наслідки для громадян України. На жаль, теперішня війна держави-терориста проти України докорінно змінює економіку нашої країни, змушує будувати нові економічні відносини. Економіка України зазнала сильного удару, але ринок праці зумів витримати це та продовжив підтримувати сплату коштів державі. На даний час бюджетні кошти надходять на підтримку армії, а іноземні фонди підтримують систему економічних витрат на забезпечення суспільства. Важко переоцінити важливість реформування податкової системи, адже вона повинна бути зорієнтована на покращення формування державного бюджету. Її головною метою слугує виведення бізнесів із тіньового ринку, допомога фінансування армії, покращення фінансового стану підприємств та збільшення заробітної плати. Звичайно, одна реформа не зможе капітально вирішити всі економічні проблеми України, але поступові кроки і подальші свідомі дії суспільства зможуть покращити економіку держави та забезпечити її існування у ці важкі для всіх громадян часи.

Список використаних джерел:

1. Тодеренчук С. Переваги та недоліки податкової реформи "10:10:10" для бізнесу. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/28/699587/> (дата звернення: 17.11.2023).
2. Шило Ж. С. Реформування податкової системи України: проблеми та перспективи. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/26195/1/Ve10122%20%281%29.pdf> (дата звернення: 18.11.2023).
3. Тимченко О. М. Ризики податкової системи «10-10-10». URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/23988/1/DOMIN_2023_P208-209.pdf (дата звернення: 19.11.2023).
4. Івахів А.Б. Реформа оподаткування в Україні: огляд податкової реформи «10:10:10». Наукові перспективи № 10(40) 2023.
5. Слущкий Б. Податкова реформа "все по 10": чого чекати українцям. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/podatкова-reforma-vse-po-10-chogo-chekati-ukrajincyam-11954757.html> (дата звернення: 28.11.2023).

*Костянтин Гресь, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Бутурлакiна Т.О., к.е.н., доцент*

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Результатом реформи фінансово-бюджетної децентралізації в Україні у умовах довоєнного розвитку стало підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності управління. Спроможні громади демонстрували високі і динамічні темпи приросту власних доходів. У частині використання коштів ключовою необхідністю стало формування оптимальної структури бюджетних видатків, створенні ефективного управлінського апарату, здійсненні постійного аналізу витрачання бюджетних коштів і упередженні випадків їх нераціонального витрачання.

Проте у воєнний час принципи розпорядження місцевими фінансами характеризуються значними викликами і особливостями, зважаючи на ризики і непередбачувані ситуації, пов'язані з воєнними діями, необхідністю перерозподілу фінансів на першочергові потреби в час війни. Такі обставини не є притаманними для мирного часу, тому стають причиною багатьох проблем, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням коштів. В умовах воєнного стану надзвичайно важливим є забезпечення оперативного, належного та безперервного виконання місцевих бюджетів.

З метою забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб жителів громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади прийняли низку ефективних оперативних рішень.

Так, Кабінет Міністрів України 11.03.22 р. прийняв Постанову № 252, якою визначив особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. У ній зазначено, що у період воєнного стану для забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств, виконання та формування місцевих бюджетів здійснюється відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням певних особливостей [1]. Державна казначейська служба забезпечує розрахунково-касове обслуговування місцевих бюджетів, пріоритетність видатків для ефективного використання коштів та складення звітності про їх виконання з урахуванням положень Постанови КМУ від 09.06.21 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» [1]. 17.06.22 р. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову про внесення змін до Постанови від 11.03.2022 р. № 252, якою дозволив керівникам місцевих фінансових органів затверджувати розпорядження про виділення коштів загального фонду на територіях, які після 24.02.22 р. є тимчасово непідконтрольними українській владі, тимчасово окупованими або на яких ведуться бойові дії. Виконавчим комітетам місцевих рад, місцевим державним адміністраціям, військово-цивільним адміністраціям та військовим адміністраціям надано право здійснювати управління коштами місцевих бюджетів без оприлюднення нормативно-правових актів та інших документів, які застосовуються під час бюджетного процесу [3].

Таким чином вищезазначені зміни та інші нормативні документи, покликані врегульовувати відносини у сфері місцевих фінансів, спрямовані на забезпечення територіальної громад фінансовими ресурсами, достатніми для їх функціонування у воєнний час. З початку війни місцеві бюджети України демонструють позитивні результати – зведений показник виконання їх дохідної частини по країні є кращим, ніж цього можна було б очікувати.

Зокрема, у відносно безпечних регіонах не було значних проблем із надходженням коштів до місцевих бюджетів, що зумовлювалося зростанням надходжень від ПДФО через виплати військовослужбовцям і податковою дисципліною платників.

В цілому ж результати проведеного дослідження засвідчили, що загальна сума надходжень (загальний і спеціальний фонди з урахуванням міжбюджетних трансфертів) за результатами виконання місцевих бюджетів у 2022 р. зменшилася порівняно з 2021 р. на 7,2%. Найбільше падіння надходжень від 30% до 56% спостерігається за результатами виконання бюджетів ТГ тимчасово окупованих територій [2]. Трансферти з державного бюджету у 2022 р. в загальній сумі надходжень до бюджетів досліджених громад становили в середньому 30%. Середня частка всіх міжбюджетних трансфертів, що надійшли в цілому до бюджетів ТГ у 2022 р., більша й становить близько 37%. Більш як у 20 громадах (усіх груп) міжбюджетні трансферти у 2022 р. значно перевищили обсяг власних надходжень [2].

Отже, наслідки реформи децентралізації та затверджені зміни до законодавства, що регламентують бюджетний процес, здебільшого мали позитивний вплив. Органи місцевого самоврядування та військові адміністрації забезпечили функціонування виконавчих органів, бюджетних установ і комунальних підприємств (значна кількість закладів працює дистанційно). Незважаючи на значне зменшення власних доходів бюджетів у 2022 р. порівняно з 2021 р. за результатами виконання бюджетів тимчасово окупованих, деокупованих ТГ та ТГ, що перебувають у зоні активних бойових дій, що пов'язано з припиненням діяльності бюджетних установ, бізнесу, в окремих ТГ спостерігається збільшення власних доходів за рахунок надходження ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців, надходжень від релокованого бізнесу та отримання гуманітарної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Бліщук Катерина Михайлівна. Управління місцевими фінансами в умовах воєнного часу: проблеми та можливості для їх вирішення. Економіка та суспільство. Випуск № 43 / 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-67>
2. Вплив війни на бюджети територіальних громад: Аналітичне дослідження показників бюджетів за 2021–2022 роки 60 територіальних громад партнерів Програми USAID DOBRE у 10 областях України. – Київ, 2023. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/876/WEB_Zvit_WAR_BUDG_TG_20231.pdf?_gl=1*1g9y8c5*_ga*MTMzNjEwMzQ1MC4xNjkyMjU5MTcx*_ga_F3S598KRMQ*MTcwMTcxNzk2Ny41LjEuMTcwMTcxODAzOC40OS4wLjA.
3. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. Пресцентр ініціативи "Децентралізація". URL: <https://decentralization.gov.ua/>

Олександра Дідик, студентка 2 курсу

Ліана Смоляр, студентка 2 курсу

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

Науковий керівник: Нікітішин А.О., д.е.н., професор кафедри фінансів ВТЕІ ДТЕУ

РОЛЬ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

У сучасному світі ефективний податковий контроль визначається низкою викликів, які ставлять під сумнів фінансову стабільність держав. Недостатня адаптація до цифрових технологій, низька ефективність збору податків, неефективне регулювання економічної діяльності та недостатня взаємодія з бізнес-середовищем створюють загрози системній

стійкості. Водночас, міжнародні виклики, такі як ухилення від сплати податків, додають аспекти складності, вимагаючи комплексних рішень для забезпечення фінансового благополуччя держави.

Дослідженням проблем розвитку податкової системи у напрямі підвищення ефективності податкового контролю займалися такі вітчизняні науковці: В. Головатюк, В. Тарашенко, І. Двогаль, В. Андрущенко, О. Василик, А. Крисоватий, І. Литвинчук, А. Лісовий, В. Мельник та ін. Дослідження цих авторів стосуються не лише ролі податкового контролю, а й важливих аспектів, таких як ефективне адміністрування, соціальне та економічне середовище, та його вплив на загальний стан фінансів держави.

Постійні зміни в податковому законодавстві, рівень тіньової економіки, велике податкове навантаження та низька ефективність адміністрування податків представляють потенційні загрози для економічної та фінансової стабільності країни [3, 2, 6]. Основною проблемою в податковій системі є необхідність чіткого визначення та ефективного забезпечення балансу між свободою та обов'язковістю у поведінці суб'єктів податкових відносин шляхом введення відповідних законодавчих та правових норм. Цей баланс повинен гарантувати захист прав власності окремих платників та враховувати інтереси суспільства у сфері фінансово-податкової діяльності держави. Важливо враховувати, що реалізація податкового контролю та проведення перевірок, включаючи документальні планові та позапланові заходи, породжує конкретні правові наслідки для суб'єктів податкових правовідносин, таких як контролюючі органи та платники податків, у контексті використання своїх прав та виконання обов'язків.

Відповідно до статті 61 Податкового кодексу України, під податковим контролем розуміється система заходів, які здійснюють контролюючі органи з метою перевірки правильності розрахунку, повноти та своєчасності сплати податків і зборів. Ця система також охоплює виконання законодавства щодо обігу готівки, проведення розрахункових і касових операцій, патентування, ліцензування та інших відповідних норм, за виконанням яких відповідають контролюючі органи [4]. Способи здійснення податкового контролю включають ведення обліку платників податків, забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки контролюючих органів, проведення перевірок та звірок. Також вони охоплюють моніторинг контрольованих операцій та опитування посадових осіб та працівників платників податків. Згідно з нововведеннями, внесеними Законом № 2970-IX від 20.03.2023, до цих способів додано облік та моніторинг діяльності фінансових агентів [4].

Здійснення обліку платників податків, отримання та аналіз інформації про них, а також проведення перевірок у комплексі мають сприяти ефективній сплаті податкових платежів. Крім того, контроль за суміжними сферами дозволяє виявляти порушення та запобігати ухиленню від сплати податків. Дослідження вітчизняних та зарубіжних праць, розглядаючи сучасні трансформації в Україні, вказує на відсутність комплексного методу оцінювання та системного моніторингу контрольно-перевірочної діяльності податкових органів, а також на потребу поглиблення співпраці між податковими органами та платниками податків. Пріоритетними напрямками підвищення ефективності податкового контролю є поглиблення співпраці податкових органів із платниками, реформування організації роботи податкових органів та підвищення якості та стабільності податкового законодавства [1, с. 123-124].

Важливість контролювання податків в Україні під час воєнного стану важко переоцінити. Бізнес очікує на нові зміни у Податковому кодексі, які передбачають відновлення перевірок усіх платників податків. У той же час, протягом останніх двох місяців податкові органи мають можливість перевіряти окремі категорії підприємств, зокрема ті, що вважаються ризиковими.

Цей закон також надає контролюючим органам право проводити документальні та фактичні перевірки за наявності безпечних умов, включаючи доступ до необхідних об'єктів та документів. Важливим є те, що відновлено проведення документальних планових перевірок

для певних категорій платників податків, таких як виробництво, реалізація підакцизної продукції, гральний бізнес та фінансові послуги [5].

Отже, контрольні органи на сьогодні можуть здійснювати різноманітні види перевірок, охоплюючи камеральні, фактичні, документальні позапланові та документальні планові перевірки для визначених сфер діяльності платників податків.

Для підвищення ефективності податкової системи в Україні у контексті податкового контролю слід вживати такі заходи: оптимізувати податкове навантаження для стимулювання розвитку бізнесу, нових робочих місць та запобігання відтоку капіталу; автоматизувати процеси оподаткування з використанням сучасних технологій, удосконалюючи систему електронного документообігу та електронного адміністрування податку на додану вартість; посилити відповідальність за використання тіншових податкових схем та умисну мінімізацію податкових зобов'язань у сфері бізнесу.

Підсумовуючи, слід зазначити, що ефективний податковий контроль виступає ключовою складовою для забезпечення фінансової стабільності держави. Збалансоване використання інструментів податкового контролю є необхідним для захисту прав платників та одночасного здійснення обов'язкових платежів, що сприяє ефективній фінансовій діяльності країни. Нові вимоги, пов'язані із воєнним станом, визначають зміни у проведенні податкових перевірок, підкреслюючи важливість гнучкості та адаптації системи податкового контролю до складних умов.

Список використаних джерел:

1. Довгаль І., Тарашенко В. Податковий контроль – важлива складова функціонування податкової системи в економічному і соціальному контексті. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. 2020. С. 122-124.
2. Нікітішин А.О. Податковий контроль як складова системи адміністрування податків і зборів. Ефективна економіка. 2022. № 12. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/873/882>
3. Нікітішин А.О. Фінансово-бюджетна та соціально-економічна безпека держави в умовах військової агресії. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1954/1881>
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
5. Про відновлення окремих видів перевірок розповіли в податковій службі. URL: <https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/720160.html> (дата звернення: 20.11.2023)
6. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д., Нікітішин А.О. Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. SCIENTIA FRUCTUOSA. Науковий журнал. 2022. № 5 (145). С. 124-137.

*Сергій Дуденченко, студент 6 курсу
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків
Науковий керівник: Загорська Д. М., к.е.н., доцент*

АКЦИЗНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Тема акцизного оподаткування надзвичайно актуальна в сучасних умовах, адже з цим податком багато зловживань та порушень податкового законодавства через намагання платників податку ухилитися від його сплати. Швидке зростання незаконного виробництва і обігу тютюнових виробів та інших підакцизних товарів через підвищення ставок акцизного податку вказує на системний характер даної, а тіншовий ринок підакцизних товарів (особливо сигарет) в Україні має суттєві масштаби.

Тому дослідження даного питання є надзвичайно важливим з метою оптимізації та коригування державної фінансової політики задля запобігання подальшому розширенню цієї негативної тенденції.

Податковий кодекс України визначає акцизний податок як непрямий податок, яким обкладаються підакцизні товари [1]. Під акцизне оподаткування в Україні підпадають «соціально шкідливі товари, як то тютюнові та алкогольні напої та товари широкого вжитку з високою рентабельністю.

Розглянемо статистичні дані щодо надходження акцизного податку до зведеного бюджету України. Загальною тенденцією до 2022 року було зростання надходжень, а найвище темпи росту спостерігаємо у 2020-2021 роках.

У 2022 році надходження акцизного податку до зведеного бюджету України сягали 115,4 млрд грн., що відповідно на 36% менше у порівнянні з 2021 роком. Таке зниження показників відбулося через військову агресію РФ. На початку 2022 році у податкове законодавство України були внесені зміни, які стосувалися суттєвого підвищення (наприклад на 20% на тютюнові вироби) ставок акцизного податку, однак військові дії внесли певні коригування у акцизне оподаткування.

Щодо ситуації у 2023 році відзначимо, що за III квартал 2023 року до бюджетної системи надійшло 16 270,7 млн грн, акцизного податку що більше від надходжень цього податку у III кварталі 2022 року на 7 907,0 млн грн, або +94,5%. Тобто, знову спостерігаємо тенденцію до зростання надходжень [2].

Досліджуючи досвід акцизного оподаткування у країнах ЄС, відзначимо, що відбувається гармонізація європейського законодавства та адаптація законодавств держав-членів ЄС до положень відповідних директив. Однак, варто зауважити, що всі питання щодо податкового регулювання, які не врегульовані відповідними директивами належать до компетенції кожного члена ЄС [5].

Інтеграція України до ЄС зобов'язує нашу державу гармонізувати вітчизняне законодавство з нормами ЄС. Особливого значення в цьому контексті набуває імплементація в Україні директив Ради ЄС із питань акцизного оподаткування тютюнових виробів. Тому варто очікувати подальших змін у сфері акцизного оподаткування тютюнових виробів.

Таким чином, акцизний податок має важливе значення для наповнення доходів бюджетної системи України.

Для оптимізації акцизного оподаткування слід: здійснювати роботу по гармонізації вітчизняних ставок акцизного оподаткування з нормами ЄС; удосконалити методи контролю виробництва та обігу підакцизних товарів, а також посилити протидію незаконному переміщенню таких товарів через державний кордон України.

Вважаємо, що дані кроки дозволять підвищити ефективність як самої системи акцизного оподаткування в Україні, так і матимуть позитивний вплив на наповнення бюджетної системи, а також дозволять наблизити нашу вітчизняне законодавство у сфері акцизного оподаткування до стандартів ЄС.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Надходження податків і зборів. Офіційний сайт Державної податкової служби України URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/nahodjennya-podatkov-i-zboriv/> (дата звернення: 20.11.2023).
3. Правове регулювання акцизного оподаткування в умовах сучасних викликів та тенденцій розвитку правової держави : монографія / А. О. Монаєнко, Н. І. Атаманчук. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 276 с.
4. Касьяненко Л.М., Атаманчук Н.І. Гармонізація податкового законодавства України із законодавством Європейського Союзу про акцизне оподаткування. Вчені записки

Таврійського національного університету ім. Вернадського. Юридичні науки . 2020. Т. 31(70). No 3. С. 120–124.

5. Taxation Trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway. 2022 Edition [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f85da28f-f5be-11ec-b976-01aa75ed71a1/language-en>.

*Аліна Дьордяй, студентка 3 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чакій О.І., к.е.н., доцент*

ПОВЕРНЕННЯ ДОВОЄННИХ ПРАВИЛ ОПОДАТКУВАННЯ: ФІСКАЛІЗАЦІЯ ДОХОДІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ РРО

Повномасштабне вторгнення країни-агресора стало важким ударом для нашої країни, що, зокрема, позначилося на роботі бізнесу. Частина підприємств припинила свою діяльність, а решта – виживає в сучасних умовах. З метою підтримки бізнесу держава пом'якшила вимоги щодо подання податкової звітності, дозволила відтермінувати сплату податків, запровадила мораторій на всі види податкових перевірок та звільнила від відповідальності тих, хто не зміг вчасно сплатити податки. Нововведенням стала можливість сплати для фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб єдиний податок за ставкою 2 %. Однак податкові пільги не могли тривати вічно. З метою вирішення однієї з головних проблем сьогодення – катастрофічний дефіцит державного бюджету – уряд та народні депутати прийняли рішення щодо повернення правил довоєнного оподаткування. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період воєнного стану» (від 30.06.2023 № 3219-IX) скасувалася можливість сплати єдиного податку за ставкою 2 % та частково скасовується чинний мораторій на проведення перевірок [2]. Особливу увагу хочемо звернути на повернення контролю за використанням реєстраторів розрахункових операцій як одного із дієвих методів контролю доходів суб'єктів підприємницької діяльності.

Поняття «реєстратор розрахункових операцій» або, простіше кажучи, касовий апарат не є новим для українського бізнесу. Його обов'язкове застосування пов'язують з рядом об'єктивних причин, таких як необхідність обліку розрахункових операцій та контроль за грошовими потоками. Записи, зроблені реєстратором, можуть бути використані для складання фінансової звітності перед податковими органами, тим самим забезпечують справедливу сплату податків.

В Україні нормативно-правове регулювання застосування реєстраторів розрахункових операцій визначається Законом України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (від 06.07.1995р. № 265/95), Податковим кодексом України та значною кількістю підзаконних нормативно-правових актів. Відповідно до закону: «реєстратор розрахункових операцій - пристрій або програмно-технічний комплекс, в якому реалізовані фіскальні функції і який призначений для реєстрації розрахункових операцій при продажу товарів (наданні послуг), операцій з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі та/або реєстрації кількості проданих товарів (наданих послуг), операцій з видачі готівкових коштів держателям електронних платіжних засобів та з приймання готівки для виконання платіжних операцій». До реєстраторів розрахункових операцій (РРО) належать: електронний контрольний-касовий апарат, електронний контрольний-касовий реєстратор, вбудований електронний контрольний-касовий реєстратор, комп'ютерно-касова система, електронний таксометр, автомат з продажу товарів (послуг) тощо [3]. Чинним законодавством передбачена можливість використання цифрового аналогу РРО - програмного

реєстратора розрахункових операцій (ПРРО). Найбільш поширеними в Україні програмними РРО є наступні: Чекбокс, Е-чек, Кашалот, ПРРО від Державної податкової служби та ПРРО від Приватбанку. Суб'єкт господарювання, виходячи з власних потреб та можливостей, обирає вид РРО. При тому обов'язковою умовою є внесення його до Державного реєстру реєстраторів розрахункових операцій. Використання РРО (ПРРО) є обов'язковим для фізичних осіб-підприємців II, III та IV груп, незалежно від виду діяльності та обсягу доходу та фізичних осіб-підприємців на загальній системі оподаткування. Виняток становлять:

- 1) ФОП I групи;
- 2) ФОП, які приймають оплату виключно банківськими переказами на реквізити ІВАН, E-banking;
- 3) ФОП II-IV груп, які здійснюють торгівлю на селі за таких умов:
  - річний обсяг доходу на один структурний підрозділ за рік не перевищує 1,09 млн грн;
  - торгівля здійснюється не в одному торговельному об'єкті з підакцизними товарами;
  - суб'єкт господарювання не здійснює дистанційну торгівлю товарами;
  - орган місцевого самоврядування не прийняв рішення про обов'язкове застосування РРО [3, 8].

Важливо відмітити, що введення обов'язкового застосування реєстраторів розрахункових операцій – досить тривалий процес, який можна поділити на 3 етапи. Перший етап (1993–2009 рр.) охопив підприємців на загальній системі оподаткування та тих, що здійснювали торгівлю підакцизними товарами. Другий етап (2010–2021 рр.) відзначився прийняттям Податкового кодексу України, який став регулювати питання в частині застосування РРО фізичними особами-підприємцями на спрощеній системі оподаткування. Визначальною характеристикою зазначеного періоду було впровадження з 1 серпня 2020 року програмних РРО [6]. Наразі триває третій етап (починаючи з 1 січня 2022 року), на який вплинули такі фактори, як пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення країни-агресора. Задля підтримки ділової активності та зменшення тиску на бізнес органи державної влади на деякий час відклали питання фіскалізації доходів суб'єктів господарювання та скасували штрафи за невикористання РРО/ПРРО. Тобто фактично бізнес був зобов'язаний використовувати у своїй діяльності касові апарати для обліку операцій так само, як він це робив і до запровадження військового стану, але не ніс відповідальності у разі відсутності РРО. Станом на сьогодні діє Закон № 3219, відповідно до якого з 01.10.2023 РРО-штрафи повертаються майже повноцінно (табл. 1). Не штрафуватимуть тих суб'єктів господарювання, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях, на територіях активних бойових дій та на територіях можливих бойових дій [1]. Держава пішла на такий рішучий крок через гостру необхідність виведення економіки з «тіні» та наповнення дохідної частини державного бюджету. За попередніми розрахунками Мінекономіки рівень тіньової економіки у 2021 році становив 32% від обсягу офіційного ВВП, що на 2 в.п. більше за показник 2020 року [5]. На період воєнного стану рівень тінізації, на жаль, зріс ще більше, що негативно вплине на повоєнне відновлення та розвиток України, а також її інтеграцію у європейський простір.

Таблиця 1

Основні штрафні санкції у сфері касових операцій

Сума штрафу	Вид порушення
100% вартості товарів/послуг	реалізація цих товарів/послуг без використання РРО або за невідачу фіскального чека
150% вартості товарів/послуг	повторне порушення
25% вартості товарів/послуг	для ФОП II, III групи, які не є платниками ПДВ та не продають підакцизні товари, технічно складні побутові товари, медичні засоби чи ювелірні вироби у разі продажу цих товарів/послуг без використання РРО або з використанням на неповну суму

*VIII Всеукраїнська науково-практична конференція
«Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин:
виклики глобалізації та регіональні аспекти»*

50% вартості товарів/послуг	для ФОП II, III групи, які не є платниками ПДВ та не продають підакцизні товари, технічно складні побутові товари, медичні засоби чи ювелірні вироби у разі повторного порушення
510 грн	неподання звітності, пов'язаної із застосуванням РРО, та за відсутність контрольної стрічки на РРО
5100 грн	використання РРО, у конструкцію якого було внесено зміни, які не передбачені документацією виробника касового апарату / розробника програмного забезпечення.

*складено автором на основі джерел [1, 8]

За свідченнями голови Комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики Данила Гетманцева наприкінці вересня – на початку жовтня суттєво збільшилася кількість встановлених підприємцями касових апаратів. Серед тих, хто встановив касові апарати, переважна кількість – ФОП (понад 60 000). Кількість чеків на день зросла з 20,7 млн до 24 млн. Загалом кількість проведених операцій через РРО цього року збільшилася на 54% та склала 2,3 трлн грн [7]. На наш погляд, дані свідчать не так про підвищення рівня податкової культури бізнесу, як про неготовність сплачувати поновлені штрафи.

Більшість країн Європи вже давно звернули увагу на необхідність застосування касових апаратів у бізнесі та обов'язок надавати споживачам фіскальні чеки. Використання РРО є поширеним, зокрема, в Швеції та Польщі. Цікавим є факт, що податкові органи Швеції в ініціативі впровадження РРО отримали підтримку бізнесу, незважаючи на додаткові видатки, з якими він стикнувся. Це пов'язано із тим, що застосування касових апаратів сприяє досягненню однакових правил гри для різних платників податків. Щодо Польщі, то ще з 2010 році для збільшення бюджетних доходів Міністерство фінансів зменшило кількість підприємців, на яких не було поширено вимогу щодо обов'язкової електронної реєстрації операцій, і, відповідно, збільшило загальне використання касових апаратів. В цілому, міжнародний досвід свідчить, що використання РРО дозволяє: знизити тіньову економіку і відповідно збільшити справедливий розподіл податкового навантаження; збільшити ефективність контролю за виконанням податкового законодавства та уніфікувати процедури моніторингу готівкових операцій; збільшити бюджетні доходи; знизити ухилення від сплати податків та зловживання із сплати ПДВ, податку на прибуток, ПДФО, а також податків самозайнятими особами; захистити споживачів та отримувати кращу інформацію щодо операцій платників податків (передусім, ПДВ) [4].

Насамкінець хочемо додати, що в Україні досі існує проблема несприйняття РРО/ПРРО суб'єктами господарювання. У першу чергу це пов'язано з тим, що бізнес не бажає розкривати свої реальні обороти з метою ухилення від сплати податків. Також проблема полягає у відсутності необхідних знань щодо того, як правильно користуватися РРО, особливо програмними. На наш погляд, державі варто звернути увагу на цю проблему, вирішення якої вбачаємо у проведенні навчальних курсів.

Підсумовуючи все вище зазначене, можна дійти висновку, що повернення штрафів за невикористання реєстраторів розрахункових операцій – це необхідний крок держави, який має стимулювати суб'єкти малого бізнесу здійснювати свою діяльність легально з повною фіскалізацією доходів. У свою чергу це допоможе детінізувати економіку нашої країни та сприяти її європейській інтеграції. Однак, на сучасному етапі в українського бізнесу ще не повністю сформувався позитивне уявлення про необхідність РРО/ПРРО. Ця проблема вимагає зусиль з боку держави, яка повинна не тільки застосовувати штрафні санкції для порушників, а й проводити навчальні та пояснювальні роботи з бізнесом.

Список використаних джерел:

1. З 1 жовтня повертаються штрафи за відсутність РРО: ДПС знову карає підприємців, які продають товари повз касу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

- <https://mind.ua/publications/20261189-z-1-zhovtnya-povertayutsya-shtrafi-za-vidsutnist-rror-dps-znovu-karae-pidpriemciv-yaki-prodayut-tovari>
2. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану" ід 30.06.2023 № 3219-IX [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-IX#Text>
  3. Закон України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" 06.07.1995р. № 265/95 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>
  4. Застосування реєстраторів розрахункових операцій: міжнародний досвід - уроки для України [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00N5CQ
  5. Офіційний сайт Міністерства економіки України. Загальні тенденції тіньової економіки у 2021 році [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
  6. Побережець О. В. Ш. К. Механізм використання РРО та ПРРО в умовах підвищення рівня податкового адміністрування [Електронний ресурс] / Шмагіна В. В. Конопля О. І. Побережець О. В. // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1\(50\).270399](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1(50).270399)
  7. Податкові перевірки бізнесу щодо РРО посиляться [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://forbes.ua/money/fopi-restorani-ta-rinok-stolichniy-podatkoviy-perevirki-znovu-golovna-problema-biznesu-do-kogo-mozhut-priyti-u-nayblizhchi-misyatsi-24102023-16852>
  8. Хто зобов'язаний використовувати РРО у 2023 році [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://legalaid.ua/ua/hto-zobov'yazanyj-vykorystovuvaty-rror>

*Валерія Златьсва, студентка 2 курсу магістратури
Бердянський державний педагогічний університет м. Бердянськ
Науковий керівник: Костенко Г. П., к.е.н., доцент*

АНАЛІЗ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

Аналіз витрат є важливим інструментом управління, він дає змогу цілеспрямовано здійснити формування витрат за їх видами, місцем виникнення та носіями.

Результати аналізу місцевих бюджетів є корисними для знаходження внутрішніх резервів їх зменшення, усунення нераціонального використання ресурсів та непродуктивних витрат, а також для оцінки витрат на одного мешканця відповідної території, визначення відхилень фактичних витрат від планових та виявлення причин і винуватців таких відхилень. Завдяки результатам аналізу місцевих бюджетів з'являється можливість своєчасно реагувати на відхилення від прогнозованих параметрів, контролювати використання ресурсів та розробляти заходи для недопущення нераціонального використання коштів та непродуктивних витрат [1].

З урахуванням змін видатки бюджету Одеської міської обласної громади на 2022 рік становлять 11 245,9 млрд гривень, виконання видатків бюджету на 2022 рік – 9 493,3 млрд гривень, що становить 84,3% до планової дати річного бюджету. Порівняно з 2021 роком видатки виконавчої влади зменшилися на 2550,3 млрд грн, або на 21,2%. Зменшення видатків

у 2022 році порівняно з 2021 роком в основному зумовлено оптимізацією видатків та обмеженням видатків, які пов'язані з послідовністю витрачання коштів в умовах воєнного стану. У 2022 році видаткова частина бюджету зберігає соціальну спрямованість: 57,9% видатків інвестовано у галузі «соціальне забезпечення та соціальне забезпечення», «освіта», «охорона здоров'я», «культура і мистецтво», «спорт» та спорт », «Соціально-культурне будівництво об'єктів цільового призначення». Захищені видатки загального фонду бюджету громад Одеської міської області у 2022 році склали 5 570,8 млрд грн. У структурі видатків загального фонду 2022 року видатки на охорону становлять 65,8%, з них: нарахована оплата праці – 4,3448 млрд гривень, або 51,3%, витрати на комунальні послуги та транспортування енергоносіїв (включаючи витрати на енергосервіс) – 3,251 млрд гривень, або 3,8% соціальне забезпечення – 320,7 млн. грн., або 3,8 %, харчування – 119,3 млн. грн., або 1,4 %, тощо.

Таблиця 1

Порівняння окремих показників виконання видаткової частини бюджету одеської міської територіальної громади за 2022 та 2021 рік (тис.грн.)

Показник	Виконано за 2021 р.	Виконано за 2022 р.	Відхилення
Видатки – разом, з них:	12 043 302,0	9 493 302,8	-2 550 329,2
-капітальні видатки бюджету розвитку	2 959 829,1	547 027,1	-2 412 799,0
- реверсна дотація	371 428,1	53 920,3	-317 507,8

Проаналізуємо найбільш значні видатки, що реалізуються з бюджету Одеської області, а саме органів місцевого самоврядування, соціально-культурної сфери та економічної діяльності.

У 2022 році видатки на органи місцевого самоврядування зменшилися на 1,11% або на 1 064 815,13 грн. порівняно з 2021 роком. Видатки на соціально-культурну сферу у 2020 році порівняно з 2021 роком зросли на 6,74% або на 136 194 921,10 грн., а порівняно з 2022 роком зменшилися на 12,18% або на 246 370 860,94 грн. У 2022 році видатки на соціально-культурну сферу зросли до 2 268 377 060,50 грн., що на 20,29% або на 38 256 582,04 грн. більше, ніж у 2021 році. У 2020 році видатки на економічну діяльність порівняно з 2021 роком зросли на 90,78% або на 14 616 814,79 грн., а порівняно з 2022 роком були більше на 82,46% або на 13 277 815,82 грн. У 2021 році видатки на економічну діяльність склали 1 484 519,93 грн., що на 90,20% або на 1 338 998,97 грн. менше, ніж було видано у 2022 році [1].

У 2022 році видатки на органи місцевого самоврядування склали 90,49% або 94 668 921,94 грн., тобто недовиконання становило 9,51% або 9 946 178,06 грн. Зокрема, по загальному фонду виконано 90,19% або 92 848 734,9 грн., що передбачає недовиконання на 9,81% або 10 096 465 грн. Стосовно спеціального фонду, він був реалізований на 109% або на 1 820 187,08 грн., що свідчить про перевиконання на 9% або 150 287,8 грн. [1].

Видатки на соціально-культурну сферу у 2022 році загалом було виконано на 86,02% або на 2 268 377 060 грн., тобто недовиконання становило 13,98% або 368 549 158 грн. Зокрема, по загальному фонду було виконано 87,34% або 1 873 829 344 грн., що передбачає недовиконання на 12,66% або 271 554 430,7 грн. Стосовно спеціального фонду, план виконання склав 80,27% або 39 457 716 грн., що свідчить про недовиконання на 19,73% або 96 994 727 грн. [1].

Витрати на економічну діяльність у 2022 році склали загалом 3 696 118,1 грн., що менше ніж планувалося на 77,48% або 9 712 281 грн., так як виконано тільки 22,52%. Із зазначеного можна зробити висновок, що планові показники видатків за цим напрямком не було виконано протягом трьох років. Слід зазначити, що виконання видатків загального фонду було таким: у 2020 році – 49,02%, у 2021 році - 7,59%, у 2022 році – 22%; за рахунок спеціального фонду

видатки було виконано у 2021 році – 97,53%. За три роки найбільше було виконано запланованих видатків на соціально-культурну сферу у 2020 році - 49,02%, а найменше у 2021 році - 8,35%.

Отже, найбільш значні суми у видатках бюджету Одеської області припадають на соціально-культурну сферу, що відповідає загальній тенденції видатків місцевих бюджетів - вони мають соціальну спрямованість. Але, незважаючи на те, що суми видатків щороку зростають, їх фактичне виконання не досягає 100 відсотків. Це стосується, на жаль, майже всіх напрямків видатків бюджету за функціональною класифікацією. Наведений аналіз виконання видаткової частини бюджету Одеської області свідчить, що незважаючи на заходи, що вживалися Урядом, Міністерством фінансів та Державним казначейством, рівень платіжної дисципліни в бюджетній сфері, на жаль, не виконується повністю.

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання бюджету Одеської області за 2022 рік. URL: <https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/byudjet-2022/> (дата звернення: 20.10.2023).

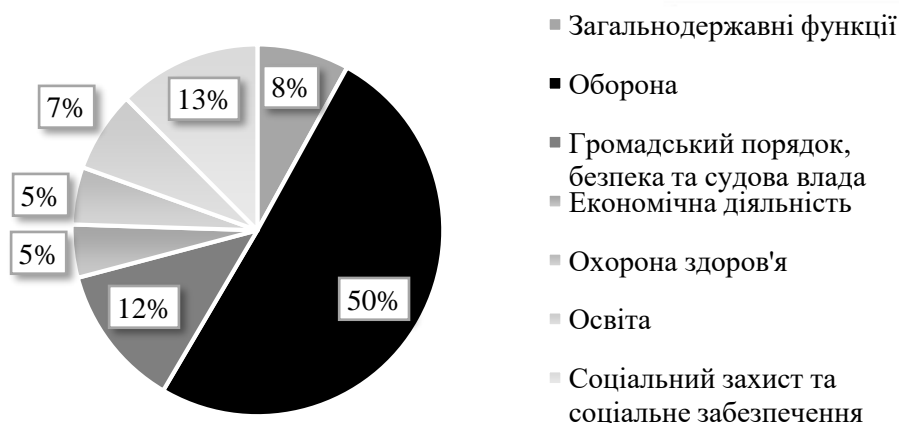
*Олександр Ківишук, докторант
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава*

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна, розв'язана росією проти України, зумовила перегляд пріоритетних напрямів бюджетного фінансування в умовах кратного зростання дефіциту державного бюджету. Фінансова підтримка підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, в умовах війни відіграє особливе значення, адже від безперервної діяльності саме цих суб'єктів господарювання, які є базисом національної економіки, значною мірою залежить економічна, фінансова, бюджетна безпека держави та обороноздатність країни.

Негативні тенденції фінансування стратегічних підприємств протягом тривалого часу та відсутність стратегічного бачення їх розвитку на засадах інноваційної моделі стали передумовами формування низького рівня фінансово-економічної безпеки цих суб'єктів господарювання, їх вразливості та/або нездатності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам в умовах глобальних викликів [1]. Тому актуалізується проблематика зміни парадигми державного управління стратегічно важливими для національної економіки та безпеки об'єктами державної власності.

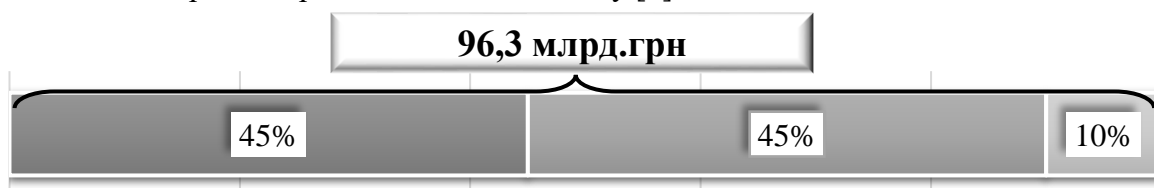
Державна підтримка стратегічних галузей, зокрема, через бюджетні інструменти є однією із ключових детермінант фінансової стабільності країни [2]. Так, для забезпечення обороноздатності країни у довгостроковому періоді видатки на оборону, частка яких суттєво зросла в структурі видатків зведеного бюджету України у 2022-2023 рр. (рис. 1), має спрямовуватися у розвиток українського оборонно-промислового комплексу, стимулювати виробництво стратегічно важливими підприємствами цієї галузі продукції оборонного призначення, сприяти впровадженню ними нових технологій.

Рис. 1. Структура видатків зведеного бюджету України за січень-вересень 2023 року
 (побудовано за даними Міністерства фінансів України [3])

Якісно новий підхід до бюджетного фінансування стратегічно важливих підприємств має стати економічним імпульсом для розвитку пріоритетних галузей, перспективних технологій, у тому числі критично важливих для національної економіки. Лише за таких умов негативний вплив зростання дефіциту державного бюджету може бути нівельований позитивними соціально-економічними ефектами від прискореного інноваційного розвитку національної економіки [4].

Позитивним кроком у зазначеному напрямі є прийняття змін до Бюджетного кодексу України у листопаді 2023 року щодо перенаправлення ПДФО з військових на розвиток вітчизняного оборонно-промислового комплексу [5].

- Адміністрації Держспецзв'язку для виробництва та закупівлі спецтехніки і обладнання (безпілотники, морські дрони)
- Мінстратегпрому для виконання програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу, впровадження нових технологій та для виготовлення продукції оборонного призначення
- Розпорядникам сектору безпеки і оборони для автоматичного розподілу між військовими частинами пропорційно відповідно до сплаченого ПДФО

Рис. 2. Додаткове бюджетне фінансування стратегічно важливих підприємств оборонно-промислового комплексу у 2024 році від ПДФО з військових
 (побудовано за даними Міністерства фінансів України [3])

Отже, перегляд обсягів бюджетного фінансування у напрямі збільшення їх частки, що припадає на стратегічні галузі, та формування стратегії ефективного використання виробничих і фінансових ресурсів підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, створює нові можливості для зміцнення безпеки національної економіки під час війни й прискореного економічного відновлення у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. Вісник Хмельницького національного

- університету. Серія: «Економічні науки». 2022. № 6. Том 1. С. 249-258. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-61-38.pdf>
2. Маслій О.А., Глушко А.Д. Державне фінансове регулювання як інструмент мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. Вип. 2 (02). С. 125–130. <https://doi.org/10.32782/dees.2-21>
  3. Open budget. Міністерство фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?view=bi>
  4. Onyshchenko S., Yehorycheva S., Furmanchuk O., Maslii O. Ukraine Construction Complex Innovation-Oriented Development Management. Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations. 2019. P. 687-700.
  5. Про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України: Закон України № 3428-IX від 08.11.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text>
  6. Пугач О.А. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. Економіка і регіон. 2015. № 3(52). С. 103–109.

*Олександр Ключок, студент 3 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чакій О.І., к.е.н., доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СФЕРИ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Активний розвиток фінансових технологій протягом останніх 10 років призвів до виникнення кардинально нової сфери віртуальних активів, які з кожним днем набувають все більшого поширення серед населення переважної більшості країн світу, зокрема України, яка за даними 2022 року увійшла до трійки лідерів з використання криптовалют у всьому світі [1]. Саме тому уряд України наразі активно працює над розробкою та впровадженням законодавства, яке б визначало правовий статус віртуальних активів в Україні і допомагало врегулювати правовідносини, які виникають у зв'язку з обігом даного класу активів. Проте без внесення відповідних змін до Податкового кодексу України набуття чинності іншими нормативно-правовими актами, які б регулювали дану сферу, неможливе. Тому, підсумовуючи вище сказане, доцільно було б дослідити, на якому етапі перебуває розробка законодавства, яке б вносило зміни до Податкового кодексу України стосовно оподаткування операцій з віртуальними активами, на даний момент, а також визначити, якими є особливості оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні відповідно до цього законодавства і які проблеми можуть його супроводжувати.

Станом на 17 листопада 2023 року в Верховній раді України зареєстровано два законопроекти про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні: №10225 від 07.11.2023 і №10225-1 від 17.11.2023 [7; 8]. При цьому варто зазначити, що законопроект №10225 був запропонований представниками Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі - НКЦПФР), а законопроект №10225-1 – представниками Міністерства цифрової трансформації України (далі - Мінцифри) на противагу першому, оскільки існують певні розбіжності у поглядах НКЦПФР і Мінцифри на дане питання [6]. Так, відповідно до законопроекту №10225 для фізичних осіб доходи від операцій з віртуальними активами будуть оподатковуватись за ставкою 18% податку на доходи фізичних осіб, а також додатково буде

стягуватись військовий збір у розмірі 1,5%; для юридичних осіб ставка податку становитиме 18%. При цьому, криптовалюта не буде об'єктом оподаткування податку на додану вартість [2]. Одразу зазначимо, що, на нашу думку, такі ставки податку є зависокими і негативно вплинуть на розвиток сфери віртуальних активів в Україні з точки зору декількох аспектів.

По-перше, можна припустити, що за ставки податку в розмірі 18% доходи державного бюджету будуть меншими, ніж за нижчої відсоткової ставки, оскільки більшості користувачів віртуальними активами вигідніше буде «тінізувати» свої доходи і ухилятися від сплати податків, що, враховуючи такі особливості сфери віртуальних активів, як анонімність і децентралізація, є доволі легким і цілком можливим. Наведену думку можна проілюструвати за допомогою кривої Лаффера (рис. 1), де у нашому випадку t_1 – ставка відсотка у розмірі 18%, якій відповідають доходи державного бюджету у розмірі T_1 , які, в свою чергу, є меншими від максимально можливого обсягу доходів T_{max} , які можливо забезпечити лише при ставці оподаткування t_{max} , яка має бути нижчою за t_1 .

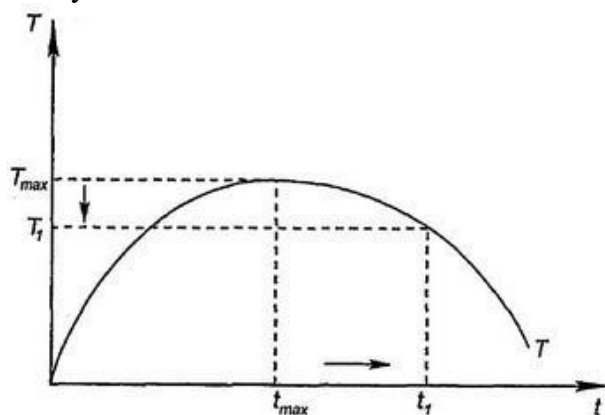

Рис. 1. Крива Лаффера [3]

По-друге, оскільки сфера віртуальних активів є новою і багато країн ще не прийняли законодавство, яке б регулювало дану сферу, Україна має всі шанси стати одним із світових криптохабів-лідерів якраз таки за рахунок впровадження на своїй території лояльних регуляторних умов, зокрема у сфері оподаткування, які б не тільки стимулювали розвиток сфери віртуальних активів всередині країни, а були б ще й достатньо привабливими для іноземних підприємців, що спонукало б останніх до вибору України як основної країни для реєстрації та ведення своєї діяльності. При такому сценарії це б ще більше сприяло розвитку віртуальних активів в Україні, значно посилити позиції нашої держави на світовому ринку, а також допомогло збільшити дохідну частину державного бюджету. Проте введення ставки оподаткування на рівні 18% виступить відштовхуючим фактором для іноземних підприємців, які могли б потенційно розглядати юрисдикцію України для ведення своєї діяльності.

Виходячи з наведених факторів, законопроект №10225-1, запропонований Мінцифрою, є набагато привабливішим і для фізичних осіб, які просто здійснюють операції з віртуальними активами, і для юридичних осіб, які планують надавати послуги та розвивати проекти у даній сфері. Згідно з даним законопроектом, пропонується встановити ставку податку для фізичних осіб на рівні 5% податку на доходи фізичних осіб впродовж перших 3 років з дати набуття чинності даного закону, на рівні 9% - впродовж наступних 5 років та на рівні 18% - після 8 років з дати набуття чинності даним законом; провайдери, які надаватимуть послуги, пов'язані з віртуальними активами, оподатковуватимуться за ставкою 18% податку на прибуток, але за умови використання податкового режиму «Дія.City» для них можливий вибір ставки у розмірі 9% на виведений капітал. Крім цього, операції, пов'язані з віртуальними активами, окрім службових токенів, якими будуть токенизовані товари та послуги, для юридичних осіб та операції провайдерів пов'язаних з віртуальними активами послуг, окрім консультаційних

послуг, звільняються від сплати податку на додану вартість [4]. Також законопроект №10225-1 передбачає створення інноваційної зони, в якій впродовж трьох років можна працювати без попередньої авторизації, впровадження класифікації цифрових активів та послуг, яка узгоджена з європейськими стандартами регулювання криптоактивів «Markets in Crypto Assets» (MiCA), та адаптацію рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) щодо фінансового моніторингу ринку криптовалют [5].

Таким чином, ситуація щодо оподаткування сфери віртуальних активів в Україні наразі є невизначеною, оскільки відбувається певна конфронтація між представниками НКЦПФР і Мінцифри, кожний з яких запропонував свій варіант змін до податкового законодавства, який, незважаючи на певні спільні риси, досить суттєво відрізняється один від одного. На нашу думку, прийняття варіанту, запропонованого Мінцифрою, є більш сприятливим для розвитку сфери віртуальних активів в Україні і матиме більше позитивних наслідків у випадку його впровадження, ніж варіант, запропонований НКЦПФР.

Список використаних джерел:

1. Chainalysis Team. The 2022 Global Crypto Adoption Index [Електронний ресурс] / Chainalysis Team // Chainalysis. – 2022. – URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2022-global-crypto-adoption-index/>.
2. Вінокуров Я. У Раді зареєстрували законопроект, необхідний для легалізації криптовалют [Електронний ресурс] / Ярослав Вінокуров // Економічна правда. – 2023. – URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/8/706386/>.
3. Кравченко В. Крива Лаффера [Електронний ресурс] / Віталій Кравченко // LivingFo. – 2022. – URL: <https://livingfo.com/kryva-laffera/>.
4. Макаров А. До Верховної Ради внесли альтернативний законопроект про оподаткування криптовалют [Електронний ресурс] / Андрій Макаров // Incrypted. – 2023. – URL: <https://incrypted.com/ua/do-verhovnoyi-radi-vnesli-alternativnij-zakonoprojekt-shodo-opodatkuvannya-kriptoalyut/>.
5. Мінцифри внесло свій законопроект про обіг віртуальних активів: які податки пропонують [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2023. – URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/17/706725/>.
6. Павловський І. Податки, MiCA і стейблкоїни: у НКЦПФР розповіли про регулювання криптовалют в Україні [Електронний ресурс] / Іван Павловський // Incrypted. – 2023. – URL: <https://incrypted.com/ua/podatky-mica-i-steyblkojiny/>.
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні №10225 від 07.11.2023 [Електронний ресурс] – URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123>.
8. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні №10225-1 від 17.11.2023 [Електронний ресурс] – URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232>.

Вікторія Кулик, д.е.н., професор

Тетяна Соколенко, студентка 4 курсу

НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ ЩОДО ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Елементи облікової політики бюджетної установи відображуються у розпорядчому документі про облікову політику. Зміст розпорядчого документу про облікову політику складається із урахуванням особливостей діяльності бюджетної установи та технології оброблення облікових даних [3].

Відповідно до п. 13 Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 січня 2011 р. № 59, головний бухгалтер подає керівникові бюджетної установи пропозиції щодо: визначення облікової політики, зміни обраної облікової політики з урахуванням особливостей діяльності бюджетної установи і технології оброблення облікових даних, у тому числі системи та форм внутрішньогосподарського (управлінського) обліку та правил документообігу, додаткової системи рахунків і реєстрів аналітичного обліку, звітності та контролю за господарськими операціями.

Бюджетна установа повинна погоджувати зміст розпорядчого документу про облікову політику із головним розпорядником бюджетних коштів або установою вищого рівня. Для цього необхідно, щоб у бюджетної установи та головного розпорядника були єдині підходи до облікової політики. Бюджетні установи, які мають подвійну підпорядкованість, погоджують свою облікову політику з установою вищого рівня, яка затверджує кошторис. Таким чином, самостійно затверджувати облікову політику на підставі наказу керівника може тільки установа – головний розпорядник бюджетних коштів. Наказ про внесення змін до облікової політики погоджується в такому ж порядку [1, 4].

Нормативно-правовими актами, які регулюють зміст розпорядчого документу про облікову політику бюджетної установи є: НП(с)БОДС 101 «Подання фінансової звітності»; НП(с)БОДС 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок»; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору. Бюджетна установа має послідовно застосовувати облікову політику, щоб фінансова звітність бюджетних установ відповідала вимогам НП(с)БОДС (НП(с)БОДС 101 «Подання фінансової звітності»).

У розпорядчому документі про облікову політику визначаються методи оцінки, обліку, процедури, які має застосовувати бюджетна установа та щодо яких нормативними документами, які регулюють облік бюджетних установ, передбачено більше, ніж один варіант. До елементів облікової політики бюджетної установи щодо основних засобів повинні включатися строки корисного використання груп основних засобів та нематеріальних активів. НП(с)БОДС не встановлюють строків корисного використання, але установі без них не обійтися – вони необхідні для розрахунку амортизації для основних засобів, біологічних та нематеріальних активів, а також інвестиційної нерухомості. Розпорядчий документ про облікову політику бюджетної установи повинен містити кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення господарських операцій, не передбачених типовою кореспонденцією [2, 4].

Бюджетні установи складають баланс щокварталу, тому амортизацію основних засобів потрібно нараховувати чотири рази на рік. Однак, НП(с)БОДС 121 надає право керівникам установ прийняти рішення нараховувати амортизацію тільки на річну дату балансу. Таке рішення закріплюється у розпорядчому документі про облікову політику.

Список використаних джерел:

1. Кулик В. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2014. 380 с.
2. Кулик В. Організація обліку основних засобів: методичний аспект. Університетські наукові записки. 2013. № 2 (46). С. 404–408.
3. Сепура Т. Фінансова звітність бюджетних установ - експертні підказки. 2023. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/1097-fnansova-zvtnst-byudjetnih-ustanov---ekspertn-pdkazki>
4. Чередник Н. Амортизація основних засобів. 2023. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/152-amortizatsya-osnovnih-zasobv>

*Петро Лазар, директор
Департамент фінансів Закарпатської ОВА, м. Ужгород
Юлія Траньович, молодший науковий співробітник
ЗРЦ СЕ і ГД НАНУ, м. Ужгород*

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА БЮДЖЕТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У 2023 році позитивна динаміка надходжень до місцевих бюджетів зберігається, що дає можливість продовжувати виділяти кошти на підтримку військових та внутрішньо переміщених осіб.

За 2023 рік до загального фонду місцевих бюджетів області очікується податків, зборів та інших доходів у сумі 11 757,2 млн грн, що становитиме 114,8 % затвердженого плану з врахуванням змін, понад план надійде 1 512,9 млн грн. Очікується, що у порівнянні з 2022 роком надходження 2023 року зростуть на 2 688,4 млн грн або 29,6 %.

За результатами за січень-вересень 2023 року 61 територіальна громада має позитивний темп росту доходів відносно відповідного періоду попереднього року. Найбільше зростання надходжень досягнуто у Великолучківській (в 4,8 рази більше), Кольчинській (в 4,5 рази більше), Оноківській (в 2,7 разів більше) та Верхньокоропецькій (в 2,5 рази) територіальних громадах. В абсолютному значенні найбільше зросли надходження до бюджету Мукачівської територіальної громади – на 740,7 млн грн або на 60% більше відповідного періоду минулого року. Основними причинами такого значного збільшення доходів у згаданих громадах в основному є зростання надходжень податку на доходи фізичних осіб, а також зростання надходжень плати за надання адміністративних послуг [1].

Зараз активно триває процес бюджетного планування на 2024 рік. Найбільш дискусійним питанням у цьому процесі став законопроект №10037, яким Уряд і Комітет ВРУ з питань бюджету запропонували вилучити з місцевих бюджетів «військовий» ПДФО з 1 жовтня 2023 року. Асоціація міст України, представляючи інтереси органів місцевого самоврядування, пропонувала зберегти «військовий» ПДФО в місцевих бюджетах з обов'язковим встановленням вимоги про перерахунок 70% від нього на сили безпеки та оборони. Тим не менш, 8 листопада ВРУ прийняла цей Закон [2], і близько 450 млн грн надходжень ПДФО з військових, які були заплановані до місцевих бюджетів Закарпатської області з 1 жовтня, вже зараховуватимуться до державного бюджету та розподілятимуться між Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України на здійснення заходів із закупівлі спеціальної техніки та обладнання – 50%, та Міністерством оборони України для закупівлі артилерійських систем – 50% [4].

Окрім цього, Закон № 3428-IX закріпив зарахування до бюджетів усіх територіальних громад (крім Києва) 64% «цивільного» ПДФО, невилучення у 2024 році реверсної дотації, право всім територіальним громадам, в тому числі сільським та селищним, здійснювати внутрішні та зовнішні запозичення, а також встановив певні обмеження у спрямуванні вільних залишків місцевих бюджетів.

Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів на 2024 рік [3] здійснено на основі очікуваних надходжень ПДФО у 2023 році без врахування податку з військових. Це вплинуло на зниження середнього показника ПДФО на 1 жителя, і в результаті для Закарпатської області обсяг базової дотації зменшився порівняно з 2023 роком для бюджетів територіальних громад на 31 % або на 590 млн грн.

Такі зміни матимуть суттєвий вплив на планування місцевих бюджетів на 2024 рік, що мають бути затверджені до 25 грудня 2023 року.

Список використаних джерел:

1. Надходження до місцевих бюджетів Закарпаття за 9 місяців 2023 року зросли на 34,5%. Карпатський об'єктив. URL: <https://ekonomika.ko.net.ua/?p=28268>.
2. Про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України: Проект Закону України реєстр. № 10037 від 12.09.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42765>.
3. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-IX#Text>.
4. У місцевих бюджетів Закарпаття забирають «військовий» ПДФО. ПравдаЄ. URL: <https://pravdaye.com.ua/u-misczevyh-byudzhetiv-zakarpattya-zabyrayut-vijskovyj-pdf/>.

*Андрій Моленда, аспірант 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Колісник Г. М., д.е.н., професор*

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Трансфертне ціноутворення є відносно новим поняттям в податковій сфері України в порівнянні з іншими країнами, де таке поняття почали застосовувати починаючи із середини 50-х років 20 століття. Однак через зростання зацікавленості міжнародного бізнесу Україною та масштабною глобалізацією економіки дана тема є досить актуальною на сьогодні.

Свідченням цього є дані Державної податкової служби України щодо кількості звітів про здійснені контрольовані операції, подані платниками податків за період 2013 – 2022 роки. Так, за вказаний період було подано понад 24 тисячі звітів із задекларованими операціями на загальну суму понад 23 трлн. грн. [1].

Кількість поданих до Державної податкової служби України звітів про контрольовані операції за період 2020 – 2022 роки в середньому становить 2,3 тисячі. Однак за результатами 2022 року все ж подано менше звітів ніж за 2021 рік, а саме 2292 звіти за 2022 рік проти 2318 звітів за 2021 рік [2].

Якщо зменшення кількості поданих звітів за 2022 звітний рік у порівнянні з 2021 роком є несуттєвим, то ведення військових дій на території України має значний вплив на обсяг господарських операцій, про що свідчить зменшення обсягу сум контрольованих операцій, задекларованих платниками податків, з 3,6 трлн. грн. за 2021 рік до 2,2 трлн. грн. за 2022 рік. Така сума контрольованих операцій є навіть меншою за показники 2018, 2019 та 2020 років.

Як показують дані звітів про контрольовані операції відбулось значне скорочення обсягів контрольованих операцій з товарними позиціями – на понад 30%, а саме, з 1,69 трлн. грн. до 1,14 трлн. грн.

Слід також зазначити, що завдяки набранню чинності з 01.01.2023 р. Порядків встановлення відповідності умов контрольованої операції щодо сировинних товарів принципу «витягнутої руки», затверджених наказом Міністерства фінансів України від 18.01.2022 р. №19, для операцій з товарами на 5 відсотків збільшилась частка застосування платниками податків методу порівняльної неконтрольованої ціни в цілях трансфертного ціноутворення.

Щодо структури контрольованих операцій за 2022 рік, то значну питому вагу в загальному обсязі контрольованих операцій займають операції з товарами – 52% (у тому числі з сировинними – 19%) та банківські послуги – 29% [3]. Порівнюючи із структурою контрольованих операцій за 2021 рік можна говорити про зростання питомої ваги операцій з товарами на 6% та зменшення банківських послуг на 11%. Зменшення питомої ваги банківських послуг здебільшого пояснюється певними обмеженнями введеними

Національним банком України в першій половині 2022 року на експортно-імпортні розрахунки.

Контрольовані операції у 2022 році, як і в 2021 році, проводились в основному з нерезидентами чиє місце реєстрації знаходиться в Швейцарській Конфедерації (22%), Республіці Австрія (16%), Французькій Республіці (7%), Королівстві Нідерланди (6%), Федеративній Республіці Німеччина та Сполучених Штатах Америки (по 5%) [3].

Враховуючи ситуацію, що склалася в Україні у зв'язку із введенням воєнного стану, законодавчо було введено певні зміни в Податковий кодекс України, які стосуються і трансфертного ціноутворення, зокрема щодо подання звітності, відповідальності за невиконання податкових обов'язків та проведення контрольно-перевірочних заходів.

Так, було проведено диференціацію платників податків на тих, що мають змогу, відновили її чи не мають змоги виконувати податкові обов'язки. Якщо такі суб'єкти господарювання не мають змоги виконувати податкові обов'язки, а сюди входить і подання звітності про контрольовані операції та документації з трансфертного ціноутворення, то вони звільняються від відповідальності щодо невиконання своїх податкових обов'язків у випадку доведення відсутності у них такої можливості, проте вони зобов'язані виконати такий обов'язок протягом 6 місяців після припинення або скасування воєнного стану.

Крім того, до 01.08.2023 р. діяв мораторій на проведення певних документальних перевірок, зокрема і перевірок, що стосуються трансфертного ціноутворення.

Також на законодавчому рівні було закріплено певне пом'якшення відповідальності у разі самостійного встановлення суб'єктом господарювання невідповідності умов контрольованої операції принципу «витагнутої руки» та проведення відповідних коригувань. Такі коригування проводяться без застосування штрафних санкцій та пені.

Одночасно для платників податків залишається і діючою норма щодо відсутності штрафних санкцій за подання не пізніше 1 жовтня року наступного за звітним уточнюючого розрахунку до податкової декларації з податку на прибуток підприємств з метою здійснення самостійного коригування ціни контрольованої операції і сум податкових зобов'язань. Завдяки цьому було проведено коригування цін контрольованих операцій за 2022 рік на суму 3,6 млрд. грн., що становить понад 60 відсотків від загальної суми коригувань, проведених в 2023 році (5,8 млрд. грн.) [3].

Таким чином, дії держави щодо регулювання трансфертного ціноутворення в період воєнного стану в цілому можна характеризувати як позитивні та такі, що направлені на підтримання балансу інтересів бізнесу та бюджету.

Список використаних джерел:

1. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за трансфертним ціноутворенням (жовтень 2023 року) // ДПС України. – 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkovannya/transfertne-tsinoutvorennya/prezentatsiyini-materiali/718830.html>
2. Результати роботи ДПС у напрямі трансфертного ціноутворення (жовтень 2022 року) // ДПС України. – 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkovannya/transfertne-tsinoutvorennya/prezentatsiyini-materiali/633174.html>
3. ДПС оприлюднила результати звітування з ТЦУ за 2022 рік // «Дебет-Кредит» Український фінансово-бухгалтерський портал. – 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.dtki.ua/accounting/reposts/86624-dps-opriliudnila-rezultati-zvituvannia-z-tcu-za-2022-rik>

*Степан Сембер, к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
директор «Закарпатського регіонального центру
соціально-економічних і гуманітарних наук НАН України», м. Ужгород*

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА РЕЗІЛЬЄНТНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Щоб розкрити взаємозв'язок між бюджетним потенціалом і резильєнтністю територіальних громад ми розкриємо сутності цих категорій і будемо досліджувати якими залежностями вони пов'язанні

Сутність категорії «бюджетний потенціал» в своїх дослідженнях, за різними підходами розкривали Балацький Є. О., Бойко А. О., Пасічник Ю. В., Жебчук Р. Л., Лучка А. В., Чвертко Л. А. та інші.

За Балацьким Є.О. і Бойко А.О. [1] - Бюджетний потенціал міста - це оцінка можливостей надходження в майбутньому до бюджету міста максимального обсягу фінансових ресурсів від здійснення операцій з оподаткування, залучення грошових коштів за рахунок неподаткових надходжень та коштів цільових фондів.

Сутність категорії «резильєнтність» (стійкість) у словнику української мови визначена як «...здатність витримувати зовнішній вплив, протидіяти чомусь; довго зберігати і виявляти свої властивості, не піддаватися руйнуванню, псуванню тощо» [2].

Коли розглядати економічну систему, то під її резильєнтністю нам слід розглядати стан її рівноваги. Доцільно сказати, що проблемою резильєнтності економіки України, на макро- і макрорівнях науковці розпочали займатись, тільки з 2000 років.

Проблеми вирішення економічної резильєнтності держави, регіонів, територіальних громад, розкриті в наукових дослідженнях: Жураківського Є. С., Козловського А. В., Козловського С.В., Колодізева О.М., Корольчука О. Л., Мороза Е.Г., Поліщука А.П., Рудковського О.В., Стойки В.С., Чуприни Л.М. та інших.

Вченими України проведена значна кількість наукових досліджень з проблем резильєнтності на макро- і макрорівнях. Більшість з них мають прикладне значення, тобто доказують вагомість резильєнтності при функціонуванні економіки України у кризових умовах. Науковці результатами своїх досліджень, створили передумови, щоб на державному рівні були прийняті нормативно – правові акти, на основі яких формується національна система резильєнтності.

Так, Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021 було затверджено «Концепцію забезпечення розвитку національної системи стійкості.»[3]

В «Концепції»[3] розкрито сутність категорій «національна система стійкості», «національна стійкість», «організаційна стійкість».

Національна система стійкості— комплекс цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації;

Національна стійкість — здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій;

Організаційна стійкість — здатність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій ідентифікувати, готуватися, реагувати на загрози, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування

до, під час і після настання кризової ситуації задля збереження функціонування і подальшого розвитку.

Концепцією подано однозначність у підході розкриття сутності перелічених категорій.

Складовими структури національної резильєнтності є резильєнтність регіону і територіальної громади, а це означає, що сутності їх мають бути співставимі.

Стойка В.С., одна з перших науковців, розкривала сутності стійкості територіальних громад, опираючись підходи затвердженні Концепцію[4].

Так, за її трактовкою:[4.с.172] - «під стійкістю територіальної громади слід розуміти її здатність ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій».

Авторка виділяє такі компонентами стійкості територіальних громад: [4.с.172]- «організаційна, фінансова та соціальна стійкість». Вона доводить, що [4.с.172] «для ефективного та успішного розвитку територіальних громад необхідно дотримуватися стійкості кожної з окреслених компонент».

Отже, для ствердження, що бюджетний потенціал впливає на резильєнтність територіальних громад, нам достатньо доказати, що він впливає на кожну компоненту.

Для оцінки вплив бюджетної резильєнтності на фінансову резильєнтність територіальної громади, розглянемо її структуру. Фінансову резильєнтність громади можна подати за такими компонентами: бюджетна стійкість, фінансова стійкість господарюючих суб'єктів, фінанси домашніх господарств, фінанси громадських організацій(фондів), фінанси релігійних організацій. Зрозуміло, що компонент бюджетної резильєнтності має вагомий вагу у фінансовій резильєнтності громади, особливо у період війни, коли господарюючі суб'єкти банкрутують. Його зростання чи спадання спонукає зростати або спадати фінансову резильєнтність. З іншої сторони, кількісну складову бюджетної резильєнтності формують інші компоненти фінансової резильєнтності, якщо вони зростають то і бюджетна резильєнтність зростає, і навпаки. Звідси - між бюджетною резильєнтністю і фінансовою резильєнтністю територіально громади є взаємна прямо пропорційна залежність.

Організацій резильєнтність – це, фактично, якісний кадровий потенціал органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств і установ, господарюючих суб'єктів і громадських організацій(фондів) територіальної громади, який здатний проводити якісний менеджмент у кризових ситуаціях.

Кадровий потенціал органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств і установ формується, утримується і розвивається за бюджетні кошти, тому його кількісний і якісний склад напряму залежить від бюджетної резильєнтності. Отже, чим більша бюджетна резильєнтність, тим краще можна формувати якісний і кількісний кадровий потенціал.

Соціальну резильєнтність окремі науковці обожують із резильєнтністю соціальної сфери. Так, Штундер І. О. [5, с. 12] під стійкістю соціальної сфери пропонує розуміти стан життєдіяльності людини та суспільства, що характеризується сталою соціальною системою забезпечення соціальних умов діяльності особистості, її соціальної захищеності, стійкості до впливу чинників, які підвищують соціальні ризики.

До об'єктів соціальної сфери в територіальних громадах відносять: медичні, освітні, дошкільні, соціальні, культурні, спортивні заклади. Перелічені заклади, в переважній більшості, є комунальними, а значить і утримуються за бюджетні кошти. Тому, чим більша бюджетна резильєнтність, тим якісніше вони можуть експлуатуватись, бо для цих потреб, на конкурсній основі, можна відібрати високо кваліфікований і досвідчений персонал.

Загальний висновок: Бюджетна резильєнтність прямо пропорційно впливає на фінансову резильєнтність і визначально – на організаційну і соціальну, а значить – і на резильєнтність територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Балацький Є. О., Бойко А. О. Теоретичні підходи до визначення бюджетного потенціалу міста та основні засади його формування / Є. О. Балацький, А. О. Бойко // Збірник наукових праць Харківського інституту банківської справи Університету банків справи НБУ. – 2011. – Випуск 1 (10), Частина II. – С. 212–216
2. 2.Словник української мови. Академія наук Української РСР. Ін-т мов-ва ім. О. О. Потебні. [ред.: І. С. Назарова, О. П. Петровська, Л. Г. Скрипник, Л. А. Юрчук]. Київ: Наукова думка, 1978. Т. IX. 853 с.
3. 3.Концепція забезпечення національної системи стійкості. Указ Президента України від 27 вересня 2021 № 479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>.
4. 4.Стойка В.С. Теоретичні підходи до визначення поняття, стійкості територіальних громад причорноморські економічні студії, Випуск 76. 2022.,С.169-175.
5. 5.Shtunder I. O. (2017) Pryroda stiikosti sotsialnoi sfery v umovakh shokovykh vplyviv [The nature of stability of the social sphere in conditions of shock effects]. Ekonomika i suspilstvo, vol. 11, pp. 11–1

*Денис Семиволос, студент 6 курсу
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків
Науковий керівник: Швайко М. Л., к.е.н., доцент*

ТЕНДЕНЦІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Для надання можливостей державі виконувати свої функції та забезпечувати її фінансову стійкість велику роль грає саме бюджетна політика, тому що з її допомогою акумулюються централізовані фінансові ресурси, які потім використовуються на фінансування оборонної, соціальної, економічної та інших функцій.

Тому тема бюджетної політики є надзвичайно актуальною в сучасних умовах та виступає дієвим інструментом впливу на соціально – економічні процеси. Дослідження змісту бюджетної політики полягає у визначенні курсу, завдань і напрямів діяльності держави у сфері формування і використання коштів бюджетного фонду.

В сучасних, воєнних реаліях бюджетна політика є базовим інструментом ефективного управління централізованими ресурсами на стадіях їх формування і розподілу і надає можливість країні досягати ключових, стратегічних цілей в умовах нестабільності та загроз національній безпеці [1].

Пріоритетами бюджетної політики України на сучасному етапі є фінансування оборони та соціально-економічних потреб країни. Ключовою тенденцією в умовах сьогодення є переорієнтацію бюджетної політики на пріоритетне фінансування військових потреб, на що зараз витрачається майже 50% бюджетних видатків.

Можемо констатувати, що наша держава вирішує складні завдання та стикається з досить серйозними викликами в сфері бюджетного планування. Зрозуміло, що така тенденція вимагає максимально ефективних механізмів формування бюджетного фонду та розподілу бюджетних ресурсів на різні пріоритетні сфери, передовсім на забезпечення обороноздатності України.

Зробимо певні узагальнення у сфері бюджетної політики у 2022- 2023 роках:

1. Скорочення податкових надходжень бюджету у 2022 р. (їх питома вага скоротилася у 2022 році на 32,2 %, а саме з 85,4 % – у 2021 р. до 53,1 у 2022 році).
2. Зростання, порівняно з іншими роками, надходжень у вигляді трансфертів. Така тенденція пов'язана з надходженнями допомоги від наших іноземних партнерів, особливо у 2022 році;

3. Економічний розвиток та збільшення податкових надходжень до бюджетної системи не дивлячись на воєнний стан у 2023 році. Суттєвим є зростання надходжень ПДФО (приріст на 20,5% в порівнянні з 2022 роком). Важливим фактором значного приросту ПДФО є зростання надходжень від податку з грошового забезпечення військовослужбовців, що стало більшим на 47,2% в порівнянні з 2022 року. Позитивні тенденції щодо зростання податкових надходжень спостерігаємо по єдиному податку, платі за землю, податку на нерухоме майно, акцизному податку та податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки;

4. Позитивні тенденції у фінансовому стані місцевих бюджетів у 2023 році, а також наявність регіональних відмінностей у надходженнях та ролі певних податків у загальній структурі доходів. Політика децентралізації показала свою результативність та дозволила органам місцевого самоврядування протистояти викликам війни;

5. Бюджет 2023 року має чітку спрямованість – це фінансування військових витрат та підвищення обороноздатності нашої країни, що дозволить забезпечити перемогу Україні у війні. Саме з цих міркувань 43% ресурсів ресурсів ми спрямовуємо на ці цілі (у грошовому виразі це більше 1 трлн грн), друге місце посідає фінансування соціальних відатків [3].

6. Наявність значного бюджетного дефіциту, який покривається за рахунок переважно зовнішніх позик та зростанню державного боргу.

Вважаємо, що побудова ефективної бюджетної політики дозволить нівелювати серйозні виклики, з якими стикається наша країна у сучасних умовах, дозволить відновити економіку та інфраструктуру та створить підвалини для розвитку всіх сфер фінансової системи, дозволить поліпшити соціальне становище та рівень життя громадян та сприятиме економічному зростанню. Таким чином, можемо зазначити, що в сучасних умовах до ключових завдань бюджетної політики можемо віднести не лише забезпечення фінансування оборони, а й створення сприятливих умов для розвитку вітчизняної економіки в воєнних умовах та післявоєнний період. Вважаємо, що це є визначальним фактором наближення перемоги, адже для цього нам потрібні власні кошти, що знаходяться у розпорядженні держави.

Список використаних джерел:

1. Як змінився бюджет країни за п'ять років і скільки тепер в ньому оборони. URL:<https://www.epravda.com.ua/publications/2022/11/4/6958/>
2. Виконання бюджету в умовах війни: прогноз тенденцій. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vykonannya-byudzhetu-v-umovakh-viynuprohnoz-tendentsiy>
3. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>

*Марина Синиця, здобувач вищої освіти другого рівня
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Ткачук Н. М., к.е.н., доцент*

МЕТОДИ ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Одним із головних завдань органів місцевого самоврядування сьогодні є формування доходів місцевих бюджетів, обсяги яких повинні бути достатніми для покриття усіх передбачених витрат. У процесі формування доходів місцевих бюджетів першочергового значення набуває процес їх планування, оскільки складання плану місцевого бюджету є початковим етапом бюджетного процесу на місцевому рівні. Планування доходів місцевих бюджетів сьогодні передбачає використання комплексу нових підходів та заходів. При цьому

необхідним є модернізація планування доходів місцевих бюджетів. Саме це й зумовило вибір теми нашої роботи, сформувало її мету та завдання.

Метою роботи є обґрунтування методів планування доходів місцевих бюджетів.

Формування доходів місцевих бюджетів є доволі складним процесом, адже задіюються різноманітні економічні суб'єкти (фізичні та юридичні особи), органи центральної та місцевої влади, використовуються різні методи формування доходів, форми та інструменти, а також інформаційні та нормативно-правове забезпечення. Тому, на нашу думку, доцільно розглядати планування доходів місцевих бюджетів як специфічну систему, що складається з форм, засобів, інструментів мобілізації доходів до місцевих бюджетів, а також відносин, які виникають у процесі організації системи фінансування місцевих бюджетів, між органами управління, суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами.

Система планування доходів місцевих бюджетів повинна розглядатися у системі міжбюджетного регулювання, оскільки формування дохідної частини місцевих бюджетів обумовлюється не тільки методами і засобами наповнення місцевих бюджетів, а й відносинами між органами різних рівнів влади.

Діюча практика формування доходів місцевих бюджетів у процесі бюджетного планування в Україні представляє загальні методологічні підходи на стадіях планування, розгляду, затвердження та виконання відповідних бюджетів адміністративно-територіальних і включає два етапи [1]:

- 1) планування на основі фіскально-бюджетного вибору;
- 2) планування на основі визначення індексу відносної податкоспроможності територіальної громади на основі дотримання законності, строків, прозорості та контрольованості.

В межах першого етапу відбувається:

- планування доходів місцевих бюджетів виконавчими органами місцевого самоврядування враховуючи індекс відносної податкоспроможності території;
- планування представницькими органами доходів місцевих бюджетів на основі розгляду і затвердження відповідного бюджету;

В ході другого етапу процесу планування на основі визначення індексу відносної податкоспроможності територіальної громади доцільно виділити такі складові:

- 1) формування доходів (планування, розгляд і затвердження доходів місцевих бюджетів);
- 2) формування доходів місцевих бюджетів на етапі їх виконання, що включає:
  - планування доходів місцевих бюджетів виконавчими органами місцевого самоврядування враховуючи внесення змін при перевиконання планових показників бюджету за відповідний рік;
  - планування доходів місцевих бюджетів представницькими органами місцевого самоврядування враховуючи затвердження внесення змін відповідного бюджету.

В практиці бюджетного планування використовують такі методи планування доходів місцевих бюджетів: нормативний, коефіцієнтів, балансовий, предметно-цільовий, екстраполяції, програмування або математичного моделювання, економіко-математичні, аналітичний, розрахунковий (метод прямого рахунку), економічного аналізу, наукової обґрунтованості й комплексний. Методологія бюджетного планування зарубіжних розвинутих країн передбачає використання таких методів планування доходів бюджетів: автоматичний метод, метод мажораций і мінораций та метод безпосереднього оцінювання [1].

Не вдаючись до детального аналізу усіх згаданих вище методів бюджетного планування зазначимо, що сьогодні в практичній діяльності органів місцевого самоврядування найбільш використовуваними є такі методи планування доходів місцевих бюджетів: аналітичний метод, нормативний метод, балансовий метод і програмно-цільовий метод. При цьому значно меншого поширення набув метод економіко-математичне моделювання, що базується на прогнозуванні та оцінці фінансової спроможності територіальної громади мати власні доходи.

Найбільш прогресивним методом з окреслених нами вище вважається програмно-цільовий метод, який базується на новому підході до формування показників доходів місцевих бюджетів.

Підсумовуючи вищевикладене відзначимо, що на сьогодні в нашій країні, при плануванні доходів місцевих бюджетів переважно використовується підхід, що передбачає покриття планових видатків органів місцевого самоврядування з врахуванням розвитку економіки в умовах воєнного стану. При плануванні доходів місцевих бюджетів використовується прогресивний програмно-цільовий метод планування, який змогу більш раціонально й ефективно управляти бюджетними ресурсами на рівні територіальних громад і приймати виважені рішення щодо використання обмежених бюджетних коштів.

Список використаних джерел:

1. Савчук С. В., Корнацька Р.М. Траєкторія розвитку бюджетного планування в умовах децентралізації. Економіка, фінанси, право. 2018. №11. С. 19-23.

*Наталія Слободянюк, д.е.н., професор
Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг*

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

В умовах воєнного стану формування ефективної податкової політики підприємства виступає одним із ключових чинників своєчасності отримання позитивних фінансових результатів, що пояснюється природою податків як фіскального інструменту перерозподілу ВВП, відтак, потребує реалізації відповідних заходів з планування, обліку, аналізу й контролю податкових платежів та зборів. Вкрай актуальним постає реформування податкової системи України задля забезпечення достатності й оптимальності фінансових ресурсів суб'єктів господарювання в умовах воєнних дій та зростання ризикованості ведення бізнесу, а дієва податкова політика підприємства зумовлює оптимальний сценарний вибір системи оподаткування, правильності визначення бази оподаткування й розрахунку податків, досягнення ритмічності податкових платежів та визначення їх впливу на прибуток.

Податкова політика виступає складовою частиною фінансової стратегії розвитку підприємства та передбачає реалізацію заходів податкового планування з урахуванням впливу податкового тягаря відповідно до виду діяльності підприємства. Податкова політика підприємства має на меті не тільки урегулювання інтересів суб'єкта господарювання та держави в сфері податкового обліку та вибору ефективної системи оподаткування відповідно до чинного законодавства України, але й збільшення фінансових ресурсів задля інтенсифікації розвитку такого підприємства та зростання отриманого чистого прибутку (фінансового результату за звітний період).

Важливими структурними елементами податкової політики підприємства є: мета (зменшення податкових зобов'язань), завдання (формування податкової моделі), методи (розрахунково-аналітичний, нормативний, графоаналітичних залежностей, порівняльний аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, економіко-математичні методи), принципи (альтернативні управлінські рішення з мінімізації бази оподаткування; планування податкових платежів; моніторинг змін та дотримання податкового законодавства; своєчасність, повнота та правильність нарахування й сплати податків, зборів, платежів), інструменти (види та ставки оподаткування тощо) [2].

Розробка й реалізація податкової політики підприємства ґрунтується на: оцінці фінансово-господарської діяльності за ключовими показниками з подальшим обґрунтуванням оптимальної схеми оподаткування та мінімізації податкових платежів; діагностиці податкової

моделі щодо механізму адміністрування податків та зборів; ідентифікації наявної заборгованості перед бюджетом та можливості реструктуризації податкових зобов'язань; дотриманні вимог податкового законодавства, а також обґрунтуванні можливостей зниження оподаткування за пріоритетними напрямками розвитку виробництва відповідно до прийнятої стратегії розвитку підприємства [1].

Ефективним при податковому плануванні є впровадження податкового календаря, що сприяє упорядкуванню бізнес-процесів, підвищенню оперативності прийняття рішень, а також якості, точності, повноти інформації щодо планування й руху податкових зобов'язань відповідно до встановлених термінів нарахування й сплати, подання податкової звітності. Платіжний календар упорядковує діяльність з розрахунку поточних податкових платежів при реалізації податкової політики підприємства.

Неповнота, несвоєчасність сплати підприємством узгодженої суми грошового зобов'язання відповідно до п. 124.1 Податкового кодексу України (ПКУ) несе за собою відповідальність у вигляді штрафів: «при затримці до 30 календарних днів включно, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, – у розмірі 5 відс. погашеної суми податкового боргу; при затримці більше 30 календарних днів, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, – у розмірі 10 відс. погашеної суми податкового боргу» [3]. А діяння відповідно до «п. 124.2 ПКУ, котрі вчинені повторно протягом 1095 календарних днів або які призвели до прострочення сплати грошового зобов'язання на строк більше 90 календарних днів» [3] передбачають застосування штрафу (50 % від такої суми несплаченого (несвоєчасно сплаченого) грошового зобов'язання). Отже, фінансова відповідальність за податкові порушення формується в межах прийнятої податкової політики підприємства, а відповідні податкові порушення призводять до зниження фінансового результату через визнання сум штрафних (фінансових) санкцій та пені витратами згідно з правилами бухгалтерського обліку [4].

Ефективність податкової політики досягається шляхом впровадження в діяльність підприємства бюджетування податків та зборів, складання й реалізації відповідного податкового плану в частині прогнозованих сум податкових зобов'язань на майбутній період задля нівелювання негативного впливу на фінансовий результат підприємства можливого зростання сум податкових зобов'язань, погіршення платіжної дисципліни, змін в податковому законодавстві тощо.

Список використаних джерел:

1. Короткова О. В. Особливості формування податкової політики підприємства в сучасних економічних умовах. Ефективна економіка. 2013. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1743> (дата звернення: 27.11.23).
2. Лемішовська О.С. Роль та значення податкової політики підприємства у сучасних умовах. Науковий вісник НЛТУ України. 2005. Вип.15.4. С. 243.247.
3. Чи впливають на фінансовий результат нараховані штраф та пеня? URL: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/398498.html> (дата звернення: 27.11.23).
4. Який нині розмір штрафу за несплату (несвоєчасну сплату) податків? Дебет-кредит. URL: <https://news.dtki.ua/law/inspections/85729-iakii-nini-rozmir-strafu-za-nesplatu-nesvojecasnu-splatu-podatktiv> (дата звернення: 27.11.23).

Катерина Сочка, к.е.н., доцент,
 ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

В умовах військових дій нормальне функціонування національної економічної системи України суттєво порушилося і це безпосередньо вплинуло на фінансовий потенціал органів місцевого самоврядування. Слід наголосити, що сьогодні місцева влада змушена фінансувати численні додаткові видатки, пов'язаних з війною (забезпечення матеріальної та фінансової допомоги внутрішньо переміщеним особам, відновлення пошкоджених об'єктів місцевої інфраструктури, підтримка армії та територіальної оборони, відбудова зруйнованого житла тощо).

Безумовно, без завершення військових дій та відновлення сталого функціонування економіки, неможливо сформувані надійні та достатні для забезпечення соціального та економічного розвитку джерела доходів місцевих бюджетів.

Традиційно, найбільш ефективною довгостроковою стратегією зростання фінансових ресурсів держави та місцевого самоврядування вважається відновлення економіки, її переорієнтація на виробництво товарів з високою доданою вартістю, розширення іноземних ринків збуту вітчизняної продукції, що потенційно може забезпечити реальне зростання вітчизняного ВВП.

У такому випадку в умовах збалансованої податкової політики також досягається стабільне зростання доходів населення та бізнесу. Усі вищезазначені чинники у перспективі створюють передумови для збільшення податкових надходжень бюджетів через зростання як прямих (податок на прибуток підприємств та податок на доходи фізичних осіб), так і непрямих податків (мито, акцизний податок, ПДВ), які традиційно залежать від рівня споживання товарів та послуг різного призначення.

Згідно положень Бюджетного кодексу України [1, ст. 2] доходи бюджету включають податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ). Оскільки міжбюджетні трансферти є інструментом міжбюджетного регулювання та перерозподілу фінансових ресурсів в межах бюджетної системи, при оцінюванні потенціалу збільшення реальних джерел доходів місцевих бюджетів ми їх не враховуємо.

Таблиця 1

Склад та структура фактичних доходів місцевих бюджетів України
 (без урахування міжбюджетних трансфертів), 2021 – 2023 (10 міс.), млрд. грн.

Показники доходів	2021		2022		2023 (10 міс.)	
	млрд. грн.	частка, %	млрд. грн.	частка, %	млрд. грн.	частка, %
Податкові надходження, в т.ч.	346,7	91,72	393,5	94,12	374,9	92,20
- податок та збір на доходи фізичних осіб	212,3	56,16	272,2	65,10	254,5	62,59
Неподаткові надходження	27,2	7,20	22	5,26	28,6	7,03
Доходи від операцій з капіталом	3,5	0,93	2,3	0,55	2,8	0,69
Цільові фонди	0,6	0,16	0,3	0,07	0,3	0,07
Разом	378,0	100,0	418,1	100,0	406,6	100,0

Джерело: узагальнено автором за [2]

Вивчення даних таблиці 1 дає підстави стверджувати про надзвичайно важливе значення податкових надходжень у формуванні доходів місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) – більше 92% за аналізований період. Серед податкових надходжень традиційно найбільш вагомим джерелом вважається податок та збір на доходи фізичних осіб – частка якого зросла від 56,2% (2021 р.) до 65,1% (2022 р.) доходів місцевих бюджетів (без урахування трансфертів).

Саме тому при визначенні чинників впливу на формування дохідної бази місцевих бюджетів варто відштовхуватися від кількості роботодавців та платників податку на доходи фізичних осіб, середнього рівня оплати праці у регіоні, потенціалу розширення кількості підприємств та закладів у діючих сферах економічної діяльності та стимулювання розвитку нових для регіону видів діяльності.

Відповідно, актуальним питанням для органів місцевого самоврядування є посилення економічного потенціалу громад, підвищення частки діючих підприємств з високим рівнем оплати праці, в т.ч. шляхом залучення релокованих підприємств.

Варто наголосити, що функціональні повноваження органів місцевого самоврядування щодо формування дієвих стимулів для розвитку місцевого підприємницького потенціалу є дещо обмеженими. Зрозуміло, що регіональні інвестиційні, кредитні, податкові програми, орієнтовані на приваблення або підтримку місцевого бізнесу, впроваджуються у руслі загальнодержавної фінансово-бюджетної політики, яка сьогодні сфокусована переважно на фіскальних аспектах для забезпечення формування дохідної бази бюджетів країни.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року. № 2456-VI.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Open budget. Державний веб-портал бюджету для громадян.
URL:<https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>

СЕКЦІЯ 4
РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПЕРІОД ВІЙНИ
ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

*Nina Poyda-Nosyk, DSc in Economics, Professor,
Professor at the Accounting and Auditing Department*
*Robert Bacho, DSc in Economics, Professor,
Head of the Accounting and Auditing Department*
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Berehove, Ukraine

**FINANCIAL POSITION OF THE AUTOMOTIVE INDUSTRY COMPANIES
IN THE TRANSCARPATHIAN REGION**

Automotive industry of Transcarpathia has an important leverage effect on state with number of employees, diversity and capacity of the component manufacturers, share in the industry's income [1]. The region also has shown potential for growth in the automotive industry due to its strategic location, skilled labor force, and proximity to major European markets. Moreover, what is of a paramount importance for nowadays, the region is the safest place for living and running a business in conditions of the martial law in Ukraine.

The automotive sector in Transcarpathia began to attract investments and attention, primarily in the form of component manufacturing, assembly, and related services. A large number of companies operating in the Transcarpathian region produce products for the automotive industry.

The largest regional companies in the sector are Jabil, Eurocar, Yazaki and Flextronics - they occupy the first to fourth place in their market. Key market and financial indicators of main companies in the region are presented in Table 1. As it can be stated according to the given data, Jabil and Flextronics simultaneously show a positive trend in increasing market share for the period 2018-2022. Their market share increased accordingly from 58% to 74% and from 18% to 32%.

Smaller companies (Tochprilad and Forshner), which occupy only 1-2% of the market share, also show a positive trend of improving their market positions (in terms of market share, market place and place in the sector) during the period.

Table 1

Key market and financial indicators of the automotive industry companies operating in the Transcarpathian region*

Indicator	YEAR	Jabil Circuit Ukraine Limited LLC	PrJSC Eurocar	LLC Yazaki Ukraine	FACTORY "FLEXTRONICS LLC"	"Forshner Ukraine" LLC	Mukachevsky plant "Tochprilad"
Market share, %	2018	58,71	29,55	14,37	18,71	1,05	1,24
	2019	58,78	27,85	8,67	25,62	0,85	0,97
	2020	58,21	26,58	6,29	28,85	1,14	1,06
	2021	68,68	26,11	5,38	30,20	1,42	2,37
	2022	74,60	17,35	6,94	32,94	1,38	2,22
The company's place in the market	2018	1	1	1	2	20	16
	2019	1	1	4	1	19	19
	2020	1	1	5	1	18	13
	2021	1	1	6	1	15	8
	2022	1	2	4	1	12	9

VIII Всеукраїнська науково-практична конференція
«Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин:
виклики глобалізації та регіональні аспекти»

Relative revenue growth for the year, %	2018	32,8	2,4	61,2	49,1	17,3	-2,8
	2019	-5,9	18,3	-29,0	36,1	-4,4	-19,0
	2020	-5,1	-8,9	-32,3	26,3	25,5	4,4
	2021	24,6	24,4	-4,0	27,6	39,1	45,7
	2022	15,2	-29,5	65,7	5,7	25,3	12,8
The company's place in the sector of its main activity by revenue	2018	191	84	94	267	1292	1629
	2019	212	74	152	195	1390	2034
	2020	221	77	223	144	1166	1925
	2021	189	70	251	117	819	1260
	2022	153	97	139	107	746	1311
Equity-to-Assets	2018	77,6	13,2	-5,6	-131,2	-227,2	79,3
	2019	66,8	20,5	-14,9	-47,3	-208,0	79,9
	2020	86,3	18,5	-29,1	-63,1	-150,8	68,4
	2021	82,2	23,7	-16,8	-29,6	-95,0	68,1
	2022	78,6	23,8	0,4	-39,0	-62,1	63,8
ROA, %	2018	9,1	7,9	-4,3	5,1	-102,4	2,1
	2019	-2,4	11,3	-2,8	27,6	-55,9	-2,2
	2020	4,9	-2,2	-26,8	-20,3	-66,6	6,2
	2021	7,0	3,7	-7,5	19,5	-13,5	1,3
	2022	8,0	3,9	-7,2	-11,5	4,5	8,5
ROE, %	2018	21,4	-	-161,8	-	-36 835,0	2,8
	2019	-3,2	122,8	-	-	-	-2,7
	2020	6,0	-10,5	-	-	-	10,0
	2021	9,4	18,6	-	-	-	1,9
	2022	11,4	19,6	-95,1	-	-	15,4
Net Profit Margin (NPM)	2018	8,4	7,1	-2,1	6,5	-49,6	2,9
	2019	-2,4	7,0	-1,1	35,2	-37,0	-3,7
	2020	5,1	-1,5	-19,0	-22,5	-60,4	12,6
	2021	6,7	1,9	-5,7	21,7	-16,2	1,8
	2022	7,7	3,3	-5,6	-13,0	6,1	13,3

*Source: compiled by the authors based on the YouControl data (<https://youcontrol.com.ua>)

When calculating the market indicators, the role of each company played in the relevant sector or market in view of the main activity was taken into account.

In order to understand financial stability and profitability of the chosen companies, a few financial indicators were selected for analysis, namely Equity-to-Assets, Return on assets (ROA), Return on assets (ROA), Return on equity (ROE) and Net profit margin (NPM).

1. As Table 1 shows, three of six companies (Yazaki, Flextronics and Forshner) have problems with their solvency during the given period, namely with their equity capital adequacy. Eurocar has a high dependence on debt capital, as the share of equity capital in the total assets by the end of 2022 was only about 24%. Only Jabil and Tochprilad have the optimal value of the indicator, since their share of equity in the balance sheet exceeds 60%.
2. Negative values of Return on assets (ROA) indicate losses, as in case with both companies Yazaki Ukraine LLC and Forshner Ukraine LLC. Such companies from the sample as Mukachevsky plant "Tochprilad" and Jabil Circuit Ukraine generate the largest return on assets – their ratios were 8.5% and 8% accordingly.
3. Negative values of ROE indicate losses. If the capital value is negative, the coefficient is not calculated. This situation with a negative value of equity is observed in three companies -

Yadzaki, Forshner and Flextronics. From the point of view of investors, the most attractive is Eurocar, which demonstrates positive dynamics of the indicator and has the highest value of ROE among the selected companies at the end of 2022, namely 19.6%.

4. According to the value of NPM the activities of Yadzaki and Forscher are completely unprofitable during the years 2018-2022, although the latter company went into profit-making activities in 2022.

In general, all the above-mentioned companies have shown a positive trend of increasing the volume of activity and improving financial stability and profitability over the past 5 years.

References:

1. Bacho R., Poyda-Nosyk N. Automotive industry in the regions of Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives. Scientific edition (monograph) of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education / Robert Bacho, Nina Poyda-Nosyk. Berehove–Uzhhorod: FR II THCHE - RIK-U LLC, 2023. 112 p.

*Олександра Баранова, студентка 2 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Богацька Н. М., к.е.н., доцент*

ЦІНОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ДОХОДІВ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

Цінова політика підприємства є найбільш важливою її частиною. Загальна економічна політика, що забезпечує адаптацію підприємства до економічної ситуації. В умовах ринкової економіки комерційні організації мають реальну можливість проводити власну економічну політику, в тому числі ціноутворення.

Формування ринкових відносин в економіці призвело до значного підвищення значущості ціноутворення. Повноваження щодо встановлення цін передаються господарюючим суб'єктам, які вже на власному досвіді переконалися, що конкурентоспроможність продукції, рівень попиту, прибуток підприємства і окупність інвестицій залежать від обраної цінової політики. Досвід економічно розвинених країн переконливо показує, що цінова політика в ринкових умовах повинна бути маркетинговою.

Для визначення факторів, що впливають на ціноутворення потрібно дізнатися які компоненти входять до ціну продукту або послуги. Ціни мають різний характер наприклад: світові ціни, гуртові (відпускні) ціни, закупівельні ціни, роздрібні ціни, транспортні тарифи, державні ціни, комунальні ціни, вільні ціни, контрактні ціни, регіональні ціни, ціни «Франко». Націнка визначається власником бізнесу з урахуванням ринкових умов, конкуренції та стратегії підприємства. Вона також може бути різною для різних товарів чи послуг, залежно від їх споживчої цінності та конкурентоспроможності на ринку [1].

Існують методи ціноутворення, що згруповані в дві групи: витратні методи та маркетингові. Витратні методи ціноутворення базуються на витратах, які підприємство понесло при виробництві товару або наданні послуги. Серед таких методів можна виділити метод повного витрат, метод витрат на одиницю продукції, метод витрат на ринкову ціну тощо. Маркетингові методи ціноутворення базуються на попиті та конкуренції на ринку. Вибір методу ціноутворення залежить від багатьох факторів, таких як вид продукту чи послуги, конкурентна ситуація на ринку, цільова аудиторія та інші. В основі цього методу лежить така реальна категорія, як витрати або витрати компанії на виробництво і реалізацію товарів, підтвержені бухгалтерськими документами. Надійність цього підходу також підтверджується економічною теорією, яка розглядає ціноутворення як засіб забезпечення повного відшкодування витрат і отримання запланованих вигод [2].

В сучасних умовах розвитку бізнесу підвищуються вимоги до показників фінансового стану підприємства та напрямків управління ними, тому важливим етапом у встановленні ціни є визначення попиту на товар та аналіз його еластичності [3]. Це допомагає визначити, як зміни в ціні впливатимуть на кількість товару, що продається, і як це вплине на загальний дохід підприємства. Товар може стати нееластичним за таких умов: йому немає замінників, частинку ринку віддає свою прихильність певній торговій марці, споживачі вважають, що підвищення ціни пов'язане з поліпшенням якості товару або з інфляційними процесами в економіці.

Таким чином, розуміння попиту та його еластичності допомагає підприємству приймати обґрунтовані рішення щодо ціноутворення. Крім того, при встановленні ціни важливо проаналізувати ціни на аналогічні товари конкурентів. Це допоможе визначити, наскільки конкурентоспроможна буде ціна вашого товару на ринку. Якщо ціна вашого товару буде значно вищою або нижчою за ціну конкурентів, це може вплинути на попит на ваш товар. Також важливо враховувати різноманітні акції та знижки, які можуть запроваджувати конкуренти, щоб привернути покупців. Аналіз цін і товарів конкурентів допоможе підприємству знайти оптимальну цінову стратегію, яка буде вигідною на ринку [4].

Таким чином, на дохід підприємства залежить від методів ціноутворення, конкуренції, визначення попиту, ціна на аналогічні товари. Через неправильно підібраний метод ціноутворення ціна може бути зависокою або заниженою і в будь-якому випадку підприємство постраждає. Цінова політика підприємства є складним процесом, який враховує ряд факторів і має значний вплив на доходи від реалізації продукції. Тому важливо провести детальний аналіз ринку, конкурентів, попиту та витрат на виробництво, щоб знайти оптимальну цінову стратегію. Крім того, підприємство повинно постійно моніторити зміни на ринку та адаптувати свою цінову політику відповідно до нових умов. Успішна цінова стратегія може допомогти підприємству збільшити прибуток, зберегти та залучити нових клієнтів, а також позиціонувати себе як конкурентоспроможного гравця на ринку. Тому важливо приділяти достатньо уваги ціновій політиці і постійно вдосконалювати її для досягнення успіху на ринку.

Список використаних джерел:

1. Цінова політика підприємства: процес формування. *Освіта.ua*. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/22045/
2. Руденко А. Ціни та методи ціноутворення в сучасних умовах господарювання. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/202.pdf>
3. Богацька Н.М., Кричевська О. А. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості підприємства. *Молодий вчений*. 2016. № 12. С. 655-658. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12_158
4. Цілі цінової політики і фактори, що на неї впливають. *Букліб*. URL: <https://buklib.net/books/32834/>

Станіслав Бірдус, студент 5 курсу

Іван Клим, студент 5 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Газуда Л. М., д.е.н., професор

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІДТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Успішне функціонування підприємства у сучасному світі визначається багатьма факторами, і одним із ключових є забезпечення ефективного відтворення та використання його основних засобів. Основні засоби, такі як обладнання, транспортні засоби та технічні системи, є не лише фундаментом для виробничих процесів, але й каталізатором для розвитку та інновацій.

Стратегічне планування відтворення основних засобів визначає майбутній успіх підприємства. Це означає розробку чітких стратегій та планів, які враховують технологічні та ринкові тенденції. Такий підхід не лише попереджає старіння активів, а й гарантує конкурентоспроможність у швидкозмінному середовищі [2].

Оптимізація витрат на відтворення та утримання основних засобів є ключовим елементом стратегії. Рациональне використання ресурсів та енергозбереження стають необхідними елементами для підвищення ефективності використання капіталу.

Циклічні оновлення основних засобів грають важливу роль у забезпеченні їхньої актуальності та функціональності. Регулярні модернізації дозволяють утримувати підприємство на передових технічних стандартах, адаптувати до вимог безпеки та підвищувати продуктивність.

Систематичний моніторинг технічного стану основних засобів є запорукою безперебійного функціонування. Цей підхід дозволяє вчасно виявляти потреби в ремонті та утриманні, що сприяє уникненню аварій та підтримує тривалу роботу.

Уведення інноваційних технологій та методів відтворення та використання основних засобів є стратегічним кроком для підприємств, які мають намір залишатися на передових позиціях. Це не лише підвищує продуктивність, але й забезпечує конкурентоспроможність у сучасному бізнес-середовищі.

Фінансова стабільність вимагає відданості питанням бюджетування, контролю та інвестування в основні засоби. Ефективне управління фінансами гарантує наявність необхідних інвестицій для відтворення та модернізації активів.

Узагальнюючи, ефективність відтворення та використання основних засобів є необхідним елементом для успішного функціонування підприємства. Комплексний підхід, який включає стратегічне планування, оптимізацію витрат, циклічні оновлення, інновації та фінансову стійкість, є важливим механізмом для забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності. Сучасні підприємства мають постійно вдосконалювати свої стратегії та методи, адаптуючись до змін у ринковому середовищі.

Ще одним важливим аспектом є фактор інновацій. Впровадження новаторських технологій та підходів відіграє критичну роль у забезпеченні ефективного відтворення та використання основних засобів. Це може включати в себе впровадження цифрових технологій, вдосконалення виробничих процесів та впровадження екологічно чистих технологій, що сприяє якісному покращенню виробничої діяльності [1].

Фінансова стійкість є каркасом, на якому ґрунтується ефективне відтворення та використання основних засобів. Правильне бюджетування, фінансовий контроль та інвестиційна стратегія створюють умови для сталого функціонування та модернізації активів.

Зрештою, ефективність відтворення та використання основних засобів є визначальною для досягнення сталого розвитку підприємства. Це означає відданість принципам економічної, екологічної та соціальної відповідальності. Підприємства, які враховують ці аспекти в своїй стратегії, сприяють сталому розвитку не лише себе, а й спільноти та екосистеми, в яких вони функціонують.

Отже, ефективне відтворення та використання основних засобів вимагає інтегрованого та добре збалансованого підходу. Відмінні стратегії, оптимізація витрат, систематичні оновлення, інновації та фінансова стійкість об'єднуються в єдиний механізм, який не лише забезпечує успішне функціонування підприємства, а й визначає його майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Кодацька Н. О., Сергеева, С. В. Сучасні методи оцінки ефективності відтворення основних засобів підприємства.
<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3505>

2. Мішура В. Б., Спіцин А. Є. Еволюція поняття, класифікація та економічна сутність основних засобів. Науковий вісник Донецької державної машинобудівної академії. 2017. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvdgma_2017_2_26.

*Ірина Булах, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист,
ВСП УФКТБ УНУС, м. Умань*

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні наукові погляди більшості вітчизняних вчених сфокусовані на пошуку рецептів економічного зростання для України. Розвиток економіки в умовах воєнного часу потребує чіткої державної стратегії, де успіх залежить від злагодженості і системності державної економічної політики та її націленості на конкретні показники якісних змін.

Питання стратегії і тактики відбудови національної економіки, її модернізації – це питання майбутнього України – сильної європейської країни з потужною промисловістю, зокрема, і ВПК, переробною промисловістю, що генерує значну частину доданої вартості, та розвиненим малим і середнім бізнесом, що забезпечує зайнятість населення [1].

Економіка України упродовж останніх років, попри наявні вади сировинної споживчої моделі розвитку, довела, що здатна тримати удар та адаптуватися до суттєвих форс-мажорних обставин. З 2014 року економіка України функціонувала в умовах гібридної війни рф проти України та, виявивши відносну стійкість, швидко перейшла від фази кризи до фази відновлювального зростання. Упродовж 2021 – на початку 2022 років національна економіка долала наслідки триваючої пандемії Covid-19 і, ще не відновившись повністю після шоку гібридної війни, розв'язаної рф 2014 року, будучи ослабленою додатково пандемією, проте, завдяки антикризовим та стимулюючим програмам Уряду, демонструвала успішну адаптацію до функціонування в умовах обмежень, викликаних запобіжними заходами карантину, а також здатність поглинати шоки зростання світових цін на енергоносії та продовольство без порушення макростабільності та позитивної динаміки розвитку.

Найбільший шок від повномасштабного вторгнення рф на територію України припав на березень 2022 року. Міністерство економіки з використанням непрямих методів розрахунку та інструментів моделювання оцінило падіння ВВП у березні 2022 року на рівні 47–50 % (до березня 2021 року), що спричинило падіння за I квартал, за даними Державної служби статистики, на 15,1 %. Втім, уже станом на середину травня 2022 року можна говорити, що економіка України продовжила функціонувати, незважаючи на широкомасштабні воєнні дії в країні [2].

Окремі сфери економіки, такі як державне управління та оборона, банківська сфера, інформаційно-комунікаційні технології, харчова промисловість, роздрібна торгівля, а також сфера охорони здоров'я та освіти, продовжили діяльність. Завдяки глибокому проникненню процесів діджиталізації тимчасова пауза в діяльності цих секторів була нетривалою або загалом відсутня. Уже у квітні на тлі зміни географії активності воєнних дій, поступового повернення людей у свої домівки, формування нових логістичних маршрутів перелік сфер, підприємства яких почали відновлювати свою активність, почав розширюватись: додались щонайменше сільське господарство, транспорт, будівництво.

Держава має широкий арсенал інструментів політики, здатних стимулювати створення нових робочих місць та генерування мультиплікативного ефекту в національній економіці.

Безперечно, за умови поступової реалізації обґрунтованих заходів макроекономічного характеру на мікрорівні управління підприємствами потребує адекватних як організаційно-технологічних, так соціально-економічних змін.

Проектом плану відновлення України передбачено централізацію функції власника державних стратегічних активів та укрупнення таких активів для підвищення ефективності управління ними. Створення керуючої компанії з управління активами підприємства відповідно до вимог ОЕСР, яка централізуватиме управління активами відповідно до окремих галузей / дивізіонів. Позбавлення міністерств та відомств невластивої їм функції управління бізнесами до кінця 2022 року. Припинення існування організаційно-правової форми «державне підприємство».

Проект відновлення України передбачає впровадження управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки відповідно до керівних принципів ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах, акціонером (засновником, учасником) яких є держава. Прийняття змін до законодавства про управління об'єктами державної власності та щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава, які, зокрема, передбачають: надання наглядовим радам повноважень щодо призначення та звільнення керівника підприємства, затвердження фінансових, інвестиційних та стратегічних планів підприємства.

Ці заходи можливо реалізувати за умови якісної трансформації систем управління (менеджменту) більшості вітчизняних підприємств.

Високу результативність забезпечать ті підприємства, де системи менеджменту будуть ґрунтуватися на принципах і концепціях сучасної парадигми менеджменту та будуть враховувати наявні обмеження, зумовлені механізмом державного регулювання. В умовах воєнної кризи головне завдання кожного суб'єкта підприємництва полягає у налагодженні безперервної діяльності підприємства та забезпеченні його стійкого економічного розвитку. Від швидкого реагування та адаптації бізнесу до сучасних викликів залежить майбутнє існування не тільки підприємства, а й всієї національної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Якими мають бути стратегічні напрями відбудови національної економіки. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/1/691022/>
2. Проект плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України. URL: <https://dsp.gov.ua/proiekt-planu-zakhodiv-z-pisliavoiennoho-vidnovlennia-ta-rozvytku-ukrainy/>

*Аліна Глушко, к.е.н., доцент
Яна Пиріг, студентка 5 курсу*

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах посилення внутрішніх і зовнішніх викликів та загроз проблема забезпечення стійкості та стабільності функціонування суб'єктів господарювання набуває актуальності. Одним зі складових елементів системи забезпечення фінансової стійкості є збалансованість розмірів дебіторської та кредиторської заборгованості, оптимізація їх розмірів [1]. Тому важливість управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є беззаперечною.

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості є ознакою фінансової стійкості підприємства та ефективності його фінансової діяльності. При цьому на фінансовий стан підприємства впливають розміри балансових залишків дебіторської та кредиторської заборгованості та строк погашення кожної з них. Балансові залишки дебіторської та кредиторської заборгованості мають можливість виступати лише як відправна точка у

вивченні впливу розрахунків з дебіторами та кредиторами на фінансовий стан підприємства. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю може вплинути на збільшення коефіцієнта загальної ліквідності. Зазначене може охарактеризувати більш швидке обертання кредиторської заборгованості порівняно з оборотністю дебіторської. У даному випадку заборгованість дебіторів протягом певного часу буде конвертуватися в готівку повільніше, ніж необхідно підприємству для своєчасного погашення заборгованості перед кредиторами. Тому готівка в обігу буде дефіцитом, та призведе до необхідності залучення додаткових джерел фінансування. Залучені кошти можуть бути представлені як прострочена кредиторська заборгованість, так і банківський кредит.

Таким чином, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості має вплив на фінансовий стан підприємства. Узагальнений взаємозв'язок дебіторської і кредиторської заборгованості з фінансовим станом представлений на рисунку 1.

Рис. 1. Взаємозв'язок дебіторської і кредиторської заборгованості з фінансовим станом підприємства

В умовах війни та інших викликів для підприємств, можуть відбуватися проблеми в розрахунку з дебіторами та кредиторами. Для стабілізації фінансового стану підприємства ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю буде актуальним.

Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю розуміється як механізм, який постійно шукає найефективніший зв'язок з економічним середовищем і можливість досягти успіху на ринку шляхом управління фінансовими ресурсами підприємства.

Ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю дозволить уникнути таких явищ: виникнення безнадійної заборгованості, підвищення фінансової залежності від кредиторів, виникнення дефіциту грошових коштів через стягнення дебіторської заборгованості, пеня за протерміновані платежі [3].

Результатом здійснення управління заборгованістю має стати: забезпечення безперебійної роботи підприємства; зниження обсягів вільних поточних активів, і витрат на їх фінансування; пришвидшення обороту оборотних активів; максимізація прибутку при збереженні ліквідності; підвищення рівня економічної безпеки підприємства [2].

Таким чином, враховуючи нестійкий стан економіки, одним із завдань забезпечення стабільності фінансового стану та досягнення позитивних результатів для фінансового стану підприємства є здійснення ефективного управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Розробивши чіткий план вдосконалення управління, дасть змогу протидіяти всім факторам та ризикам під час фінансової діяльності, та допоможе адекватно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Глушко А. Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2018>
2. Глушко А.Д., Пиріг Я.М. Оптимізація заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1 (314). С. 47–54. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-6>
3. Чорненька О. Б. Управління заборгованістю як фактор забезпечення економічної безпеки підприємства. *Наукові записки*. 2017. № 1(54) С. 170-178. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/22.pdf>

*Олександра Грозян, студентка 4 курсу
Державного торговельно-економічного університету, м. Київ
Науковий керівник: Ірина Ганечко, к.е.н., доцент*

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Бізнес є основою розвитку економіки, тому створення умов ведення бізнесу, започаткування нових компаній важливо для забезпечення соціально-економічних потреб держави. Проблема реалізації прав власника бізнесу пов'язана із питанням вартості цієї власності.

У динамічному середовищі сучасного бізнесу розуміння багатогранної природи формування вартості підприємства є першочерговим як для стейкхолдерів, так і для інвесторів та стратегів [3]. Оскільки підприємства прагнуть до конкурентоспроможності та довголіття в глобальній економіці, що постійно розвивається, виявлення та всебічний аналіз цих факторів стає необхідним для прийняття обґрунтованих рішень, стратегічного планування та оптимізації вартості [2, 4].

В епоху стрімкого технологічного прогресу, змін у поведінці споживачів та геополітичної невизначеності здатність розшифрувати та реагувати на основні детермінанти вартості підприємства є критично важливою для виживання та успіху компанії [2]. Вартість підприємства є складною та многогранною концепцією, що відображає сукупність ресурсів, які були витрачені на його створення та функціонування. Процес формування вартості включає ряд факторів, які взаємодіють та визначають загальну вартість підприємства.

Розуміння цих факторів є не просто академічним прагненням, а прагматичною необхідністю. Інвестори прагнуть приймати обґрунтовані рішення, керівники - спрямовувати свої організації до сталого зростання [5], а політики - створювати середовище, сприятливе для процвітання бізнесу [6].

Ці фактори можна розділити на внутрішні та зовнішні, а також на короткострокові та довгострокові.

Внутрішні фактори:

1. Людський капітал: Одним з ключових внутрішніх факторів формування вартості є якість та кількість людського капіталу на підприємстві. Кваліфікований та мотивований персонал може значно підвищити ефективність виробництва та призвести до високої якості продукції.

2. Технічне оснащення: Рівень технічного оснащення підприємства також має величезний вплив на його вартість. Використання сучасних технологій та обладнання дозволяє підприємствам оптимізувати виробничі процеси та знижувати витрати [4].

3. Маркетинг та бренд: Створення сильного бренду та ефективна маркетингова стратегія можуть значно підвищити вартість підприємства. Добре відомий бренд може забезпечити високий рівень попиту на продукцію, що в свою чергу впливає на прибуток підприємства.

Зовнішні фактори:

1. Економічне середовище: економічний стан країни та світова кон'юнктура впливають на вартість підприємства. Валютні коливання, інфляція та інші економічні чинники можуть призвести до змін у вартості активів та зобов'язань підприємства [3].

2. Політичні та правові чинники: стабільність політичного та правового середовища є важливим фактором формування вартості підприємства. Нестабільність, корупція та непередбачуваність правової системи можуть негативно вплинути на діяльність підприємства та його вартість.

3. Соціокультурні та екологічні аспекти: зміни в соціокультурних та екологічних уподобаннях суспільства можуть впливати на попит на певні товари та послуги, а також на зобов'язання щодо екологічної відповідальності підприємства [2].

Короткострокові та довгострокові фактори:

1. Короткострокові фактори: на вартість підприємства суттєво впливають короткострокові чинники, такі як зміни в ринковій кон'юнктурі, коливання цін на сировину та енергію, а також зміни в обсягах виробництва [6].

2. Довгострокові фактори: довгострокова стратегія розвитку, інновації та розробка нових ринків також впливають на вартість підприємства. Довгострокова стійкість та здатність адаптуватися до змін у бізнес-середовищі є ключовими аспектами формування вартості.

Вартість підприємства - це комплексний показник, який враховує внутрішні та зовнішні фактори, короткострокові та довгострокові аспекти. Розуміння цих факторів дозволяє підприємствам ефективно управляти своєю діяльністю та впливати на вартість [1]. Здатність аналізувати та адаптуватися до змін в оточуючому середовищі є важливою умовою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Один із ключових аспектів формування вартості - це постійний баланс між витратами та виручкою від реалізації продукції чи послуг. Управління витратами, оптимізація виробничих процесів, інновації та стратегічне планування дозволяють підприємству досягати ефективності та підвищувати свою вартість в середньо- та довгостроковій перспективі [4].

Економічна стійкість підприємства визначається його здатністю адаптуватися до змін у світовій економіці та забезпечувати стабільний розвиток. Впровадження ефективних стратегій управління ризиками та діагностика факторів, які можуть вплинути на довгостроковий успіх підприємства, відіграють важливу роль у формуванні його вартості.

Зовнішні чинники, такі як законодавство, політична стабільність та зміни в суспільних уподобаннях, варто розглядати як можливості для підприємства, а не лише як загрози. Адаптивність до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі дозволяє підприємствам ефективно конкурувати та розвиватися [3].

З узагальнення теми випливають наступні ключові висновки:

1. Взаємопов'язана динаміка: Формування вартості підприємства - це динамічний процес, який характеризується складною взаємодією фінансових показників, операційної ефективності, прийняттям стратегічних рішень, динамікою ринку та галузевими особливостями. Ці фактори взаємопов'язані, і зміни в одному вимірі впливають на інші, формуючи таким чином загальну вартість підприємства [5].

2. Часова чутливість: часовий вимір суттєво впливає на вартість підприємства, оскільки дослідження демонструє еволюцію факторів у часі.

3. Стратегічні імперативи: стратегічні рішення стають стрижнем у створенні вартості підприємства [3].

4. Галузеві детермінанти: галузеві дослідження показують, що формування вартості підприємства не є універсальною пропозицією. Відмінності між секторами підкреслюють

важливість адаптації стратегій до унікальних детермінант і викликів, притаманних конкретним галузям [2].

5. Вплив зацікавлених сторін: погляди зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, керівників та учасників ринку, відіграють вирішальну роль у формуванні вартості підприємства. Розуміння та управління очікуваннями зацікавлених сторін є невід'ємною частиною формування позитивного сприйняття та підтримки створення цінності [1].

У заключенні можна сказати, що формування вартості підприємства - це складний та динамічний процес, що вимагає уваги до різноманітних факторів. Інтегрований підхід до управління людськими ресурсами, виробничими процесами, маркетинговою стратегією та стратегічним плануванням дозволяє підприємству досягати стійкого розвитку та високої вартості на ринку.

Список використаних джерел:

1. Eccles, R.G., & Serafeim, G. 2022. Corporate Purpose and Financial Performance. *Organization Science*. 2022. N 33 (1). P. 1-18.
2. Gupta, M., & Aggarwal 2022. ESG Performance and Enterprise Value - Evidence from India. *Global Business Review*. N 23(6). P. 1689-1706.
3. Koller, Tim, et al. *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*. Wiley, 2020, P. 10-19.
4. Koller T., Goedhart M, Wessels D. *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*. 7 Edition. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, NJ. 2020. 878 p. URL: <https://www.kotobati.com/book/download/4b2043c4-df29-4dd7-bb4b-f52df7b7b6df>
5. Sunder, J., Sunder, S.V., & Zhang, J. 2022. Pilot CEOs and Enterprise Value. *Journal of Financial Economics*. 2022. 142(1). P. 183-209.
6. Didenko V.P. Factors of industrial enterprise value formation in interaction with stakeholders. *Journal of management of relations with enterprise stakeholders based on value approach*. 2020. P. 20-34.

*Антон Далекорей, студент 2 курсу магістратури
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансові результати підприємницької діяльності є комплексним відображенням ефективності та стійкості підприємства на ринку. Ця проблематика викликає постійну зацікавленість дослідників і практиків у сфері бізнесу. Зокрема, важливим є розгляд факторів, що впливають на фінансові результати і мають стратегічне значення для управління та розвитку підприємств [4].

У загальній класифікації факторів впливу на фінансові результати діяльності традиційно виділяються внутрішні та зовнішні фактори.

До внутрішніх факторів, зокрема, належать: ефективність управління ресурсами, високий рівень стратегічного управління та активне застосування технологічних інновацій.

Ефективність управління ресурсами - це раціональне використання фінансових, людських та матеріальних ресурсів, що сприяє підвищенню продуктивності та фінансової результативності. Сучасні та ефективні управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію витрат та максимізацію прибутку, мають вирішальне значення для досягнення позитивної та стабільної динаміки фінансових результатів.

Стратегічне управління також має величезний вплив на фінансові результати. Рішення щодо розробки та виконання стратегії, вибір напрямку розвитку, інвестиції в нові технології – усе це визначає, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для досягнення поставлених цілей [1]. Інновації та технологічні зміни в сучасному світі відіграють вирішальну роль у формуванні фінансових результатів. Підприємства, які успішно впроваджують нові технології та інноваційні рішення, мають перевагу у вигляді підвищення ефективності та адекватної реакції на змінні умови ринку [3].

До зовнішніх факторів можемо включити такі: ринкова кон'юнктура, конкуренція, податкова політика, економічні та політичні умови в країні та світі.

Ринкова кон'юнктура та конкурентне ринкове середовище вимагають від підприємства постійного підвищення його конкурентоспроможності, тобто, його здатності адаптуватися до змін у споживчих уподобаннях, швидкості реакції на зміни у ринковому середовищі та конкурентоспроможності товарів і послуг. Вказані фактори виступають важливими чинниками і визначають фінансовий успіх підприємства [5].

Податкова політика та юридичні аспекти стають ще однією важливою сферою впливу на фінансові результати. Податкові ставки, відстрочені податкові платежі та інші податкові пільги можуть суттєво вплинути на прибутковість підприємства. Розуміння і використання юридичних можливостей також може допомогти підприємствам зменшити витрати та оптимізувати фінансові показники [6].

У контексті сучасних змін у споживацьких тенденціях, розуміння та адаптація до змін у попиті та уподобаннях споживачів є ключовими для підтримання високих фінансових результатів. Споживачі вимагають не лише якісних товарів та послуг, але і цінують етичні аспекти, сталість та відкритість підприємства.

Один з ключових факторів, що визначає фінансові результати, - це економічна ситуація в країні. Зміни на ринку, такі як зростання чи зменшення попиту, інфляція чи рецесія, безпосередньо впливають на обсяги продажів та прибутковість підприємства. Глибоке розуміння та правильне управління цими економічними чинниками є важливою складовою успішного фінансового планування [2].

Отже, дослідження факторів впливу на фінансові результати підприємницької діяльності є важливим завданням для розуміння та оптимізації фінансових показників підприємств, пошуку шляхів їх зростання. Глибоке знання цих факторів дозволяє розробляти стратегії, спрямовані на досягнення стійкого економічного розвитку та максимізацію прибутковості в умовах змін бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління. Навч. посіб. 2ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011. 440 с.
2. Економіка: макро- та мікроекономічні аспекти: Навчальний посібник / Баула О.В., Вісин В.В., Вісіна Т.М., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Ліщук В.І., Лютак О.М, Савош Л.В. Луцьк: Редакційно-видавничий відділ Луцького НТУ, 2018. 279 с.
3. Зянько, В. В., Єпіфанова І. Ю. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2015. 172 с.
4. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
5. Лупак Р. Л. Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Львів: Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.
6. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій. Навчальний посібник. / Під редакцією д-ра екон. наук, проф. Іванова Ю. Б., д-ра екон. наук, проф. Майбурова І. А. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. 492 с.

*Ольга Данча, студентка 2 курсу ОС магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сахарнацька Л.І., к.е.н., доцент*

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

Фінансово-економічний стан підприємства є детермінантом його життєздатності та успіху в умовах ринкової конкуренції. Здійснення аналізу та діагностики цього стану визначається важливим завданням для ефективного управління та стратегічного розвитку бізнесу.

Фінансовий аналіз, що охоплює оцінку ліквідності, ефективності виробництва, управління запасами та інші ключові аспекти, дозволяє отримати повніше розуміння фінансової динаміки підприємства. Враховуючи різноманіття підходів до визначення фінансового стану, важливо враховувати різні теоретичні концепції від видатних економістів та управлінців[1].

Дослідження ключових факторів, які впливають на позитивні тенденції у фінансових показниках, є необхідним етапом. Використання моделей, таких як п'ятифакторна модель Альтмана чи моделі Р. Ліса, дозволяє виявити ризики та проблеми для вчасного реагування.

Постійний моніторинг фінансового стану є важливим для виявлення та вирішення проблем. Використання різних методів, таких як фінансовий аналіз, дозволяє оперативно реагувати на зміни у бізнес-середовищі.

Поліпшення фінансового стану підприємства передбачає впровадження конкретних стратегій. Оптимізація управління оборотним капіталом, поліпшення управління виробничими запасами та зменшення ризику банкрутства – це лише деякі з можливих напрямків.

Реалізація цих заходів сприятиме поліпшенню фінансової ситуації підприємства та забезпечить його стійкість у майбутньому. Важливо підкреслити, що системний та комплексний підхід до вирішення цих проблем є ключем до успішного відновлення фінансового стану підприємства.

Визначення ключових проблем та розробка стратегій для поліпшення фінансового стану є важливим етапом. Сталість та успішний розвиток вимагають не лише вирішення поточних проблем, але і розробки довгострокових стратегій.

Діагностика фінансово-економічного стану та його подальше удосконалення – це складний та багатогранний процес. Постійний моніторинг, факторний аналіз та ефективні стратегії дозволяють підприємству не лише уникнути труднощів, але й досягти стійкого розвитку в умовах конкурентного ринку.

Підсумовуючи вищезазначене, можна визначити, що діагностика та удосконалення фінансово-економічного стану є важливим етапом у стратегічному керівництві підприємством. Використання різноманітних методів фінансового аналізу та впровадження системи ключових показників дозволяють не лише виявити поточні проблеми, але і вжити конкретних заходів для підвищення фінансової стійкості.

Список використаних джерел:

1. Оцінка фінансового стану підприємства – сутність та необхідність
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1613>

*Анастасія Дворецька, здобувач другого рівня вищої освіти
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ
(тимчасово переміщений до м. Запоріжжя)
Науковий керівник: Костенко Г. П., к.е.н., доцент*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Здійснення діяльності санаторно-курортними закладами в сучасних умовах, що супроводжується веденням бойових дій територією нашої країни, потребує побудови ефективної моделі управління фінансовими ресурсами для попередження кризових моментів та врахування невизначеності у підприємницькому середовищі.

Управління фінансовими ресурсами являє собою систему інструментів, методів, форм розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з процесами формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для досягнення стійкого фінансового стану та ефективної діяльності санаторно-курортного закладу. З метою забезпечення ефективності управління цим процесом в санаторно-курортному закладі розробляється спеціальна фінансова політика.

Оцінку ефективності управління фінансовими ресурсами санаторно-курортного закладу здійснено на базі фінансової звітності ДП «Клінічний санаторій ім. Горького» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця», розташованого в курортній зоні м. Одеси на території чарівного старовинного парку, що закладено ще на початку XIX ст., на самому узбережжі Чорного моря [1]. Досліджуваний санаторно-курортний заклад є єдиним на Півдні України, де проводять лікування осіб з хворобами органів травлення та органів зору. Перевагою санаторно-курортного закладу є те, що на його території розміщені три свердловини лікувальної мінеральної води: дві використовуються для питного лікування споживачів санаторно-курортних послуг, а третя призначається для водних процедур.

Аналіз діяльності санаторно-курортного закладу показав, що його фінансовий стан має певні недоліки. Насамперед, це пов'язано з сучасною політичною ситуацією в країні, веденням бойових дій на півдні та сході України, що ускладнює здійснення повноцінної діяльності санаторно-курортного закладу. Слід враховувати в оцінці ефективності формування фінансових ресурсів такого закладу застарілість існуючої матеріально-технічної бази. Усе це проявляється у зниженні основних показників діяльності досліджуваного санаторно-курортного закладу.

Проведена у роботі оцінка складу та структури джерел фінансових ресурсів виявила тенденцію збільшення частки залучених фінансових ресурсів за одночасного несуттєвого збільшення власних джерел. Висока питома вага залучених фінансових ресурсів веде до зниження рівня рентабельності та фінансової стійкості санаторно-курортного закладу.

Низька ефективність використання фінансових ресурсів впливає на фінансову стійкість санаторно-курортного закладу, його ліквідність, платоспроможність, ділову активність та рентабельність. Ліквідність та платоспроможність санаторно-курортного закладу оцінюються як «недостатня». Їх глибший аналіз на основі відносних показників виявляє низький рівень забезпеченості санаторно-курортного закладу власними коштами для фінансування запасів та витрат. Це підтверджує аналіз фінансової стійкості. Рівень ділової активності є достатнім, але динаміка показників ділової активності вказує на зниження оборотності у досліджуваному періоді, а саме – на зменшення розміру прибутку такого закладу.

Аналіз організації фінансової роботи в санаторно-курортному закладі та управління фінансовими ресурсами показав практичну відсутність системи управління фінансами. Фінансовою роботою в санаторно-курортному закладі займається бухгалтерія, працівники якої в основному приділяють увагу обліковій роботі. Фінансова робота зводиться до виконання суто оперативних завдань: оформлення платіжних документів, організація

розрахунків з іншими суб'єктами підприємництва, бюджетом, працівниками. Керівником підрозділу є головний бухгалтер, що виконує також функції фінансового директора. Це обставина негативно впливає на організацію фінансів такого закладу.

З метою підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами розглянуто два варіанти оптимізації структури капіталу: через ефект фінансового левериджу та через середньозважену вартість капіталу. З розглянутих моделей було обрано модель оптимізації через середньозважену вартість капіталу, яка дала більш прийнятний результат [2].

Отже, розроблення оптимізаційних заходів для досліджуваного санаторно-курортного закладу дозволять збільшити надходження власних фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на фінансування придбання необхідних матеріально-технічних засобів, компенсування необхідних витрат, виплату кредиторської заборгованості. Це призведе до підвищення фінансової стійкості та платоспроможності такого закладу. Внаслідок додаткового надходження фінансових ресурсів підвищиться його ділова активність та рентабельність.

Список використаних джерел:

1. Фінансова звітність за ДП «Клінічний санаторій ім. Горького» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця» за 2020-2022 рр. URL: https://clarity-project.info/edr/32416841/finances?current_year=2022. (дата звернення: 20.08.2023).
2. Абдуллаєва А. Є. Особливості здійснення стратегічного управління фінансовими ресурсами на вітчизняних підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 1. С. 188–191. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/34.pdf>.

*Надія Дунська, студентка 4 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Тімошенко Н.М., к.е.н., доцент*

ШЛЯХИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день у зв'язку з останніми подіями які пов'язані з політичним та економічним становищем в країні, стала нагальна потреба в пошуку оптимальних шляхів підтримання стабільного економічного стану підприємств, які сприятимуть виходу з економічної кризи та забезпечать їх подальший економічний розвиток.

Не існує єдиного поняття фінансовий стан підприємства. У підручнику Н.Б. Кашена «Фінансова діагностика» вона зазначає що, фінансова діагностика - систематизована сукупність аналітичних процедур, що мають за мету одержання висновків і рекомендацій економічного характеру з приводу підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства та перспектив його подальшого сталого розвитку [2]. Тобто фінансова діагностика сукупність певних аналітичних процедур які мають за мету одержання висновків про фінансовий стан підприємства та рекомендацій економічного характеру що до підвищення ефективності фінансового стану підприємства.

Основними елементами економічної діяльності підприємства, що дозволяють найкраще визначити його фінансовий стан є: прибутковість роботи; оптимальність розподілу прибутку; наявність власних фінансових ресурсів раціональне розміщення основних і оборотних засобів, ліквідність поточних активів. [3]

Особливо важливо на сьогоднішній день для оптимального функціонування українських підприємств це точний розрахунок показників фінансового стану підприємств. Тому що завдяки цим показникам розробляються заходи на поліпшення фінансового стану підприємства та його фінансової стійкості.

Фінансовий стан головним чином залежить від платоспроможності підприємства, тобто його здатності своєчасно задовольнити платіжні вимоги постачальників, проводити розрахунки по банківським кредитам, вчасно здійснювати оплату праці персоналу, сплачувати податки. [1].

Аналізуючи нестабільну політичну ситуацію через повномасштабне вторгнення росії на територію нашої країни, досить багато підприємств визнаються неплатоспроможними. Основними причинами цього є значне скорочення ринку збуту через окупацію певних територій, різке зменшення платоспроможності населення, велика частка позичкового капіталу, ріст дебіторської заборгованості. Так як підприємства не можуть вплинути на політичну ситуацію в країні їм потрібно шукати інші шляхи та методи покращення свого фінансового стану.

В першу чергу для покращення фінансового стану підприємства потрібно збалансувати відношення власного та позичкового капіталу. Такі дії забезпечать підприємству мінімальний фінансовий ризик.

Також важливо звернути увагу на фінансову стійкість підприємства. Даний показник можна забезпечити лише за рахунок активної політики збуту продукції. Тобто потрібно звернути увагу на маркетингову політику.

Не менш важливою умовою поліпшення фінансового стану підприємства є зниження собівартості продукції. Тобто потрібно впровадити нові технології які будуть більш ресурсоекономні.

Слід приділити значну увагу дебіторській заборгованості, яка явно впливає на наявність грошових коштів. Тобто потрібно визначити найбільш вигідні терміни та форми розрахунків з споживачами

Важливим показником фінансового стану підприємства є продуктивність праці. Адже завдяки хорошій продуктивності праці зростає і прибуток.

Отже з вище наведених даних ми бачимо що фінансова діагностика відіграє важливу роль у формуванні оптимального фінансового стану підприємства. Адже саме завдяки фінансовій діагностиці розробляються альтернативні підходи для покращення фінансових показників підприємства.

Список використаних джерел:

1. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: підручник. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с.
2. Кащена Н.Б. Фінансова діагностика. Навчальний посібник. 2018. с.6
3. Сарапіна О.А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2013. № 1. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_01/Sarapina.pdf (дата звернення: 14.11.23)

*Наталія Загородна, магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Кампо Г. М., к.е.н., доцент*

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ОБОРОННОЇ ГАЛУЗІ

Досліджуючи питання фінансової стійкості підприємств на вплив на неї викликів війни, варті уваги є вивчення умов функціонування підприємств оборонної галузі. З-поміж них чільне місце посідає державне підприємство «Антонов», який є провідним виробником літаків в Україні.

ДП «Антонов» – це конструкторське бюро, комплекс лабораторій, експериментальний та серійний завод, випробувальний комплекс. На підприємстві розроблено більше ста типів літаків та їх модифікацій, найвідоміші з яких Ан-225 (Мрія) та Ан-124 (Руслан). У світі ДП «Антонов» посідає вагоме місце як розробник транспортних, регіональних пасажирських літаків та літаків спеціального призначення. Із 2015 р. підприємство входить до складу державного концерну «Укроборонпром» [5].

ДП «Антонов» є важливим суб'єктом господарювання для вітчизняної аерогалузі, тому доцільно проаналізувати його економічні здобутки та дослідити рівень фінансової стійкості (рис. 1).

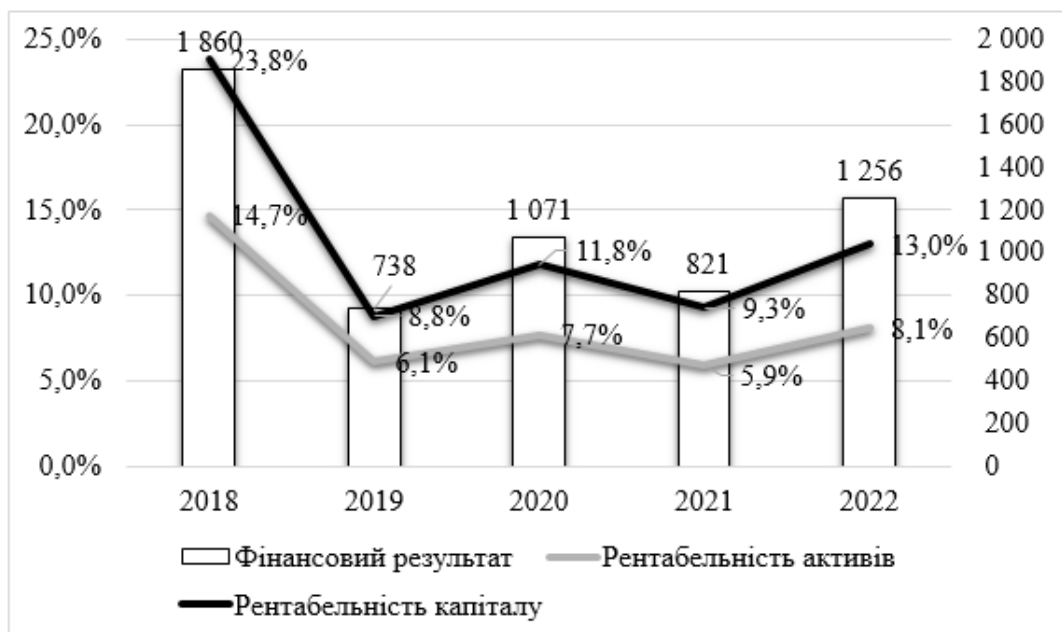

Рис. 1. Динаміка прибутковості та рентабельності ДП «Антонов» у 2018-2022 роках [2]

Протягом усього часу підприємство отримувало позитивний фінансовий результат, однак його значення було мінливим. У 2019 році обсяг прибутку значно зменшився на понад 1,1 млрд. грн., але вже у 2020 р. знову почав відновлюватися. Пандемія коронавірусу вплинула на всі сфери економіки держави та не обійшла підприємство ДП «Антонов», що обумовило чергове зменшення прибутку в 2021 р. – на 250 млн. грн. [4]. Крім того варто додати, що за підсумками державного аудиту, колишнє керівництво ДП «Антонов» за період з жовтня 2020 р. до квітня 2022 р. завдало збитків компанії на 1 млрд. грн. Серед зафіксованих порушень – завищені витрати, непрозорість виконання деяких фінансових операцій, неефективне розпорядження майном, недоотримання доходів тощо. Як важливий суб'єкт оборонної галузі підприємство підтримується за рахунок бюджетних коштів, що дозволило відновити рівень прибутковості у 2022 році [3]. Незважаючи на такі результати, нове керівництво змушене шукати шляхи для покращення роботи підприємства, адже збитки через попередньо оцінили в 1 млрд. дол. США. Ця сума зумовлена такими факторами:

- понад 500 млн. дол. США потрібно на реконструкцію аеродрому в Гостомелі. Були знищені досить важливі льотно-випробувальні бази;
- знищення АН-225 «Мрія», що був єдиним у світі;
- повністю знищено літаки АН-74, АН-26. Серйозно пошкоджено АН-22 «Антей», а також пошкоджено АН-132Д, АН-28, АН-148 та модернізований «Руслан» [6].

На основі фінансової звітності ДП «Антонов» проведено оцінку фінансової стійкості підприємства за низкою показників (табл. 1).

Показники фінансової стійкості ДП «Антонов» за 2018–2022 рр. [2]

Показник	Формула	Рекомендовані значення	2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	Власними оборотні кошти/ Власний капітал	0,4-0,6	0,18	0,25	0,22	0,25	0,37
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Пасиви	> 0,5	0,63	0,76	0,59	0,62	0,63
Коефіцієнт фінансової залежності	Пасиви / Власний капітал	Зменшення	1,59	1,31	1,69	1,45	1,51
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Зобов'язання / Пасиви	0,4 - 0,6	0,40	0,20	0,41	0,38	0,37
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал + довгострокові зобов'язання / Пасиви	0,85-0,9	0,70	0,77	0,66	0,76	0,71

Здійснивши аналіз коефіцієнтів фінансової стабільності ДП «Антонов», можна зазначити, що, хоча більшість показників не відповідають рекомендованим значенням, прослідковуються позитивні тенденції. Це, зокрема, стосується коефіцієнтів маневрування власним капіталом, автономії, концентрації позикового капіталу.

Аби уникнути втрати фінансової стійкості та подібних проблем у майбутньому, підприємству рекомендується вжити такі заходи:

- постійно моніторити фінансові показники, включаючи ліквідність, заборгованість, рентабельність та інші ключові показники для оперативного виявлення проблем та вжиття відповідних заходів;
- оптимізувати операційну діяльність, контролюючи витрати та ефективно управляючи запасами;
- забезпечити диверсифікацію джерел фінансування, залучаючи кошти з різних джерел для зниження ризику залежності від одного джерела;
- розвивати корпоративну культуру, засновану на прозорості, відкритості та відповідальності перед суспільством [1].

Дотримання цих рекомендацій допоможе підприємству підтримувати фінансову стійкість, адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та забезпечувати стабільний розвиток та конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Вівчар О., Кос Т. Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. Молодий вчений, 2023, 4 (116), 115-119.
2. Державне підприємство «Антонов», Фінансова звітність. URL: https://clarity-project.info/edr/14307529/finances?current_year=2022.
3. Екскерівництво ДП «Антонов» завдало збитків компанії на 1 млрд грн – аудит. Forbes. 2022. URL: <https://forbes.ua/news/ekskerivnitstvo-dp-antonov-zavdalo-zbitkiv-kompanii-na-1-mlrd-grn-25082022-7926>.
4. Огренич Ю., Діброва В. Економічна безпека промислових підприємств в Україні: стан, проблеми та напрямки покращення. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, 2023, № (15), 180-191.
5. Офіційний сайт ДП «Антонов». URL: <https://www.antonov.com>.
6. Уляницький Д., Тарасовський Ю. Понад \$1 млрд плюс «Мрія». Керівництво «Антонова» оцінило збитки підприємства через війну. 2022. URL: <https://forbes.ua/news/ponad-1-mlrd-plus-mriya-kerivnitstvo-antonova-otsinilo-zbitki-pidpriemstva-cherez-viynu-23062022-6770>.

*Ангеліна Канівець, студентка 2 курсу
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, м. Черкаси
Науковий керівник: Костогриз В.Г., к.е.н., доцент*

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аналізуючи події сьогодення проблематика антикризового менеджменту та його розвитку набуває більшої актуальності ніж зазвичай. Антикризовий менеджмент – це система управлінських заходів і рішень, спрямованих на діагностику, попередження, профілактику, ліквідацію кризових явищ і нейтралізацію дії кризи в майбутньому. Тому успіх чи невдача менеджменту визначається ступенем готовності менеджера фірми до потенційних загроз і кризових їх проявів, наявністю резервів, ступенем дублювання, рівнем компетенції і досвіду менеджерів, якістю профілактичних заходів та ефективністю застосовуваних методів управління [1].

Зазвичай, антикризовий фінансовий менеджмент пов'язаний з попередніми неоптимальними рішеннями керівництва підприємства, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства та організації обороту його засобів [5].

Маховка В.М. називає антикризовим управлінням особливий його вид, спрямований на попередження, максимальне оперативне та ефективне усунення можливих ускладнень, загроз і негативних наслідків кризових явищ, а також відновлення стабільного функціонування соціально-економічних систем і створення передумов для стійкого розвитку [4].

В умовах воєнного стану важливо щоб система антикризового управління базувалась на таких принципах:

- принцип контролю, який передбачає здійснення постійного контролю за перебігом реалізації управлінських заходів з метою її постійної адаптації до умов внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, що змінюються в часі;

- принцип ефективності, сутність якого полягає у максимально можливому використанні потенціалу об'єкта та суб'єкта управління для формування обґрунтованої програми антикризових дій, мінімізації часових, матеріальних та фінансових втрат, пов'язаних з кризовим станом підприємства та виходом з нього;

- принцип основної ланки, використання якого орієнтує на пошук та першочергове розв'язання основної проблеми, посилення уваги до тієї сфери діяльності, яка обумовлює виникнення та поширення кризи або в якій подальше поглиблення кризи має найбільш негативний вплив на функціонування та життєздатність підприємства в цілому;

- принцип законності, який передбачає знання та використання в інтересах підприємства-об'єкта антикризового управління правових засад, що регламентують здійснення підприємницької діяльності, впровадження та розгляду справи про банкрутство, обумовлюють можливості фінансового оздоровлення та санації підприємств;

- принцип компетентності, передбачає, що реалізацією антикризового управління повинні займатися компетентні фахівці з модернізованої управлінської ієрархії згідно з вимогами кризової ситуації [2].

Складовими державного інструментарію у системі антикризового управління та протидії банкрутству у підприємницькій діяльності в умовах воєнного стану повинні бути: наявність ефективної державної підтримки збиткових підприємств; вплив на діяльність підприємств певної підприємницької структури; встановлення контролю на державному рівні за проведенням окремих господарських операцій; державний контроль за веденням бізнесу у рівних та справедливих умовах; проведення моніторингу за функціонуванням у банківсько-кредитній сфері та діяльністю фінансових посередників; створення організацій, що

здійснюватимуть розробку методології антикризового управління, надаватимуть рекомендації та консалтингову допомогу кризовим підприємствам [3].

Отже, мета антикризового менеджменту та управління в період воєнного стану полягає в удосконаленні роботи підприємств і організацій з найменшими ризиками для них. Також подолання форс-мажорних ситуацій в найкоротші терміни і стабілізація роботи організацій за допомогою інструментів антикризового менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Кравчук Л.С., Воєнна К.І. Антикризовий менеджмент як інструмент недопущення загрози банкрутства. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1089> (дата звернення: 23.11.2023)
2. Кузнецов Є.С. Сутність антикризового управління та принципи його здійснення. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1488> (дата звернення: 23.11.2023)
3. Кушнір Н.Б., Войтович Д.С. Особливості антикризового управління та економічної діагностики підприємства в сучасних умовах. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4954> (дата звернення: 23.11.2023)
4. Мельниченко О.О. Сутність антикризового управління підприємством у сучасних умовах господарювання. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/871/678> (дата звернення: 23.11.2023)
5. Фенченко М.В., Морозова Г.С. Фінансовий менеджмент в умовах активної фази війни в Україні. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/12902/1/Aktualni%20problemi%20ta%20perspektivi%20rozvitku%20Ukrayini_2022_84-85.pdf (дата звернення: 23.11.2023)

*Ганна Костенко, к.е.н., доцент
Вікторія Маріненко, здобувач другого рівня вищої освіти
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ
(тимчасово переміщений до м. Запоріжжя)*

АНАЛІЗ ПРИБУТКУ ЯК ФОРМУЮЧОГО ПОКАЗНИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ІНДУСТРІЇ

Збереження фінансової стійкості підприємств курортно-рекреаційної індустрії та мінімізація впливу різноманітних чинників у сучасних реаліях ведення бізнесу виступає необхідною умовою їх існування та подальшого розвитку. Саме тому виникає потреба у дослідженні чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємств курортно-рекреаційної індустрії й виявленні тих причин, що призводять до появи негативних тенденцій та явищ у розвитку таких соціально важливих підприємств, діяльність яких спрямована на відновлення людського потенціалу країни.

Фінансова стійкість має відповідну залежність від фінансового потенціалу підприємства курортно-рекреаційної індустрії. Фінансовий потенціал такого підприємства визначається сформованим ним обсягом власних, позикових й залучених фінансових ресурсів, якими воно має змогу розпоряджатися для компенсації поточних витрат й витрат на перспективу. Враховуючи це, можна стверджувати, що ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства курортно-рекреаційної індустрії залежить від досконалості його механізму управління фінансовим потенціалом.

Виходячи з цього зазначимо, що серед важливих компонентів фінансової стійкості є також наявність достатньої кількості фінансових ресурсів, які можна сформувавши лише за умови ефективної роботи санаторно-курортного закладу й отримання ним прибутку.

З однієї сторони санаторно-курортний заклад використовує прибуток для погашення своїх зобов'язань перед фінансово-кредитними установами, інвесторами й іншими контрагентами. З іншої сторони, прибуток санаторно-курортного закладу виступає одним із базових джерел фінансування розширення його основної діяльності, реконструкції та модернізації матеріально-технічної бази, медичного обладнання тощо. Отже, для досягнення та підтримання достатності фінансової стійкості санаторно-курортного закладу важливий як обсяг прибутку, так і його рівень щодо вкладеного капіталу або понесених витрат, а саме – рентабельність діяльності такого закладу.

Аналіз прибутку як формуючого показника фінансової стійкості здійснювався на основі фінансових даних ДП «Клінічний санаторій «Карпати» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця» як представника підприємств курортно-рекреаційної індустрії [1].

Під час аналізу встановлено, що власний капітал сформований переважно за рахунок статутного капіталу та нерозподіленого прибутку, що складає за 2022 рік 62,2 % та 24,1 % відповідно. У 2022 році нерозподілений прибуток підприємства зменшився до 8 189,0 тис. грн., але у структурі джерел утворення майна його частка склала 14,7 %. За 2019-2022 роки зменшення нерозподіленого прибутку відзначено на 39,8 %. Слід зазначити, що в умовах ведення бойових дій територією нашої країни можливість формування прибутку підприємством курортно-рекреаційної сфери є позитивною ознакою в його діяльності.

Аналіз прибутку дозволяє знайти ті чинники, які впливають на нього, виявити яким чином і, завдяки чому, представити необхідну інформацію керівнику підприємства курортно-рекреаційної індустрії для прийняття управлінських рішень [2].

Загальновідомо, що на прибуток будь-якого підприємства мають вплив такі чинники як виручка від реалізації та собівартість наданих послуг.

За результатами факторного аналізу прибутку ДП «Клінічний санаторій «Карпати» встановлено від'ємне абсолютне значення чистого прибутку у 2020 році та поступове його формування протягом наступних років. Так, у 2022 році порівняно з 2020 роком чистий прибуток досліджуваного підприємства збільшився на 6 637 тис. грн. переважно за рахунок збільшення додатних грошових потоків на 49 319,0 тис. грн. та рахунок зменшення від'ємних потоків на суму 42 682,0 тис. грн.

Аналізуючи зміни виручки від реалізації і собівартості наданих послуг ДП «Клінічний санаторій «Карпати» за рахунок інфляції, встановлено, що завдяки перевищенню зростанню виручки від реалізації за рахунок інфляції величина доходу збільшилась на 639,91 тис. грн. У 2022 році інфляційний фактор у зростанні собівартості підприємства курортно-рекреаційної індустрії перевищував інфляційний фактор у структурі виручки від реалізації, тому зазначене підприємство зменшило свій дохід за рахунок інфляційних процесів на 10 639,66 тис. грн.

Отже, враховуючи складну економічну ситуацію в країні останніх років, що обумовлено впливом фінансової кризи, поширенням коронавірусної хвороби, веденням бойових дій, доречно вказати, що керівництво ДП «Клінічний санаторій «Карпати» змогло вийти з критичного стану у 2020 р. та відновити прибутковість з темпом зростання чистого прибутку у 19,3 % за 2022-2020 рр. й забезпечити достатній рівень рентабельності для подальшого розвитку, переорієнтувати свою основну діяльність до потреб сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Фінансова звітність за ДП «Клінічний санаторій «Карпати» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця» за 2020-2022 рр. URL: https://clarity-project.info/edr/02649615/finances?current_year=2022. (дата звернення: 25.08.2023).
2. Новіченко Л. С. Аналіз показників рентабельності підприємства: теоретичні та прикладні аспекти. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 5. Т. 2. С. 254– 259. DOI: 10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-43.

Віолетта Кошута, магістр

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Важинський Ф. А., к.е.н., доцент*

ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне функціонування бізнесових одиниць в умовах ринкової економіки пов'язана з необхідністю підвищувати конкурентоспроможність продукції та послуг шляхом підвищення ефективності використання фінансових ресурсів і підприємницьких можливостей підприємства. Сьогодні особливо актуально постає питання економічної безпеки підприємств в умовах війни, оскільки важливо оцінити захищеність інфраструктури підприємства, можливості релокації, розширення або реорганізації своєї бізнес-моделі, щоб зменшити ризики від воєнної дії. Підприємства повинні мати достатні фінансові запаси, щоб витримати складні періоди, пов'язані з війною, що дозволить забезпечити платоспроможність, виконання зобов'язань та можливу реконструкцію після закінчення конфлікту.

Ефективність роботи підприємства значною мірою залежить від якості управлінських рішень та дослідженню нових чинників, які можуть впливати на ефективність роботи підприємства: 1. Ефективний менеджмент є ключовим для успішної роботи підприємства. Якщо підприємство має добре організовану структуру управління, чітко визначені цілі та стратегію, ефективні процеси прийняття рішень та контролю, це сприяє зростанню продуктивності. 2. Успіх підприємства значно залежить від компетентності й мотивації його працівників. Відбір і набір кваліфікованого персоналу, надання їм можливості професійного зростання, мотивація та задоволеність роботою — це важливі складники ефективної роботи підприємства. 3. Використання сучасних технологій та ефективних інформаційних систем може значно поліпшити продуктивність підприємства. Вони допомагають автоматизувати процеси, забезпечити швидкість і точність обробки інформації, полегшуючи роботу працівникам. 4. Ефективне управління фінансами є важливим елементом успішної діяльності підприємства. Це включає ефективне планування, контроль та оптимізацію використання фінансових ресурсів, знаходження нових джерел фінансування та аналіз фінансових показників. 5. Ефективність роботи підприємства може бути сильно вплину та станом ринку та рівнем конкуренції. Підприємство повинно аналізувати та реагувати на зміни на ринку, впроваджувати стратегії маркетингу та продажу, щоб забезпечити своє місце у конкурентному середовищі.

Бізнес повинен прагнути встановлення оптимального співвідношення між фондом накопичення і споживання, враховуючи при цьому стан ринкової кон'юнктури, інтереси працівників, їх мотивацію та заохочення, забезпечуючи виробничі, матеріальні і соціальні потреби підприємницької діяльності. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, служить джерелом фінансування не тільки виробничого і соціального розвитку, а також матеріального заохочення, але і у разі порушення підприємством чинного законодавства для сплати різних штрафів і санкцій.

Ефективне управління витратами дозволяє підприємству знижувати свої витрати, економлячи на ресурсах та оптимізуючи свою операційну діяльність, що дозволяє максимально включати постійний аналіз витрат, пошук ефективніших постачальників, впровадження технологій, що зменшують витрати тощо. Підвищення продуктивності праці завдяки встановленню ефективних робочих процесів, навчання персоналу та використання високоефективного обладнання дає можливість підприємству збільшити продуктивність своєї праці та дозволить більше зробити в межах одиниці часу та зменшить загальні витрати на працю. Збільшення обсягу продажів створює можливості до розширення ринків збуту, застосуванню рекламної кампанії, поліпшення якості продукції або послуг, налагодження партнерських відносин, що в свою чергу призведе до збільшення прибутковості підприємства.

Вдосконалення цінової політики через оптимальне встановлення цін, аналіз ринкових умов, конкуренції і визначення відповідної цінової стратегії може допомогти підприємству збільшити свою прибутковість. Інвестування в дослідження та розвиток сприяють залученню нових клієнтів і збільшенню прибутковості підприємства. Мобілізація внутрішніх резервів фінансової стабілізації і збільшення прибутковості підприємства може здійснюватися за такими основними напрямками: реструктуризація активів, які за національними стандартами повинні принести в майбутньому економічну вигоду; управління витратами; управління дебіторською заборгованістю; прискорення оборотності оборотних коштів у виробничих запасах.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук І.В. «Економіка підприємства»: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 679 с. – (Вища освіта XXI століття).
2. Мікловда В.П., Кубіній Н.Ю., Завадяк Р.І., Сокол І.І., Максимець І.І., Кубіній В.В. Стратегічне управління ефективністю підприємств у корпоративному секторі регіону: проблеми та шляхи вдосконалення: Монографія. – Ужгород: Ліра, 2010. – 196с.
3. Савицька Г.В. „Економічний аналіз діяльності підприємства”: Навч.посіб.- К.: Знання, 2004.- 654 с.
4. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навч.посіб. для студентів вищих навч.закладів, 3-є вид.- К.: Каравела, 2006.- 584 с.
5. Чемчикаленко Р.А., Сукрушева Г.О., Ткаченко А.Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 27. С. 350–354. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/27_2019_ukr/56.pdf
6. Яцук О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія :Економіка і управління. 2018. № 3. С. 173–180. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf

*Ольга Мицак, к.е.н., доцент
Анатолій Побережний, здобувач освітнього рівня магістр
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Однією з головних складових фінансового механізму діяльності суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм господарювання є фінансове забезпечення, яке виступає основою їх виробничо-господарської діяльності, оскільки фінансові ресурси необхідні для покриття витрат виробництва й обігу, своєчасного виконання фінансових зобов'язань перед державою, банками, формування доходів і прибутків.

Для ширшого розуміння механізму фінансового забезпечення діяльності підприємства необхідно узагальнити його сутнісні характеристики. На думку науковців В. П. Ільчук та Т. О. Шпомер фінансове забезпечення діяльності підприємств передбачає ефективне формування та найраціональніше використання фінансових ресурсів, що неможливо без оптимального поєднання таких складових фінансового забезпечення, як самофінансування, кредитування та цільове фінансування. Учені акцентують, що фінансове забезпечення діяльності підприємств є методом фінансового механізму їх діяльності, яке дозволяє накопичити достатні обсяги фінансових ресурсів для досягнення беззбиткової діяльності, підвищення ефективності господарювання та зміцнення національної економіки в цілому [2, с. 311].

С. В. Бестужева на основі аналізу сутності поняття "фінансове забезпечення" виокремила такі його ключові аспекти: 1) фінансове забезпечення як система відносин між суб'єктами з приводу акумуляції фінансових ресурсів; 2) фінансове забезпечення як процес покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів; 3) фінансове забезпечення як процес мобілізації фінансових ресурсів; 4) фінансове забезпечення як сукупність або комплекс методів, важелів, інструментів створення і використання фінансових ресурсів; 5) фінансове забезпечення як система джерел і форм фінансування; 6) фінансове забезпечення як діяльність пов'язана із управлінням капіталом; 7) фінансове забезпечення як метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток [1].

Формами реалізації фінансового забезпечення виступають: самофінансування, кредитування та бюджетне (державне, зовнішнє, безповоротне) фінансування. Самофінансування ґрунтується на використанні власних ресурсів для забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, і є одним із найважливіших методів фінансового забезпечення.

Кредитування передбачає мобілізацію тимчасово вільних коштів на основі принципів забезпеченості, платності, поверненості, цільового призначення.

В умовах розширення співробітництва України та країн ЄС, інших країн світу та конкретних організацій, фондів стає можливим отримання кредитів від міжнародних організацій, наприклад у рамках міжнародної технічної допомоги (МТД).

Бюджетне фінансування здійснюється на безповортній основі за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів на основі плановості, цільового характеру використання отриманих коштів.

Донорське фінансування здійснюється на безоплатній основі іноземними державами, урядами іноземних держав, спеціальними міжнародними фондами та організаціями, як правило, у вигляді грантів у рамках міжнародної технічної допомоги.

Розвиток та вдосконалення управління фінансовим забезпеченням підприємства ґрунтується на системі механізмів реалізації концепції: механізми управління формуванням власних фінансових ресурсів і механізми мобілізації фінансових ресурсів підприємства з залучених джерел. Механізм формування власних фінансових ресурсів реалізується за допомогою розробленої підприємством фінансової політики, реалізація якої пов'язана із вирішенням наступних завдань: забезпечення максимізації прибутку підприємства з найменшим рівнем фінансового ризику; розвитком результативної політики розподілу прибутку бізнесу; створенням дієвої амортизаційної політики та ін. [3, с. 137].

Отже, розглядаючи механізм фінансового забезпечення діяльності підприємств необхідно відзначити його цілісний характер щодо їх забезпечення достатнім обсягом фінансових ресурсів, головною функцією якого є формування, нагромадження та використання фінансових ресурсів для вирішення окремих завдань фінансової політики. Стратегічною метою механізму фінансового забезпечення підприємств є отримання максимального прибутку при мінімальних витратах фінансових ресурсів та з мінімальним ризиком для підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бестужева С. В. Теоретико-методичні аспекти вибору форми фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 47. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/.pdf>.
2. Ільчук В. П., Шпомер Т. О. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств реального сектору економіки. Фінанси та банківська справа. 2018. № 2 (36). С. 310-316..
3. Карпова Т. Фінансове забезпечення підприємств у контексті механізму їх ефективного функціонування. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 4. С. 132- 139.

*Діана Мовчан, студентка 2 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Тимошенко Н. М. к.е.н., доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІАГНОСТИКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий стан підприємства оцінюють за допомогою показників ліквідності та платоспроможності, які дозволяють з'ясувати, чи може підприємство в повному обсязі та своєчасно проводити розрахунки за короткостроковими зобов'язаннями. Вчасно проведений аналіз платоспроможності підприємства дозволяє знизити його виробничо-фінансові ризики, а також зберегти гнучкість під час прийняття управлінських рішень.

Процес оптимізації платоспроможності передбачає раціоналізацію систем управління ресурсами з метою підвищення рівня їх ліквідності. Тут мова може йти про контроль за оборотом виробничих запасів, готової продукції, дебіторської та кредиторської заборгованості, грошових ресурсів. Для підвищення рівня платоспроможності суб'єкт господарювання повинен здійснювати постійний моніторинг якісних параметрів виробничого циклу та фондів обігу. При цьому увага приділяється достатності активів, їх оптимальній вартості, притримуючись принципу за якого плановий дохід може бути отриманий за використання оптимального обсягу ресурсів[2].

Варто зазначити, що ефективно підібрані методи управління капіталом загалом здатні стабілізувати усю фінансову систему підприємства, забезпечити необхідну кількість та якість його активів і функціонально пов'язати їх із власними стратегічними цілями. Підбір дієвих методів управління ресурсами здійснюється кожним підприємством окремо, приймаючи до уваги наявний досвід, використовувані форми управління власною діяльністю, їх результативність, системи управління ризиками. При цьому приймається до уваги рівень адаптованості менеджменту суб'єкта господарювання до вирішення типових завдань, його здатність швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі [1]. Така форма підбору спрощує загальну систему управління і дозволяє у післяоптимізаційний період знизити валові витрати, нормалізувати оборотність ресурсів та стабілізувати прибутковість. Загальним завданням системи управління платоспроможністю є контроль за ліквідністю активів та прибутковістю, що забезпечує достатній рівень грошових ресурсів для проведення розрахунків суб'єкта господарювання і забезпечує фінансову та виробничу рівновагу, прийнятний рівень фінансової безпеки та стабільність розвитку і надає можливість утримувати економічні процеси на прийнятному рівні, досягаючи основних цілей [2].

Здійснюючи оперативне управління активами, менеджмент компанії повинен проводити постійний пошук більш ефективних методів обороту капіталу, оптимізуючи існуючі системи забезпечення власної платоспроможності. Ефективне управління активами передбачає їх групування за рівнем ліквідності і термінами використання задля повного та своєчасного погашення кредиторської заборгованості [3]. Для оцінки рівня платоспроможності суб'єкт господарювання використовує різні методи фінансового аналізу з метою виявлення факторів, що породжують негативні процеси. При цьому аналізується структура та рівень ліквідності оборотних активів, оцінюються якісні параметри виробничого циклу та процесів реалізації, якість управління дебіторською та кредиторською заборгованістю[1].

Варто зазначити, що підприємство повинно намагатися забезпечити платоспроможність, використовуючи усі наявні ресурси і в першу чергу найбільш ліквідну частину оборотних активів. Такий підхід може стримувати розвиток, але призводить до підвищення рівня фінансової дисципліни та відповідальності за результати власної діяльності. Окрім того, не повинна розвиватися практика нарощення якісних параметрів власної діяльності за рахунок

кредиторської заборгованості[2]. Суб'єкт господарювання не завжди може погашати власні зобов'язання за рахунок вартості, яка буде створена у майбутніх періодах, оскільки у такому випадку зростає термін обороту кредиторської заборгованості, що негативно позначається на фінансовому стані кредитора.

Оптимально сформована система управління платоспроможністю повинна забезпечити:

- достатність ліквідних ресурсів;
- збалансованість грошових потоків;
- стабільність джерел формування активів;
- ефективність виробничої діяльності;
- наявність оптимальної системи обороту ресурсів;
- достатність капіталу для реалізації усіх запланованих цілей;
- фінансову стійкість;
- безперервність процесів відтворення [3].

Отже, оптимальний рівень ефективності системи управління активами передбачає відповідну організацію руху грошових потоків, процеси їх формування у достатніх обсягах, розподілу та перерозподілу, приймаючи до уваги особливості економічної діяльності окремого суб'єкта господарювання. Намагаючись утримати прийнятний рівень ліквідності підприємство може уповільнювати оборотність капіталу та знижувати темпи виробничих процесів. При цьому варто пам'ятати, що для збереження прийнятого рівня оборотності капіталу величина ліквідності повинна постійно змінюватися. Загалом, здійснюючи основну діяльність необхідно оптимально використовувати ресурси, досягаючи поставлених цілей, забезпечуючи безперервність процесів відтворення.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. А., Сніткіна І. А. Сучасні методи аналізу платоспроможності суб'єктів господарювання. "Економічна думка". 2018. Т. 28, № 4. С. 179–185.
2. Кащена Н. Фінансова діагностика : навч. посіб. Харків : ХДУХТ, 2018.196 с.
3. Мосьондз О., Мілай А. Оцінка платоспроможності та ліквідності підприємства в умовах кризи. Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених. 2017. № 6.

***Віта Музичук**, здобувач вищої освіти другого рівня
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький
Науковий керівник: Фрадинський О. А., к.е.н., доцент*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах господарювання важливого значення для підприємств набуває питання підвищення ефективності управління грошовими потоками, що стає запорукою не лише їх виживання в умовах воєнного стану, а й стабільного та прибуткового функціонування. Необхідність управління грошовими потоками зумовлена одвічною суперечністю між зростаючими потребами підприємств в економічних і фінансових ресурсах та їх фактичною обмеженістю формування та поповнення. Саме це й зумовило вибір теми нашого дослідження та сформувало його мету і завдання.

Управління грошовими потоками являє собою цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів підприємств, їх витрачання та перерозподіл з метою збалансування фінансово-господарської діяльності. Ефективність управління грошовими потоками визначається підприємств залежить від синхронізацією грошових надходжень і виплат і підтримки постійної платоспроможності підприємства.

На сьогодні існує кілька основних напрямків досліджень управління грошовими потоками підприємства на мікрорівні. Один з цих напрямів базується на розгляді цільових орієнтирів управління фінансовими потоками, акцентуючи увагу при цьому на оптимізації залишків грошових коштів підприємств, управління дебіторською заборгованістю задля визначення оптимального періоду обороту кредиторської та дебіторської заборгованості [1].

Згідно з потоковою теорією, рух грошових коштів підприємств відбувається по певних каналах (вхід, розподіл, вихід) в межах контурів (рух, управління, обслуговування, контроль) між центрами управління грошовими потоками (планування, організація обслуговування, моніторинг та контроль, мотивація). Впорядковані канали, контури та центри, поєднані відповідними взаємозв'язками, утворюють архітектоніку системи управління фінансовими потоками. Пропонуємо виокремити три основні види каналів [1]:

1) канали входу грошових потоків, які, забезпечуючи процес руху «Вхід», обумовлюють рух грошових потоків від джерел їх формування через відповідні провідники до вузла «Акумуляовані грошові потоки», де грошові потоки перетворюються у фінансові ресурси підприємств;

2) канали розподілу грошових потоків, які виникають на основі прийнятих управлінських рішень щодо напрямків розподілу;

3) канали виходу грошових потоків, які забезпечують вихід грошових потоків у зовнішнє середовище за допомогою відповідних носіїв потоків, забезпечуючи процес руху «Вихід».

За іншого підходу, в системі управління грошовими потоками підприємств доцільно виокремити чотири основні контури [2]:

1) контур руху, тобто межі системи від надходження замовлення та вхідного грошового потоку в систему до виходу відповідного грошового потоку та задоволеної вимоги або інформації про відхилення вимоги, якщо система знаходиться у стані, який не дозволяє задовольнити вимогу.

2) контур управління, який охоплює весь процес управління від визначення джерел надходження грошових потоків, розподілу вхідних потоків за напрямками та виходу грошових потоків у зовнішнє середовище.

3) контур обслуговування, який містить процес задоволення вимог підрозділів підприємства на виділення певних сум фінансових ресурсів за рахунок визначених джерел фінансових ресурсів (на відміну від контуру руху він уособлює сам процес виділення фінансових ресурсів, тобто процес формування вихідного грошового потоку).

4) контур контролю, який доцільно виділити окремо, оскільки саме дієвий механізм контролю надходження, розподілу та виходу грошових потоків здатний забезпечити ґрунтовне встановлення стану системи у поточному періоді та у майбутньому. Враховуючи те, що система є динамічною, від вірності визначення поточного стану та контролю його відповідності меті та завданням системи залежить правильність обраних інструментів і механізмів управління в майбутньому. Рух грошових потоків по окремих каналах та в межах певних контурів повинен відбуватись по центрах. Зміст діяльності цих центрів, які представляють відповідні підсистеми, повинен відповідати функціям системи, повноваженням певних рівнів управління та бути спрямованим на досягнення поставлених стратегічних цілей.

Підсумовуючи вищевикладене відмітимо, що: між елементами системи управління грошовими потоками підприємств існують зв'язки взаємодії, породження, перетворення, структури, функціонування, розвитку та управління, які характерні для складних багаторівневих систем. Система управління грошовими потоками поєднує основні та другорядні елементи (підрозділи, ресурси, зовнішнє середовище, інфраструктурні елементи, моделі та підсистеми), які поєднані між собою відповідними взаємозв'язками та складають відповідну архітектоніку системи; грошові потоки рухаються по каналах входу, розподілу та

виходу в межах контурів руху, управління, обслуговування та контролю між центрами управління грошовими потоками (планування, організація обслуговування, моніторинг, облік та контроль, мотивація).

Список використаних джерел:

1. Васьківська К.В., Сич О.А. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Львів : Ліга Прес, 2018. 218с
2. Єрмошкіна О. Вдосконалення системи управління фінансовими потоками промислових підприємств. *Світ фінансів*. 2008. №4. С. 71-79.

Крістіан Пеняк, магістр

Євгенія Богдан, бакалавр

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Молнар О.С., к.е.н., доцент,

ЗМІСТ, СКЛАДОВІ ТА ЦІЛІ ЕФЕКТИВНИХ ФІНАНСОВИХ СТРАТЕГІЙ КОРПОРАЦІЙ

Основними цілями фінансової стратегії, як правило, є збільшення акціонерної вартості, забезпечення фінансової стабільності компанії та наявність коштів для майбутнього зростання або для вирішення непередбачуваних ситуацій. Ключові компоненти фінансової стратегії можуть включати:

Інвестиційна стратегія: Рішення про те, у що інвестувати (обладнання, персонал, дослідження, розвиток тощо), коли і скільки інвестувати. Це також може стосуватися інвестицій у фінансові активи, такі як акції чи облігації.

Стратегія фінансування: Визначення того, як залучити капітал, необхідний для інвестицій, через власний капітал (наприклад, продаж акцій компанії), борг (наприклад, позики або облігації) або внутрішній грошовий потік.

Стратегія управління ризиками: Визначення фінансових ризиків, з якими стикається компанія (наприклад, валютний, процентний або кредитний ризики), і прийняття рішення про те, як їх пом'якшити, як правило, за допомогою фінансових інструментів, таких як деривативи або операційні зміни.

Стратегія управління грошовими потоками: Управління грошовими потоками компанії з метою забезпечення постійної наявності достатньої кількості грошових коштів для задоволення нагальних потреб, таких як виплата заробітної плати або погашення боргів.

Стратегія структури капіталу: Вирішення питання про те, яке співвідношення власного та позикового капіталу повинна мати компанія. Це впливає на ризик і прибутковість компанії та її оцінку.

Дивідендна політика: Визначення того, яку частину прибутку компанії слід виплачувати акціонерам у вигляді дивідендів, а яку - утримувати для реінвестування в компанію.

Добре розроблена фінансова стратегія повинна узгоджуватися з ширшими бізнес-цілями та стратегіями компанії, враховуючи внутрішні фактори (наприклад, фінансовий стан, толерантність до ризиків та операційні потреби) та зовнішні фактори (наприклад, ринкові умови, галузеві тенденції та регуляторне середовище).

Розробка фінансової стратегії - це багатоетапний процес, що передбачає глибоке розуміння фінансової ситуації та бізнес-цілей компанії. Ось кроки до створення фінансової стратегії:

Встановіть чіткі цілі: Це перший і, можливо, найважливіший крок. Він передбачає визначення того, чого організація або окрема особа хоче досягти у фінансовому плані. Це може

бути розширення бізнесу, запуск нового продукту або покращення фінансової стабільності. Ці цілі повинні узгоджуватися з ширшою бізнес-стратегією.

Зрозумійте свою поточну фінансову ситуацію: Проаналізуйте поточну фінансову звітність, включаючи звіти про прибутки і збитки, баланси і звіти про рух грошових коштів. Оцініть свої активи, зобов'язання, доходи, витрати та грошові потоки, щоб зрозуміти свій фінансовий стан.

Спрогнозуйте майбутні сценарії: На основі історичних даних та очікуваних ринкових тенденцій спрогнозуйте свої майбутні доходи, витрати та грошові потоки. Це допоможе вам передбачити майбутні фінансові потреби та виклики.

Визначте інвестиційні потреби та джерела капіталу: Виходячи з ваших цілей і прогнозів, визначте, скільки капіталу вам знадобиться і куди ви будете його інвестувати. Потім вирішіть, звідки цей капітал надійде: внутрішні грошові потоки, борг, власний капітал або їх комбінація.

Керуйте фінансовими ризиками: Визначте ключові фінансові ризики, з якими ви стикаєтесь, наприклад, ризик зміни валютного курсу, ризик зміни процентної ставки або кредитний ризик. Визначте, як ви будете зменшувати ці ризики за допомогою фінансових інструментів або операційних змін.

Складіть бюджет: На основі вищезазначених кроків створіть детальний бюджет, який окреслить ваші очікувані доходи та витрати. Він слугуватиме орієнтиром для прийняття фінансових рішень.

Відстежуйте та переглядайте свою стратегію: Впроваджуйте свою стратегію та регулярно відстежуйте фінансові показники, щоб переконатися, що ви перебуваєте на шляху до досягнення поставлених цілей. Коригуйте стратегію, якщо ваші фактичні показники відхиляються від плану або змінюється бізнес-середовище.

Створення фінансової стратегії - це не одноразове завдання, а безперервний процес планування, реалізації та перегляду. Він вимагає фінансових знань, стратегічного мислення та ретельного управління. Часто буває корисно залучити до цього процесу фінансових спеціалістів, які працюють у вашій організації або є зовнішніми консультантами.

Важливим аспектом фінансової стратегії є допомога компаніям уникати ризиків та керувати ними. Вона, по суті, створює місце для певних витрат на страхування бізнесу та резервує ресурси на непередбачувані витрати. Вона також створює різні прогнози, за допомогою яких ви можете визначити різні результати для бізнесу за різними сценаріями. Таким чином, оптимізуючи безперервність та відновлення бізнесу.

Список використаних джерел:

1. 6 кроків для створення фінансового плану вашої компанії URL:<https://www.bdc.ca/en/articles-tools/money-finance/manage-finances/6-steps-to-create-your-companys-financial-plan>(дата звернення: 10.11.2023).
2. Стратегічні фінанси: Майбутнє вашого бізнесу залежить від покращення фінансової функції URL:<https://www.gini.co/gini-blog/strategic-finance>(дата звернення: 24.11.2023).
3. Важливість фінансової стратегії для зростання бізнесу. URL:<https://www.mikegingerich.com/blog/the-importance-of-a-financial-strategy-for-business-growth/> (дата звернення: 28.11.2023).

*Марина Плавайко, магістр 1-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., проф.*

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У КРИЗОВИЙ ПЕРІОД

У воєнний час соціальна відповідальність стає ключовим елементом не лише для економіки, а й для суспільства в цілому. Конфлікти та війни створюють нові виклики, які вимагають ретельного перегляду стратегій компаній та їх соціальної місії. У цьому контексті особливо важливою та ключовою стає роль корпоративної соціальної відповідальності (КСВ).

Кризовий період збройного конфлікту породжує низку складних викликів, зокрема гуманітарну кризу, небезпеку для населення, економічну нестабільність та екологічні загрози. У цих умовах особливого значення набувають рішення та дії бізнесу, які спрямовані на підтримку суспільства, захист людей та ресурсів і зміцнення соціальної стабільності.

За своєю суттю корпоративна соціальна відповідальність — це імплементований у корпоративне управління певний тип соціальних зобов'язань (здебільшого добровільних) перед працівниками, партнерами, державою, інститутами громадянського суспільства та суспільством у цілому [1].

Роль корпоративної соціальної відповідальності стає надзвичайно важливою під час кризи, оскільки вона може допомогти компаніям змінити свою стратегію та діяльність, задля того аби відповідати новим викликам і потребам суспільства. Ось деякі ключові аспекти ролі КСВ під час кризи:

1. Підтримка громади та гуманітарна допомога - компанії можуть виступати ініціаторами гуманітарних програм, надаючи фінансову та матеріальну підтримку там, де це найбільше потрібно. Це може включати медичну допомогу, забезпечення продуктами харчування, підтримку біженців і постраждалих.

2. Забезпечення безпеки працівників і підтримка персоналу - компанії можуть зосередитися на забезпеченні безпеки своїх співробітників, надаючи допомогу у важкі часи, наприклад, надаючи доступ до психологічної підтримки.

3. Економічна стабільність і підтримка малого бізнесу - підприємства можуть вжити заходів для підтримки малого бізнесу, який особливо постраждав під час кризи. Це може включати фінансову підтримку, наставництво або навіть програми співпраці.

4. Сприяння у вирішенні проблем щодо дезінформації - компанії можуть активно сприяти поширенню достовірної інформації, боротьбі з дезінформацією та підтримці медичних і наукових досліджень.

5. Екологічна відповідальність і збереження ресурсів - під час кризи компанії можуть продовжувати дотримуватися екологічних стандартів і шукати способи зменшити свій вплив на навколишнє середовище.

6. Трансформація бізнес-моделей для підтримки нових потреб - компанії можуть адаптувати свої продукти та послуги, виробляючи та постачаючи ті товари та послуги, які найбільше потрібні під час кризи.

Досліджуючи дане питання доцільно розглянути основні переваги впровадження корпоративної соціальної відповідальності для компаній (підприємств) [2]:

– компанії, які мають репутацію корпоративної відповідальності, здатні залучити інвесторів, ділових партнерів та талановитих співробітників, а також сформувати переваги для своїх клієнтів;

– реалізація різноманітних громадських програм може сприяти розвитку навичок співробітників;

– волонтерство та інші форми залучення працівників допомагають розвивати різноманітні компетенції, такі як командна робота, планування та реалізація, комунікація, управління проєктами, навички слухання та орієнтація на клієнта; активне залучення громадськості допомагає побудувати міцну репутацію компанії серед зацікавлених сторін.

Отже, роль КСВ під час кризи полягає в тому, щоб компанії не лише адаптувалися до нових умов, а й активно діяли як ініціатори позитивних змін, спрямованих на підтримку громад і збереження стабільності у важкі часи. Під час війни корпоративна соціальна відповідальність набуває неабиякої ваги та значимості. Відповідальність перед суспільством у складний і непередбачуваний час є не лише моральним обов'язком, а й стратегічно важливим кроком до успіху бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Колот А. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів. Економічна теорія. 2013. № 4. С. 5-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2013_4_2.
2. Мороз С. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу в Україні в умовах війни. Вісник Хмельницького національного університету. 2023, № 3. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/07/2023-318-36.pdf>

*Дмитро Рогач, студент 5 курсу
ЦДУ «Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка», м. Кропивницький
Науковий керівник: Довгенко Я. О., к.е.н., доцент*

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ АТ «БАНК АЛЬЯНС»

Ефективність діяльності підприємства є однією з найважливіших його характеристик. Ефективно діюче підприємство здатне досягати високих фінансових показників, забезпечувати виробництво якісних товарів та надання послуг, у повній мірі задовольняти потреби клієнтів та створювати сприятливі умови для росту та розвитку. Ефективність є одним з ключових показників, який визначає успіх підприємства на ринку.

Під фінансами у економічній літературі розуміють сукупність економічних відносин, які пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів та грошових фондів суб'єктів господарювання. Під фінансовими ресурсами підприємства ми розуміємо усі види його грошових фондів, таких як капітал підприємства та різні види залучених грошових коштів [1, с. 47-52].

Для повноцінного розуміння теми пропоную її розглянути на прикладі АТ «БАНК АЛЬЯНС».

АТ «БАНК АЛЬЯНС» є стабільним прибутковим банком, який працює на українському ринку банківських послуг понад 30 років, має розвинену регіональну мережу, входить в третю десятку (24 місце) українських банків за рівнем чистих активів. основними видами діяльності банку є здійснення кредитно-депозитних операцій, надання послуг з купівлі-продажу валюти, розрахунково-касове обслуговування, здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами, надання консультаційних та інформаційних послуг [2].

За результатом аналізу фінансової стійкості АТ «БАНК АЛЬЯНС» у 2019-2021 роках можна визначити, що банк має оптимальний рівень залежності від залучених коштів та співвідношення зобов'язань банку до його капіталу.

Показники ліквідності банку відповідають нормативним значенням, що свідчить про здатність банку забезпечувати власні потреби та потреби своїх клієнтів у грошових ресурсах

та покривати ймовірний вплив грошових коштів на протязі 30 днів з урахуванням стрес-сценаріїв.

Основним фактором, який продовжує впливати на стан фінансової активності АТ «БАНК АЛЬЯНС» є продовження повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну.

Одним з найбільш результативних показників для оцінки ефективності діяльності банку загалом та для оцінки ефективності управління фінансами банку зокрема (так само як і для оцінки ефективності діяльності будь-якого підприємства) є величина отриманого банком прибутку.

Прибуток банку у 2020 році знизився на 12,5%, що було викликано впливом глобальної пандемії. Але вже у 2021 році менеджменту банку вдалось забезпечити зростання прибутку на 292,0% порівняно з 2020 роком та на 243,0% порівняно з «доковідним» 2019 роком. Прибуток банку у «воєнному» 2022 році склав 77,0 млн. грн. хоча й продемонстрував зниження на 76,7% порівняно з 2021 роком та на 20,2% порівняно з 2019 роком [5].

У 2021 році банку вдалося значно підвищити ефективність використання такого значущого фінансового ресурсу банку, як його власний капітал, збільшивши рентабельність до 44,3%, що перевищує середнє значення рентабельності капіталу на банківському ринку.

Величина прибутку на 1 гривню, вкладену у акціонерний капітал банку була досить значною, дещо знизилась внаслідок кризових явищ у економіці, викликаних пандемією COVID-19, але вже у 2021 році за рахунок ефективних заходів з управління банком досягла розміру 72,4 копійки на 1 грн вкладень у акціонерний капітал банку [3].

Поступове зниження чистої процентної маржі банку може свідчити про підвищення ризикованості здійснення банком діяльності та зниження ефективності управління фінансами банку. Це є загрозовою тенденцією, на яку варто звернути увагу та скорегувати основну діяльність банку [4].

Основними проблемами управління фінансами банку є загрози банківській установі з боку клієнтів, партнерів, конкурентів та держави; недосконалість податкової та фінансової системи, законодавства; системний ризик за відкритості банківської системи для слабких суб'єктів національної економіки або низької якості управління; масові збої в діяльності банківських установ у сфері кредитування.

Аналіз діяльності та ефективності управління фінансами АТ «Банк Альянс» дає можливість надати рекомендацію банку провести наступні заходи підвищення ефективності управління фінансами:

–здійснити додаткове залучення фінансових ресурсів у статутний капітал банку шляхом випуску (емісії) акцій банку;

–скорегувати діяльність банку у напрямку збільшення процентної маржі, збільшення процентних доходів банку;

–провести заходи з метою знищення частки неприбуткових активів у портфелі банку.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва О.В., Андрієнко М.М., Кравченко О.Р. Економічні аспекти механізму управління фінансовим потенціалом підприємства. Причорноморські економічні студії. 2018. 35 (2). С. 47-52.
2. Акціонерне Товариство "БАНК АЛЬЯНС" інформація з ЄДР. URL: <https://clarity-project.info/edr/14360506> (Дата звернення: 29.11.2023).
3. Банк Альянс - кредитний рейтинг SP.S&P Global ratings. 23 жовтня 2023. URL: https://bankalliance.ua/pages/about_us/ratings/Bank%20Alliance%20Media%20Release%2023%20Oct%202023%20Rus.pdf (Дата звернення: 29.11.2023).
4. Бердар М.М. Фінанси підприємств. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
5. Фінансові результати Альянс Банку за 2022 рік. Офіційний сайт АТ «БАНК АЛЬЯНС». URL:<https://bankalliance.ua/articles/finansovi-rezultati-alyans-banku-za-2022-rik> (Дата звернення: 29.11.2023).

*Олександр Рояк, магістр
Мар'яна Тороні, магістр*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Молнар О.С., к.е.н., доцент,*

ЕТАПИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЧНОГО ФІНАНСОВОГО БІЗНЕС-ПЛАНУ

Всім відомо те, що в бізнесі важко досягти цілей без плану. Згадайте, коли ви востаннє хотіли схуднути на 10 кілограмів. Ви, ймовірно, спланували своє харчування, вибрали дні для відвідування спортзалу і рано лягали спати, щоб кожен день бути відпочившим. Все це і є план, без якого ви, швидше за все, не змогли б досягти своєї мети.

Фінансова стратегія - це підхід компанії або приватної особи до управління та використання фінансових ресурсів для досягнення цілей. Вона є важливою частиною загальної бізнес-стратегії. Вона передбачає планування та прийняття рішень, пов'язаних з інвестиціями, бюджетуванням, залученням коштів, управлінням витратами, прогнозуванням майбутніх фінансових сценаріїв та управлінням фінансовими ризиками[1].

Основними цілями фінансової стратегії, як правило, є збільшення акціонерної вартості, забезпечення фінансової стабільності компанії та наявність коштів для майбутнього зростання або вирішення непередбачуваних ситуацій. Так само, як і ви, ваш бізнес також потребує плану. Стратегічне фінансове планування необхідне будь-якій компанії для досягнення успіху. Це дорожня карта, яка допоможе зрозуміти, в якому напрямку рухається ваш бізнес і чому. Воно також може допомогти вам підготуватися до несподіваних ситуацій, таких як рецесія.

Стратегії фінансового планування для вашого бізнесу можуть допомогти вам визначити, куди витратити гроші, час та інші ресурси. Вона повинна включати конкретні цілі, які допоможуть вам досягти вашої мрії. Щоб допомогти визначити кожен унікальний пункт стратегії, ви повинні використовувати різні інструменти, такі як прогнозування, бюджетування, аналіз грошових потоків та ключові показники ефективності. Давайте розберемося, що саме слід і що не слід включати в стратегію. Для початку почнемо з відповідей на деякі питання, які допоможуть вам зорієнтуватися в потрібному напрямку:

• Які цілі власників? Чи хочуть вони продати компанію через 3-5 років, чи утримувати та управляти нею протягом 20 років?

• Які ключові показники визначають прибутковість бізнесу?

• Які ключові показники визначають цінність бізнесу?

• Чи розуміють вони маржу прибутку бізнесу в цілому та за потоками доходів?

• Який цикл конвертації готівки в бізнесі? (Скільки часу потрібно для того, щоб відтік грошових коштів перетворився на приплив грошових коштів, тобто, щоб гроші, сплачені за товар, перетворилися на гроші, отримані від продажу товару).

Важливо знайти час і обміркувати відповідь на кожне з цих питань. Ці відповіді можуть дати вам підказку, з чого почати процес. Щоб допомогти зорієнтуватися в процесі стратегічного планування, ми розробили конкретні кроки, які допоможуть досягти мети.

1. З'ясуйте, де ви знаходитесь: Використовуйте свої ресурси для проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту, щоб краще зрозуміти ринок. Ви перебуваєте на вершині своєї галузі чи десь посередині? Можливо, ви перебуваєте внизу, і це теж нормально, якщо ви знаєте, де зараз знаходиться ваш бізнес. Цей процес може допомогти вам досягти наступного кроку. Майте чітке уявлення про те, що ви робите найкраще і що роблять ваші конкуренти.

2. Зосередьтеся на головному: що саме у вашому бізнесі допоможе вам піднятися на наступну сходинку кар'єрних сходів? За чим до вас приходять клієнти і хвалять вас за те, що ви робите? Яка місія вашої компанії? Визначивши ці основні моменти, ви зрозумієте, на чому ваша команда та фінансовий бізнес-план повинні бути зосереджені зараз.

3. Визначте свої цілі: Тепер, коли ви знаєте, на чому вам слід зосередитися, подумайте також про сфери, на які ваша компанія "відволікалася". Які команди чи комітети відволікають вас від головних цілей? Зосередьте свою увагу на тому, що є найважливішим, і зосередьте всі свої зусилля на цьому.

4. Поставте людей на чолі: Скільки разів проект провалювався через те, що ніхто його не відстоював? Використовуйте свою команду з користю для себе і зробіть людей відповідальними за їхні проекти, які фокусуються на цілях вашої компанії. Підзвітність - це справжній ключ до успіху в досягненні цілей вашої компанії.

5. Поверніться назад: Цей план, якщо все зроблено правильно, буде працювати на даний момент, але не вічно. Життєво важливо встановити графік, за яким ви будете звірятися зі своєю командою щодо їхніх проектів, щоб переконатися, що ваша компанія досягає поставлених цілей і завдань. Можливо, щоквартальна перевірка - це те, що найкраще підходить для вашого бізнесу, а можливо, це буде щорічна перевірка. Яку б періодичність ви не встановили, вона має базуватися на потребах вашої компанії; просто не забувайте час від часу переглядати стратегічний план.

Після розробки фінансового плану для вашої компанії слід скласти річний бюджет. При створенні бюджету важливо враховувати не лише звіт про прибутки та збитки, але й потік діяльності, що впливає на баланс, а також строки та потоки грошових коштів.

Потім можна розробити ключові показники ефективності (КПЕ), щоб зосередитися на підвищенні прибутковості, вартості або обох цих показників для компанії. Прикладами КПЕ можуть бути відстеження середніх днів непогашення дебіторської заборгованості, постійне поліпшення яких з часом збільшить грошові потоки бізнесу. Ще одним простим КПЕ для відстеження є валова маржа за продуктом або лінією послуг. Знаючи цю інформацію, керівництво компанії може приймати рішення щодо покращення цих показників з часом.

КПЕ повинні бути включені до постійної системи показників і пакету звітності, яку переглядає керівництво. Керівництво повинно розробити КПЕ, які можна перевести в практичні висновки і, зрештою, в дії. На кожній нараді слід розробляти план дій, заснований на русі КПЕ, з постійним фокусом на покращення КПЕ з часом. На наступній зустрічі план дій слід переглянути на предмет прогресу, після чого створюються нові пункти дій.

Список використаних джерел:

1. Що таке фінансова стратегія? URL:<https://thestrategystory.com/blog/financial-strategy-full-explanation-with-examples> .
2. Як розробити стратегічний фінансовий план для вашого бізнесу. URL:<https://signatureanalytics.com/developing-strategic-financial-plan-business/>.

*Андрій Свистіль, здобувач освітнього рівня магістр
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів
Науковий керівник: Музичка О. М., к.е.н., доцент*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Невід'ємною складовою корпоративного та стратегічного управління підприємством є фінансова стратегія як система довгострокових рішень щодо залучення фінансових ресурсів, фінансової безпеки та розробки ефективної системи фінансового менеджменту. Загалом виділяють три рівні стратегії підприємства – корпоративна, ділова та функціональна, а також види фінансової стратегії залежно від сфер прийняття рішень.

Згідно підходу І. Отоли фінансова стратегія розрізняє такі сфери прийняття рішень: 1) стратегія інвестування в активи компанії; 2) стратегія придбання капіталів (структура

капіталу, боргова політика); 3) стратегія перерозподілу прибутку (поділ прибутку, дивідендна політика) [1]. Відповідно до даної систематизації групи рішень у фінансових стратегіях поділяються на операційні, інвестиційно орієнтовані, фінансові, дивідендно орієнтовані.

Науковці В. В. Фурса, Д. В. Коробцова, Г. В. Толкачова класифікують фінансові стратегії підприємства, виходячи з масштабів його цілей на такі як: злиття та поглинання, підвищення оборотності коштів, оптимізації використання кредитних ресурсів, диверсифікації, скорочення дебіторських заборгованостей [2].

Різноманітність цілей, встановлених для стратегії фінансування, дозволяє констатувати, що процес прийняття рішень щодо формулювання стратегії є складним і неможливо прийняти одну універсальну модель стратегії фінансування, які можуть бути адаптовані на кожному підприємстві. З цієї причини в теорії та практиці існують різні типи стратегій фінансування.

Найпоширенішими видами таких стратегій є:

- агресивна (наступальна, динамічна, ризикована, оптимістична);
- консервативна (захисна, пасивна, консервативна, м'яка, виживання, песимістична);
- помірна (збалансована, гармонійна, гнучка, змішана).

Розглядаючи згадані види стратегій в контексті структури фінансування підприємства можна виокремити три моделі:

- модель преференцій щодо використання залученого капіталу, якими характеризується агресивна стратегія фінансування;
- модель переваг використання власного капіталу, які характерні для консервативної стратегії фінансування;
- модель диверсифікації джерел фінансування, яка притаманна для помірної стратегії фінансування [1].

Формування фінансової стратегії передбачає врахування великої кількості різноманітних чинників. Для вибору фінансової стратегії, яка б забезпечила найефективніший результат діяльності підприємства, необхідно передусім визначити можливі види і напрями її розробки.

Узагальнення наукових підходів дає підстави класифікувати фінансові стратегії за певними ознаками:

- 1) залежно від пріоритетності (генеральна, основна, допоміжна);
- 2) за видами генеральної фінансової стратегії (фінансової підтримки прискореного зростання, фінансового забезпечення стійкого зростання, антикризова фінансова стратегія);
- 3) залежно від дії чинників зовнішнього та внутрішнього середовища (зростання, стабілізації, виживання, ліквідації, комбінування);
- 4) за джерелами фінансування (внутрішня, зовнішня);
- 5) за періодами реалізації (перспективна, оперативна);
- 6) за напрямом дії (розвитку, передбачення криз та запобігання банкрутству);
- 7) за домінантними сферами розвитку (формування фінансових ресурсів, інвестиційна стратегія, забезпечення фінансової безпеки, збільшення якості управління фінансовою діяльністю, антикризова фінансова стратегія);
- 8) за характером впливу на кінцевий результат (пряма, опосередкована);
- 9) за характером діяльності (активна, пасивна, захисна, стабілізаційна).

Систематизація фінансових стратегій підприємства є основою для обґрунтування вибору найбільш оптимальних з них з позицій адаптивності до умов функціонування суб'єкта бізнесу. Вибір оптимальної фінансової стратегії є основою для реалізації базових фінансових пріоритетів в довгостроковій перспективі. Така стратегія повинна передбачати ефективний підхід щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів в умовах невизначеності на основі раціональності системи взаємовідносин підприємства з державою, банківськими установами, страховими організаціями, а також обґрунтованості фінансової політики всередині підприємства.

Список використаних джерел:

1. Otola I. Financial Strategies of Company [in:] Equity Management. Strategy and Control. Monograph. Ed. M. Grabowska, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa, 2010. P. 7-30.
2. Фурса В. В., Коробцова Д. В., Толкачова Г. В. Оптимізація стратегій управління фінансами підприємства. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 1-2. С. 54-58.

*Надія Слатвинська, студентка 2 курсу
Уманський національний університет садівництва, м. Умань
Науковий керівник: Михайловина С.О., к.е.н., доцент*

**УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ
ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

У сучасних умовах функціонування вітчизняної економіки під впливом воєнних ризиків та нестабільності суб'єкти господарювання повинні забезпечувати необхідний рівень фінансових ресурсів, завдяки якому вони б мали можливість повноцінно здійснювати свою господарську діяльність. Стабільність фінансового стану підприємств забезпечується отриманням максимального прибутку за мінімальних витрат. Проте це залежить від правильності відображення доходів і витрат у бухгалтерській звітності, оцінці кінцевих фінансових показників та управлінських рішень щодо подальшого розвитку підприємства, які приймаються керівництвом на основі наданої інформації, тобто від правильного обліку та внутрішньогосподарського контролю фінансових результатів.

Механізм внутрішньогосподарського контролю фінансових результатів підприємства забезпечує попередній (визначення основних вимог і положень про формування, розподіл та використання фінансових результатів), поточний (формування фінансових результатів за операційною, фінансовою та інвестиційною діяльністю з відповідним контролем обліку доходів і витрат) та майбутній (розподіл та використання фінансових результатів) контроль [35, 36, с. 645-646]. Це дає змогу здійснювати перевірку облікової інформації про доходи, витрати та фінансові результати на всіх стадіях облікового процесу підприємства, щоб одержані показники були найближчими до запланованих. Тому основним завданням повинна бути гарантування оперативності та достатньої аналітичності вихідних даних про доходи та витрати підприємства, щоб внутрішні користувачі могли швидко та у будь-який момент отримати потрібну йому інформацію у необхідному об'ємі.

Для реалізації цих методів у стратегічній перспективі, насамперед, варто розробити форми внутрішньої планової звітності та облікової документації структурних підрозділів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Хоча більшість підприємств використовує програмні продукти, призначені для автоматизації ключових господарських процесів: формування та обробки основних документів, обліку господарських операцій, складання звітності, така система використовується для опрацювання типових бухгалтерських задач і не дозволяє з урахуванням специфіки підприємства, його структури та видів діяльності вести оперативне ведення інформації про доходи і витрати, проводити їх аналітику за встановленою формою та бути доступною для різних користувачів, задіяних у прийнятті управлінських рішень.

Вирішення цього завдання вбачаємо за можливе із застосуванням доступного (безкоштовного) забезпечення, що є у звичайному пакеті програм Windows та системи Microsoft Outlook.

Основним інструментом, який рекомендуємо застосовувати для формування внутрішньої звітності та систем оперативного автоматичного обчислення фінансових

результатів і розрахунку показників ліквідності, платоспроможності, рентабельності, точки безбитковості, ціни реалізації, обсягів продажів та інших показників, є зокрема табличний процесор Microsoft Excel. За допомогою низки вбудованих інструментів дозволяє створювати дашборд – це інтерактивна панель із важливою інформацією, що згрупована на одному екрані, тобто це система, яка не лиш показує дані, а й здатна автоматично в один клік аналізувати їх. Його цілі полягають у: спрощенні процесу візуалізації звітів; об'єднання різних показників у єдину структуровану систему; створення ієрархії даних; виявлення критичних точок, що гальмують бізнес-процеси; запобігання ризикам; аналіз існуючої стратегії та розробка нової; виявлення проблеми, яка веде до збитків компанії; вибір управлінського рішення.

Дашборди можна застосовувати у: плануванні задач; аналізі продажів; контролі доставки та виробництва продукції; аналізі заробітної плати співробітників, відпусток та лікарняних; аналізі показників виконаної роботи – KPI та фінансових результатів.

Перевага дашборду у тому, що його можна створити лише один раз, підключивши до таблиць з даними (звітами), і при оновленні даних у вихідних звітах система автоматично перераховує всі показники. Крім того, файл з отриманим дашбордом можна розмістити у хмарному сховищі Microsoft Outlook – Share Point, що дозволить надати цілодобовий доступ до цього файлу для внутрішніх користувачів, які потребуватимуть даної інформації для аналізу поточного стану діяльності підприємства за різними напрямками та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Таким чином, таке застосування доступних цифрових технологій допоможе посилити внутрішньогосподарський контроль фінансових результатів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, оскільки дає змогу аналізувати як прибутки і збитки від основної діяльності загалом, так і окремо доходи від реалізації продукції у розрізі її категорій, географії продажів та кварталів, років; оцінити частку кожного виду продукції у загальному підсумку за рік тощо. Це дозволить швидко та наочно визначити сильні позиції підприємства та виявити слабкі місця, які варто було б покращити.

Список використаних джерел:

1. Мірошниченко Т.А. Організація внутрішнього контролю над інвестиційною діяльністю. Нова модель економічного росту: науково-теоретичні проблеми та механізм реалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Персиановський, 22–24 квітня 2014 р.). 2014. Т. 1. С. 158–163.
2. Туз О.К., Бурковська А.В. Організація системи внутрішнього контролю фінансових результатів діяльності підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 8. 2015. С. 644–646.

*Павло Фастівець, здобувач вищої освіти СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Даниленко В.І., к.е.н., доцент*

ОБґРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МАРКЕТИНГОВОГО ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Маркетинговий план – це дорожня карта, що показує конкретні кроки задля досягнення цілей бізнесу [1]. Маркетингова розробка планів – це поетапний механізм досягнення маркетингових цілей, з допомогою якого підприємство відстежує і здійснює контроль деякі чинники, які впливають отримання прибутку, завдяки систематичному використанню маркетингових ресурсів.

Розробка планів у маркетингу здійснює такі основні функції: ідентифікує завдання, основні засади та показники оцінки процесу прогнозування; задає структуру та резерви планів, їх взаємний зв'язок; встановлює початкові дані для прогнозування; ідентифікує спільну організацію процесу та межі прогнозування; містить механізм продажу стратегії та досягнення цілей; забезпечує ймовірність керівного контролю та моніторингу процесу продажу стратегії тощо [2].

Планування маркетингу включає розроблення деталізованих планів для реалізації стратегічного плану фірми. Плани маркетингу розробляються для кожного стратегічного господарського підрозділу фірми з деталізацією на продукти і ринки. План маркетингу включає такі розділи: зведення контрольних показників; поточна маркетингова ситуація; небезпеки й можливості; завдання і проблеми; стратегія маркетингу; програма дій; бюджет; порядок контролю.

Розробка планів маркетингу різних організаціях здійснюється по-різному. Це стосується змісту плану, тривалості об'єкту прогнозування, послідовності створення, організації прогнозування. Так, інтервал змісту плану маркетингу для різних корпорацій різний: часом він лише трохи ширший за план роботи відділу реалізації.

Стратегічний (довгостроковий) план маркетингу, що розробляється на 3-5 і більше років, визначає головні фактори та сили, які протягом кількох років, як очікується, стануть впливати на організацію, а також містить довготривалі завдання та головні маркетингові стратегії із зазначенням ресурсів, які необхідні їхнього продажу. Таким чином, стратегічний маркетинговий план характеризує маркетингову ситуацію, що склалася, описує стратегії досягнення поставлених цілей і ті заходи, реалізація яких веде до їх досягнення.

Підхід, який застосовується до прогнозування маркетингу, який поєднує вирішення його стратегічних та тактичних завдань, допомагає долати протиріччя, які виникають при спробі диверсифікувати маркетинг на стратегічний та операційний. При цьому розуміється, що стратегічний маркетинг, по суті, є безперервним і систематичним аналізом потреби ринку, що виводить на розробку ефективних продуктів, які призначені для певних груп споживачів, які мають особливі властивості, а це, у свою чергу, відрізняє їх від продуктів-конкурентів і, таким чином, створює виробнику непохитну конкурентну гідність.

Маркетингова програма має поріг входу – вона виходить у злагоджених команд. Якщо в компанії розлад відділу продажу та маркетингу чи просування вибудовано не системно, то краще зміцнити процеси всередині бізнесу [5].

Таким чином в ході досліджень виявили переваги маркетингового плану: компанія чітко розуміє, що робить, навіщо і як це виміряти, з'являється інструментарій для прогнозування результатів, компанія розуміє віддачу від своїх дій, що робить маркетинг усвідомленим, погодження бюджетів проходить набагато швидше, з'являється історія дій та результатів.

Недоліки маркетингового плану: неможливо передбачити всі ризики: законодавчі обмеження, зміни у праві тощо, не всі готові звирятися з планом та коригувати його за ситуацією, передбачає розкрити показники, і до цього готові не всі, у деяких компаніях план сприймають як другу конституцію та вводять штрафи за його невиконання.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук В.Г. Маркетинг: теорія і практика: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2016. 327 с.
2. Котлер Ф.І. Основи маркетингу. Київ: Знання, 2015. 314 с.
3. Маркетингове дослідження. URL: <https://opendatabot.ua/c/44588550>.
4. Маркетингова діяльність бізнесу. URL: <https://ua-referat.com/>.
5. Драган О.І. Організаційно-методологічне забезпечення конкурентоспроможності підприємств м'ясної промисловості України: проблеми теорії і практики: монографія. Київ: НУХТ, 2019. 251 с.

*Олексій Федоренко, студент 5 курсу,
Діана Чута, студентка 5 курсу,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник: Саркісян Л.Г., к.е.н., доцент*

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ

На сьогоднішній день, міжнародні корпорації мають можливість бути присутніми на ринках всього світу завдяки глобалізації економіки. Однак, з цим пов'язані певні ризики, які повинні бути враховані при прийнятті управлінських рішень.

Фінансовий ризик як об'єктивне явище характеризується суб'єктивністю в оцінці рівня фінансового ризику різними учасниками фінансової діяльності, використовуючи такі фактори, як рівень повноти та достовірності інформації, кваліфікація фінансових менеджерів та їх професійний досвід в управлінні ризиками [2].

Основними класифікаційними ознаками фінансових ризиків компанії є:

- джерело виникнення фінансових ризиків;
- мета оцінки ризику;
- рівень ймовірності реалізації ризику;
- набір фінансових інструментів;
- можливості та потенціал страхування;
- тип фінансового ризику;
- складність фінансового ризику;
- потенційний вплив фінансового ризику;
- характер прояву ризику в часі;
- рівень можливих фінансових втрат;
- можливість передбачення ризику.

Першим фінансовим ризиком, з якими зіштовхуються зарубіжні корпорації, є валютний ризик. Коли корпорації працюють на зарубіжному ринку, вони повинні працювати з різними валютами, що може призвести до збитків через зміну курсів валют. Зміни валютних курсів можуть відбуватися з різною швидкістю та рівнем впливу, що може призвести до збитків для корпорації.

Другим фінансовим ризиком є ризик процентної ставки. Коли корпорації беруть кредити, вони повинні платити проценти за використання цих коштів. Якщо процентна ставка збільшується, це може призвести до збільшення витрат корпорації, що може погіршити фінансові показники.

Третім фінансовим ризиком є ризик зміни рівня інфляції. Якщо рівень інфляції збільшується, то вартість товарів та послуг також збільшується. Це може призвести до зменшення попиту на товари та послуги корпорації, що може вплинути на їх фінансові результати.

Окрім цього, зарубіжні корпорації можуть стикатися з політичними ризиками, такими як зміна законодавства, введення санкцій, політична нестабільність та інші події, що можуть вплинути на їхню діяльність та фінансові результати.

Саме тому, для ефективної діяльності та функціонування, міжнародні компанії використовують систему управління ризиками, що зветься — ризик-менеджментом. Його основне завдання — зниження впливу негативних факторів на фінансовий стан компанії і забезпечення її стійкості в умовах невизначеності та змін [4]. Основними складовими фінансового ризик-менеджменту є:

1. Ідентифікація ризиків;
2. Вимірювання ризиків (використання різних методів, таких як статистичний аналіз, сценарний аналіз, стрес-тестування, для визначення рівня ризиків і їхніх можливих наслідків);
3. Управління ризиками (стратегії зменшення ризиків або фінансовий інжиніринг);
4. Моніторинг і контроль (актуалізація стратегій управління ризиками відповідно до змін у бізнес-середовищі);
5. Кооперація зі стейкхолдерами (врахування інтересів акціонерів, кредиторів та клієнтів у процесі розробки та впровадження стратегій фінансового ризик-менеджменту) [3].

Отже, міжнародні корпорації повинні бути уважними та бути готові до різних ризиків, що можуть виникнути під час їхньої діяльності на світовій арені [1]. Для зменшення ризиків вони можуть використовувати різні інструменти, такі як захисні контракти, валютні операції, фінансові похідні та ризик-менеджмент. Фінансовий ризик-менеджмент є невід'ємною частиною ефективного корпоративного управління, яка допомагає компаніям виживати і процвітати в умовах нестабільності та змін на фінансових ринках. Корпорації повинні бути готові до змін та адаптуватися до нових умов ринку, що допоможе зберегти їхню конкурентоспроможність та фінансову стабільність.

Список використаних джерел:

1. Добринь С. В. Управління фінансовими ризиками підприємства. Ефективна економіка. 2015. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4073>
2. Нечипоренко А. В. Особливості управління фінансовими ризиками підприємства в умовах трансформаційних змін. 2023. URL: <http://ehsupir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/7046>
3. Польова, О. Л., Барда, Л. В. Організація системи корпоративного управління в банківському секторі України. Економіка та держава. 2017. №9. 34-38. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/card.php?id=16915>
4. Tursoy, T. Risk management process in banking industry. 2018. URL: <https://mpr.aub.uni-muenchen.de/86427/>

*Любомир Цугорка, студент 2 курсу ОС магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сахарнацька Л.І., к.е.н., доцент*

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Продуктивність праці - це результативність праці. Вона відображає співвідношення між кількістю вироблених матеріальних і нематеріальних благ і кількістю витраченої на них праці. Іншими словами, підвищення продуктивності праці означає збільшення кількості вироблених товарів без збільшення витрат на робочу силу. У більш широкому сенсі зростання продуктивності праці означає, що люди постійно вдосконалюють свою економічну діяльність, працюють краще і постійно знаходять можливості виробляти більше і якісніше товарів з тими самими або меншими витратами праці. Зростання продуктивності праці є дуже важливим показником економічного зростання країни, оскільки воно призводить до збільшення реального обсягу виробництва і реального доходу. Економічне зростання на основі продуктивності праці стає однією з головних цілей соціально-орієнтованої економіки, оскільки збільшення суспільного продукту на душу населення означає зростання споживання, а отже, і рівня життя[2].

Співвідношення між результатами і витратами людської діяльності, яке зазвичай називають ефективністю, є основним питанням економічної теорії та бізнес-практики. Витрати визначаються кількістю (вартістю) використаних економічних ресурсів. Нагадаємо,

що економічні ресурси прийнято поділяти на три великі групи: 1) праця (людський капітал), 2) компоненти природних ресурсів (земля і сировина) і 3) компоненти засобів виробництва (фізичний капітал). Тому ефективність використання праці, природних ресурсів та фізичного капіталу можна визначити окремо. Результати характеризуються кількістю та вартістю виробленої та реалізованої продукції, доданою вартістю, прибутком, а також конкурентоспроможністю, якістю життя, станом навколишнього середовища та багатьма іншими показниками. Економічні результати часто виражаються у вигляді обсягу виробництва та прибутку. Якщо результат характеризується кількістю продукції (послуг), то показник називається продуктивністю; якщо результат характеризується розміром прибутку, то такий показник ефективності називається рентабельністю (прибутковістю). Продуктивність праці - найважливіший показник ефективності трудового процесу, що виражається як співвідношення між продуктом (послугою) і відповідними витратами прямої, живої праці[1].

Залежно від економічного рівня, на якому проводиться дослідження, розрізняють різні види продуктивності праці. Індивідуальна продуктивність праці - це продуктивність праці окремого працівника, виробнича продуктивність праці - це продуктивність конкретної виробничої ділянки або підприємства, регіональна продуктивність праці - це продуктивність регіону або галузі, а суспільна продуктивність праці - це продуктивність національної економіки в цілому.

Динаміка граничної продуктивності праці, як і інших граничних величин, підпорядковується так званому закону спадної віддачі. Це означає, що на досконало конкурентному ринку, за інших рівних умов, особливо коли вартість інших факторів виробництва є фіксованою, зі збільшенням кількості одиниць праці в даному виробництві гранична продуктивність кожної наступної одиниці праці спочатку зростає, а потім, навпаки, зменшується, коли їх кількість перевищує певну межу. Граничні величини та їхні динамічні закономірності зазвичай використовуються при дослідженні теоретичних моделей конкретних ринкових відносин. Нова концепція продуктивності праці, придатна для соціально орієнтованої ринкової економіки, виходить з того, що найбільш продуктивним і потенційно невичерпним ресурсом, межі якого постійно розширюються, є не безмежне збільшення виробництва або заощаджень, а якісні зміни в споживанні, способі життя в цілому і людському розвитку. Реалізація цієї концепції передбачає спрямування виробництва на перспективні суспільні потреби, ранжовані за ступенем їх важливості для людського розвитку. Зростання продуктивності праці не тільки визначає рушійну силу валового внутрішнього продукту, а й відповідає принципу мінімізації витрат виробництва на одиницю ефекту і тому є основним критерієм ефективності управління на всіх рівнях[2].

Таке зростання забезпечує тісний зв'язок економічного зростання з розширенням можливостей споживання (підвищенням купівельної спроможності) для більшості населення. Це визначає роль і практичне значення зростання продуктивності праці не тільки як принципу і завдання економічної політики на всіх рівнях, а й як важливого критерію дослідження стану та регулювання економічних процесів. Макроекономічні параметри зростання продуктивності праці дозволяють контролювати темпи соціально-економічного розвитку, дотримання соціальних стандартів та умов ринкової рівноваги. Зростання продуктивності праці є ефективним засобом стримування інфляції та основним джерелом для реалізації заходів, спрямованих на соціальний розвиток і підвищення рівня життя населення.

На мікроекономічному рівні продуктивність праці є одним із ключових критеріїв та інструментів зниження собівартості продукції, забезпечення ефективного функціонування підприємств та їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Зростання продуктивності праці покликане компенсувати підвищення заробітної плати працівників і таким чином гармонізувати інтереси сторін соціального партнерства. У зв'язку з цим продуктивність праці слід розглядати як важливий елемент системи показників оцінки трудового внеску в кінцевий результат діяльності в усіх структурних підрозділах

підприємства. Динаміка продуктивності праці відображає успіхи підприємств в активізації людського фактору, таких як мотивація праці, розвиток потенціалу персоналу, модернізація виробничих процесів та підвищення споживчих якостей продукції.

Список використаних джерел:

1. Осовська Г. В. Основи менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.if.ua/book/3/458.html>.
2. Geamanu, M. Economic efficiency and profitability [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/265814327_ECONOMIC_EFFICIENCY_AND_PROFITABILITY.
3. Слезингер Г. Э. Праця в умовах ринкової економіки. — М.: ИНФРА-М., 1996. — 336 с.

*Вікторія Шеховцова, к.е.н., ст. наук. співробітник
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кривий Ріг*

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах вторгнення ворожої армії на територію України, постраждала економіка нашої держави. Багато вітчизняних підприємств припинили своє існування через руйнування та збитки. Частина підприємств, що втрималися «на плаву» змушені були надзвичайно швидко розробляти стратегічні плани, щодо подальшого існування.

В умовах воєнного стану фінансовий менеджмент є головним напрямком в досягненні підприємством фінансової стабільності. Керівництво кожного суб'єкта господарювання почало по-новому визначати функції фінансового менеджменту. Якісно визначена комплексна система управління стосується всіх аспектів діяльності підприємства. Фінансовий менеджмент спроможний змінювати пріоритети і методи організації фінансової роботи. Але, наразі, фінансовий менеджмент має антикризовий характер, коли на перше місце виступає напрямком подолання кризи в діяльності підприємства.

Економічна криза підприємства – це незапланований і небажаний, обмежений за часом процес, що може істотно перешкодити або навіть зробити неможливим функціонування підприємства. Типовим для кризової ситуації є два варіанти виходу з неї: або це ліквідація підприємства як екстремальна форма, або успішне подолання кризи [2].

Розвитку кризового становища на підприємстві сприяє низка факторів, які поділяють на дві групи: внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори залежать від діяльності підприємства: невміла логістика; зменшення обсягів виробництва; втрата клієнтів та інше.

Завжди існують зовнішні фактори, від яких ніхто не застрахований. Вони виникають незалежно від діяльності підприємства. Воєнні дії на території держави відносять саме до негативних факторів впливу на діяльність та існування підприємств взагалі. Але, навіть за умов впливу зовнішніх факторів, на більшості підприємств менеджери розробляють плани (проекти) дій для управління можливими ризиками. При зміні факторів проекти адаптують під нові реалії.

Організація антикризового менеджменту на підприємстві - це упорядкований процес застосування методів і процедур, спрямованих на подолання проблем, які вже виникли; та розробка проектів для подальшого соціально-економічного оздоровлення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Вчені Ю. Нікольчук та О. Лопатовська в своїх наукових розробках розглядають антикризовий фінансовий менеджмент як, механізм фінансового впливу, комплекс заходів на етапах виявлення кризоутворюючих факторів, своєчасної діагностики, запобігання і

нейтралізації кризи на підставі використання системи специфічних методів, принципів та прийомів управління фінансами [1].

Антикризовий менеджмент має базуватися на таких управлінських та фінансових механізмах, які б дали змогу суб'єкту господарювання подолати труднощі з найменшими витратами.

В обов'язковому порядку менеджери підприємства повинні провести техніко-економічну діагностику (аналіз) його діяльності. Діагностика допоможе виявити та оцінити кризові явища. Результати оціночних досліджень нададуть змогу: розробити обґрунтовану антикризову програму; виявити можливості та причини розгортання іншої (наступної) кризової ситуації та упередити її; визначити ресурсні можливості підприємства за умов запобігання кризи; доопрацювати (змінити) стратегію підприємств в часі для подальшого поступового досягнення підприємством фінансової стабільності.

На відміну від «звичного» довоєнного, антикризового фінансового менеджменту, з'явилася необхідність враховувати вплив випадкових зовнішніх негативних факторів, що є нетиповими для довоєнного періоду. До таких факторів можна віднести, наприклад, зміни в законодавстві. Уряд нашої держави з розумінням підходить до питання необхідності забезпечення функціонування економіки в умовах воєнного стану, створюючи додаткові можливості для підприємств, що продовжують свою діяльність.

Список використаних джерел:

1. Нікольчук Ю.М., Лопатовська О.О. Антикризовий фінансовий менеджмент як основа управління фінансами вітчизняних підприємств. Науковий журнал. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. №1. С. 99-103. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/12/vknu-es-2021-n-1-290.pdf>
2. Шестопалова О.В. Економічно-кризові ситуації на підприємстві та механізми їх подолання. Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки» Хмельницького університету економіки і підприємництва. 2013. №1. С.119-122. URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/545/1/Shestopalova_Features%20reversible.pdf

СЕКЦІЯ 5 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

*Юрій Білавич, аспірант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславська О. І., к.е.н., доцент*

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ БАНКИ: ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Транснаціональні банки (ТНБ) можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на країну перебування, в залежності від різних факторів. Розглянемо позитивні наслідки діяльності ТНБ у країнах світу як для країни базування, так і для країни перебування. Серед позитивних наслідків діяльності ТНБ можна виділити наступні:

- для країни базування: збільшення доходів за рахунок розширення виробництва; скорочення витрат за рахунок перенесення виробництва в країни з більш дешевими ресурсами; скорочення забруднення навколишнього середовища у зв'язку з перенесенням виробництва за кордон;

- для країни перебування: стимулювання економічного зростання та виробництва; зростання прибутковості банківського сектору за рахунок меншої маржі; збільшення податкових надходжень до бюджету; приплив іноземних інвестицій; приїзд висококваліфікованих фахівців; підвищення життєвого рівня місцевого населення; посилення конкуренції між банками.

Варто враховувати, що вплив транснаціональних банків може бути контекстуальним і залежати від конкретної ситуації та політичного, економічного та правового середовища в країні. Одним з найбільш позитивних факторів впливу є те, що транснаціональні банки можуть надавати кредити та фінансування місцевим підприємствам. Це сприяє розвитку бізнесу, створенню нових робочих місць та збільшенню виробництва. Попри позитивний вплив транснаціональних банків існує місце і негативним факторам, серед них:

- для країни базування: скорочення робочих місць; скорочення податкових надходжень; зростання конфліктів на міжнародному ґрунті; переїзд висококваліфікованих кадрів в інші країни (аутсорсинг);

- для країни перебування: послаблення ролі держави; вплив ТНБ на економіку, політику та на зміну галузевої структури економіки країни; податкові ухиляння; нехтування національними інтересами країни; корупція.

ТНБ стали важливим суб'єктом світового ринку позикових капіталів, валютних операцій і всієї системи міжнародних економічних відносин. Але існують певні протиріччя між приймаючою країнами та іноземними ТНБ. Причиною таких протиріч є те, що національні інтереси країн, що розвиваються, та інтереси ТНБ (як правило) не співпадають, що формує системні ризики поведінки ТНБ на території країни-реципієнта [1].

Звичайно, що транснаціональні банки по-різному можуть впливати на розвиток тієї чи іншої країни. Варто розглянути характер економічного впливу транснаціональних банків, який визначається з огляду на: фазу економічного циклу країни-реципієнта та країни базування; рівень розвитку країни-реципієнта; особливості ТНБ; масштаб діяльності ТНБ; тривалість діяльності ТНБ; мотиви входження ТНБ; фінансову інтеграція; позаекономічні фактори [2]. Тому слід також враховувати можливі ризики, пов'язані з їх діяльністю.

У цілому перспективи розвитку транснаціональних банків можуть бути визначені рядом факторів. Перш за все, зростання глобалізації економіки і подальша ринкова інтеграція

створюють нові можливості для транснаціональних банків. Вони можуть розширювати свою глобальну присутність та залучати клієнтів з різних країн. Цифрові технології та інновації прискорюють трансформацію фінансового сектору. Транснаціональні банки можуть використовувати розумні системи аналізу даних, штучний інтелект та інші технології для поліпшення своїх послуг, забезпечення ефективності та залучення нових клієнтів. Не менш важливим фактором розвитку є зміни в законодавстві та регуляторна політика, які можуть створювати нові можливості або обмеження для діяльності транснаціональних банків. Значно вплинути на розвиток транснаціональних банків можуть політичні та геополітичні події. Наприклад, торгові конфлікти, санкції, зміни урядів, можуть мати вплив на діяльність транснаціональних банків.

Загалом події, які наразі відбуваються в Україні, мають значний негативний вплив на фінансову стійкість банківської системи: відбувається зменшення обсягів надання фінансових послуг, брак фінансових ресурсів, низька прозорість та рівень розвитку, брак кваліфікованих кадрів, кібератаки, перевищення лімітів касових залишків, арешт банківських рахунків, втрати за попередньо наданими кредитами. Для забезпечення стабільного функціонування банківської системи необхідно розвивати ризик-менеджмент, сприяти діджиталізації, посилювати систему електронних платежів, заручитися міжнародною підтримкою. Не менш важливим є забезпечення ефективного банківського регулювання і нагляду [3].

Транснаціональні банки лідирують у світовій економіці, їх глобальна присутність та фінансова потужність сприяють розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій. Однак, їх діяльність також може створювати ризики, включаючи фінансову нестабільність. Іноземні транснаціональні банки розширюють свою присутність в Україні, що вимагає посиленого регулювання та врахування інтересів країни.

Список використаних джерел:

1. Акімова Л.М. Factors of influence of TNB on the economy of the developed and developing countries of the world. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2016. № 4. С. 3–13.
2. Запотічна Р.А. Теоретичні аспекти дослідження впливу діяльності транснаціональних банків на економіку країн-реципієнтів. Світове господарство і міжнародні економічні відносини: електронне наукове фахове видання. 2017. № 16. С. 52–57.
3. Шульга К., Шульга Є. Вплив діяльності транснаціональних банків на банківську систему. Scientific Notes of Ostroh Academy National University. "Economics" Series. 2023. № 28 (56). С. 127–132.

*Катерина Гаврилюк, студентка 4 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Богацька Н. М., к.е.н., доцент*

КРАУДФАНДИНГ В СОЦІАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ: СУТЬ, ІНСТРУМЕНТИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Розвиток соціального підприємництва водночас сприяє тому, що з'являється все більше навчальних програм зі створення та управління такою діяльністю, правильною організацією юридичних та фінансових питань, що дозволяють соціальним підприємцям робити свою діяльність більш ефективною. Однак, в Україні ще не сформувалося правильне стійке уявлення про те, чим є насправді соціальний бізнес та як влаштовані його процеси. Соціальне підприємництво – це досить новий вид діяльності в Україні і зовсім незначна частка підприємців та громадян знають про такі можливості ведення бізнесу [1].

Соціальний бізнес є новим способом соціально-економічної діяльності. Це породжує

нові вимоги до такої діяльності: новаторство (нові комбінації людських та економічних ресурсів), цілеспрямоване вирішення соціальних проблем, самоокупність і фінансова незалежність. Критерій самоокупності має надважливе значення. Необхідність відповідати таким вимогам створює потребу в застосуванні нових інструментів залучення інвестицій. Одним з ефективних інструментів вирішення задач соціального бізнесу є краудфандинг.

Наукове дослідження явища краудфандингу ще формується. Загальноприйняте визначення краудфандингу зводиться до розуміння його як механізму, що дозволяє через спеціалізовані інтернет-платформи збирати грошові кошти на реалізацію різних проектів. Специфічна риса інструменту – незначні суми інвестицій від великої кількості інвесторів.

Основні моделі краудфандингу: дарування, винагорода, попередня купівля, кредитування, акціонерний капітал. Надважливий елемент краудфандингу – довіра інвесторів. Краудфандинг передбачає надання інвестору права на участь в прибутку чи частки в статутному капіталі юридичної особи [3, с.27].

Краудфандинг вирішує проблему фінансування соціальних стартапів, сприяє створенню нових компаній, збільшенню зайнятості, економічному зростанню в цілому. Цей механізм дозволяє з нульовим бюджетом реалізувати великі соціальні проекти. В його основі – не залучення ресурсів для негайного споживання, а їх акумуляція для розвитку інвестиційного проекту на перспективу.

У зв'язку з розвитком цифрової економіки краудфандинг в соціальному підприємстві високоперспективний. Він може стати основним фінансовим механізмом інвестування населенням заощаджень в реальний сектор. Дозволяє широкому колу непрофесійних інвесторів брати участь в інноваційному і венчурному фінансуванні. Є кращою альтернативою мікрофінансуванню через принципово іншу філософію.

Вбачаються ефективні перспективи застосування краудфандингу в соціальному бізнесі для вирішення локально-місцевих задач: створення велодоріжок у містах, облагородження парків та ін.

Основні переваги краудфандингу в соціальному підприємстві:

- демократизація підтримки мистецтва, культури, інших соціальних сфер,
- генерація додаткових доходів для індустрії розваг,
- підтримка інноваційних рішень і соціальних стартапів та, як наслідок, залучення талановитого людського капіталу,
- створення прозорого і ефективного механізму для народного фінансування проектів.

Основні проблеми розвитку – недосконале правове регулювання, непрозорість роботи краудфандингових платформ, низький рівень довіри населення [4].

Попри війну, в Україні краудфандинг в соціальних бізнес-проектах прогресивно розвивається. Найбільш яскравий приклад такого проекту - «Народний байрактар» фонду С. Притули, коли невеликими грошовими внесками численна кількість українців виступила інвесторами і «замовила» виготовлення байрактарів турецькій компанії [2].

Вважаємо, в Україні формується ціла культура краудфандингу в соціальних бізнес-проектах, що використовується як інструмент представлення свого проекту суспільству. Кінцева мета – соціальна і комерційна одночасно. Специфічна риса краудфандингу у вітчизняному соціальному підприємстві – залучення інвестицій поєднується з ефективною перевіркою затребуваності продукту/проекту на ринку.

Отже, для подальшого розвитку в Україні краудфандингу в соціальному бізнесу необхідні:

- нормативно-правова підтримка з боку держави,
- прогресивне регулювання і пільговий податковий режим,
- активність краудфандингових платформ,
- формування інформаційної інфраструктури цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Богацька Н.М. Перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. Економіка та суспільство. 2023. № 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-4>.
2. Дюк А.А. Краудфандинг як механізм розвитку соціального підприємництва. ModernEconomics. 2019, №18. С. 43-48.
3. Звіт про кращі практики «Краудфандинг для підтримки ініціатив сталого соціального підприємництва». Міжнародний проєкт «Підтримка ініціатив сталого соціального підприємництва в цифрову еру: інструменти краудфандингу» (Номер проєкту 2021-1-EL01-KA220-ADU-000033592, грантова програма Еразмус+). URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/85525/>.
4. Марченко О. С. Краудфандинг: соціально-економічний зміст та види. Юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2013. № 4(15). С. 26-35.

*Андрій Грушовий, здобувач групи ФН-22-1м
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна», м. Київ
Науковий керівник: Пшенична М.В., к.е.н., доцент*

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ
ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ**

Безпрецедентні виклики, що постали перед банківською системою України в умовах воєнного стану, змушують вітчизняні банківські структури проводити комплексну оптимізаційну роботу по формуванню своїх ресурсів.

Депозитні операції становлять лівову частку залучених ресурсів комерційного банку та являють собою той ресурсний фундамент, завдяки якому банки функціонують і розвиваються, досягають інвестиційної активності, оскільки за рахунок залученого капіталу покривають основну частину потреб банку при здійсненні активних операцій, що створює передумови для розвитку економіки та фінансового сектору країни в цілому.

Разом з тим, ефективне функціонування ринку депозитів неможливе без забезпечення, з одного боку, відповідних зовнішніх умов на рівні централізованого захисту депозитних коштів, а з іншого – зваженої ресурсної політики в частині залучення коштів на депозити на рівні окремого банку.

Оскільки депозитні операції забезпечують ключові надходження до банківських ресурсів, відтак їх залучення банківською установою є найважливішим завданням депозитної політики, яка має розв'язати дві найважливіші проблеми. По-перше, повинно бути якомога повніше визначено джерела залучення депозитів. По-друге, банківська установа повинна сформувати такий обсяг депозитів і вкладів, який був би достатнім для формування відповідного обсягу ресурсів в контексті забезпечення задоволення попиту потенційних клієнтів на отримання кредиту. Для реалізації окреслених завдань, комерційним банкам доцільно трансформувати систему заходів по їх реалізації як на стратегічному, так і на тактичному управлінському рівні.

В умовах мінливого економічного середовища оптимізація депозитної діяльності банків має базуватися на використанні інноваційних технологій як релевантного механізму подолання викликів і загроз. Так, суттєво допомогти банкам більш вдало організувати власну депозитну політику, збільшити депозитний портфель та підвищити привабливість банківських депозитів для приватних та корпоративних клієнтів може реалізація наступних рішень:

1. Цифровізація операцій шляхом розширення спектру послуг, доступних клієнтам через інтернет-банкінг та мобільні застосунки, зокрема в контексті забезпечення можливості відкриття та управління депозитами через мобільні додатки.

2. Персоналізація пропозицій для клієнтів через застосування штучного інтелекту та діджитал-інструментів, що на основі миттєвої аналітики великих масивів даних дозволить не лише визначити нагальні потреби клієнта, але й запропонувати релевантні його можливостям програми лояльності за утримання грошей на депозитах.

3. Інтерактивна комунікація, опосередкована чат-ботами, для консультування, взаємодії з клієнтами та фахового опрацювання їхніх поточних запитів щодо депозитів.

4. Запровадження гнучких умов депозитів, що відповідають потребам клієнтів в умовах воєнного стану (можливість вилучення частини коштів без втрати відсотків, можливість додаткових внесків до вже відкритого депозиту, зміна ставки для залучення нових клієнтів відповідно до трендів ринку тощо).

5. Екологічність і соціальна відповідальність у депозитній діяльності, зокрема в рамках розвитку «зелених» депозитів та інших цільових форм, що призначені для фінансування проєктів сталого розвитку (екологічного, соціального, гуманітарного профілю).

6. Розробка депозитних продуктів, пов'язаних з криптовалютами, за умови досягнення високого безпекового рівня депозитних операцій та забезпечення їх прозорості.

Подальший розвиток, популяризація та широкомасштабне впровадження інноваційних технологій в депозитну політику вітчизняних комерційних банків дозволить не лише розширити клієнтську базу, диверсифікувати депозитні пропозиції фінансово-кредитних установ, поліпшити якість обслуговування і збільшити фінансову інклюзію, але й забезпечить конкурентоспроможність суб'єктів банківського сектору в турбулентному ринковому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Котова К. Ю. Класифікація банківських інновацій в цифровій економіці і оцінка інноваційного потенціалу банку. *Фінанси і кредит*. 2019. Т. 25. № 9. С. 222–229.
2. Криховецька З.М., Кохан І.В. Проблеми та шляхи вдосконалення формування фінансових ресурсів банків. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-10>.
3. Рябокiнь М.В., Тат'яніна С.М. Банківські інновації як необхідна умова підвищення конкурентоспроможності банку на фінансовому ринку. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип.21. С.279-286.

Людмила Дребот, викладач

Відокремленого структурного підрозділу «Криворізький фаховий коледж Державного університету економіки та технологій», м. Кривий Ріг

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТРАХУВАННІ

В умовах інтеграції України до ЄС та в умовах воєнних дій на території України у всіх галузях економіки відбуваються цифрові трансформації, а процес їх діджиталізації та подальшого розвитку інноваційної інфраструктури є однією з найбільш обговорюваних тем у сфері економіки та фінансів України.

Цифровізація є одним із рушійних факторів розвитку страхового ринку. Впровадження сучасних цифрових продуктів і технологій дає страховим компаніям низку конкурентних переваг, включаючи підвищення швидкості прийняття рішень, нові можливості для розширення страхового портфеля, точнішу оцінку ризиків і виявлення шахрайства. Головною метою впровадження інноваційних технологій для окремого страховика є, насамперед, удосконалення страхових продуктів і послуг, а також підвищення ефективності його бізнес-процесів. Для всього страхового ринку діджиталізація стає потужним фактором підвищення його конкурентоспроможності. В результаті використання цифрових технологій на

страховому ринку підвищиться ефективність і прибутковість страхової галузі; з'являться нові послуги та страхові продукти.

До основних переваг цифровізації на страховому ринку можна віднести: трансформацію існуючих бізнес-стратегій та розширення клієнтської бази, забезпечення лояльності клієнтів; створення ділового іміджу страховика серед конкурентів; забезпечення фінансових гарантій, оптимальної структури управління та ефективного функціонування бізнес-процесів для внутрішньої стабільності та фінансової стійкості страховика [4, с. 165].

На даний час відбувається перехід від масових стандартизованих страхових продуктів до індивідуального підходу до кожного клієнта. До цифрових технологій, пов'язаних із індивідуалізацією страхових пропозицій страхових компаній відносять:

- технологія Великі дані (BigData) - це структуровані або неструктуровані масиви даних великого обсягу. У страхуванні може використовуватися для накопичення статичних даних про страхові випадки, інформації про коефіцієнти. Також технологія дозволить оперативно прийняти та обробити заяви страхувальника, виявити шахрайство, проаналізувати масив даних страхової компанії та запропонувати клієнту індивідуальну пропозицію щодо страхової послуги;

- технологія блокчейн дозволить виключити неправомірне укладання договору, повторну оплату, повторну заяву, неправомірні виплати;

- технологія RegTech - може бути призначена для управління ризиками та виконання регулятивних вимог у страховій галузі. За її допомогою відбувається ідентифікація клієнта, виявлення шахрайства, автоматизація процедур та підготовка звітності страхової компанії;

- штучний інтелект має місце на різних етапах реалізації страхового договору. За допомогою технології штучний інтелект, можна розпізнати шахрайські дії страхувальника при отриманні заяви на страхування; у разі настання страхового випадку - прозоро подати розрахунки щодо визначення суми страхового відшкодування; у разі відсутності страхової події - пролонгувати договір; обирати з існуючих методик найоптимальнішу методику оцінки ризику, розробити нові тарифні класи. Він може визначити ефективні канали продажу страхових продуктів. Страхові компанії вже використовують штучний інтелект у вигляді чат-ботів, які допомагають страхувальникам задовольнити свій страховий інтерес і укласти договір страхування;

- технологія Інтернет речей у страхуванні дозволить отримати нові дані для індивідуальної оцінки ризику, фіксацію страхової події, оцінити збитки, а також одержати нові дані з телематичних чи інших пристроїв [2].

Проте є кілька факторів, які стримують розвиток цифровізації страхового ринку: висока вартість відповідних технологічних оновлень; низький споживчий попит на програми страхування, які передбачають використання сучасних комп'ютерних технологій; необхідність подальшої адаптації інноваційних технологій до відповідних страхових продуктів; недостатній рівень професійної кваліфікації працівників страхових компаній у відповідній галузі; високий рівень страхового шахрайства; незацікавленість страховиків у великих видах страхування, що може бути основною причиною інтернет-страхування, через великі збитки; загальний низький рівень довіри до страхових інститутів та страхової культури [1, с. 194].

У своєму розвитку страховий ринок України очікує кардинальні зміни, спровоковані розвиненням цифрової економіки та впровадженням інноваційних технологій у всі сфери економічної діяльності завдяки електронній комерції, електронному бізнесу, застосуванню різних мобільних додатків та платформ, що сприяють забезпеченню конкурентних переваг. У короткостроковій перспективі реалізація цих заходів дасть можливість страховій компанії підвищити рентабельність, конкурентоспроможність і, як наслідок, економічну безпеку. [3, с. 6].

Список використаних джерел:

1. Осадець С. С. Розвиток сучасних інноваційних технологій на ринку страхових послуг. Інноваційна економіка. 2020. № 1-2. С. 194-195.
2. Попова Л.В. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у страхуванні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-5-08-02>. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-08-02>.
3. Самошкіна І. Д. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. Економіка та суспільство. 2022. № 41. С. 1-6.
4. Федорович І.М. Цифровізація страхового ринку України. Страховий ринок України у світлі євроінтеграції: новітні виклики та тренди: Збірник матеріалів VI Міжн. науково-практичної конференції, м. Київ, 23 березня 2023р. К.: КНЕУ, 2023. С. 165-167.

*Ольга Заславська, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ
СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ**

Цифровізація у страховому бізнесі – це використання цифрових рішень для оптимізації різних процесів у страхуванні, починаючи від продажу страхових продуктів і закінчуючи звітністю та виплатами за страховими випадками. У конкурентному середовищі цифровізація сприяє розширенню клієнтської бази, збільшенню частки ринку страхових послуг, зниженню витрат, підвищенню фінансової стабільності та надійності страхової компанії. Іншими словами, вона підвищує ефективність управлінських процесів, зокрема й у процесі управління фінансовими потоками компанії.

У періоди кризи та невизначеності страхові компанії акцентують свою увагу на адаптації до нових вимог, стабілізації грошових потоків від страхових послуг, модернізації та розвитку страхових продуктів.

Цифровізація має значущий вплив на глобальний страховий ринок, адже дозволяє компаніям ефективно управляти фінансами, надавати послуги швидше та ефективніше, покращувати якість обслуговування та зменшувати операційні витрати. Загалом цифровізація може впливати на страхову сферу за такими напрямками [3]:

1) Автоматизація рутинних завдань (обробка документів та заявок на страхування). Це дозволяє скоротити час на їх виконання, та покращити їх ефективність і точність, зменшити кількість помилок та ресурсів. Також автоматизація може передбачати використання алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту для автоматичного визначення ризиків, оцінки шкоди та прийняття рішень.

2) Покращення клієнтського досвіду (надання страховим компаніями швидкого та зручного доступу до інформації для клієнтів). Клієнти можуть придбати страхові продукти онлайн за допомогою смартфона та відстежувати статус свого страхового полісу з будь-якого пристрою з доступом до Інтернету.

3) Скорочення витрат на операції та управління, включно з автоматизацією процесів та зменшенням потреби у ручній праці та фізичних документах.

4) Підвищення якості послуг. Цифрові системи та алгоритми можуть бути налаштованими для точного виконання завдань, що допомагає зменшити кількість помилок та підвищити якість наданих послуг.

5) Аналітичні процедури. Цифровізація надає можливість для страхових компаній збирати та аналізувати великі обсяги інформації, пов'язаної із ризиками, тарифами та

клієнтською базою. Аналіз даних здатен допомогти зрозуміти, які види страхових полісів є найпопулярнішими серед клієнтів, які ризики виникають найчастіше та як ефективніше просувати страхові послуги.

Цифровізація страхових компаній має чимало переваг, однак при впровадженні інновацій варто враховувати й недоліки (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки цифровізації в управлінні фінансовими потоками у страхуванні*

Переваги		Недоліки	
<i>Покращення ефективності</i>	За допомогою цифровізації можна автоматизувати фінансові процеси, які раніше вимагали трудомісткої роботи (обробка даних, створення звітів та інші)	<i>Залежність від технологій</i>	Технічні збої можуть призвести до пауз у роботі
<i>Зниження витрат</i>	Цифровізація може допомогти мінімізувати витрати діяльності за рахунок автоматизації процесів	<i>Високі витрати на впровадження</i>	Витрати на впровадження цифрових технологій можуть бути дороговартісними
<i>Збільшення точності та якості</i>	Цифровізація може допомогти зменшити кількість помилок та підвищити якість наданих послуг	<i>Витік інформації</i>	Залежність від технологій може збільшити загрозу кібератак
<i>Покращення клієнтського досвіду</i>	Цифровізація може допомогти покращити комунікацію з клієнтами	<i>Нерівномірність доступу</i>	Не всі клієнти мають доступ до цифрових технологій
<i>Збереження часу</i>	Цифровізація дозволяє прискорити процеси, які вимагають часу на їх виконання	<i>Втрата персонального підходу</i>	Цифровізація може призвести до втрати фізичного контакту з клієнтами

*Джерело: складено на основі [1]

Слід відзначити, що цифровізація охоплює різні бізнес-процеси страхових компаній, включно з обліком та звітністю, оцінкою ризиків, збутом страхових послуг, їх регулюванням, обігом документів. Зокрема, значний інтерес страхових компаній до цифровізації бізнесу обумовлюється ступенем розвитку технологій блокчейн та їх потенціалом для впровадження у різні бізнес-процеси [2].

На сьогоднішній день багато страхових компаній ще не використовують всі аспекти та можливості цифровізації. Зазвичай впроваджуються лише окремі технології, що призводить до затримок у їх цифровому розвитку та знижує конкурентні переваги. Важливо підкреслити, що цифровізація бізнесу є організаційною інновацією, тому немає жорстких правил для її впровадження. Ключовими чинниками успіху цифровізації є інноваційна атмосфера та відповідна корпоративна культура у страховій компанії, високий рівень яких є необхідним для ефективної комунікації між всіма відділами і стейкхолдерами.

Список використаних джерел:

1. Доманчук А. І. Управління фінансами страхових компаній в контексті реалізації страхового інтересу. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – Державний університет «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2023. 240 с.
2. Попова Л. В. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у страхуванні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5759/1/document%20%284%29.pdf>.
3. Шубенко І. А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. Бізнес Інформ. 2020. №2. С. 273-279.

*Оксана Копилюк, д.е.н., професор
Андрій Штефанеса, здобувач освітнього рівня магістр
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

ВПЛИВ РИЗИКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Сучасні підходи до оцінки фінансових показників діяльності страхових компаній повинні враховувати ризики їх діяльності. Позитивним моментом в управлінні ризиками у страхуванні повинні бути актуарні розрахунки, що проводяться на регулярній основі. У кожній страховій компанії повинен існувати відповідальний актуарій, який несе відповідальність за достатність та адекватність страхових резервів, які відображені в актуарному висновку страхової компанії, а також у її фінансовій звітності. В умовах сьогодення усі страхові компанії піддаються впливу різноманітних ризиків: комерційних, операційних, юридичних, технічних та фінансових.

До двох основних категорій ризиків, які чинять значний негативний вплив на платоспроможність та діяльність страхових компаній є технічні та інвестиційні. Технічні ризики впливають на пасив балансу страхової компанії. Вони впливають із основної діяльності страховика та стосуються, зокрема, частоти та серйозності претензій. Інвестиційні ризики – це сукупність ризиків, пов'язаних з управлінням активами страховика. Щоб застрахуватися від ризиків, страховики зобов'язані зменшити часовий розрив між елементами балансу, вибираючи класи активів, які найкраще адаптуються до ринкового контексту та, зокрема, до процентних ставок [1].

Ризики діяльності страхових компаній носять комплексний характер, охоплюючи різні її аспекти: бізнес-ризик, фінансові ризики, страхові ризики, операційні ризики. Страхові ризики пов'язані безпосередньо зі страховою діяльністю і включають ризики, що приймаються за договорами страхування, та ті ризики, що формуються в процесі обслуговування договорів, – ризики андеррайтингу, ризики, що виникають при розрахунку страхових тарифів, ризики неефективного управління страховим портфелем, ризики перестрахування, ризики створення та використання страхових резервів [2].

Ризики, що не відносяться власне до страхової діяльності, виникають під впливом процесів, що здійснюються в зовнішньому ринковому середовищі.

В період воєнного стану вплив страхових ризиків на діяльність страховиків потребує особливої уваги. Андеррайтингові ризики для страхових компаній, що працюють у сфері ризикового страхування, можуть бути реалізовані у вигляді недостатньої величини премій та резервів.

Система управління ризиками страхових організацій передбачає ідентифікацію та специфікацію ризиків, визначення цілей та методів управління ризиками, формування та розвиток власне операційної системи управління ризиками. Необхідна певна формалізація формування та функціонування страхових систем управління ризиками з урахуванням специфіки управління, обумовленої формами та видами страхування, продуктами, регіональними аспектами, тощо.

Етапи формування комплексних страхових систем управління ризиками передбачають:

1. Визначення стратегічних цілей комплексного управління ризиками і формування стратегії управління ризиками.

2. Визначення ключових факторів фінансової стійкості страхової компанії: оцінка якості стандартів страхових продуктів, послуг; визначення впливу перестрахування на фінансову стійкість страхової компанії; взаємодія з контрагентами (участь в конкурсах, акредитація в кредитних організаціях і т.д.); розподіл страхового покриття, співстрахування (з урахуванням ризикового статусу і фінансової стійкості контрагентів); оцінка сукупності факторів фінансової стійкості страхової, інвестиційної та іншої діяльності, ділової активності, історії

страхових відносин з контрагентами (особлива увага повинна бути приділена управлінню активами як найбільш мобільному фактору, який визначає платоспроможність і фінансовий стан компанії).

3. Комплексна оцінка показників фінансового стану за формами бухгалтерської і статистичної звітності, реєстрів управлінського обліку.

4. Ідентифікація власних і прийнятих ризиків з використанням методів статистичного аналізу, стохастичного моделювання, теорії ігор, андеррайтингової оцінки, внутрішнього аудиту, стрес-тестування: виявлення зон концентрації ризиків (внутрішній аудит і контроль); формування карт ризиків; створення баз даних ризиків, технічних збитків від реалізації ризиків; формування політики управління ризиками.

5. Центри виникнення ризиків визначаються згідно із такими аспектами: структура компанії; функціональні характеристики; центри формування прибутку. Цей процес супроводжується визначенням осіб, відповідальних за розрахунок допустимих рівнів ризиків у відповідності із центрами виникнення ризиків. При цьому необхідно забезпечити формалізацію бізнес-процесів, центрів виникнення критичних ризиків; розподіл відповідальності, формування плану протидії наслідкам реалізації ризиків.

Список використаних джерел:

1. Insurance companies' specific risks. URL: <https://www.atlas-mag.net/en/article/insurance-companies-specific-risks>.
2. Гаврилко Т. О., Герасименко Я. О. Страхові ризики страхової компанії в період воєнного стану. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 12 (26). С. 241-252.

*Ярослав Кошево, студент 4 курсу
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Ткачук Н. М., к.е.н., доцент*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сучасні умови функціонування банків характеризуються посиленням глобалізаційних процесів і стрімким розвитком інформаційних технологій. Це вимагає від банків швидкої орієнтації на розробку, впровадження та використання високотехнологічних послуг для задоволення потреб клієнтів. Важливого значення набувають сьогодні питання інноваційного розвитку банків. Саме тому розширення і розвиток інноваційних аспектів є важливим чинником зростання рівня конкурентоспроможності вітчизняних банківських установ в умовах військового стану.

Метою нашої роботи є обґрунтування особливостей впровадження інноваційних банківських послуг в Україні.

Банківська система України знаходиться зараз на етапі необхідності швидкого запровадження інноваційних послуг. Орієнтація банків на клієнтів дозволяє спрямувати їхні зусилля на розвиток технології сервісу, які вже довели власну ефективність. Тому банківські інновації слід розглядати як засіб просування банківських послуг до фізичної чи юридичної особи – реального і потенційного клієнту банку. Окрім цього, інноваційні банківські продукти розглядаються як рушій фінансової інклюзії, що зіставляє доступність фінансових послуг, розвиток цифрових навичок та рівень фінансової обізнаності споживачів даних послуг.

Не заглиблюючись у трактування теоретичної сутності банківських інновацій, зазначимо, що інноваційні банківські послуги – це вдосконалені та новаторські фінансові послуги, спрямовані на задоволення змінюваних потреб клієнтів та підвищення конкурентоспроможності банку на фінансовому ринку. Особливості інновацій, що

впроваджуються в банківському секторі, пов'язані з такими аспектами:

1. Вплив системи регулювання та нагляду. Процес запровадження інноваційних послуг у банківські установи ускладнений системою регулювання та нагляду, що може ставити перешкоди впровадженню новаторських рішень.

2. Попит споживачів. Значна частина банківських інноваційних послуг з'являється внаслідок появи попиту споживачів - у відповідь на їхні потреби або позичена з інших сфер господарювання.

3. Захист інтелектуальної власності. У банківській сфері ноу-хау та авторські права розглядаються як ключові засоби захисту інтелектуальної власності банківської установи від конкурентів.

4. Зменшення витрат на інновації. Інноваційні послуги в банківському секторі часто базуються на прикладних та практичних дослідженнях, зменшуючи, тим самим, витрати на науково-технологічну складову інноваційної діяльності.

Основними проблемами інноваційного розвитку банків в Україні є:

- недостатній ступінь захисту каналів зв'язку, внаслідок чого відбулось зростання ризику втрати або знищення даних споживачів банків;

- низький рівень правового регулювання банківських інновацій, що може підвищувати ризик їх здійснення та знижувати прихильність споживача до дистанційного сервісу;

- відсутність постійного доступу до інтернету та постійного зв'язку в значній кількості населених пунктів;

- збільшення вартості запровадження інноваційних продуктів, які використовується сучасними банківськими установами, а також зростання ступеня ризиків, які формуються при цьому;

- низький рівень технологічного розвитку вітчизняних банківських установ, що стримує впровадження інноваційних послуг;

- недостатній рівень інформаційної обізнаності потенційних споживачів [3].

На сьогодні активно впроваджують інноваційні технології та здійснюють інноваційний розвиток такі вітчизняні банки, як: АТ КБ «Приватбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Ощадбанк» та ін. Однак, найбільшим лідером у використанні фінансових інновацій в діяльності є АТ КБ «Приватбанк», продукти та послуги якого є унікальними з ефективним застосуванням дистанційного обслуговування з досить широким спектр послуг та продуктів [2].

Підсумовуючи вищевикладене відмітимо, запровадження банківських інновацій в сучасних умовах функціонування українських банків має розглядатися як пріоритетний напрямок їх діяльності, що буде сприяти зростанню ефективності банківської діяльності та покращенню конкурентної позиції банків на ринку банківських послуг України.

Список використаних джерел:

1. Кузнєцова М. А., Гуйгова Ю. І. Розвиток та впровадження інноваційних банківських послуг в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. №8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8088>.
2. Вінчеті Е. Сучасні тенденції ринку банківських послуг із застосуванням інформаційних технологій. Міжнародні економічні відносини. Випуск 43, 2022. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/43_2022ua/7.pdf.

*Омелян Левандівський, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ*

РИЗИКИ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах належного функціонування банківської системи, є формування її надійності та ефективності. Вагомим фактором, що впливає на ефективність діяльності банків, є рівень ризику, з яким банківські інституції стикаються у своїй повсякденній діяльності. На цьому фоні актуальним є стан та перспективи розвитку банківської системи в Україні. Страхування ризиків є вкрай необхідним явищем в сучасних умовах господарювання. Банківська система, як і вся національна економіка переживає складний період у своєму існуванні. У країні війна. Модернізація національного банківського сектору потребує особливого підходу. Зміцнення надійності банківської системи є ключовим чинником стабільної роботи всієї економіки країни. У цьому контексті дослідження банківських ризиків, їх видів, причин і наслідків стає актуальним.

Банківська діяльність є однією із найважливіших секторів економіки, оскільки банки не лише приймають рішення щодо монетарної політики, а й відіграють важливу роль у суспільстві. Важливим завданням банківської установи є її стійкість, яка впливає не тільки на прибутковість і ліквідність, а й на діяльність банківської системи в цілому. Отже, надійність і стабільність банківської установи безпосередньо залежить від механізму управління ризиками.

Даною проблематикою займалася і займається значна кількість науковців: Н.М. Корж, В.Г. Кудіна, С.М. Кузьменко, Л.Ш. Лозовський, І.О. Мороз, Б.А. Райзберг, О.С. Стоянова та інші.

У світі продовжується діяльність у напрямку стандартизації системи банківського регулювання та нагляду, пов'язаної з діяльністю Міжбанківського комітету з банківського нагляду, відомого як Базельський комітет. Він дає рекомендації щодо банківського регулювання. Однак, вони не є обов'язковими, але банки першого рівня багатьох країн світу використовують їх для об'єднання національних систем і створення єдиної системи банківського регулювання та нагляду [3]. Зважаючи на специфіку операцій, що здійснюються в банківському секторі, слід зазначити високий рівень ризику порівняно з іншими секторами економіки. У більшості країн світу банківський сектор підлягає жорсткому регулюванню з боку уряду та спеціальних контролюючих органів [2].

З цієї причини існують різні банківські нормативні акти, які регулюють діяльність фінансових посередників. Зокрема, діють певні стандарти. Серед них можна виділити п'ять груп: стандарти капіталу, ліквідності, кредитного ризику, інвестицій і статусу відкритих грошей. Кожна група цих стандартів має свої особливості та обов'язки перед регуляторами. До них можна віднести:

- 1 максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента (Н7);
- 2 великі кредитні ризики (Н8);
- 3 максимальний рівень кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9).

Згідно з даними [1], норматив Н7 максимального кредитного ризику на одного контрагента знизився з 2018 по 2022 рік. У 2018 році він становив 19,83%, а в 2019 році значення цього нормативу становило 17,61%, що є позитивною тенденцією, але криза, викликана епідемією COVID-19, також відобразилася на цьому показнику, так що він зріс на 19,4% у 2020 році та впав до 17,8% у 2022 році. Отже, можна зробити висновок, що банки стали менш залежними від своїх окремих контрагентів. Це також допомагає підтримувати фінансову стабільність і зменшувати ризик банкрутства банку. Це свідчить про те, банківські установи є більш надійними для своїх клієнтів, а депозити краще захищені.

Також, можна зробити висновок про значні коливання коефіцієнта кредитного ризику в період з 2018 по 2022 рік [1], що може бути пов'язано з різними факторами, включаючи можливість регулювання ринку та зміни економічних умов і вплив пандемії COVID-19 та воєнної агресії росії проти України на фінансовий сектор. Найвище значення коефіцієнта ризику великих кредитів спостерігалось у 2018 році, а саме 176,23%, що можна пояснити високою економічною волатильністю та значним обсягом великих кредитів, виданих на ринку. У 2019 році норматив було знижено до 105%, що свідчить про регулювання кредитних ризиків і зниження волатильності ринку. У 2020 році коефіцієнт знову впав до 87,39% через світову економічну кризу, спричинену пандемією COVID-19, і регулятивними заходами щодо кредитування багатьох країн. У 2021 році норматив досяг мінімального значення 72,35%, що свідчить про підвищення стабільності ринку та подальше зниження кількості ризикових кредитів. У 2022 році норматив зріс до 86,33%, демонструючи деяке зростання обсягів ризикових кредитів.

Отже, основними ризиками для банків є кредитні ризики. Це зумовлено:

- тривалим періодом розбудови ринкової економіки;
- неспроможність місцевих страховиків прийняти та погасити кредитні ризики;
- нерозвиненість банківського страхування як перспективного напрямку співпраці банків і страховиків.

Таким чином, розвиток культури ризиків, удосконалення нормативно-правової бази та запровадження дієвих інструментів керування ризиками є важливими кроками для забезпечення довгострокової стабільності та конкурентоспроможності банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Значення економічних нормативів в цілому по системі. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_Banks_2023-02-01.xlsx (дата звернення: 30.10.2023)
2. Кудіна В. Г. Класифікація ризиків у банківській сфері: теорія та практика. URL: <http://masters.donntu.ru/2013/iem/voloxina/library/kudina.pdf> (дата звернення: 03.11.2023)
3. Регулювання діяльності комерційних банків за допомогою економічних нормативів. Бібліотека BukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/25156/> (дата звернення: 04. 11.2023).

*Юлія Людковська, студентка 2 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця
Науковий керівник: Тимошенко Н. М., к.е.н., доц.*

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ «КРАЇНА»

В сучасному світі страхові компанії відіграють надзвичайно важливу роль в економіці, забезпечуючи фінансовий захист і безпеку як індивідів, так і підприємств. Аналіз та оцінка фінансового стану страхової компанії є критичним завданням для багатьох зацікавлених осіб, включаючи інвесторів, регуляторів, клієнтів та саму компанію. У зв'язку зі зростанням конкуренції та змінами в економічних умовах, важливо не тільки зрозуміти фінансову стійкість страхової компанії, але й передбачити її майбутні можливості та ризики.

Аналіз фінансового стану допомагає визначити, наскільки надійно компанія здатна виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та інвесторами в умовах різноманітних фінансових труднощів [2].

Страхова компанія «Країна» відома на ринку та успішно здійснює свою діяльність з 1994 року. На сьогодні СК «Країна» представлена мережею з 29-ти регіональних дирекцій та 30-ти центрів продажів, що забезпечує широке покриття по всій території країни. Для проведення фінансового аналізу страхової компанії можна використовувати різні методики, але найбільш популярні з них - це аналіз балансу та аналіз звіту про прибутки та збитки. Розглянемо основні показники страхової компанії за останні 5 років за цими методиками (табл.1).

Таблиця 1

Основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства

Показники	Роки					Відхилення	
	2018	2019	2020	2021	2022	Абсолютне (2018-2022)	Відносне (2018-2022), %
Чистий дохід від реалізації	289 137	406234	530967	613513	496760	207 623	171,8
Собівартість реалізованої продукції	74024	78298	90867	93713	80881	6 857	109,3
Валовий прибуток	48 299	115 969	168859	165492	172382	124 083	356,9
Фінансовий результат від операційної діяльності	8 179	21 534	33714	-8624	19780	11 601	241,8
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	9 191	8 753	26940	15101	9976	785	108,5
Чистий прибуток	2 368	468	12095	811	0	-2 368	0,0
Валюта балансу	74278	48 304	85879	90714	71439	-2 839	96,2
Власний капітал	109957	111 708	149604	152296	139098	29 141	126,5
Необоротні активи	66212	78 384	162929	161730	160735	94 523	242,8
Оборотні активи	160624	170 801	312050	336905	320776	160 152	199,7

Джерело: [1]

Проаналізувавши дані таблиці можна зробити висновки, що :

1. Чистий дохід від реалізації: У 2022 році чистий дохід знизився на 171,8% порівняно з 2018 роком, що може бути наслідком впливу війни на економіку та страховий ринок.

2. Собівартість реалізованої продукції: Собівартість зросла на 109,3% з 2018 року, що може бути викликано збільшенням цін на ресурси та послуги у зв'язку зі складною ситуацією в країні.

3. Валовий прибуток: Валовий прибуток зрос на 356,9%, що може бути позитивним сигналом, але це також може вказувати на підвищення цін на страхові послуги.

4. Чистий прибуток: У 2022 році чистий прибуток став нульовим, що може бути наслідком впливу війни на фінансовий результат компанії.

5. Валюта балансу: Зменшення валюти балансу на 96,2% може свідчити про складну економічну ситуацію та потребу в управлінні ризиками валютних коливань.

6. Власний капітал: Збільшення власного капіталу на 126,5% свідчить про те, що компанія може вкладати додатковий капітал в свою діяльність для забезпечення стійкості.

7. Необоротні активи та оборотні активи: Зростання необоротних та оборотних активів на 242,8% та 199,7% відповідно може вказувати на розвиток та розширення бізнесу компанії.

З огляду на початок повномасштабної війни в Україні у 2022 році, маємо значний вплив цих подій на фінансові результати компанії «Країна». Падіння чистого доходу від реалізації в 2022 році свідчить про можливе зменшення обсягів продажів та прибутковості компанії під впливом економічних труднощів, невпевненості та зниження покупців на ринку. Отже, воєнний стан в країні спричинили економічні труднощі та невпевненість, що призвело до зниження чистого доходу, фінансового результату від операційної діяльності та відсутності

чистого прибутку компанії. Втім, важливо врахувати, що аналіз фінансових показників вказує на позитивну тенденцію до зростання доходів та прибутків компанії до 2021 року. Це свідчить про успішну діяльність та ефективне управління до початку війни.

Список використаних джерел:

1. Фінансова звітність. Офіційний веб-сайт СК «Країна». URL: <https://krayina.com/page/finansova-zvitnist> (дата звернення: 21.11.2023).
2. Планування менеджменту страхових компаній в умовах воєнного стану. О.М. Петрук 2023. № 11. С. 5-8. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.11.5> (дата звернення: 21.11.2023).

*Тетяна Новикова, здобувачка освіти 2 курсу магістратури спеціальності 072
Інститут економіки та менеджменту
ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ
Науковий керівник: Пшенична М. В., к.е.н.*

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ INSURTECH В ПРАКТИКУ ГОСПОДАРЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

Цифровізація є невід'ємною складовою розвитку суспільства, що, на думку вчених Базилевича В.Д., Приказюка Н.В., Лобової О.М, кардинально змінює традиційні галузі та сектори [1]. Відбувається зміна класичних бізнес-моделей, аналогові процеси та операції перетікають в Інтернет, з'являється можливість формувати персональні пропозиції для кожного окремого клієнта. Автоматизація та роботизація мінімізують потреби в людському ресурсі, стрімко підвищуються ефективність і продуктивність праці.

Зважаючи на окреслені переваги і стратегічні можливості, до імплементації діджитал-напряму в господарюванні дедалі активніше приєднується і зазвичай консервативні учасники фінансового ринку – суб'єкти страхового бізнесу.

Згідно з результатами досліджень науковця Пшеничної М.В., зростання прогнозованої динаміки розвитку й всеохоплюючої цифровізації страхової галузі, перспективи виокремлення InsurTech (від англ. Insurance Technology – страхові технології, що передбачають ІТ-інновації) з FinTech (інноваційні фінансові технології) в якості самостійної системи інноваційних високотехнологічних продуктів стає очевидним [3].

Серед підходів до розуміння InsurTech переважають інституційний, технологічний та образуючий сфера FinTech:

- при інституційному підході, InsurTech – це фірми, які використовують нові технології для поновлення або розриву ланцюжка вартості страхування;

- при технологічному підході, InsurTech – це використання цифрових технологій для скорочення витрат та вдосконалення процесів як для нових, так і для існуючих видів страхування;

- InsurTech – це сфера FinTech, в якій інноваційні технології використовуються учасниками страхового ринку для задоволення потреб споживачів страхових послуг на основі оптимізації своєї діяльності [2].

Можливості цифрових технологій разом із запровадженням інновацій дозволяють страховикам обслуговувати більш широкий спектр нових клієнтів, у тому числі сучасних прогресивних споживачів, що призводить до виникнення нових потоків доходів. Цифрова трансформація змінює глибині основи взаємодії між страховиками та страхувальниками, що забезпечується створенням щільної маркетингово-інформаційної мережі, яка підтримується технологічними рішеннями.

Можна сказати, що цифрові технології змінюють бізнес-модель страхової галузі. Це призводить до змін у страхових покриттях, способах, якими вони проектують і поширюють

продукти, гарантують ризики і управляють претензіями.

Крім того, цифрова трансформація суттєво впливає на розвиток каналів розповсюдження страхових послуг. У той час як традиційні посередники, такі як агенти та брокери, продовжують домінувати у якості каналу реалізації страхових продуктів, більшість секторів страхування у всьому світі активно переходять на мобільні та Інтернет-канали, особливо у таких напрямках, як автостраховання, де характер покриття стає більш стандартизованим.

Згідно з висновками науковця Самошкіної І.Д., співставлення світового досвіду і українського в сфері страхування в умовах цифровізації свідчить про значну різницю в їх розвитку, оскільки український страховий ринок тільки освоює даний напрямок і для цього потрібне детальне, поглиблене вивчення, проведення аналізу впровадження НТП [4].

Так, у зарубіжній практиці існує чимало прикладів того, як цифровізація змінює характер страхових продуктів, серед яких, зокрема, страхування на вимогу, страхування на основі використання і економіки спільного використання. Натомість в українських страхових компаніях цифрова трансформація включає: електронне страхування, послуги страхування онлайн та прямих продажів, кібербезпеку, мобільні послуги та послуги онлайн, автоматизація платіжного процесу, технологія блокчейн, перетворення сайту страхової компанії в інструмент для комунікацій та продажів.

Таким чином, стає очевидним, що розвиток страхового ринку в Україні все більше залежить від впровадження нових технологій цифрової економіки, які трансформують технологію страхування, але не змінюють його економічну сутність. Застосування цифрових технологій на страховому ринку дозволить сприяти конкурентоспроможності страхових компаній на фінансовому ринку, підвищить доступність і якість страхових послуг, стимулюватиме розвитку фінансової інклюзії, знизить витрати та ризики страхової компанії.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д., Приказюк Н. В., Лобова О. М. Цифровізація у забезпеченні конкурентних переваг страхових компаній. Економіка та держава. 2020. № 2. С. 15-20. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4504&i=2> (дата звернення: 16.11.2023)
2. Волосович С., Фоміна О. Технологічні інновації на страховому ринку. Вісник КНТЕУ. 2018. №5. – С. 12 -138. URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/762> (дата звернення: 16.11.2023)
3. Пшенична М.В. Технології штучного інтелекту в страховій індустрії України: аналіз тенденцій та перспективи розвитку. Цифрова економіка та економічна безпека, Випуск 6(06). 2023. – С. 92 – 96 - URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.6-17> (дата звернення: 16.11.2023)
4. Самошкіна І.Д. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. Економіка та суспільство. Випуск №41. 2022. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-52> (дата звернення: 16.11.2023).

Юрій Огорілко, аспірант

Сумський державний університет, м. Суми

Науковий керівник: Школьник І. О., д.е.н., професор

СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Формування статусу Національного банку України на початку 1990-х років супроводжувалось законодавчим закріпленням певних заборон, що мали на меті забезпечити його фактичну незалежність. Однак через політичний вплив та відсутність альтернативних механізмів, центральний банк використовувався для фінансування дефіциту державного

бюджету, що давало підстави у науковій літературі називати монетарну інституцію цього часу “спонсором уряду”[5] чи “кишеньковим центральним банком” [6].

Статтею 14 Закону України “Про банки і банківську діяльність” 1991 року (у подальшому – Закон) було передбачено заборону Національному банку фінансувати дефіцит державного бюджету.

Однак як відзначають дослідники, нормативне забезпечення діяльності центрального банку у цей період передбачало інші механізми впливу на НБУ, що практично нівелювали зазначену заборону. До таких механізмів належали [3, с. 9].

1. Щорічне затвердження Верховною Радою України основних напрямів грошово-кредитної політики, тобто фактичне управління грошовим обігом.

2. Практика прийняття Верховною Радою України постанов, що спрямовують оперативну діяльність НБУ (для видачі цільових кредитів на поповнення обігових коштів для потреб сільського господарства тощо).

3. Узгодження окремих питань політики та операційної діяльності НБУ з Кабінетом Міністрів України (зокрема, з другої половини 1993 року НБУ встановлював валютний курс карбованця спільно з урядом).

Крім того, частиною другою зазначеної статті Закону визначалось право НБУ, за рішенням Верховної Ради України, надавати Міністерству фінансів кредити на загальних умовах. Наукові джерела цього часу акцентують увагу саме на тому, що це було право монетарної інституції [4, с. 16], однак, як показала практика, це право у досліджуваний період фактично мало форму обов’язку і кредити надавались на умовах, що були далекими від ринкових.

У Звіті про роботу Національного банку України, баланс його діяльності і зведений баланс банківської системи України та розподіл прибутку НБУ за 1993 рік відзначається, що становлення банківської системи відбувалось в умовах економічної кризи, катастрофічного знецінення національної валюти (більш ніж у 300 разів), значних економічних шоків (підвищення цін на енергоносії тощо). Лише з жовтня 1993 року Національний банк отримав можливість більш-менш точно визначати об’єм грошової маси та керувати її обігом. Відбулись обмеження у прийнятті емісійних рішень, що за прогнозом мало забезпечити вихід з гіперінфляції та перейти до стриманої інфляції на рівні 6-10 відсотків на місяць. Але найбільшою проблемою, що мала структурний характер, означено характер взаємовідносин центрального банку та уряду. У якості позитивної тенденції відзначається припинення автоматичного кредитування центральним банком бюджету (по суті безконтрольної емісії грошових коштів Міністерством фінансів) та урегулювання таких відносин на основі кредитних угод.

Задля покриття сезонного розриву між надходженнями до бюджету та його видатками та для кредитної підтримки окремих галузей економіки НБУ у 1993 році надав кредитів Міністерству фінансів на суму 22 трильйони карбованців (при цьому акцентується увага на спаді кредитування економіки через комерційні банки).

Згідно з балансом НБУ за 1994 рік сума кредитів, наданих Міністерству фінансів, збільшилась у рази та становила близько 139 трильйонів карбованців.

У цей період починають з’являтися публікації фахівців центрального банку, які вказували на неприпустимість кредитування дефіциту бюджету та підтримки підприємств безпосередньо через Міністерство фінансів [2, с. 4].

У доповіді Голови Правління НБУ на пленарному засіданні Верховної Ради України 4 листопада 1995 року відзначались певні зміни у принципах кредитування НБУ дефіциту бюджету, хоча продовжилось нехтування законодавчою заборonoю на такі дії. На 1995 рік почали встановлюватися верхні межі емісійних кредитів НБУ, норма кредитування уряду почала визначатись пропорційно до валового внутрішнього продукту (тобто визначено зв’язок між рівнем кредитної підтримки бюджету та рівнем виробництва), емісійні кредити

надавались на платній основі (відсоткова ставка за ними становила 10-15 % від ринкових, хоча навесні 1995 року вони стали рівними як для уряду, так і для інших суб'єктів господарювання).

Крім того, у 1995 році НБУ почав виконувати роль фінансового посередника уряду коли останній запровадив емітування державних цінних паперів для покриття дефіциту бюджету. Впровадження зазначеного механізму вплинуло на фактичну незалежність центрального банку та забезпечило відмову від кредитів НБУ у якості покриття дефіциту бюджету. Наряду з грошовою реформою 1996 року зазначені заходи стали передумовою проведення послідовної антиінфляційної політики [1, с. 7].

Резюмуючи можна вказати, що фактична незалежність НБУ на початковому етапі функціонування безпосередньо залежала від чіткого визначення меж його взаємовідносин з іншими органами влади та неухильного їх дотримання. Однак, незважаючи на існування прямих законодавчих заборон, центральний банк країни здійснював кредитування дефіциту бюджету та підтримку підприємств окремих галузей господарства безпосередньо через Міністерство фінансів, що провокувало розвиток інфляційних процесів та неможливість проведення послідовної антиінфляційної політики. Лише з 1995 року, після впровадження механізму емісії державних цінних паперів, стало можливим дотримання заборони на участь НБУ у фінансуванні дефіциту бюджету.

Список використаних джерел:

1. Воронова Л., Петрик О. Монетарний розвиток в Україні // Вісник Національного банку України. - № 6. – червень 1998. – С.3-7.
2. Гребеник Н.І. Гроші – специфічний товар // Вісник Національного банку України. - № 3. – 1995. – С. 3-5.
3. Пасічник В. Правові гарантії незалежності Національного банку України та перспективи їх зміцнення // Вісник Національного банку України. – № 3. – березень 1997. – С. 8-11.
4. Петрик О.І. Деякі аспекти банківської реформи в Україні // Вісник Національного банку України. - № 1. – 1996. – С. 14-17.
5. Петрик О.І. Центральний банк – банкір уряду, а не його спонсор // Вісник Національного банку України. – № 3. – 1995. – С. 21-25.
6. Раєвський К.Є. Ринкове реформування банківської системи в Україні: концептуальні положення // Вісник Національного банку України. – № 1. – 1996. – С. 29-34.

*Світлана Остап, старший викладач
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

СУТНІСТЬ РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Дослідження науковців у сфері небанківських кредитно-фінансових посередників здебільшого направлені на вивчення питань, пов'язаних із державним регулюванням ринку небанківських фінансових послуг [5], напрямів їх діяльності та вплив на економічне зростання економіки [3]. Заслужують на увагу результати досліджень вітчизняних науковців у сфері функціонування ринку небанківських фінансових послуг, зокрема О. Барановського, Ю. Коваленко, В. Корнєєва, В. Левченка, С. Міщенко, І. Школьник та ін. Однак проблеми пошуку оптимальних механізмів, спрямованих на забезпечення комплексного розвитку РНФП та парабанківських посередників в Україні залишаються досі недостатньо розробленими.

Історія розвитку фінансової науки свідчить про першопочаткове використання поняття фінансового ринку, що обмежувало розуміння процесів, пов'язаних з рухом капіталу. Фінансовий ринок відіграє ключову роль у трансформації грошових коштів у грошовий капітал, а поява нових видів та способів цього перетворення викликала появу особливих видів

професійної діяльності, спрямованих на задоволення потреб власників капіталу. Це в свою чергу привело до появи нових фінансових послуг, чому слідувала поява відповідного ринку.

Науковці часто ототожнюють категорії фінансового ринку та ринку фінансових послуг, що пов'язане з тим, що учасники обох ринків у більшій мірі співпадають. Принципова відмінність відмічається тут стосовно об'єкта фінансових відносин. На фінансовому ринку ним виступають фінансові активи, тобто цінні папери, боргові зобов'язання, грошові кошти, права вимоги боргу, що не відносяться до цінних паперів. На ринку фінансових послуг об'єктом відносин є фінансові послуги, надавані юридичним чи фізичним особам, а також операції з фінансовими активами, здійснювані на користь третіх осіб [1; с. 35].

Об'єкт фінансової послуги приводить до виникнення останньої, тобто ним можуть виступати цінні папери, страховий поліс, безготівкові розрахунки, банківські кредити тощо. Суб'єктами фінансових послуг є учасники фінансового ринку – споживачі фінансових, з одного боку, та фінансові установи – надавачі фінансової послуги, з другого.

Вітчизняні науковці Горбач Л. М. та Каун О.Б. під ринком фінансових послуг розуміють економічні відносини, що виникають між фінансовими посередниками та іншими економічними агентами з приводу розподілу фінансових ресурсів, купівлі – продажу тимчасово вільних грошових коштів і цінних паперів [2, с. 20]. У своїй праці автори виокремлюють у структурі ринку фінансових послуг ще дев'ять інших ринків, що, на думку автора, є складовими саме фінансового ринку. Саме цю думку підтверджує також вітчизняний науковець І.Школьник, яка ринок фінпослуг виділяє у структурі фінансового ринку [6;с.343]. До фінансового ринку вона відносить ринок грошей, ринок кредитних ресурсів, ринок цінних паперів та ринок фінпослуг. Таким чином, частина науковців [6;с.377] визначають фінансовий ринок як ланку фінансової системи, що використовує фонди та фінансові ресурси у випадках, коли інші ланки фінансової системи не можуть ефективно діяти, а ринок фінпослуг є складовою цього ринку.

Дефініцію ринків фінансових послуг найбільш точно та однозначно зазначено у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Саме в цьому законодавчому акті доречно використано категорію та вибрано множинний словотвір, і під ринками фінансових послуг законодавчо визначено «...сферу діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг» [4]. Законодавці до таких ринків фінансових послуг відносять професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [1, с. 37].

Слід погодитись з думкою, що фінансовий ринок є складним формуванням, що охоплює широку сукупність окремих сфер та сегментів національної економіки і має складну структурну будову, то ринки фінансових послуг виступають окремими сегментами фінансової системи і не можуть розглядатися як складові фінансового ринку.

Ринки небанківських фінансових послуг відображають конкретні форми організації руху фінансових ресурсів. Провайдерами цих послуг є небанківські фінансові установи, що забезпечують пропозицію цих послуг на ринках, а клієнтами – фізичні та юридичні особи, що формують попит на них.

Основна різниця між ринками небанківських фінансових послуг та фінансовим ринком полягає у:

1) Множинному характері ринків небанківських фінпослуг, на яких здійснюється купівля – продаж послуг специфічного характеру зі встановленням їх ціни, на відміну від фінансового ринку, на якому здійснюється акумуляція всіх вільних фінансових ресурсів у вигляді фінансових активів;

2) Не здійсненні ринками небанківських фінпослуг впливу на загальну грошову масу в державі, на відміну від фінансового ринку, що забезпечує вплив через дію механізму грошового мультиплікатора;

3) Безпосередній участі клієнтів на ринках НФП у ринкових процесах, внаслідок чого на них поширюється законодавство із захисту порушених прав як споживачів;

4) На фінансовому ринку банки, СК, НПФ та ІСІ виступають у ролі фінансових посередників між власниками тимчасово вільних коштів та тими, що мають потребу в них, а ринках НФП небанківські фінансові установи виступають безпосередніми провайдерами фінансових послуг [1;с.40].

В Україні до складу небанківського фінансового сектора відносять: страховий(страхові компанії, страхові/перестрахові брокери(резиденти, нерезиденти); недержавного пенсійного забезпечення(недержавні пенсійні фонди, адміністратори недержавних пенсійних фондів); кредитний (кредитні спілки, Бюро кредитних історій, юридичні особи публічного права, інші кредитні установи); ломбарди; аудиторські фірми та аудитори; фінансові компанії та юридичні особи, які не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно законодавству надавати фінансові послуги (лізингові компанії); довірчі товариства; фінансові компанії, що надають фінансові послуги, зокрема з переказу грошових коштів, обміну валют, надання факторингу, гарантій та поручительства, коштів у позику, у т.ч. на умовах фінансового кредиту, управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю [7].

Кількість учасників небанківського фінансового ринку в січні зменшилась з 1459 (станом на 31 грудня 2022 року) до 1436 (станом на 31 січня 2023 року). Рік тому їх кількість сягала 1893 учасників. Іншими словами, за 2022 рік ринок небанківських фінпослуг покинули 457 страхових та фінансових компаній, кредитних спілок та ломбардів [7].

Станом на 31 січня 2023 року на небанківському ринку працювали:

- 128 страховиків(загалом на початок року їх було 155; скорочення на 17%);
- 179 ломбардів(на початку року – 261; зникло 31% ломбардів);
- 160 кредитних спілок (було 278, пішло 42%);
- 97 лізингові компанії(було 137; пішло 29%);
- 744 фінансових компаній(було 935; зменшення на 20%);
- 61 страхових брокерів(було 65; скорочення на 7%);
- 67 колекторських компаній(було також 67) [7].

Окремого дослідження потребують проблеми функціонування ринків небанківських фінансових на загальнодержавному та локальному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Бачо Р.Й. Ринки небанківських фінансових послуг: регулювання розвитку (інституційні та аналітичні аспекти): монографія / Р.Й. Бачо. – Ужгород: Видавництво ТОВ «Рік-У», 2016.- 448 с.
2. Горбач Л.М. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник / Л.М. Горбач, О.Б. Каун. – К.: Кондор, 2006.-436 с.
3. Дубина М.В. Стан та перспективи розвитку системи парабанківських посередників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nvFbi/2013_3/08st.pdf
4. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
5. Литвин П.В. Небанківські фінансові інститути: особливості функціонування механізмів державного регулювання / П.В. Литвин // Науковий вісник Академії муніципального управління: зб.наук. пр. / за заг.ред. В.К.Присяжнюка, В.Д.Бакуменка. – К.:АМУ,2012. – Вип. 4. – С.211-218. – (Серія «Управління»).
6. Школьник І.О. Фінансовий ринок: сучасний стан і стратегія розвитку. Монографія. Суми: Мрія: УАБС НБУ, 2008.-347 с.
7. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://delo.ua/finance/minus-400-finustanov-za-rik-yak-rinok-nebankivskix-finansovix-poslug-vidreaguvav-na-viinu-ta-ekonomichnu-krizu-408981/>

*Роман Поліщук, студент 4 курсу,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Ткачук Н. М., к.е.н., доцент*

ТЕОРІЯ ХАОСУ В ДОСЛІДЖЕННІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Розвиток сучасного фінансового ринку характеризується доволі непередбачуваними, динамічними та нелінійними в часі процесами та змінами. Задля оцінки рівня ефективності функціонування фінансового ринку необхідно виміряти динаміку невизначеності на даному ринку й відшукати порядок в його непостійності. Для досягнення такої цілі вважаємо за доцільне розглянути можливості застосування теорії хаосу, яка дозволяє виявити та ідентифікувати його вплив на стан розвитку фінансового ринку країни, адже, як відомо, хаос і порядок існують одночасно в будь-якій складній економічній системі й у фінансовій також. Саме це й окреслило вибір теми нашого дослідження й сформувало його мету.

Метою роботи є обґрунтування можливостей використання теорії хаосу для дослідження розвитку фінансового ринку в сучасних умовах його функціонування.

Теорія хаосу започаткована була в наукових працях А. Пуанкаре ще наприкінці 19 століття. Сучасна економічна та фінансова наука лише порівняно недавно звернула увагу на теорію хаосу та можливості її застосування для пояснення особливостей функціонування динамічних, нелінійних систем. По суті, дослідження функціонування фінансового ринку з постулатів теорії хаосу є своєрідним переходом від стійкості до турбулентності. Згідно основних положень теорії хаосу, будь-які складні, динамічні системи завжди мають внутрішні залежності й співвідношення між величинами таких залежностей може мати число ступенів більше за одиницю. Тому теорія хаосу узагальнює вивчення складних динамічних систем, до складу яких ми можемо зарахувати й фінансовий ринок, враховує їх взаємозалежності, а також пояснює факт неефективності та непередбачуваності функціонування фінансового ринку.

Зауважимо, що в останні 5-10 років теорія хаосу та фракталів стала складовою більш всеохоплюючої дисципліни – теорії складності. При цьому вважається, що складними можуть бути динамічні процеси або об'єкти; складні об'єкти можуть бути самотутніми і, в той же час, мати щось спільне між собою. Тому складність об'єктів зумовлює їх відмінність у деталях і подібність у принципі побудови; такі об'єкти є локально випадковими, але глобально – детермінованими, тобто, вони є фрактальними.

Нажаль, на сьогодні всеохоплюючого та кінцевого визначення поняття «фрактали» немає. Так, відомий вчений-дослідник Б. Мандельброт, якого по праву вважають родоначальником фрактальної геометрії, початково визначав фрактали, базуючись на топологічній розмірності [1]. Сьогодні під фракталами розуміють деяку самоспіввіднесеність, або самоподібність. Не вдаючись в глибинні дослідження складної сутності фракталів, використовуючи напрацювання Е. Петтерса зазначимо, що «фрактали – це деяка самоподібність, в якій менші частинки співвідносяться з цілим; вони мають свою фрактальну розмірність; тому фрактальна геометрія – це геометрія самої природи» [2].

Усі можливі варіанти взаємодії хаосу та порядку відіграють визначальну роль у процесах розвитку фінансового ринку. По-перше, хаос є необхідним для виходу фінансового ринку та його сегментів на одну з можливих нових структур своєї будови. По-друге, хаос являє собою основу механізму об'єднання простих структур у складні, а також є ефективним засобом гармонізації темпів розвитку елементів складної системи. Завдяки дисипативним процесам і хаосу складні економічні структури можуть розвиватися з однаковою швидкістю на основі синхронізації динаміки процесів, що в них відбуваються. По-третє, хаос робить можливим зміни режимів розвитку фінансового ринку на основі переходів від однієї відносно-стійкої структури до іншої, тобто відбувається гармонізація та синхронізація структурної будови фінансового ринку на основі спільної дії та узгоджених темпів розвитку усіх сегментів і

процесів в ньому. Тому хаос по праву можна одночасно вважати засобом роз'єднання, спрощення й засобом «порятунку» складної системи від її розпаду, але лише за умови своєчасного переходу самої складної системи до іншого (протилежного) режиму свого функціонування [1].

Відтак, виділимо основні характеристики хаосу як рушійної сили розвитку процесів у складних економічних системах:

- відкритість і нелінійність у функціонуванні як природи, суспільства, так і складних економічних систем, в тому числі, й фінансового ринку;
- неупорядкованість (ентропія), неконструктивність, непередбачуваність і випадковість процесів розвитку сегментів фінансового ринку;
- безперервність переходу від однієї структури розвитку фінансового ринку до іншої;
- наявність упорядковуючи процесів (негентропія) на основі посилення зв'язків між елементами та сегментами фінансового ринку;
- обов'язковість виходу фінансового ринку на один з можливих варіантів його розвитку (атрактор).

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що хаос є своєрідною неупорядкованою реальністю у функціонуванні сучасного фінансового ринку та його сегментів. Це специфічна сила, яка має здатність гармонізації стану фінансового ринку. Врахування таких особливостей учасниками фінансового ринку є можливим за умови застосування ними теорії хаосу для пояснення розвитку фінансового ринку.

Список використаних джерел:

1. Mandelbrot B. B., Passoja E D., Paullay Al-vin J. Fractal character of fracture surfaces of metals. Nature. 1984. Vol. 308. P. 721-722.
2. Underwood E. E. Fractals in fractography. Material science and engineering. 1986. Vol. 80, P. 1-14.

*Дарія Попович, к.е.н., доцент
Сніжана Мегель, магістр*

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ ШОТЕКИ ЯК СПОСІБ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

У сучасних умовах зростання обсягів житлового кредитування, економічної нестабільності та глобальних викликів, розвиток страхування іпотеки визначається важливістю забезпечення фінансової стійкості для позичальників та фінансових інститутів. Цей інструмент не лише захищає клієнтів від непередбачених обставин, але й сприяє створенню сталого попиту на ринку нерухомості, забезпечуючи доступність житла та стабільність фінансової системи.

Основною загрозою для особи, яка бере кредит, є ризик неплатоспроможності, пов'язаний з її неспроможністю виконати фінансові зобов'язання вчасно і в повному обсязі (рис. 1). На практиці вживаються різноманітні заходи для зниження ризиків іпотечного кредиту, але більш ефективним способом вважається страхування у висококваліфікованого страховика.

Іпотечне страхування – це сукупність видів страхових послуг, які забезпечують захист як кредиторів, так і позичальників у результаті дії ризиків іпотечного кредитування, оскільки ці ризики взаємозалежні між собою [1].

Стаття 8 Закону України «Про іпотеку» [2] визначає, що «іпотекодавець зобов'язаний застрахувати предмет іпотеки на його повну вартість від ризиків випадкового знищення,

випадкового пошкодження або псування, якщо іпотечним договором цей обов'язок не покладено на іпотекодержателя. Договір страхування укладається на користь іпотекодержателя, який у разі настання страхового випадку набуває право вимоги до страховика. У разі набуття прав за іпотечним договором новим іпотекодержателем він також набуває право вимоги до страховика».

Рис. 1. Класифікація ризиків іпотечного кредитування*

*Джерело: складено автором на основі [1]

Розгортання повномасштабної війни позбавило багатьох українців житла. За даними Міністерства розвитку громад і територій, станом на кінець 2022 року понад 2,4 мільйона українців мешкали в зруйнованому або суттєво пошкодженому житлі. Та попри це, іпотечне кредитування залишається не затребуваним українцями через свою недоступність. У 2022 році кількість іпотечних кредитів суттєво знизилась. Перед початком війни, у 2021 році засвідчили понад 33,6 тисяч угод іпотеки, а вже за рік повномасштабного вторгнення їх кількість скоротилася в чотири рази. Загалом, у 2018-2020 роках кількість договорів іпотеки в середньому становила 11 тисяч угод на рік [3].

Розвиток страхування іпотеки визначається необхідністю мінімізації кредитних ризиків для всіх учасників ринку житлового кредитування. Цей вид страхування відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності як самого клієнта, так і фінансової інституції, що надала кредит. Деякі з аспектів переваг розвитку страхування іпотеки такі:

1. Захист від фінансових ризиків для позичальника: страхування іпотеки надає клієнтам захист від непередбачених обставин, таких як втрата роботи, тяжка хвороба чи інші негаразди, які можуть ускладнити виплату кредиту. В разі таких подій страхова компанія бере на себе частину або весь борг.

2. Захист від ризиків для кредитора, що супроводжується зменшенням кредитного ризику: страхування іпотеки дозволяє кредиторам зменшити свій ризик у випадку, якщо позичальник не здатний виконувати свої фінансові зобов'язання. Це забезпечує фінансову стабільність для кредитних установ.

3. Збільшення доступності житлового кредиту: страхування іпотеки може дозволити зменшити необхідність значного першого внеску, що забезпечує більшу доступність житлових кредитів.

4. Стимулювання інвестицій в житловий ринок: розвиток страхування іпотеки створює сприятливі умови для інвесторів, оскільки зменшує ризики, пов'язані з невиклатою кредитів та може сприяти розвитку ринку нерухомості.

5. Системна стабільність фінансової системи: розвинене страхування іпотеки сприяє стабільності фінансової системи, забезпечуючи більш точне управління ризиками та зменшення можливостей поширення фінансових криз.

Аналіз ризиків при іпотечному кредитуванні є запорукою ефективності моделі страхування іпотеки. Також важливою умовою ефективності іпотечного кредитування є мінімізація ризиків неплатоспроможності позичальника. Укладання договору особистого страхування забезпечує кредитору гарантію погашення заборгованості і захищає майнові інтереси позичальника іпотечного кредиту та членів його родини на випадок смерті або втрати ним працездатності. Страхування на випадок смерті і повної втрати працездатності є особливо важливим, оскільки настання даних ризиків практично завжди призводить до неможливості виконання зобов'язань за кредитним договором. При цьому розмір страхового покриття буде розраховуватися як певний відсоток страхової суми.

Ризик втрати застави іпотечного кредиту може бути реалізований не тільки у формі фізичного знищення нерухомого майна, але й бути наслідком втрати права власності на нерухомість. Житло, придбане на вторинному ринку, може бути втрачене власником у випадку визнання судом недійсною однієї з операцій, здійснених з даною нерухомістю раніше. Інструментом зниження ризиків кредитора та захисту майнових інтересів позичальника може стати укладання угоди страхування на випадок втрати майна в результаті призупинення прав власності (титульне страхування).

Отже, розвиток страхування іпотеки визначається не лише економічними перевагами, але й соціальною важливістю, яка полягає в створенні більш стійкого та доступного житлового кредиту для населення. Збереження високої ризиковості ринку нерухомості як для інвесторів, так і для кредиторів зумовлює потребу вдосконалення чинної системи фінансового моніторингу і контролю, а також створення системи страхування інвестицій на житлову нерухомість, оскільки на цьому ринку сконцентровані значні обсяги інвестицій населення.

Список використаних джерел:

1. Хамула К.В., Волкова Н.І. Мінімізація ризиків іпотечного кредитування шляхом їх страхування. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: мат.ІV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 25 листопада 2022 року. НУПП. 2022. С. 68-69. URL: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2022/rfru/materiali-konferencii.pdf>. (дата звернення: 20.11.2023).
2. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>. (дата звернення: 20.11.2023).
3. Учетверо менше іпотек та загальне падіння ринку нерухомості: підсумки 2022 року. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/mortgage-2022>. (дата звернення: 24.11.2023).

*Карина Пришляк, студентка 2 курсу
ВСП «Буриштинський енергетичний фаховий коледж ІФНТУНГ», м. Буриштин
Науковий керівник: Данилюк М. О., д.е.н., професор*

ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Однією із вагомих функціональних ознак кожної країни є її фінансова система, яка визначає здатність держави проводити соціально-економічну політику, спрямовану на задоволення потреб та інтересів суспільства. Глобальні зміни, спричинені повномасштабним вторгненням держави-агресора, вплинули і на стабільність вітчизняної економіки.

Під час війни економічна політика стає ключовим інструментом для забезпечення успіху військових операцій та підтримання стійкості країни.

Протягом дії воєнного стану Національний банк України продовжує реалізацію заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості держави та регулювання фінансового сектору.

Монетарна політика є складовою частиною економічної політики держави, яка сприяє досягненню прогнозованих соціально-економічних показників шляхом реалізації монетарних цілей і завдань, користуючись інструментами грошово-кредитного і валютного регулювання. У сучасній ринковій економіці монетарна політика є одним з найвагоміших важелів впливу держави в особі центрального банку на перебіг економічних процесів в цілому та на конкурентоспроможність країни зокрема [2].

Залежно від обраної центральним банком стратегічної мети, розділяють такі види, або режими, монетарної політики: монетарне таргетування; валютне таргетування; інфляційне таргетування; змішана політика [3].

Цілі монетарної політики центральний банк може реалізовувати, використовуючи низку доступних йому інструментів:

- Облікова (ключова) ставка;
- Рефінансування комерційних банків;
- Операції на відкритому ринку;
- Валютні інтервенції;
- Норма обов'язкового резервування та інші [3].

Варто розуміти, що ефективність тих чи інших інструментів монетарної політики в мирний час не обов'язково свідчить про їх ефективність під час війни. Так, наприклад, в умовах значних ризиків та невизначеності війни погіршується робота трансмісійного механізму, що зменшує значення ключової ставки як основного інструменту монетарної політики, та ускладнює інфляційне таргетування. Водночас, під час війни з'являються додаткові стимули до фіксації обмінного курсу — це дозволяє зменшити негативні ефекти психологічної паніки та зберегти соціально-економічну стабільність, хоч і в мирний час плаваючий курс є більш поширеним, особливо у країнах, що вже успішно застосовують макропруденційну політику.

Однак жодна економічна чи монетарна теорія не здатна дати відповіді щодо того, яка монетарна політика точно буде успішною в умовах війни — не в останню чергу через те, що вплив таких великих і непередбачуваних потрясінь, як великі війни, складно достовірно оцінити, дослідити та викласти теоретично. На щастя, за останні десятиліття людство бачило небагато повномасштабних конвенційних воєн з мобілізацією економіки.

Монетарний досвід іноземних країн під час війни демонструє, що немає єдиного рецепту монетарного реагування на виклики воєнного часу. Більше того, історичний досвід неможливо напряму застосувати в Україні з ряду причин, ключовою з яких є безпрецедентність нашої війни та її впливу на економічні процеси (як внутрішні, так і глобальні). Варто взяти до уваги ряд напрацювань монетарної політики воєнного часу, які можуть стати корисними при напрацюванні монетарної політики під час війни та під час повоєнного відновлення в Україні.

Воєнні облігації дійсно є одним із ключових джерел фінансування масштабних воєн, застосовувалися під час Першої та Другої світових воєн, і знову стали актуальними під час російсько-Української війни. Важливою умовою успішного для бюджету розміщення воєнних облігацій є координація дій центрального банку та урядової установи, яка є відповідальною за фінанси — тобто спільне бачення кінцевої мети та інструментів економічної політики, що застосовують всі державні інституції.

Ізраїльський досвід функціонування економіки, фінансування видатків та монетарної політики демонструє важливість іноземних фінансових вливань, що дозволяють зберегти стабільність навіть під час війни. Для України важливим є збереження та примноження іноземної підтримки, зокрема і фінансової, що дозволить послабити тиск на нашу монетарну систему [1].

На початку повномасштабного вторгнення Росії НБУ ухвалив низку важливих рішень: відклав перегляд облікової ставки, зафіксував обмінний курс, запровадив ряд адміністративних обмежень, що допомогли зберегти стабільність банківської системи. У подальшому Національний Банк переглянув основні засади монетарної політики на час воєнного стану, дозволивши фінансувати бюджет за рахунок емісії грошей [4].

Станом на червень 2022 року Національний Банк перейшов до наступного етапу монетарної політики під час війни, який виглядає як підготовчий етап до поступового відновлення режиму таргетування інфляції [5].

З 27 жовтня 2023 року Правління Національного банку України ухвалило рішення встановити облікову ставку на рівні 16%, зрівнявши її зі ставкою за депозитними сертифікатами (ДС) овернайт. У такий спосіб Національний банк модернізує свій операційний дизайн монетарної політики за системою "нижньої межі"[6].

Модернізація операційного дизайну на основі системи "нижньої межі" в умовах профіциту ліквідності забезпечить наближення рівня короткострокових міжбанківських ставок до облікової ставки, що посилить її статус як індикатора вартості грошей. Це посилить спроможність НБУ впливати на стан грошово-кредитного ринку та, підвищить ефективність процесу ухвалення рішень з монетарної політики та їх донесення до громадськості.

Список використаних джерел:

1. Бандура О. В. Оптимізація монетарної політики та стабілізація циклічної економічної динаміки // Економіка і прогнозування. 2021. № 4. С. 102–124.
2. В. В. Коваленко, К.Ф. Черкашина Центральний Банк І Грошово-Кредитна Політика // Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни // URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50334/5/Kovalenko_Tsentrалnyi_bank.pdf.
3. Інструменти монетарної політики // Національний Банк України: URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/tools> (дата звернення: 10.10.2022).
4. Національний банк України підвищив облікову ставку до 25% // URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovustavku-do-25> (дата звернення: 25.10.2022).
5. Основні Засади Грошово-Кредитної Політики На Період Воєнного Стану: Рішення Ради Національного банку України від 15 квітня 2022 року. Київ: Рада Національного Банку України, 2022. 5 с.
6. НБУ встановив облікову ставку на рівні 16% та водночас залишив незмінними процентні ставки за своїми операціями з банками // URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-vstanoviv-oblikovu-stavku-na-rivni-16-ta-vodnochas-zalishiv-nezminnimi-protsentni-stavki-za-svoyimi-operatsiyami-z-bankami>

*Владислав Рибак, студент 4 курсу,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Ткачук Н. М., к.е.н., доцент*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РИНКОМ В УМОВАХ НЕЛІНІЙНОСТІ ТА ДИНАМІЧНОСТІ

Сучасний фінансовий ринок є синергійним, тому гіпотеза синергійного ринку дає змогу розглядати розвиток фінансового ринку, як процес, в якому відбуваються не лише кількісні ускладнення взаємодій, а й якісні нелінійні трансформації. Притаманні фінансовому ринку унікальні процеси дають нам підстави досліджувати нелінійні явища в контексті їх впливу на ефективність функціонування фінансового ринку України залежить від правильного

розуміння сутності нелінійності, зокрема - позитивного зворотного зв'язку, що виявляється й на фінансовому ринку.

Незаперечна актуальність зазначених питань обумовила вибір теми нашого дослідження, сформувала його мету та основні завдання. Метою роботи є висвітлення сутності нелінійності та динамічності та їх впливу на особливості управління фінансовим ринком.

Останні 50 років в теорії фінансів панувала лінійна парадигма, відповідно до якої будь-яка дія економічних суб'єктів на рику викликала відповідну, пропорційну цій дії, реакцію. Але сучасні ринки, нажаль, дуже рідко бувають такими впорядкованими; доволі частими є неочікувані випадки експоненціальної реакції ринку на будь-який вплив з боку його суб'єктів. Саме це і являє собою сутність нелінійності фінансового ринку. На сьогодні переважна більшість дослідників-практиків і вчених-аналітиків вже усвідомлюють зв'язок нелінійності з реальними змінами та коливаннями фінансового ринку.

Еволюція і розвиток фінансового ринку безпосередньо пов'язані, перш за все, з нелінійністю, що набуває універсального характеру. Для ґрунтовного дослідження особливостей його розвитку необхідним стає використання методології “нелінійного мислення”, ідеї якої вперше були висунуті в 30-их роках ХХ ст. [1].

Динамічні процеси, що відбуваються на фінансовому ринку, перебувають у сфері нелінійних коливань, які відображають ефекти синергії в результаті комбінованого, спільного й узгодженого здійснення господарських операцій та взаємодій. Застосовуючи поняття нелінійності до динаміки розвитку фінансового ринку варто відмітити, що нелінійність означає підвищену реакцію ринку на зміну одних факторів і повну її байдужість до зміни інших факторів [2]. Нелінійність має широкий спектр якісних станів, послідовність яких утворює ієрархію нестійкості фінансового ринку. Відтак, в нелінійних динамічних системах випадковість та необхідність співіснують: випадок у поєднанні з детермінованістю утворює статистичний порядок.

Управління являє собою сукупність послідовних дій, що спрямовані на відслідковування та корегування діяльності суб'єктів фінансового ринку з метою нейтралізації чи послаблення негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Зауважимо, що управління спрямоване на утримання в допустимих межах відхилення траєкторії руху фінансового ринку, відтак і формується головне завдання управління – підтримка її функціонування в установлених параметрах (нормативах) відповідно до цілей діяльності учасників фінансового ринку. В результаті ефективного управління нестійкий стан фінансового ринку можна перетворити на стійкий стан, але некомпетентне управління може призвести й до посилення нестійкості.

З іншого боку, ефективність управління динамічним фінансовим ринком залежить і від її здібності переходити з одного стану в інший, відтак під керіваністю фінансового ринку слід розуміти ймовірність досягнення ним поставлених цілей в різних ситуаціях. Проблема керованості фінансового ринку набуває особливої ваги, коли розробляються механізми та інструменти регулювання поведінки учасників ринку задля досягнення конкретних цілей. Тоді основний зміст процесу управління полягає в тому, щоб за допомогою прийнятих рішень учасники фінансового ринку в цілому могли подолати деструктивний вплив зовнішніх і внутрішніх збурень і зберегти спрямованість свого руху до намічених цілей.

Згадана нами проблематика набуває особливого значення для нелінійної системи, в якій найменші зрушення можуть призвести до зміни поведінки системи. Складне поєднання стійкості та детермінованості, повільних і швидких процесів в нелінійній системі зумовлює появу нерівноважності, яка стає характерним атрибутом системи. Відомий принцип термодинаміки, що базується на зростанні ентропії, проголошує незворотність ентропійних процесів у системі, що передбачає спрямований характер розвитку системи. Як наслідок, система змінює свою структуру й набуває нових, унікальних властивостей. Фінансового ринку зростає швидкість змін та скорочуються періоди його коливань.

Отже, вищевикладене дає нам можливість відзначити, що нелінійність і динамічність фінансового ринку зумовлюють виокремлення таких її властивостей:

- довгостроковість кореляцій і трендів (наявність ефекту зворотності зв'язку);
- мінливість з критичними рівнями у визначених умовах та визначений час;
- фрактальність структури (будь-які часові ряди за умови зменшення часових проміжків будуть мати подібний вигляд і однакові статистичні характеристики);
- зниження рівня надійності передбачень відповідно до збільшення часового періоду (висока чутливість від початково заданих умов).

Управління фінансовим ринком слід розглядати в контексті управління процесами нелінійної системи з учасникам фінансового ринку як складній нелінійній системі, не можна нав'язувати шляхи розвитку, навпаки, необхідно лише сприяти власним тенденціям і векторам їх коеволюції.

Список використаних джерел:

1. Mandelbrot B. B. Fractal character of fracture surfaces of metals. Nature. 1984. Vol. 308. P. 721-722.
2. Levin S.A. Complex Adaptive Systems: Exploring the Known, the Unknown and the Unknowable. Bulletin of the American mathematical Society. 2003. Vol.40. №1.

*Артур Самборський, студент 5 курсу
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ
Науковий керівник Ткачук І. Г., д.е.н., професор кафедри фінансів*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Сучасний світ несе з собою великі зміни, які впливають на всі сфери життя, включаючи банківську систему. Інноваційні технології стають важливим елементом розвитку банківської сфери в Україні, сприяючи покращенню якості фінансових послуг та зручності їх отримання для клієнтів.

Серед основних інноваційних технологій, що застосовуються в банківській системі України, можна виділити такі:

1. Дистанційне обслуговування клієнтів. До таких технологій належать інтернет-банкінг, мобільний банкінг, електронні платежі та ін. Вони дозволяють клієнтам отримувати доступ до своїх банківських рахунків та здійснювати операції без відвідування банківської установи.

2. Безконтактні платежі. Ці технології дозволяють здійснювати платежі за товари та послуги за допомогою платіжної картки, не вставляючи її в термінал.

3. Співпраця з фінтех-компаніями. Банки співпрацюють з фінтех-компаніями, щоб запропонувати своїм клієнтам нові фінансові послуги та продукти.

4. Технологія віртуальних інтернет-банків. Ця технологія дозволяє клієнтам відкривати банківський рахунок і отримувати доступ до своїх банківських рахунків та здійснювати операції в режимі онлайн.

5. Використання цифрових гаманців та QR кодів. Ці технології дозволяють здійснювати платежі за товари та послуги без використання готівки або платіжної картки.

6. Створення фінансових маркетплейсів. Ці маркетплейси дозволяють клієнтам порівняти пропозиції різних банків та фінансових установ та вибрати найбільш вигідні умови.

Впровадження інноваційних технологій у банківській системі України має ряд переваг. Зокрема, вони:

1. Покращують ефективність діяльності банків. Інноваційні технології дозволяють банкам автоматизувати процеси, оптимізувати витрати та підвищити продуктивність праці.

2. Покращують якість обслуговування клієнтів. Інноваційні технології дозволяють банкам надавати клієнтам більш зручний, швидкий та персоналізований сервіс.

3. Розширюють спектр доступних фінансових послуг. Інноваційні технології дозволяють банкам пропонувати клієнтам нові фінансові продукти та послуги, які відповідають їхнім потребам.

Впровадження інноваційних технологій у банківській системі України є важливим фактором її розвитку. Воно сприяє підвищенню конкурентоспроможності банків та задоволенню потреб клієнтів.

Наразі впровадження інноваційних технологій у банківській системі України знаходиться на початковому етапі. Однак темпи їх впровадження зростають. У найближчі роки можна очікувати, що інноваційні технології будуть відігравати все більш важливу роль у банківській діяльності.

Однією з основних тенденцій розвитку інноваційних технологій у банківській системі України є їх інтеграція. Так, наприклад, інтернет-банкінг та мобільний банкінг все частіше об'єднуються в єдині системи, що дозволяє клієнтам отримувати доступ до своїх банківських рахунків з будь-якого пристрою.

Іншою тенденцією є розвиток штучного інтелекту та машинного навчання. Ці технології дозволяють банкам автоматизувати процеси, які раніше виконувалися людьми. Наприклад, штучний інтелект може використовуватися для аналізу кредитних ризиків, виявлення шахрайства та надання клієнтам персоналізованих рекомендацій.

Розвиток інноваційних технологій у банківській системі України має ряд викликів. Одним з них є необхідність підготовки кваліфікованих кадрів, які можуть працювати з новими технологіями. Іншим викликом є необхідність розробки нормативно-правової бази, яка регулює використання інноваційних технологій у банківській діяльності.

Незважаючи на виклик, впровадження інноваційних технологій є важливим фактором розвитку банківської системи України. Воно сприяє підвищенню ефективності діяльності банків, покращенню якості обслуговування клієнтів та розширенню спектру доступних фінансових послуг.

Інноваційні технології у банківській системі України відіграють все більш важливу роль. Вони сприяють підвищенню ефективності діяльності банків, покращенню якості обслуговування клієнтів та розширенню спектра доступних фінансових послуг.

Наразі впровадження інноваційних технологій у банківській системі України знаходиться на початковому етапі. Однак темпи їх впровадження зростають. У найближчі роки можна очікувати, що інноваційні технології будуть відігравати все більш важливу роль у банківській діяльності.

Основними тенденціями розвитку інноваційних технологій у банківській системі України є їх інтеграція та розвиток штучного інтелекту та машинного навчання.

Розвиток інноваційних технологій у банківській системі України має ряд викликів. Одним з них є необхідність підготовки кваліфікованих кадрів, які можуть працювати з новими технологіями. Іншим викликом є необхідність розробки нормативно-правової бази, яка регулює використання інноваційних технологій у банківській діяльності.

Незважаючи на виклик, впровадження інноваційних технологій є важливим фактором розвитку банківської системи України. Воно сприяє підвищенню конкурентоспроможності банків та задоволенню потреб клієнтів.

Для подальшого розвитку інноваційних технологій у банківській системі України необхідно:

- Розвивати освіту та підготовку кадрів у сфері інноваційних технологій.
- Розробити нормативно-правову базу, яка регулює використання інноваційних технологій у банківській діяльності.
- Сприяти співпраці між банками та фінтех-компаніями.

Впровадження цих заходів дозволить Україні наблизитися до світових стандартів у сфері цифрової банківської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Казновська І.Д. Основні тенденції розвитку інноваційних продуктів у банківському секторі України. 2022.
2. Мельник В. Фінансовий ринок України: стан та перспективи розвитку. Економіка України. 2022. № 5. С. 12-22.
3. Єсіна О.Г. Інноваційні технології в банківській справі: основні тенденції розвитку. Економіка і суспільство. 2022. № 2.
4. Акімова О.В Цифровізація економіки як фактор економічного зростання. 2021 – С.18-22.
5. Кирилюк О.М. Інноваційні технології в банківській справі: основні тенденції та перспективи розвитку. Економіка і держава. 2022. № 3. С. 148-154.
6. Кузнєцова М.А. Розвиток та впровадження інноваційних банківських послуг в Україні // Ефективна економіка. – 2020. – № 8. – С. 52-58.

*Степан Сембер, к.е.н., доцент
Іветта Горкій, магістрант*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах глобалізації економічних процесів та інтеграції держав у світове господарство важливе місце посідає проблема формування ефективного функціонування банківського сектора економіки, адекватного вимогам і потребам сучасного фінансового ринку.

Як свідчить практика, у процесі своєї діяльності перед банківськими установами постають різні види ризиків. У реаліях сучасного світу військові ризики є одними з найнебезпечніших для фінансової системи. У всіх договорах вони прописані як форс-мажор, що звільняє сторони від відповідальності. Із початком війни в Україні цей форс-мажор став реальністю. Проте на роботі фінансової системи за перший місяць війни він фактично не позначився: банківська система продовжила працювати, а банки і надалі продовжують виконувати свої зобов'язання.

В перший тиждень війни НБУ прийняв низку заходів для забезпечення стабільної та безперебійної роботи банківської системи. Одним з них стало виведення російських банків з ринку, що призвело до скорочення їх загальної кількості. Від початку російського вторгнення були ліквідовані всі компанії та заклади, які належать або чия діяльність напряму пов'язана з росією. 25 лютого 2022 року НБУ відкликав ліцензії та ліквідував банки країни-агресора: АТ «Міжнародний резервний банк», який на 100% належав ПАО «Сбербанк росії» та ПАТ «Промінвестбанк», який на 99,77% теж належав «ВЕБ.рф».

В умовах війни деякі банки не витримали тиску клієнтів і їх діяльність почала погіршувати. Протягом 2022-2023 рр. НБУ відкликав ліцензії та ліквідував АТ «Мегабанк» (червень 2022 р.), АТ «Мегабанк» та АТ «Банк Січ» (липень 2022 р.), АТ «Банк Форвард» (червень 2022р.), Іbox Bank (травень 2023р.), АТ «Укрбудінвестбанк» (серпень 2023р.) [3].

З 2019 р. кількість банківських відділень скоротилась на 40%, 23% з яких зменшилось від початку війни з 6685 до 5098 одн. Внаслідок окупації південно-східних територій країни, влучень ракет майже кожен банк закритий біля 15% своїх відділень, а у містах, де неспокійно, банківські відділення працюють, якщо дозволяє безпекова ситуація.

Наразі воєнні ризики є найбільш небезпечними для банківського сектору, адже вони несуть системний характер (табл. 1).

Таблиця 1

Вплив воєнних ризиків на діяльність банківської системи [2]

Вплив ризику	Характеристика впливу
Економічні труднощі	Військові конфлікти можуть призвести до економічних труднощів у країні. Це може викликати зменшення економічної активності, зростання безробіття та зменшення платоспроможності клієнтів банку
Кредитний ризик	Військові події можуть призвести до підвищення кредитних ризиків, після чого фізичні та юридичні особи можуть стати неспроможними виконати свої фінансові зобов'язання через зниження ділової активності та економічних труднощів.
Ліквідність	Військові конфлікти можуть викликати нестабільність на фінансових ринках та призвести до втрати ліквідності для банків. Клієнти можуть почати знімати свої кошти з банківських рахунків з боязні фінансових труднощів.
Зміни валютного курсу	Війна може вплинути на валютні курси та призвести до нестабільності валютного ринку. Це може створити ризик для банків, які мають валютні активи та зобов'язання.
Ризик безпеки інформації	В умовах військового конфлікту банки можуть стати об'єктом кібератак та інших атак на інформаційні системи. Це може призвести до втрати конфіденційної інформації та фінансових втрат.
Регуляторні ризики	В умовах воєнного стану або кризи може змінитися регуляторна політика, що може вплинути на функціонування банків та їхню діяльність.
Втрати від власних інвестицій	Банки, які мають інвестиції в облікових одиницях або компаніях, що знаходяться в зоні конфлікту, можуть зазнати значних втрат через зниження реальної вартості цих об'єктів.

Банки повинні бути готові до управління цими ризиками шляхом розробки ефективних стратегій управління ризиками, моніторингу геополітичних подій, оцінки впливу на свою діяльність та розробки планів відновлення після кризи.

Саме тому з початку збройної агресії росії НБУ створив умови для належної роботи банків у надскладних умовах. Антикризові рішення регулятора ґрунтуються на трьох ключових принципах [4]:

1. Захист інтересів клієнтів банків, перш за все вкладників. Вони мають зберігати доступ до власних та кредитних коштів, платежів і переказів;

2. Підтримання діяльності банків та їх ліквідності. Негативний тимчасовий вплив бойових дій на показники діяльності банків не має призводити до визнання найбільш постраждалих з них неплатоспроможними. Такі фінансові установи за потреби матимуть час на відновлення фінансової стійкості після припинення воєнного стану;

3. Чесне відображення реального фінансового стану банків. Якими б не були збитки за результатами війни, їх не можна приховувати шляхом «прикрашення» звітності. Дуже важливо бачити справжню картину. Без цього складно буде впровадити ефективний план оздоровлення банківської системи після завершення війни.

Базуючись на цих принципах, НБУ адаптував правила роботи банківської системи в умовах воєнного стану і виклав їх у Постанові № 18 від 24.02.2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [1]. Регулятор зазначив, що відділення банків мають продовжити безперебійну роботу, де це є безпечним, забезпечити клієнтам доступ до сейфів та підкріплення банкоматів готівкою.

Отже, функціонування банківської системи під час війни є дуже важливим, адже саме банки забезпечують платежі населення та бізнесу. В умовах війни банківська галузь зіткнулась з багатьма проблемами. Брак кваліфікованих кадрів, кібератаки, перевищенням лімітів касових залишків, арешт банківських рахунків, втрати за попередньо наданими кредитами ослабили банківську систему. Для забезпечення її стабільного функціонування необхідно розвивати ризик-менеджмент, сприяти діджиталізації, популяризувати безготівкові рахунки, посилювати систему електронних платежів, заручитися міжнародною підтримкою. Виконання цих заходів дозволить зберегти довіру до банківського сектору.

Список використаних джерел:

1. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану / Постанова Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.
2. Забчук Галина; Іващук Ольга. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації, 2022, 1-2: 50-61.
3. Національний банк України / Офіційний сайт URL: <https://bank.gov.ua/>.
4. Фінансова оборона країни. Як працює банківська система під час війни. Економічна правда/ 16.03.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/>

Катерина Сіладі, магістрант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславська О. І., к.е.н., доцент*

УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ АКТИВАМИ БАНКІВ В УКРАЇНІ

На діяльність банківської системи України у 2018-2022 роках суттєво вплинули пандемія коронавірусу Covid-2019 та повномасштабна війна, розв'язана Росією проти України, які спровокували соціально-економічну та фінансову кризу в країні і створили відчутні ризики для банківського бізнесу, що насамперед проявилися у високому рівні проблемних активів банків. Отже, одним із ключових завдань банківського сектору задля збереження фінансової стійкості та стабільної роботи є створення ефективної системи управління проблемними активами банків.

Основні положення та мінімальні вимоги до банків щодо організації процесу управління проблемними активами викладено у «Положенні про організацію процесу управління проблемними активами в банках України», затвердженого Постановою НБУ № 97 від 18.07.2019 р., де визначено види проблемних активів: кредити юридичним і фізичним особам; фінансові зобов'язання за наданими гарантіями, поручительством, акредитивами, акцептами, зобов'язаннями з кредитування; кошти на вимогу в інших банках; фінансова дебіторська заборгованість; боргові цінні папери [1].

Оснoву банківських активів становлять кредитні операції, що завжди супроводжуються ризиком, про настання якого свідчить поява проблемної заборгованості у банках. Процес управління непрацюючими кредитами (NPL) об'єктивно пов'язано із управлінням якістю кредитного портфеля банку, яка визначається рівнем кредитного ризику та часткою проблемних кредитів у ньому. У табл. 1 представлено результати аналізу кількісного та якісного складу кредитного портфеля банківського сектору України.

Таблиця 1

**Якісний склад кредитного портфеля банківського сектору України
у 2018-2022 рр. (на кінець року, у млрд. грн.)***

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Приріст абс.	Приріст %
Кредитний портфель	1193,56	1097,59	1049,58	1149,57	1133,56	-60,00	-5,03
Непрацюючі кредити (NPL)	630,77	530,78	430,37	345,13	432,10	-198,67	31,50
частка NPL у кредитному портфелі, %	52,85	58,36	41,00	30,02	38,12	-14,73	–
Кредити корпоративному сектору	959,60	847,26	795,40	835,66	847,59	-112,01	-11,67
частка у кредитному портфелі, %	80,40	77,19	75,78	72,69	74,77	-5,63	–
Непрацюючі кредити корпоративному сектору (NPL _{кc})	535,77	456,07	371,16	301,66	363,32	-172,45	-32,19
частка NPL _{кc} у кредитному портфелі, %	55,83	53,83	46,66	36,10	42,87	-12,96	–
Кредити фізичних осіб (включно із ФОП)	202,20	214,25	208,38	256,29	224,26	22,06	10,91
частка у кредитному портфелі, %	16,94	19,52	19,85	22,29	19,78	2,84	–
Непрацюючі кредити фізичних осіб (включно із ФОП) (NPL _{фо})	93,09	73,08	58,23	43,21	68,27	-24,82	-26,66
частка NPL _{фо} у кредитному портфелі, %	46,04	34,11	27,94	16,86	30,44	-15,60	–

*Джерело: складено на основі [2]

Дані табл. 1 свідчать, що кредитний портфель українських банків протягом аналізованого періоду зазнав незначних змін — зменшився на 5,03 % із 1193,56 млрд. грн. до 1133,56 млрд. грн. Переважну частину загального обсягу кредитів становили позики, надані корпоративному сектору. Їх частка протягом періоду змінилася від 80,40 % до 74,77 %, а частка кредитів фізичних осіб зросла із 16,94 % до 22,06 %. Отже, кількісна структура кредитного портфеля банківського сектора не зазнала значних змін протягом досліджуваного періоду.

Щодо якісного складу, то частка непрацюючих кредитів у портфелях банків залишалася високою. Попри тенденцію до зниження, вона становила 38,12 % у 2022 році проти 52,85 % у 2018 році. У кредитному портфелі корпоративного сектору середній показник проблемних кредитів за період становив 44,07 %, а аналогічний показник кредитного портфеля фізичних осіб — 31,08 %. Отже, у системі ризик-менеджменту банківського сектору України кредитний ризик був і залишається найбільшою загрозою. Найвищий рівень ризику спостерігається у сфері роздрібного кредитування та корпоративного бізнесу, який зазнав великих втрат виробничих активів та ринків збуту через воєнні дії на окупованих територіях. Особливо високим є рівень проблемних кредитів у державних банках, він сягає 70,34 % обсягу NPL усієї банківської системи [2].

Стратегія подолання кризи проблемної заборгованості в Україні ґрунтується на міцній координації та взаємодії між банками, урядом та регуляторними банківськими органами. Ініційовані урядом механізми координації спрямовані на визначення пріоритетних напрямів реформ і забезпеченні чіткого розуміння кожним учасником своєї ролі у системі організації роботи із проблемними активами у воєнний час. У цьому аспекті важливо зазначити, що на сьогодні сформовані банками резерви покривають 98,42 % непрацюючих кредитів, тож проблемна заборгованість визнана банками у повному обсязі і не впливає на рентабельність регулятивного капіталу банківського сектору України.

Список використаних джерел:

1. Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України. Постанова НБУ № 97 від 18.07.2019 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua>.

*Олена Смаліцька, студентка 2 курсу
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Ткачук Н.М., к.е.н., доцент*

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА ЕКОНОМІКУ

Вплив фінансових посередників на економіку є однією з найважливіших та актуальних проблем у сучасному світі. Фінансові посередники, такі як банки, страхові компанії, інвестиційні фонди та інші фінансові установи, відіграють ключову роль у функціонуванні економіки. Вони впливають на розподіл капіталу, ринкову стабільність, доступність фінансових ресурсів для підприємств і господарств, а також на загальний рівень економічного розвитку. Тому, я б хотіла, розглянути основні аспекти впливу фінансових посередників на економіку, а також можливі позитивні та негативні наслідки їхньої діяльності[3].

Фінансові посередники – це фінансові установи та організації, які відіграють посередницьку роль між вкладниками та інвесторами, з одного боку, і позичальниками або проектами, з іншого боку. Їхня основна функція полягає у зборі фінансових ресурсів від різних джерел та розподілі їх шляхом надання кредитів, інвестицій та інших фінансових послуг. Фінансові посередники включають банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, пенсійні фонди, кредитні спілки та інші фінансові інститути [2].

Зважаючи на важливість фінансових посередників для економічного розвитку країни, давайте розглянемо деяку основну інформацію про їхню роль та вплив на фінансовий ринок та фінансову систему:

1. Забезпечення фінансової стабільності. Тобто, фінансові посередники виконують функцію зберігання та розподілу ризиків. Наприклад, банки надають послуги з охорони вкладів і страхування, що сприяє фінансовій стабільності та довірі вкладників.

2. Можливість залучення капіталу. Коли фінансові посередники акумулюють фінансові ресурси через збори депозитів та інші джерела, то вони можуть розміщувати ці кошти у формі позик або інвестицій в інші сектори економіки. А це, в свою чергу, сприяє залученню капіталу для розвитку підприємств та інфраструктури [3].

3. Посилення ефективності алокації ресурсів. Тут вони відіграють ключову роль у визначенні того, кому надається фінансування. Вони оцінюють проекти та підприємства та видають позики тим, хто має найбільший вплив, що сприяє ефективній алокації ресурсів.

4. Розвиток фінансового ринку. Вони сприяють розвитку фінансового ринку, створюючи можливості для інвесторів та позичальників обмінюватися фінансовими активами та інструментами. Це сприяє ліквідності та прозорості.

5. Фінансова інновація. Можуть сприяти розвитку фінансових інновацій, таких як нові

види кредитів, фінансові інструменти та технології, що можуть покращити доступність фінансування та зменшити витрати.

б. Моніторинг та регулювання. Фінансові посередники грають важливу роль у моніторингу фінансової діяльності та дотриманні регуляторних вимог, що сприяє уникненню фінансових криз і забезпечує стабільність системи [1].

Проаналізувавши вище подану інформацію, можна зазначити, що фінансові посередники виступають як мостик між сумнівними економічними агентами та вкладниками, а також інвесторами, сприяючи зростанню та розвитку економіки країни. Їхні функції та ефективність виконання цих функцій можуть відігравати вирішальну роль у загальному економічному успіху країни.

Отже, фінансові посередники відіграють важливу роль у розвитку фінансового ринку та фінансової системи країни. Вони сприяють стабільності, ефективній алокації ресурсів, розвитку фінансової інновації та забезпечують можливість залучення капіталу для підтримки різних галузей економіки. Фінансові посередники є ключовими гравцями, які сприяють економічному зростанню та стійкості країни.

Список використаних джерел:

1. Лаврик О.Л. Сутність фінансового посередництва на сучасному етапі розвитку економіки України. Економічний аналіз: зб. наук. праць. «Економічна думка», 2015. С. 184-192.
2. Пасентко Т.В. Роль фінансового посередництва у регулюванні фінансових потоків. Журнал «Економіка та держава» №11. 2014. С. 6-10.
3. Школьник І.О. Фінансові посередники та їх роль у розвитку фінансового ринку. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. ДВНЗ «УАБС НБУ». Суми, 2007. Вип. 22. С. 272-281.

*Вероніка Теліга, студентка 2 курсу магістратури
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Височанський В. Ю., к.е.н., доцент*

РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

Одним з ключових напрямків цифрової трансформації банків є впровадження мобільних додатків, які дозволяють клієнтам здійснювати операції з рахунками, перекази та інші фінансові операції, зручним для них способом. Крім того банки активно розвивають технології штучного інтелекту та аналітики для покращення обслуговування клієнтів, а також для виявлення та запобігання шахрайству та іншим фінансовим злочинам. Також важливим напрямком є розвиток безготівкових технологій таких як мобільні платежі, NFC – технології, онлайн платформи тощо, що дозволяють здійснювати оплату товарів та послуг без використання готівки. Це дозволить банкам зменшити витрати на обслуговування готівки та покращити зручність для клієнтів. У цифровий час банком також доводиться звертати особливу увагу до кібербезпеки, оскільки зростаюча кількість цифрових операцій також збільшується ризик кібератак та крадіжок особистих даних. Тому банкикладають значні зусилля в розвиток технологій захисту даних та протидії кіберзлочинності.

Перевагами цифрових послуг для банківських клієнтів є: доступність і мобільність послуг; оперативне виконання та підтвердження операцій; широкий спектр персоніфікованих послуг; мінімізація комісій; підвищення рівня доступності фінансових послуг у регіонах[1].

Розглянемо переваги та недоліки цифрового банкінгу в Україні:

1. Переваги:
  - ✓ доступ до банківських операцій в режимі 24/7;
  - ✓ економія на банківських комісіях;

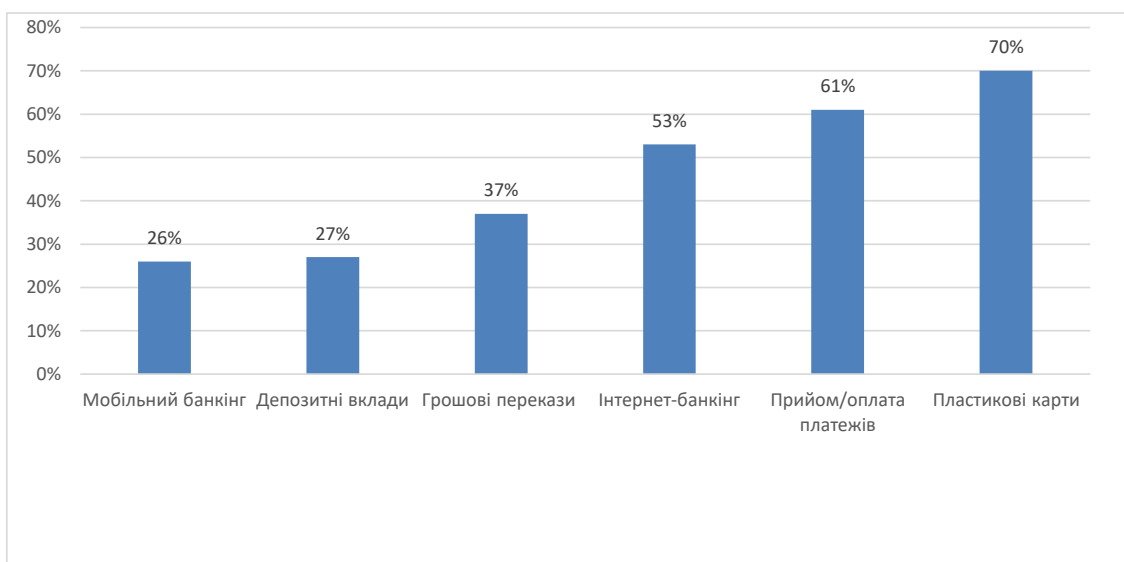
✓ зростання продуктивності праці і підвищення якості роботи;
✓ поліпшення операційної діяльності та підвищення ефективності оперативного управління банком.

2. Недоліки:

- ✓ висока вартість цифрової трансформації;
- ✓ застаріле законодавство;
- ✓ можливість Інтернет-шахрайства;
- ✓ недовіра клієнтів до банківських установ.

На сьогодні в банківській системі України форми Інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу більш осучаснилися і дозволяють здійснювати практично всі фінансові операції. Популярними банківськими послугами, які використовуються клієнтами через систему електронного банкінгу є: платежі за комунальні послуги, поповнення мобільного рахунку, Інтернету, кабельне телебачення, оплата за навчання чи проживання, оплата податкових платежів, а також перекази між картковими рахунками. Інформацію про залишки коштів на рахунках, суми надходжень та видатків клієнт може отримати, сформувавши заявку.[2]

Розглянемо на рис. 1 найбільш використовувані банківські послуги в Інтернеті у 2019 – 2020 рр.

Рис. 1. Найбільш використовувані банківські послуги в Інтернеті у 2019 – 2020 рр.[3]

Дистанційне банківське обслуговування набирає все більших обертів у своїй популярності. На рис. 1 показано, які послуги найбільш активно використовуються в системі Інтернет серед усіх банків України. Можемо побачити, що станом на 2019–2020 роки найбільшу загальну частину банківських послуг займають саме використання пластикових карток і здійснення транзакцій через них. Друге місце посідають прийом та оплата платежів (61%), що пояснюється тим, що зараз набагато зручніше оплачувати різні види комунальних послуг за допомогою мережі Інтернет, і дуже багато людей визнали це дійсно зручнішим та навіть дешевшим. Третє місце з показником 53% посідає інтернет-банкінг. Ніхто не заперечить той факт, що мати доступ до свого рахунку цілодобово з будь-якої точки світу максимально зручно. Проте доречно сказати про мобільний банкінг, який у цьому переліку посідає останнє місце, маючи 26%, але зараз він набирає все більшого поширення, адже є різновидом інтернет-банкінгу, який дає доступ до рахунку за допомогою мобільного додатку, який встановлено на смартфон. 37% займають грошові перекази з картки на картку, що також говорить про те, що здійснювати їх через мережу Інтернет зручніше та швидше. Варто також

відзначити депозитні вклади (27%), які теж набирають значного поширення.[3]

У цілому цифрова трансформація в банківському секторі відкриває нові можливості для покращення обслуговування клієнтів, зменшення витрат та ризиків, а також розвитку нових продуктів та послуг.

Список використаних джерел:

1. Цифрова трансформація банківського сектору URL : <http://kbi.karazin.ua/wp-content/uploads/2023/06/Tabaka-1.pdf>.
2. Гроші, кредит, банки: Навчальний посібник /За загальною редакцією О.Р. Писаренко — Львів: Видавництво "Магнолія плюс", 2022. – 257с.
3. Інтернет-технології: їх роль та місце у розвитку системи банківських послуг URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://bses.in.ua/journals/2021/71_2021/29.pdf.

Мар'яна Тимчак, к.е.н., доцент

Тетяна Чізар, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ВИКЛИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

На поточному етапі розвитку український страховий ринок стикається із внутрішніми та зовнішніми ризиками. Внутрішні передусім виникають через неефективне фінансове управління у страхових компаніях. Неефективна економічна політика страховиків, помилки та зловживання, недбале ставлення до роботи, витоки фінансової інформації є загрозами для стабільності страхового ринку, які формуються всередині установ. Необґрунтовані коригування розмірів страхових премій, помилки при здійсненні актуарних розрахунків можуть стати чинниками втрати конкурентних переваг компанії. Крім того, внутрішніми ризиками також є й неефективне розміщення страхових резервів у фінансові інструменти, незбалансованість страхового портфеля, значна частка перестраховування тощо. Зі свого боку зовнішні загрози криються у глобалізації ринку страхових послуг, високому рівні взаємодії між фінансовим та страховим секторами, впровадженні новітніх технологій у роботу страховиків, недосконалості законодавства у сфері страхування, у відтоку капіталу за кордон, залежності від іноземних інвестицій та світової економічної нестабільності [2].

Із початку повномасштабного вторгнення страховий бізнес в Україні перебуває у складних умовах, адже до типових ризиків додалися нові небезпеки, спричинені війною, що становлять загрозу безпеці вітчизняного страхового ринку. Серед них такі, як:

- неподання або надання недостовірної інформації про фінансовий стан компанії;
- недотримання компаніями нормативів платоспроможності та ризиків;
- втрата майна;
- невиконання чи недотримання зобов'язань за договорами (насамперед на територіях, де тривають воєнні дії) [2].

З огляду на зазначені ризики, можемо окреслити ключові виклики, які присутні у сьогоденні страхових компаній України.

По-перше, це – повернення регуляторних вимог. У лютому-березні 2022 року, Національний банк України спростив регуляторні вимоги з метою підтримки функціонування ринку в умовах війни. Проте, після певного часу НБУ почав виявляти ознаки невиконання окремими страховиками обов'язкових нормативів та здійснення ними ризикової діяльності. Задля запобігання подальшому погіршенню ситуації на ринку регулятором було прийнято рішення переглянути свої вимоги. Зокрема, відновлено обов'язковість своєчасного та повного

надання достовірної фінансової звітності, аби мати можливість отримувати дані про фінансовий стан та діяльність страховиків і надавати необхідну допомогу у разі непередбачуваних обставин. Також було відновлено проведення ревізій та перевірок і застосування заходів впливу до страхових компаній у разі виявлення порушень.

По-друге, викликом стала потреба здійснювати страхування воєнних ризиків. До повномасштабної війни більшість вітчизняних страховиків не мали у своєму асортименті такого продукту, який би забезпечував виплати клієнтами у випадку завдання шкоди внаслідок воєнних дій. Тому, за наявних реалій страхові компанії почали впроваджувати у свої продукти умови, які захищали би їхніх клієнтів під час військової агресії. Страхові компанії України пропонують індивідуальні умови для клієнтів із метою страхування майна, життя чи здоров'я від нещасних випадків внаслідок війни. Серед установ, які страхують від воєнних ризиків, такі, як: «Універсальна», ВУСО, ІНГО, «Метлайф», ТАС, ARX, «Арсенал Страхування», «Княжа Vienna Insurance Group» тощо [1].

По-третє, з'явилася проблема щодо виконання зобов'язань у сфері добровільного медичного страхування. Для страхових компаній суттєвим випробуванням стало виконання своїх зобов'язань за такими угодами у регіонах, де тривають бойові дії. Однак українські страховики адаптуються до складних реалій. Чимало з них упровадили можливість проведення медичних консультацій в онлайн-режимі для місцевих мешканців там, де складно дістатися медичного закладу. Після початку повномасштабного вторгнення Національний банк України рекомендував страховим компаніям спростити процедуру вирішення страхових випадків, надавати перевагу електронним документам і копіям необхідних документів, використовувати дистанційні методи вирішення страхових питань [3].

Незважаючи на всі потенційні ризики для фінансової стійкості страхового ринку, українські страхові компанії зуміли адаптувати свою діяльність та вчасно реагувати на загрози. Однак, для забезпечення фінансової стабільності страхового ринку України у реаліях сьогодення і покращення діяльності страховиків критично важливими є вдосконалення контролю у сфері страхування і впровадження ефективної державної політики у цьому секторі з огляду на необхідність підтримки галузі у воєнний час.

Список використаних джерел:

1. Іванов О. Страхування від воєнних ризиків як інструмент залучення інвестицій у відновлення. 2023. URL: <https://voxukraine.org/strahuvannya-vid-voyennyh-ryzykiv-yak-instrument-zaluchennya-investytsij-u-vidnovlennya>.
2. Ситник Н., Михайлюк М. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни. Молодий вчений. № 5 (117). 2023. С. 169-173.
3. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594-amp.html>.

*Ванесса Товт, магістр 2-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В. І., д.е.н., проф.*

СТАН МІКРОКРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Ринок мікрокредитування в Україні є одним із найпопулярніших та найбільш перспективних та динамічних сегментів ринку банківських послуг в Україні. У розвитку українського ринку мікрокредитування чітко спостерігаються певні тенденції, виокремлюються основні проблеми та специфічні риси.

Однією з ключових переваг мікрокредитування є зручність і простота процедури отримання кредиту. Традиційні банки часто ставлять підвищені вимоги до боржників, що

ускладнює процес отримання кредиту для багатьох маленьких підприємств. Мікрофінансові установи, навпаки, надають можливість малому бізнесу звернутися за кредитом без надмірних умов та документальних перешкод.

Популярність мікрокредитування в Україні швидко зростає з року в рік. У 2021-2023 роках цей процес досяг піка завдяки ширшому доступу до фінансових послуг та сприянню державних ініціатив.

Огляд аналітики дозволяє оцінити поточний стан ринку мікрокредитів. Так, за першу половину 2023 року видано 3 884 875 мікрокредитів на суму 18,4 млрд.грн. Для порівняння, за весь 2022 рік мікрофінансові організації (МФО) видали мікропозик загалом на 23,9 млрд. грн [4].

Після занепаду сектору МФО у перших двох кварталах 2022 року, цьогоріч в середньому, в місяць українці беруть 650 тисяч мікропозик. Це майже у 1,5 рази більше, ніж у 2022 році, але все ще у 1,8 рази менше до відповідного періоду 2021року, так як тоді на місяць, в середньому, видавалося 1,17 млн. мікрокредитів (рис.1).

Рис. 1. Кількість виданих мікрокредитів мікрофінансовими організаціями в Україні за 2021-2023 рр. [4]

Аналізуючи тенденції на ринку мікрокредитування, доцільно звернути увагу на їх вартість. Ставки на ринку мікрокредитування ніколи не були низькими. Середній рівень номінальних ставок на ринку, без врахування постійних знижок та акцій складає 2-2,5% на день. Оцінюючи рівень ставки потрібно враховувати невелику середню суму мікрокредиту (згідно з даними НБУ, середній розмір мікропозики що видають мікрофінансові компанії зазвичай складає менше 5 тис. грн.) та короткий термін користування.

Експерти зазначають, що такі ставки по мікрокредитах не обґрунтованими, тим більше в військових умовах, коли економіка потребує фінансових вливань. Стремління привести українське законодавство до європейських практик цивілізованого кредитування завершилось прийняттям в листопаді 2023 року Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення державного регулювання ринків фінансових послуг», який передбачає обмеження ставок за мікрокредитами. Зокрема, Закон запроваджує показник «денна процентна ставка за споживчим кредитом» та передбачає поступове зниження максимального розміру такої ставки на рівні 1% на день від загального розміру кредиту [1].

Проаналізувавши сучасний стан ринку мікрокредитування варто прийти до висновку, що війна в країні вплинула на ринок, адже за даними Українського бюро кредитних історій, запити до бюро кредитних історій різко впали з початком повномасштабної війни. Це може бути пояснено зростанням незавершених фінансових транзакцій та фінансових труднощів, зокрема через обмеження доступу до фінансових послуг, зміни власності регіонів та загальної невизначеності в економіці. Однак, починаючи з травня 2022 року, показники запитів почали

відновлюватись. Зараз вони знаходяться на рівні близько 50% від довоєнного обсягу, що свідчить про певне відновлення довіри індивідуальних клієнтів до фінансової системи [3].

Для зміцнення ринку кредитування урядом впроваджується ряд програм та заходів. Зокрема, модернізовано програму «Доступні кредити 5–7–9%»: пропонується знизити відсоткову ставку по кредиту, збільшити покриття портфельних гарантій, ліміт кредиту, а також терміни його надання; розглядається потреба диференціації деокупованих територій за рівнем ризику; можливість надавати кредити підприємствам, які мають заборгованість за раніше отриманими кредитами; можливість скасувати застава як умову кредитування; розглядається можливість запуску програм муніципальних гарантій [2].

Список використаних джерел

1. В Україні обмежили ставки за мікрокредитами на рівні 1% на день. Листопад 2023 рік. Міністерство Фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/11/22/116541787/>.
2. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. Червень 2023. Національний інститут стратегічних досліджень року/ URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-cherven>.
3. Нові правила на ринку мікрокредитів: що очікує бізнес та споживачів. Липень 2023 рік. Всеукраїнська асоціація ломбардів. URL: <https://ualombards.com.ua/2023/07/24/novi-pravylyana-rynku-mikrokredytiv-shcho-ochikuie-biznes-ta-spozhyvachiv/>.
4. Українці наростили темпи взяття мікрокредитів: щомісяця укладають понад 650 тисяч угод. Серпень 2023. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/08/23/703506/>.

*Марина Шелега, здобувач вищої освіти другого рівня
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Ткачук Н. М., к.е.н., доцент*

ДЖЕРЕЛА НАРОЩЕННЯ ОБСЯГІВ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ

В сучасних умовах функціонування банківської системи України важливим завданням для банків є забезпечення достатньої капіталізації, що зумовлює здатність банків виконувати свої основні функції фінансового посередництва на фінансовому ринку. Тому дослідження питань капіталізації банків потребує передусім визначення можливих шляхів збільшення власного банківського капіталу та забезпечення рівня його достатності. Вирішення проблеми недостатньої капіталізації може відбуватись шляхом як внутрішнього акумулювання вільних грошових коштів, так і зовнішніх залучень на постійній чи довгостроковій основі. Вважаємо за необхідне розглянути основні шляхи й джерела нарощення капіталізації банку.

На нашу думку, розглядаючи джерела нарощення обсягів капіталізації банків доцільно розподілити їх на три групи:

1. Внутрішні джерела збільшення власного капіталу банку. Банки мають можливості нарощувати власний капітал за рахунок реінвестування чистого прибутку внаслідок підвищення прибутковості банківської діяльності та скорочення витрат. Тому, саме прибуток вважається головним внутрішнім джерелом нарощення капіталізації банку лише за умови стабільного зростання обсягів банківських послуг і значних доходів від кредитно-інвестиційної діяльності. Також обсяги власного капіталу банки мають можливість нарощувати за рахунок переоцінки основних засобів банку, що є найменш помітним у грошовому виразі серед інших існуючих шляхів збільшення власного капіталу для банку.

2. Зовнішні джерела залучення ресурсів для збільшення власного капіталу банку. Комерційні банки мають право залучати необхідні їм фінансові ресурси за рахунок

субординованого боргу шляхом випуску субординованих облігацій. При цьому банки мають змогу збільшити розмір регулятивного капіталу й дотримуватися нормативів капіталу користуючись залученими ресурсами впродовж 5 років [1]. Субординовані зобов'язання є менш ризикованими, порівняно з банківськими акціями, оскільки мають нижчий рівень дохідності. Тому для банків це є значно дешевшим джерелом поповнення власного капіталу, а ніж проведення додаткової емісії акцій. Хоча дозвіл НБУ залучати кошти на умовах субординованого богу шляхом випуску облігацій ускладнює роботу банків з визначення прийняттого рівня дохідності емітованих боргових інструментів.

Комерційні банки, створені як відкриті акціонерні товариства, мають можливість залучати кошти для поповнення статутного капіталу шляхом проведення нових емісій простих та привілейованих акцій та їх розміщення на фондовому ринку. Додаткова емісія акцій є зовнішнім джерелом залучення капіталу банком, яке характеризується найбільшими витратами на його здійснення, але, водночас, найкращим з точки зору постійності формування банківського капіталу. У цьому контексті, важливим є виділення на пряму підвищення капіталізації банків за рахунок додаткових внесків власників банку.

3. Консолідація банків. Консолідація капіталу банків шляхом злиття або приєднання банків є найбільш простим та поширеним в Україні шляхом подолання проблеми недостатньої капіталізації. Чинне законодавство України визначає, що такий спосіб реорганізації комерційних банків передбачає припинення їх діяльності як юридичних осіб та передачу майнових прав і зобов'язань до єдиного новоствореного комерційного банку. Політика Національного банку України також спрямована на зменшення кількості невеликих банків та сприяє їх консолідації. Щодо консолідації банків як перспективного шляху підвищення капіталізації банків, потрібно мати на увазі, що це має бути обумовлено об'єктивними ринковими умовами, а не наслідком втручання чиновників, а саме адміністративними заходами регулюючих органів. До того ж, участь банків у промислово-фінансових групах в Україні часто призводить банк до встановлення над ним статусу «кишеньковий», який використовують власники фінансово-промислових груп як розрахункові центри та джерела залучення дешевого капіталу.

В ринкових умовах функціонування економіки банки, прагнучи до зростання, повинні забезпечувати достатній обсяги капіталізації. Очевидними є два принципових варіанта нарощення власного капіталу: перший – за рахунок власного розвитку й реінвестування прибутку, другий – шляхом консолідації у формі злиття, поглинання, приєднання, придбання. Шукаючи джерела нарощення капіталізації, українським банкам необхідно збільшувати акціонерний капітал та управляти власним капіталом в індивідуальному порядку, виходячи із його структури, обсягів наданих послуг, стратегічних завдань, доступних ресурсів на фінансовому ринку та діючих обмежень і вимог центрального регулятора. Ефективний спосіб нарощення капіталізації вітчизняних банків і банківської системи загалом слід вважати консолідацію, кінцевою метою якої має бути створення нової, потужної та ефективної банківської установи, яка би була конкурентоспроможною в мінливих умовах ринку [2].

Підсумовуючи вище викладене зазначимо, що розглянуті нами джерела нарощення обсягів капіталізації банків тісно переплітаються між собою, їх слід розглядати як результат ефективного управління власним капіталом банку в сучасних умовах їх розвитку.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про регулювання діяльності банків в Україні. Постанова НБУ від №368 від 28.08.2001р. (редакція від 11.05.2023р.) URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text/>.
2. Тиркало Р. І., Ткачук Н.М. Капіталізація банківської системи України: сучасний стан, проблеми, шляхи та перспективи зростання: монографія.; Терноп. нац. екон. ун-т. Т. : ТНЕУ, 2010. 328 с.

СЕКЦІЯ 6
РОЛЬ ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ТА МИТНОЇ
ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Anastasiia Mostova
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Alfred Nobel University, Dnipro

**UKRAINIAN AGRIBUSINESS IN EUROPEAN MARKETS:
PROBLEMS AND OPPORTUNITIES**

The EU Common Agricultural Policy is subsidized and demanding of producers in terms of quality, environmental and animal health standards. In Ukraine, there are no such subsidies and subventions that exist in the EU. Agricultural business learned to survive in such competitive conditions, earn and grow even during the war.

Subsidizing farmers is one of the key issues that will be taken into account when analyzing conflicts of interest during negotiations on Ukraine's accession to the EU. Ukraine, given the strength of its agricultural sector, will compete with Poland, France, Spain, and Portugal for the opportunity to receive agricultural subsidies. In case of EU membership, Ukraine could claim 186 billion euros from the European budget over 7 years [1]. In order to finance the Ukrainian agricultural sector, the EU will have to cut one-fifth of the subsidies to the farmers of the current member countries, which will cause dissatisfaction. For a long time, support for agriculture constituted a significant share of the EU budget. 40 years ago it was more than 60%, in the last decade – more than a third, and in the next five-year period from 2023 – a bit less than a third. But this is a significant amount of money – about 55 billion euros every year [3].

According to the European Commission, on average, almost 87% of all agricultural enterprises in the EU need support. In Poland, this figure is 10% higher, and this difference is due to the support of small farms [3]. In 2014-2021, Poland was among the top five EU countries in terms of agricultural subsidies. According to the volume of agricultural production in the EU, Poland is fighting for fifth place with the Netherlands. But Dutch farmers receive five times less subsidies than Polish farmers [3].

Advantages and challenges should be taken into account during the negotiations before Ukraine's accession to the EU. Thus, the Ukrainian agricultural sector will receive a large market and new opportunities for growth and expansion. Foreign investments in agricultural business will increase, which will help to modernize farming methods, increase productivity and improve the quality of Ukrainian agricultural products [3]. Thanks to this, agricultural enterprises will be able to produce goods with high added value.

EU membership will require Ukraine to meet higher standards of food safety, animal welfare and environmental protection. This is beneficial for Ukrainian and European consumers, will improve the quality and safety of agricultural and food products, and will make them more competitive on the world market.

However, the main challenge for the Ukrainian agricultural sector is the competition of Ukrainian farmers with European farmers, who have their own profit from subsidies and other forms of state support. This can complicate the work of Ukrainian enterprises [4].

Compliance with EU standards and regulations will require Ukrainian agribusiness to make significant investments to adapt to the standards. This can be a problem for small farmers and businesses that lack financing.

Dependence on the EU market is the downside of all the potential benefits. Any violations of trade relations with the EU will affect the Ukrainian agricultural sector. If the rules are violated, fines will be imposed on the Ukrainian producer or subsidies will be withdrawn [2].

Ukraine's potential membership in the EU is already causing concern for agribusiness competitors in Europe. Therefore, Ukraine needs to prove to the EU that our membership is beneficial for the EU as well. In particular, Ukraine will help strengthen food security. The EU is one of the largest importers of food in the world, and Ukraine is a significant producer of agricultural products. As a member of the EU, Ukraine can help improve EU food security by providing a reliable source of high-quality agricultural products [2].

Ukraine is a large emerging market, and EU membership will help strengthen economic ties. The growth of trade between Ukraine and the EU will benefit businesses, consumers and farmers from the EU, who are ready to invest in Ukrainian business and contribute to the economic growth of both regions.

European agricultural enterprises will gain valuable experience of Ukrainian business, as Ukraine's agriculture is highly efficient, export-oriented and subsidy-free, with developed expertise in several areas, including grain production, poultry breeding and vegetable cultivation. Working with Ukrainian farmers and researchers, the EU can benefit from new ideas and innovations in agriculture. And, accordingly, to become more competitive on the global market by reducing subsidies.

References:

1. EU estimates Ukraine entitled to €186bn after accession. Financial Times. 2023. URL: <https://www.ft.com/content/a8834254-b8f9-4385-b043-04c2a7cd54c8> (Accesed 30.10.2023)
2. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/es/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area> (Accesed 30.10.2023)
3. European Comission. Income support explained. Overview of direct payments for farmers. 2023. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/income-support-explained_en (Accesed 30.10.2023)
4. FAO. Ukraine: Impact of the war on agricultural enterprises. 2023. URL: <https://www.fao.org/3/cc5755en/cc5755en.pdf> <https://forbes.ua/money/priruchiti-naybilshiy-rinok-biznesmen-aleks-lissitsa-pro-tri-perevagi-ta-tri-vikliki-ukrainskogo-agrosektoru-vid-chlenstva-ukraini-v-es-06042023-12895> (Accesed 30.10.2023)

*Оксана Артюх, д. е. н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Аліна Ярута, студентка 3 курсу спеціальності «Облік та оподаткування»
Одеський національний економічний університет, м. Одеса*

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Митний контроль є невід'ємною складовою міжнародної торгівлі, яка регулює переміщення товарів через державний кордон. У сучасному світі, з його швидкими технологічними зрушеннями та глибокою інтеграцією економік, митний контроль стає важливим аспектом міжнародного бізнесу. У цьому контексті, розгляд сучасної проблематики митного контролю виявляється надзвичайно актуальним, оскільки вимагає адаптації до нових викликів, пов'язаних з підвищенням ефективності міжнародного торгового обігу.

Огляд офіційних звітних даних роботи митних органів [1] дав можливість можна виокремити низку проблем, з якими вони мало не щодня зіштовхуються в сучасному житті.

Перше, що можна виокремити, є недостатня синхронізація законодавства з нормами ЄС. [2] Детальніше кажучи це призводить до ускладнення митних процедур, тобто через те, що в

кожному законодавстві свої принципи та правила роботи виникає затримка та ускладнення в проведенні процедури, що негативно впливає на рух товарів через кордон. Також різниця в законодавствах призводить до обмеження міжнародного співробітництва, що через неспівпадіння законодавства може ускладнитись співробітництво між митними службами різних країн, створюються правові бар'єри, що перешкоджають ефективному обміну інформацією.

Для вирішення даного питання органи державної влади можуть провести певні заходи щодо удосконалення законодавства у сфері зовнішньоекономічних відносин.

Після зіткнення України з країною агресором більшість людей виїхали за кордон, [3] багато гуманітарної допомоги надають інші держави, це спричиняє збільшення товарів, які проходять через кордон та створюється глобальна логістична складність. Держави надають значну гуманітарну допомогу, що включають в себе різноманітні необхідні товари, та цим можуть скористатися інші люди, переправляючи під допомогою небезпечні товари, але через великий наплив доставок зменшується рівень перевірок. Збільшення ризиків безпеки, митні процедури та тарифи, аналіз та управління даними, все це, з чим стикаються митні органи.

Розвиток технологій також не стоїть на місці, він є необхідним для оптимізації митних процесів. Але сучасні технології та електронні системи можуть бути недостатньо адаптовані для ефективного оброблення великого потоку товарів. Розробка та вдосконалення технологічних рішень, які враховують ці фактори є важливою задачею для митних органів у сучасному світі. Необхідно постійно оновлювати підходи та інструменти для забезпечення безпеки та ефективності у митних операціях.

Проаналізувавши збільшення ризиків безпеки, можна запропонувати: [4]

- впровадження сучасних технологій контролю, таких як:

1) використання дронів та дронівих технологій для моніторингу та патрулювання територій, включаючи важкодоступні місця;

2) удосконалену систему перевірки та виявлення радіоактивних матеріалів, для того, щоб контролювати, який вантаж перевозиться через кордон;

- покращення співпраці з правоохоронними органами у частині спільного проведення моніторингу та контролю при переміщенні товарів та осіб (фізичних та юридичних) через митний кордон.

- застосування ефективних методів спостереження, операцій та слідкування під прикриттям для виявлення правопорушення, таких як: незаконний обіг товарів, тероризм та злочини, порушення прав людини та гуманітарного права тощо.

З метою підвищення ефективності роботи митного контролю також потрібно впроваджувати у роботу фахівців сучасні технології. Робочі кадри мають проходити підвищення кваліфікації, відвідувати семінари та конференції, слідкувати за новинами та публікаціями в галузі розвитком цифрових технологій.

Отже, сучасна проблематика в галузі митного контролю створює серйозні виклики для митних органів та потребує комплексного підходу до її вирішення, включаючи адаптацію законодавства до світових стандартів, впровадження нових технологій, підвищення кваліфікації персоналу та підтримку співробітництва з іншими структурами та країнами.

Список використаних джерел:

1. Державна митна служба України: офіційний сайт. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>
2. Юринець О. В. Основні проблеми митних органів України в умовах європейської та Євроантантичної інтеграції. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2021. №3(1). URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2021/jun/23775/menedzhment121-98-105.pdf>

3. Кросівський О. Особливості та проблеми здійснення митного контролю //.-2021.-
<https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/859>
4. Степаненко С. В. Напрями удосконалення митного контролю. Актуальні проблеми політики. 2023. URL : http://app.nuoua.od.ua/archive/71_2023/7.pdf

*Михайло Бойчук, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чакій О.І., к.е.н., доцент*

КОНТРАБАНДА ТОВАРІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Контрабанда товарів при переміщенні через митний кордон в Україні є одним з чинників тіньової економіки, що в свою чергу має значний вплив на економічну безпеку держави. Рівень тінізації української економіки є загрозливим і перевищує критичний пороговий рівень, визначений Стратегією економічної безпеки України. Оцінка динамічних змін, що відбуваються в процесах тінізації економіки в Україні, дозволяє виділити основні три групи факторів, що сприяли її поширенню та поглибленню: економічні, інституційні та морально-етичні. Економічні фактори зумовлені недосконалою структурою ринку, нерозвиненістю ринкового середовища та недостатньою ефективністю держави у формуванні конкурентоспроможної економіки через недосконале державне регулювання розвитку ринкових процесів тощо [1].

На думку Кукурузи Г., боротьба з контрабандою є пріоритетним завданням тих структур, що дотичні до реалізації прикордонної та митної політики України, а також до інституцій, приналежних до сектору безпеки та оборони. Сучасне життя сформувало чимало соціально небезпечних явищ. Не завжди очевидними для пересічних громадян є шкідливі наслідки згаданих явищ. Подібна ситуація має місце і з контрабандою. Вона порушує закони збереження суспільних відносин та цінностей. Зважаючи на це, боротьба з контрабандою вимагає розроблення та комплексної реалізації системи заходів, їх чіткої фіксації на законодавчому рівні, визначення відповідних уповноважених осіб, які будуть наділені певними повноваженнями. За такого підходу суспільство разом із державним інститутом може досягнути успіхів у протидії контрабанді [2].

Основа мета контрабандної діяльності в Україні полягає в наступному: уникнення сплати митного збору у переміщенні товарів; «обхід» заборон та обмежень щодо переміщення товарів; відкрите отримання та спроби отримати певні форми оплат, субсидій та решти платежів, що не є юридично підтвердженими; отримання незаконних переваг, що шкодять принципам та практикам законної конкуренції. Пріоритетним способом визначення масштабів контрабанди та похідних від неї явищ є взаємодія з інституціями суміжних держав. Управлінці в Україні звертаються до процедур аналізу та порівняння статистичних даних, що дає змогу визначити недоліки митних та прикордонних процесів, обсяги корупції тощо [3].

Нелегальне постачання товарів в цивілізованому світі завдає вагомої шкоди суспільству та державі і виступає загрозою її національній безпеці. Наслідки розквіту контрабанди є надзвичайно негативними, оскільки відбувається руйнація економіки та соціального середовища держави. Результатом такого стану є збагачення злочинних угруповань, спотворення ринкової конкуренції, ліквідація національного товарного виробництва. Проблему рівня контрабанди в Україні розкривали у військових дослідженнях, економічних та управлінських.

Тимошенко А.В. зазначає, що у боротьбі із контрабандою слід виокремити декілька ключових аспектів: ввезення іноземного товару нелегальним шляхом має вплив на

зменшення попиту на вітчизняний товар. Своєю чергою, це може призвести до ліквідації виробничого процесу (найважливішого та найскладнішого для будь-якої держави), зниження рівня конкурентоспроможності внутрішнього ринку та їх подальшого переміщення за кордон. Якщо виникає така ситуація, то власникам виробництва доводиться скорочувати організаційно-штатну структуру та урізати фонд заробітної плати. Задля досягнення мети запропонованої публікації було здійснено узагальнений аналіз наукових праць, у котрих досліджувалась проблематика протидії контрабанді в Україні [4].

У боротьбі із контрабандою слід виокремити декілька ключових аспектів: ввезення іноземного товару нелегальним шляхом має вплив на зменшення попиту на вітчизняний товар. Своєю чергою, це може призвести до ліквідації виробничого процесу, зниження рівня конкурентоспроможності внутрішнього ринку та їх подальшого переміщення за кордон. Якщо виникає така ситуація, то власникам виробництва доводиться скорочувати організаційно-штатну структуру та урізати фонд заробітної плати [5].

У підсумку, загроза контрабанди полягає в незаконному переміщенні товарів та предметів через митний кордон України, що порушує державні процедури нагляду за зовнішньоекономічною діяльністю, які включають загальні, а щодо конкретної групи товарів та предметів – спеціальні, процедури їх руху через кордон. Тобто має негативний вплив на бюджет країни, що безпосередньо впливає на економічний та суспільний розвиток країни.

Список використаних джерел:

1. Августин Р.Р. Теоретико-методологічні засади та прикладні інструменти державної політики системної детінізації економічних відносин в Україні: монографія. Тернопіль : Крок, 2017. 309 с.
2. Кукуруза Г., Лесик М., Ніколаєнко С. Аналіз обсягів контрабанди в Україні: обсяги, прямі та непрямі втрати бюджету та економіки: Special Report. Київ, 2019. 28 с.
3. Тимошенко А.В. Протидія контрабандним явищам в Україні: перспективи мінімізації. Вчені записки Університету «КРОК». 2021. №1(61). С. 209-218. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-209-218>
4. Тимошенко А.В. Характеристика сучасних контрабандних схем. Вчені записки Університету «КРОК». 2021. №2(62). С. 109-114.
5. Яромій І.В. Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні: дис. канд. юрид. наук; 12.00.07. Дніпро, 2018. 182 с.

*Анна Брензович, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чакій О.І., к.е.н., доцент*

ПОРЯДОК МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Сучасна сфера митного оформлення в Україні є ключовим елементом в системі міжнародної торгівлі та економічної безпеки країни. Від ефективності митних процедур залежить не тільки швидкість обігу товарів, але й рівень довіри міжнародних партнерів до України як надійного торгового партнера. У зв'язку з глобалізацією та змінами у світовій економіці, українське митне законодавство та процедури постійно адаптуються до нових викликів, зокрема відповідаючи на потреби інтеграції до світової економіки та зближення з міжнародними стандартами.

Відповідно до Митного кодексу України (далі-МКУ), Митне оформлення товарів – це процедура, яка регулює переміщення товарів через митний кордон України. Вона включає в

себе ряд дій, таких як подання митної декларації, проведення митного огляду, нарахування митних платежів та випуск товарів [1].

Митне оформлення товарів має велике значення для економіки України. Воно впливає на об'єми та умови імпорту та експорту, забезпечує контроль за переміщенням товарів та допомагає у зборі митних та податкових платежів, які є важливим джерелом доходу для держави.

Митне оформлення в Україні регулюється Митним кодексом України та рядом інших законодавчих та нормативних актів, які визначають процедури, правила та ставки мита, вимоги до документації та інші важливі аспекти митного регулювання.

Процес включає кілька етапів, від подання необхідних документів до проведення митного контролю та сплати митних платежів. Це включає декларування товарів, перевірку документів, класифікацію товарів за митними кодами, розрахунок та сплату митних зборів та податків.

Митна декларація важливий інструмент контролю за рухом товарів, який дозволяє митним органам здійснювати фіскальний та статистичний облік, а також забезпечувати дотримання торговельної політики та митних тарифів. Вона відіграє вирішальну роль у запобіганні нелегальній торгівлі та в забезпеченні належного застосування торговельних угод.

Митниця в Україні відіграє ключову роль в процесі митного оформлення, забезпечуючи контроль за дотриманням законодавства, оцінку митної вартості товарів, боротьбу з контрабандою та іншими порушеннями митних правил [2].

Розглянемо дані з таблиці, як приклад роботи Закарпатської митниці, для аналізу ефективності митного оформлення за останні роки. Статистика за 2018-2023 роки показує, що кількість митних декларацій імпорту (МД ІМ) і експорту (МД ЕК) коливалася протягом цього періоду, що може вказувати на економічні тренди, зміни в торговельній політиці, або внутрішньо- та зовнішньоекономічні шоки, такі як війна в Україні.

Таблиця 1

Кількість митних декларацій імпорту та експорту, поданих протягом 2018-2023 років на Закарпатській митниці [3]

Рік	Кількість МД ІМ (шт.)	Середній час митного оформлення товарів за МД ІМ (хв.)	Кількість МД ЕК (шт.)	Середній час митного оформлення товарів за МД ЕК (хв.)
2018	33 010	117.7	35 533	50.1
2019	58 607	172.6	30 860	54.8
2020	64 792	146.7	26 895	43.3
2021	74 168	138	30 811	44.5
2022	68 310	123.5	38 723	50.8
2023	48 236	119.4	29 568	50.6

Надані дані свідчать про те, що протягом 2018-2023 років у Закарпатській митниці спостерігалася тенденція до зростання обсягів зовнішньої торгівлі. У 2023 році обсяг імпорту товарів через Закарпатську митницю становив 48,236 тис. митних декларацій, а обсяг експорту – 29,568 тис. митних декларацій. Це на 12,8% та 11,6% більше, ніж у 2022 році. Середній час митного оформлення товарів за МД імпорту за 2023 рік становив 119,4 хвилини, а за МД експорту – 50,6 хвилини. Це на 1,3% та 1,8% менше, ніж у 2022 році.

Зростання обсягів зовнішньої торгівлі та зменшення часу митного оформлення є позитивними тенденціями, які свідчать про підвищення ефективності роботи митних органів.

За останні роки в Україні було проведено ряд реформ, спрямованих на удосконалення митного оформлення товарів. Зокрема, було внесено зміни до митного законодавства, спрощено процедуру митного оформлення, впроваджено електронні сервіси для бізнесу.

Незважаючи на це, у порядку митного оформлення товарів в Україні все ще існує ряд проблем [4]. До основних з них можна віднести:

• Недосконалість законодавства - митне законодавство України є досить складним і часто змінюється. Це ускладнює розуміння його норм для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

• Неєфективність митного контролю - митний контроль часто є неєфективним і не відповідає сучасним вимогам. Корупція в митному оформленні є серйозною проблемою, що впливає на бізнес-середовище та економіку, призводячи до несправедливої конкуренції та втрати державних доходів.

• Висока вартість митних платежів - митні платежі в Україні є досить високими. Це ускладнює конкуренцію українських товаровиробників на зовнішніх ринках.

Для боротьби з цими проблемами Україні необхідно вжити кроків, які включають посилення законодавства, підвищення прозорості, використання сучасних технологій, підвищення контролю та підзвітності. Інвестиції в IT-інфраструктуру та модернізація митних пунктів, організаційні зміни та навчання персоналу також є ключовими для поліпшення ситуації.

У підсумку, митне оформлення в Україні перебуває на шляху до вдосконалення, з визнанням досягнутих успіхів та усвідомленням проблем, які ще потребують вирішення. Закарпатська митниця, як і весь митний апарат країни, стоїть перед завданням не лише виконувати свої функції, а й адаптуватись до швидкозмінних умов глобальної економіки, аби забезпечити ефективний рух товарів та підтримку економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 86. – С. 9–26.
2. Державна митна служба України [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/payments>.
3. Зведена інформація з питань митної справи [Електронний ресурс] // ДІА. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://data.gov.ua/dataset/scsu-bi-trade-src>.
4. Шургоцька І. Митне оформлення товарів при переміщенні через митний кордон України. Вінниця: Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, 2014. Режим доступу до ресурсу: http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_6_2014_11_25/mitne_oformlennja_tovariv_pri_peremishhenni_cherez_mitnij_kordon_ukrajini/72-1-0-1098.

*Віталій Варцаба, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Пітюлич М.М., д.е.н., професор*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КВОТ ТА ЛІЦЕНЗІЙ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Загальновідомим є той факт, що держави регулюють свою зовнішньоторговельну діяльність за допомогою тарифного та нетарифного регулювання. Тарифне регулювання полягає у встановленні мита як специфічного податку на зовнішню торгівлю, а ось нетарифні заходи є дуже різноманітними і структурно можуть включати кількісні обмеження та інші заборони і обмеження.

Існують різні методи та інструменти нетарифного регулювання, які у практиці використання як регуляторів зовнішньої торгівлі нараховується близько 500 видів, які торкнулися, за різними оцінками, до 25 відсотків всього світового імпорту. Серед такого різноманіття найпоширенішими і найчастіше застосовуваними на практиці заходами нетарифного регулювання є ліцензії та квоти. Ці заходи визнані найбільш ефективними

нетарифними інструментами впливу на зовнішньоторговельну політику з низки причин, основними з яких є наступні:

- вони в більшості випадків використовуються автономно без всяких міжнародних зобов'язань. Мова йде про те, що їх обсяг та методи застосування повністю регулюються національними державними органами і визначаються економічною та технологічною правовою базою країни;

- ці методи є більш придатними для досягнення очікуваних результатів у зовнішньоекономічній політиці;

- вони враховують конкретну ситуацію у світовій економіці, а тому дозволяють використовувати відповідні заходи, направлені на захист внутрішнього ринку;

- використання будь-якого нетарифного інструменту в кінцевому підсумку призводить до додаткового податкового навантаження на населення і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

В Україні всі суб'єкти зовнішньої торгівлі мають однакові права щодо її здійснення, проте державою встановлено певні обмеження, серед яких на певні групи товару встановлено ліцензування та квотування. Це означає, що переміщення через митний кордон товару можливе після отримання ліцензії на таку дію. 27 грудня 2022 року Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову №1466 про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню та квот на 2023 рік [4]. З початком воєнних дій в нашій країні Кабінет Міністрів прийняв постанову №241, згідно з якою було внесено зміни до постанови «Про встановлення розміру збору за видачу експортних (імпортних) ліцензій», відповідно до якої збір почав стягуватися саме за видачу ліцензій на експорт/імпорт товарів, а не так як було раніше, коли збір стягувався за самі експортні/імпортні ліцензії. Також новою постановою встановлено, що до моменту закінчення воєнного стану в нашій країні видача ліцензій на експорт чи імпорт товарів здійснюється на безоплатній основі [3].

24 лютого в Україні розпочалася війна, що однозначно негативно позначилося на економіці держави, та у свою чергу зумовило внесення низки змін до зазначеної постанови. Постійно додаються нові товари, вивезення яких потребує додаткової ліцензії або навпаки – ліцензії не потребують [2].

Щоб уникнути голоду в державі, в 2022 році був певний перелік товарів, згідно з яким було встановлено нульові квоти, тобто фактично заборона експорту низки сільськогосподарської продукції (овес, гречка, цукор, сіль), а також деякі види добрив. На ряд товарів, які можуть експортуватися, передбачено необхідність отримання ліцензій. Крім того, було введено обмеження щодо розрахунків в іноземній валюті, що, звичайно, позначається на можливості імпорту товару, за винятком критичного імпорту [2]. Що стосується поточного року, то тут нульові квоти на експорт залишилися відносно базових товарів, таких як цукор, дорогоцінні метали, природний газ українського виробництва, деревина, паливо тощо.

Додатково цією ж ухвалою встановлено список товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню без встановлення квот. Тобто ліцензію отримати потрібно у будь-якому випадку, але клієнт не обмежений обсягами експорту. Поки що в цьому переліку є майже вся продукція аграрної сфери, зокрема пшениця та суміш пшениці та жита, просо, цукор, м'ясо курей та великої рогатої худоби, їстівні м'ясні субпродукти, яйця.

Також слід звернути увагу на те, що з початку повномасштабної війни в Україні до зазначеної постанови вже було внесено багато змін, як і в попередньому 2022 році, і, швидше за все, ці зміни вноситимуться й надалі, що буде зумовлено станом економіки в Україні. Тому перед здійсненням операцій у зовнішньоекономічній діяльності суб'єктам її реалізації обов'язково слід ознайомитися з чинною редакцією постанови.

Через розрив логістичних маршрутів торгівля у 2022 році різко переорієнтувалася на країни ЄС і зокрема на найближчих сусідів (Польщу, Румунію, Угорщину, Словаччину, Болгарію). З другої половини 202 року і до жовтня 2023 року фізичні обмеження торгівлі

послаблювалися завдяки розвитку наземної інфраструктури та подальшій роботі зернового коридору. Для України принципово важливим залишається збереження скасування мит та квот з боку ЄС на весь період ведення війни та перші роки після нього, оскільки для експорту української продукції важливим фактором стало тимчасове покращення доступу до ринку ЄС завдяки скасуванню ще чинних ввізних мит, а також тарифних квот та захисних заходів для українських товарів на один рік, починаючи з червня 2022 року [1, с. 6].

На сьогоднішній день Україні дуже важливо досягти угоди про продовження повного безмитного доступу на ринок ЄС, включаючи відсутність тарифних квот та захисних заходів. Це має досягнуто як короткострокова ініціатива та як довгострокова стратегічна мета. Узгодження повного скасування обмежень доступу важливе для надання додаткових стимулів для інвестування в розвиток економіки ще до моменту отримання членства в ЄС. Таке рішення, в принципі, може бути затверджено в рамках Угоди про асоціацію, але його також варто комунікувати як складову частину підготовки до вступу в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості: звіт наукового дослідження / кол. авторів. 2023. – 64 с.
2. Квотування імпорتنих та експортних операцій у 2023 році. URL: <https://pravdop.com/ua/publications/praktiki-kompanii/kvotirovanie-importnih-i-eksportnih-operaciy-v-2022-godu-06-2022-138/>
3. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2005 р. № 362: Постанова Кабінету Міністрів України № 241 від 10 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/241-2022-%D0%BF#Text>
4. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік: Постанова Кабінету Міністрів України № 1466 від 27 грудня 2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-perelikiv-tovariv-eksport-ta-import-iakykh-pidliahaie-litsenzuvanniu-s1466-271222>

*Вадим Вучкан, студент 5-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сочка К.А., к.е.н., доцент*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ

Митний контроль займає головне місце у системі державного фінансового контролю, адже саме через сукупність контрольних заходів у рамках митного контролю країна повинна забезпечувати економічну й фінансову безпеку, захищати особисті національні інтереси. Важливою проблемою вважаються недосконалості митного законодавства і відсутність у ньому нормативно-правових актів, що відтворюють окремі аспекти здійснення митного контролю після випуску товарів. Єдине вирішення цієї проблеми вбачається в прийнятті нових нормативно-правових актів. Серед головних складових здійснення митної реформи вважається впровадження антикорупційних методів та створення зручних для користувачів послуг.

Стратегічна сутність розвитку Митної служби України – розвиток до рівня, достатнього для надійного забезпечення економічного розвитку України в митній сфері, якісного митного регулювання в інтересах створення сприятливих умов для залучення інвестицій в українську економіку, повного надходження доходів у державний бюджет, захисту вітчизняних товаровиробників, об'єктів інтелектуальної власності, максимального сприяння зовнішній торгівлі, ефективної боротьби з правопорушеннями і злочинами.

Зони митного контролю України можуть створюватися в пунктах пропуску через державний кордон, а також на території морських і річкових портів, аеропортів, вокзалів, на території підприємств, вільних митних зон, митних складів та інших місць [1, с.75]. З точки зору бізнесу, найважливішими напрямками реформування митниці є автоматизація митних процедур та електронний обмін даними [2, с.68]. У сучасну цифрову епоху митниці майже всіх країн світу впроваджують проекти, спрямовані на автоматизацію адміністративних процесів та впровадження електронного документообігу. Процес автоматизації митних процедур та застосування сучасних інформаційних технологій на митниці дають змогу значно прискорити виготовлення товарів, спростити контроль під час митного оформлення, зменшити роль «людського фактору» та зменшити шанси корупції [3].

Вважаємо, що головна мета митного контролю обумовлена в перевірці здійснення митних операцій і дій відповідно до митного законодавства; додержання фізичними та юридичними особами, які займаються митною діяльністю, визначених митних правил і процедур, а саме процедури переміщення товарів та будь-яких предметів через митний кордон України.

Отже, удосконалення та розвиток митного адміністрування націлені на створення інституційних основ і технологічних умов системного переходу митної служби на якісно новий рівень розвитку. Передбачаються створення та покращення митно-логістичної інфраструктури, оптимізація функцій митних органів, заходи з нарощування транзитного потенціалу України, в тому числі за допомогою спрощення митних процедур з оформлення транзитних вантажів, що і має стати предметом подальших досліджень у зазначеному напрямі.

Вважаємо, що з метою удосконалення митного оформлення доцільно:

1) вести можливість подання митної декларації до передбачуваного пред'явлення товарів митниці. У випадку, коли товари не подано протягом 30 днів після подання митної декларації, митну декларацію вважати неподаною;

2) дозволити декларанту у автоматизованому режимі змінювати одну або декілька відомостей митної декларації після того, як ця митна декларація вже прийнята митницею. Але заборонити поправки стосовно товарів, які було вперше прописано у митній декларації. Правки не допускати у випадках, коли митні органи повідомили декларанта про намір провести огляд товарів, коли митні органи встановили недостовірність відомостей у митній декларації і коли митні органи вже випустили товар.

Крім того, важливими подальшими напрямками реформування митної справи є такі заходи: автоматизація митних процедур і створення концепції «електронної митниці»; покращення митних формальностей та системи керування ризиками; забезпечення достовірності інформації з митних питань; реформування порядку сплати митних платежів. В рамках обраних орієнтирів розвитку митних органів в практиці митного адміністрування почало активно освоюватися виконання можливостей митних режимів, розвивалися його перспективні напрямки (електронне декларування). Способи вирішення ряду завдань адміністративної реформи в галузі митної справи акумулювала концепція «сервісної митниці». У числі нових технологій митного адміністрування впроваджувалися: єдина міжвідомча автоматизована система збору, зберігання і обробки інформації; система попереднього інформування митних органів; митний контроль після випуску товарів або транспортних засобів; робота митних органів за принципом «єдиного вікна»; митне оформлення та митний контроль товарів в місцях, наближених до кордонів.

Список використаних джерел:

1. Управління ризиками в митній справі : зарубіжний досвід та вітчизняна практика: монографія / За заг. ред. І.Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП. Мельник А.А., 2018. 288 с.
2. Баран Р.Б. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні. Інноваційна економіка. 2021. №1. С. 67-72.

3. Годованець О., Ведашенко Н. Митний контроль в Україні: сутність і призначення. Митний контроль в Україні: сутність і призначення. 2021. URL: http://www.sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_4_2021_11_25/mitnij_kontrol_v_ukrajini_sutnist_i_priznachennja/70-1-0-1088
4. Митна енциклопедія : у двох томах. Т. 2 / за ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2019. 536 с.
5. Формування системи митного аудиту в Україні : монографія / за ред. О. М. Вакульчик. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2018. 208 с.
6. Прокіпчук Л.І. Система адміністрування митних платежів: теоретичні основи та інституційні засади розвитку. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. Вип. 5 (121). С. 116-120.

*Василь Глаголич, студент 2 курсу ОС «Магістр»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сочка К.А., к.е.н., доцент*

ПОРЯДОК МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Митне оформлення товарів - це комплекс процедур та дій, які здійснюються митними органами з метою регулювання переміщення товарів через митний кордон. Ці процедури сприяють забезпеченню національної безпеки, економічній стабільності, а також запобігають нелегальному імпорту та експорту товарів.

З початком повномасштабної війни порядок митного оформлення товарів зазнав низку ключових змін, спрямованих на спрощення та прискорення імпорту та експорту товарів, які є життєво необхідними для цивільного населення та оборони.

Значні зміни були запроваджені у сфері імпорту, було значно спрощено процедуру ввезення гуманітарної допомоги. Відповідно до декларативного принципу, товари, що ввозяться від іноземних донорів, визнаються гуманітарною допомогою і пропускаються через митний кордон без застосування нетарифних заходів регулювання, таких як ліцензування чи квотування. Це правило застосовується згідно з Постановою КМУ № 174 від 01.03.2022 [1]. Крім того, для певних категорій товарів, таких як паливо та нафтопродукти, було запроваджено нульову ставку акцизного податку та зменшено ПДВ при імпорті, але з 1 липня 2023 року оподаткування здійснюється у звичайному режимі.

Додатково, Уряд встановив процедуру для імпорту товарів, що відправляються в Україну, як гуманітарна допомога, при цьому спрощуючи процес їх визнання як такої, особливо для вантажів, що доставляються через Укрзалізницю[2]. Це спрямовано на забезпечення ефективного та оперативного розподілу гуманітарних вантажів серед кінцевих отримувачів, включаючи військові адміністрації та інші органи. Такі зміни в митному регулюванні, запроваджені у відповідь на воєнні обставини, спрямовані на оптимізацію процесів доставки та розподілу необхідних товарів, особливо у сфері гуманітарної допомоги та важливих поставок для потреб населення та оборони країни.

Щодо експорту, Постановою КМУ № 314 від 18.03.2022 було спрощено процедуру отримання права на провадження деяких видів господарської діяльності, однак зовнішньоекономічна діяльність, яка підлягає ліцензуванню, залишалася винятком із цього спрощення [3].

Проте, для спрощення процесу отримання ліцензій на експорт, Постановою № 241 від 10.03.2022 було скасовано збір за видачу ліцензій на експорт (імпорт) товарів до кінця воєнного стану [4]. Було затверджено Тимчасовий порядок ліцензування експорту деяких

товарів, згідно з яким оформлення ліцензії або видача листа з відмовою має здійснюватися протягом двох днів, що значно спрощує процедуру.

Однією з ключових змін стало розширення переліку товарів, експорт яких вимагає ліцензування. Наприклад, до цього переліку було додано такі товари як м'ясо курей, курячі яйця, а також стратегічно важливі для України пшениця та меслин. Ці зміни були здійснені з метою контролю за виходом особливо значущих для країни продуктів на міжнародні ринки.

Окрім цього, Уряд ввів нульові квоти на експорт деяких товарів, які раніше дозволялися в межах певних обсягів [5]. Таке рішення фактично забороняє експорт цих товарів, серед яких знаходяться худоба, м'ясо, жито, гречка, цукор та сіль. Це рішення було прийняте з міркувань національної безпеки та необхідності забезпечення внутрішнього ринку важливими продовольчими ресурсами.

Операційні зміни в митних органах України під час війни 2022-2023 років мали на меті забезпечення ефективного та оперативного відгуку на змінені потреби країни. Перехід на посилений режим роботи дозволив митним органам краще впоратися з великим потоком гуманітарної допомоги, що надходила в країну. Цей крок був критично важливим для підтримки як цивільного населення, так і оборонних потреб нації.

Одночасно, через зміну безпекової ситуації на кордоні, було закрито пункти пропуску на кордоні на Придністровській ділянці українсько-молдовського кордону. Ці заходи мають на меті забезпечення національної безпеки та контроль за переміщенням осіб та товарів через державний кордон.

Такі операційні зміни в митниці свідчать про гнучкість та адаптивність митних процедур України у відповідь на екстремальні воєнні обставини, забезпечуючи критично важливу підтримку гуманітарних ініціатив та захист національних кордонів.

Таким чином, зміни у порядку митного оформлення товарів, запроваджені в Україні під час війни, свідчать про швидку адаптацію до екстраординарних обставин. Спрощення процедур імпорту гуманітарної допомоги та регулювання експорту стратегічно важливих товарів відображають зусилля уряду забезпечити стабільність у кризових умовах та відповісти на нагальні гуманітарні та оборонні потреби країни.

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ № 174 від 01.03.2022 "Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text>
2. Накліцький Д., Герасимчук Є. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу. URL: https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/mitne_oformlennya_tovariv_na_period_voennogo_stanu_klyuchovi_novatsii_dlya_biznesu/
3. Постанова КМУ № 314 від 18.03.2022. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-%D0%BF#Text>
4. Постанова КМУ № 241 від 10.03.2022. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2005 р. № 362. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/241-2022-%D0%BF#Text>
5. Кривецька О..Зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни. URL: https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/zovnishnoekonomichna_diyalnist_v_ukraini

*Марина Голубка, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Пітюлич М.М., д.е.н., професор*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні відбуваються процеси економічної інтеграції, і навіть виникають нові зобов'язання внаслідок того, що наша країна стала членом СОТ і підписала Угоду про вільну торгівлю з країнами Європейського Союзу. Лібералізація тарифного захисту поставила на перший план як ефективний засіб захисту внутрішнього ринку нетарифні заходи. На сьогодні в практиці різних країн світу налічується 500 різних видів нетарифних інструментів. В більшості випадків використання будь-якого нетарифного інструменту має політичне підґрунтя, і використовується для здійснення економічного впливу на інші країни задля отримання певних преференцій в торгівельній сфері [2].

Під нетарифним регулюванням слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на регулювання зовнішньої торгівлі товарами, що реалізується шляхом запровадження кількісних та інших заборон та обмежень економічного характеру, встановлених міжнародними договорами між державами-партнерами, їх нормативно-правовими актами, які сформовані відповідно і затверджені відповідно до вимог законодавства країн-партнерів.

В Україні на сьогодні немає єдиного нормативного акту, що регулював би зовнішньоторговельну діяльність саме за допомогою методів нетарифного регулювання, розкривав би єдиний перелік видів та форм нетарифних інструментів, глибинно розкривав би їхній зміст, умови, порядок та принципи їх застосування на практиці. Натомість наявна сукупність всіх прийнятих нормативно-правових актів формує діючу систему законодавчого забезпечення, що дозволяє відносно ефективно використовувати різні інструменти нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності на практиці.

Слід зазначити, що в процесі реалізації зовнішньоторговельної діяльності Україна активно застосовує нетарифні заходи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, проте використовує не всі методи (ряд заходів активніше, деякі не використовує взагалі). До 2022 року Україну можна було вважати поміркованою, ліберальною відносно бажання і запровадження заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, хоча тенденції навіть тоді були негативними. Мова йде про те, що протягом 2018-2021 років їх кількість зросла більш, ніж у 4 рази. Проте в 2022 році кількість нетарифних заходів дуже суттєво зросла – на 324 одиниці порівняно з 2021 роком. Якщо ж брати за останні п'ять років загалом, то частота (кількість) їх застосування зросла більше ніж в 15 разів, а за останній аналізований рік – більш, ніж у 3 рази. У останньому аналізованому році Україна застосувала більше, ніж у 2 рази більше нетарифних заходів, ніж у всіх аналізованих попередніх роках разом взятих – 444 заходів у 2022 році відносно 216 заходів за період 2018-2021 роках (зростання на 105,6%). [1]

Україна в зв'язку з військовими діями в нашій країні почала використовувати нестандартні для неї нетарифні методи регулювання, такі як кількісні обмеження (4), компенсаційні заходи, спеціальні гарантії та тарифні квоти – по 1. Також більшими темпами почали використовуватися антидемпінгові заходи, кількість яких протягом останнього року зросла в 5 разів, а також державні гарантії, які Україна застосувала на практиці в останньому аналізованому році на 40% частіше, ніж це було минулого аналізованого періоду.

Основними проблемами що стосуються використання нетарифних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

- управлінські, куди можна віднести незадовільну роботу органів державної влади щодо реалізації національних інтересів в міжнародній торгівлі; висока ступінь корупції в митних

органах та органах, що здійснюють контроль за здійсненням зовнішньоекономічної діяльності;

- законодавчі: відсутність єдиного переліку інструментів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності тощо; неузгодженість та невідповідність норм основних законодавчих документів у сфері нетарифного регулювання;

- процедурні: наявність великої кількості бюрократичних бар'єрів, низький рівень підтримки підприємств – суб'єктів ЗЕД з боку органів державної влади.

- інформаційні: слабе висвітлення в засобах масової інформації заходів, спрямованих на реалізацію митної політики направленої на стимулювання вітчизняного виробника на зовнішніх ринках, а також відсутність можливості перевірки правильності і прозорості застосування заходів нетарифного регулювання.

Основними напрямками вдосконалення нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні, на наш погляд мають бути: збільшити інформаційне та аналітичне забезпечення міжнародних торговельних переговорів; державі слід здійснювати вибіркового захист стратегічно важливих і необхідних сфер національної економіки; з метою зростання митних платежів слід вжити заходів щодо легалізації торговельних потоків і зменшення корупції; вдосконалити систему контролю за товарами, що ввозяться, і їх відповідність діючим нормам, стандартам та вимогам; мінімізувати негативні нетарифні прояви відносно імпортованих товарів; забезпечити прозорість нетарифних інструментів торговельної політики, яка б здійснювалася на принципах діджиталізації, а також створити єдину базу даних щодо ефективності застосування різних заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Підвищення дієвості системи нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні, спрямоване на забезпечення її ефективного функціонування, має здійснюватись через гармонізацію економічної, інституційної, законодавчої складових і розширення спектру заходів та удосконалення виконання функцій нетарифного регулювання: протекціоністської, стимулюючої, контролюючої, фіскальної та екологічної. [1]

Список використаних джерел:

1. The official site of World Trade Organization (WTO). – [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.wto.org>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://minfin.com.ua>

*Андрій Гуранич, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сочка К.А., к.е.н., доцент*

ПРОЦЕДУРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Термін "процедура" використовується в різних галузях права, зокрема в земельному, адміністративному, цивільному, кримінальному, кримінально-процесуальному та загальному праві. Залежно від галузі права, в якій він використовується, термін набуває певних характеристик. У праві термін "процедура" означає послідовність, черговість або порядок певних дій для досягнення очікуваного результату.

Основними характеристиками юридичної процедури є наступні:

- 1) Вони регулюються національними та міжнародними правовими нормами;
- 2) учасниками судового процесу є суб'єкти публічної влади;
- 3) судові рішення складається з низки послідовних дій;
- 4) спрямоване на досягнення правового результату [2].

На сьогодні науковці мають різні погляди на тлумачення поняття "процедура" в митній справі. Так, на думку Б.М.Габрічзе, митні процедури-це порядок переміщення товарів і майна, застосування митних документів, огляд товарів, застосування митних гарантій, нарахування митних платежів, перевірка правильності заповнення вантажних митних декларацій, передача статистичних даних до органів статистики та інші дії національних митних органів щодо реалізації митного законодавства. Метою є контроль за дотриманням законодавства[1].

Митні процедури є синонімом митних операцій, які включають різні види діяльності національних митних органів з реалізації умов міжнародних угод про митне співробітництво. Також, на думку дослідника, митні процедури включають нагляд за умовами створення та функціонування митних складів і вільних митних зон, а також систематичну перевірку правильності класифікації за даними митних декларацій [4].

Група дослідників (А.В.Данильцев, Є.В.Данилова, А.С. Іванов, С.В. Кисельов, С.В. Чернишов) не розмежовує митні процедури, формальності та операції, а відносить до них правила прийняття товарів до митного оформлення, місця митного оформлення, зберігання та транзиту товарів до митного оформлення, а також оскарження митних заходів.

Таким чином, митні процедури-це завдання, пов'язані зі здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, вилученням цих товарів і транспортних засобів з-під митного контролю та справлянням податків і зборів відповідно до закону.

Митні процедури визначають такі режими, в які можуть бути поміщені товари:

а) Імпорт. Відповідно до статті 74 Митного кодексу, імпорт (випуску вільний обіг)-це митний режим, відповідно до якого іноземні товари допускаються для вільного обігу на митній території України після сплати всіх митних платежів, передбачених законодавством України, та виконання всіх необхідних митних формальностей[3].

Відповідно до частини 3 статті 75 Митного кодексу, для того, щоб скористатися системою імпорту, необхідно зробити наступне

1)подати документи на товари до митного органу, відповідального за митне оформлення товарів

2)сплатити всі митні платежі, якими відповідно до законодавства України оподатковуються ці товари при ввезенні на митну територію України у відповідному митному режимі

3)дотримання вимог, визначених законодавством України з питань нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

б) Експорт. Відповідно до статті 82 Митного кодексу, експорт (остаточне вивезення товарів)-це тарифний режим, відповідно до якого дозволяється вільне переміщення вітчизняних товарів за межі митної території України без зобов'язання про їх зворотне ввезення. Для того, щоб товари, вироблені в Україні, могли бути поміщені у митний режим експорту, відповідно до частини 2 статті 83 Митного кодексу, необхідно[3]:

1)подання митним органам документів для поміщення товарів у митний режим експорту

2)при вивезенні товарів з митної території України у відповідному митному режимі сплатити всі митні платежі, які підлягають оподаткуванню відповідно до законодавства України

3)дотримуватися вимог щодо застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, передбачених законодавством України; та

4)подати митним органам ліцензію на здійснення зовнішньоекономічних операцій з метою реекспорту до третіх країн, якщо це передбачено законодавством.

Відповідно до частини 2 статті 264 Митного кодексу, митні декларації та інші документи подаються митним органам в електронній формі або на паперових носіях відповідно до вимог Митного кодексу. На вимогу митного органу декларант зобов'язаний подати йому оригінали

або засвідчені в установленому порядку копії документів, що додаються до митної декларації, або засвідчені в установленому порядку їх копії.

Митний контроль та митне оформлення товарів завершуються тільки після виконання процедур державного контролю, передбачених законодавством України.

в) Транзит. Глава 17 Митного кодексу встановлює умови поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у митний режим транзиту та вимоги щодо їх транзиту через митну територію країни.

Митний режим транзиту застосовується як до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що ввозяться на митну територію України, так і до товарів, що перебувають на митній території України. Під митний режим транзиту можуть підпадати будь-які товари, за винятком товарів, до складу яких входять товари, заборонені законом до ввезення на митну територію України або пропуску через митну територію України.

Для декларування товарів у митному режимі транзит використовується митна декларація або накладна МВС (СМГС), накладна ЦІМ(ЦІМ), накладна ЦІМ/СМГС(ЦІМ/СМГС) та книжка МДП, якщо декларуються товари, звільнені від сплати акцизного податку [5].

Список використаних джерел:

1. Брачук А.О. Категорія «митні процедури» в українському законодавстві : поняття та типологія. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. редкол. : С.В. Ківалов, Л.І. Кормич, А.В. Полухіна (відп. ред.) ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2016. Вип. 58. С. 241–250.
2. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. 543 с.
3. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
4. Основи митної справи в Україні : підручник / за ред. П.В. Пашка. Київ : Знання, 2008. 651 с.
5. Царенко В.І., Хома В.О. Митні процедури: ознаки та поняття. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 3. URL: http://www.pap.in.ua/3_2014/40.pdf

*Антоніна Добра, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чакій О.І., к.е.н., доцент*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Митний контроль-це сукупність заходів, що здійснюються митними органами в межах своїх повноважень, основною метою яких є забезпечення дотримання вимог чинного Митного кодексу [2].

Всі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України, обов'язково підлягають митному контролю.

Як зазначено в енциклопедії, основними завданнями митного контролю є забезпечення здійснення митних операцій та дій відповідно до Митного кодексу, а також дотримання фізичними та юридичними особами, які займаються митною справою, встановлених митних правил і процедур, тобто порядку переміщення товарів і всіх видів предметів через митний кордон України.

Комплексна система контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, складається з послідовних контрольних заходів, заснованих на комплексному

використанні методів аналізу ризиків, як на етапі отримання даних про зовнішньоекономічні наміри, під час митного оформлення товарів, так і після випуску товарів у вільний обіг.

Ці невід'ємні елементи є безперервним процесом, спрямованим на забезпечення захисту економічних інтересів держави та усунення порушень митного та податкового законодавства.

Слід зазначити, що застосування заходів вибіркового контролю відповідає основним принципам Кіотської угоди щодо спрощення митних процедур та скорочення часу митного оформлення. При цьому митні органи співпрацюють з іншими правоохоронними органами, членами профспілок, акредитованими бізнес-експертами та професійними асоціаціями [5].

В Україні зони митного контролю можуть створюватися в пунктах пропуску через державний кордон, а також у портах, річкових портах, аеропортах, на залізничних станціях, у приміщеннях підприємств, у вільних митних зонах та на митних складах. Порядок створення таких зон регулюється ПФУ[3].

З точки зору бізнесу, найважливішими напрямками реформування митниці є автоматизація митних процедур та електронний обмін даними. У сучасну цифрову епоху митні адміністрації майже в кожній країні світу реалізують проекти, спрямовані на автоматизацію адміністративних процедур та запровадження електронного документообігу.

Процес автоматизації митних процедур та використання сучасних інформаційних технологій на митниці дозволяє прискорити проходження товарів, спростити контроль під час митного оформлення, зменшити роль "людського фактору" та знизити потенціал для корупції.

Процеси, пов'язані з автоматизацією та електронним декларуванням, впроваджені в українській митниці

- Автоматична обробка митних декларацій;
- Електронний контроль шляхом аналізу виписок з бухгалтерських систем підприємств.
- Отримання дозволів в електронному вигляді(наприклад, на переробку товарів);
- Коригування митних декларацій шляхом електронного декларування;
- Автоматичне визначення кількості та обсягу митних процедур на основі результатів аналізу ризиків;
- автоматичне митне оформлення та випуск товарів.

"Електронна митниця"-це не просто щось, створене кількома країнами. Це майбутнє світової митної спільноти.

Для розвитку митниці необхідно створювати нові електронні інформаційні системи та моделі регіональної електронної комерційної діяльності, наприклад, міжнародної електронної комерції, а також забезпечувати їх інтероперабельність з аналогічними системами в інших країнах. Для електронного декларування повинні використовуватися електронні митні декларації, інші електронні документи, засвідчені електронним цифровим підписом, або їх окремі декларації у випадках, передбачених законом [4].

Згідно з попередніми звітами, митне оформлення в Україні завершується незадовго до прибуття на кордон. Автоматизація митниці є ще одним важливим аспектом митної реформи.

Незважаючи на значний успіх електронного митного оформлення, воно ще не є досконалим. Багато митних процедур все ще базуються на паперових документах, які не відповідають сучасним технологічним досягненням та найкращим міжнародним практикам.

За даними Всесвітньої митної організації, частка електронних митних декларацій в європейському регіоні перевищує 90%; митне оформлення в ЄС займає менше п'яти хвилин у 63% випадків і більше години у 9% випадків (може тривати до 48 годин). Таких результатів неможливо досягти без прогресу в автоматизації митниці та управлінні ризиками [1].

Наприклад, впровадження Асоціації сертифікованих економічних операторів (СЕО) тісно пов'язане зі створенням інтегрованої системи митних перевірок та без паперової дистрибуції. Тому зміни мають бути комплексними. Лише таким чином можна остаточно гармонізувати всі компоненти. При плануванні та розробці проектів реформ слід чітко формулювати кінцевий результат процесу трансформації.

Список використаних джерел:

1. Управління ризиками в митній справі : зарубіжний досвід та вітчизняна практика: монографія / За заг. ред. І.Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП. Мельник А.А., 2018. 288с.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.02.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 03.04.2023).
3. Баран Р.Б. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні. Інноваційна економіка. 2013. № 1'2013[39]. С. 67-72.
4. Годованець О., Вєдашенко Н. Митний контроль в Україні: сутність і призначення. Митний контроль в Україні: сутність і призначення. 2014. URL: http://www.sophus.at.ua/publ/20141125_lviv/sekcija_4_201411mitnij_kontrol_v_ukrajini_sutnist_i_priznachennja/70-1-0-1088
5. Митна енциклопедія : у двох томах. Т. 2 / за ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2019. 536 с.

*Віктор Іванієнко, к.е.н., професор
ДВНЗ «Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця», м. Харків*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКСПОРТНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

В умовах ринкових відносин особливого значення для кожного підприємства набуває забезпечення конкурентоспроможності як на національному, так і на міжнародному ринках. Незважаючи на значний обсяг теоретичних здобутків з питань забезпечення міжнародної конкурентоспроможності компаній, безліч нюансів даної проблеми потребують подальшого дослідження.

Формування стратегії міжнародної конкурентоспроможності підприємства вимагає врахування загальносистемних і специфічних принципів, до яких відносяться такі:

– принцип системності. Організаційне проектування механізму управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства базується на врахуванні системного походження об'єкта управління і їх системних закономірностей, які визначають ефективність і межу здійсненності систем;

– принцип ринкової орієнтації, який визначає стратегічний контекст розвитку активів і топ-характеристик підприємства - згідно з потребами і тенденціями розвитку релевантного зовнішнього ринку;

– принцип конвергенції (освоєння передового досвіду досягнення високої конкурентоспроможності) і дивергенції (творчого та селективного використання досвіду з урахуванням конкретних обставин і цілей);

– принцип комплексності, який передбачає охоплення та інтегрування в єдиний потік різних джерел формування конкурентоспроможності, які генеруються у функціональних підрозділах підприємства;

– принцип багатоваріантності, який передбачає генерацію альтернативних моделей і схем підвищення конкурентоспроможності та вибір найбільш ефективної з них;

– принцип гнучкості, який передбачає можливість стратегічного маневрування в умовах змін параметрів зовнішнього ринку та появи нових загроз і можливостей розвитку підприємства;

– принцип реалістичності. Стратегія конкурентоспроможності має спиратися на об'єктивну оцінку станів об'єкта управління, внутрішнього і зовнішнього середовища та загроз і можливостей розвитку міжнародного бізнесу підприємства;

– принцип етапності. Процес розробки та реалізації стратегії міжнародної конкурентоспроможності підприємства має бути регламентований процедурно;
– принцип екологізації. Передбачає створення та використання технологій, які дозволять мінімізувати відходи та забруднення навколишнього середовища. (складено з використанням [3]).

Альтернативність та багатоваріантність напрямів позиціонування підприємства в сфері міжнародного конкурентного середовища, потреба оптимізації ресурсного потенціалу й управління капіталом обґрунтовують системність стратегічного планування забезпечення конкурентоспроможності. Адаптивна до конкурентного середовища економічна політика у формі міжнародної конкуренції є умовою реалізації ефективного господарського механізму будь-якого підприємства [2].

Окремою складовою управління міжнародною конкурентоспроможністю експортно-орієнтованих підприємств є формування його механізму. При цьому, механізм забезпечення конкурентоспроможності базується на використанні параметрів та показників конкурентоспроможності, які виступають цільовими орієнтирами для менеджерів компанії. Параметри конкурентоспроможності – це найчастіше кількісні та якісні характеристики стану підприємства, його інноваційної та інвестиційної здібності, властивостей товару, які враховують галузеві особливості оцінки його конкурентоспроможності.

Формування умов та факторів конкурентоспроможності країни є важливою складовою підтримки міжнародної конкурентоспроможності підприємств та навпаки. Вивчення наукових досліджень дає підстави констатувати, що на сучасному етапі розвитку методологічного забезпечення оцінки конкурентоспроможності країн виділяють матричні, факторні, індексні й емпіричні підходи до оцінювання рівня міжнародної конкурентоспроможності країн; Найбільшого поширення в межах оцінювання глобальної міжнародної конкурентоспроможності у фахових колах набув індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), який розробили фахівці Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum) (він оцінюється на регулярній основі) [1].

У якості наступного кроку для максимально можливого терміну збереження необхідного рівня міжнародної конкурентоспроможності експортно-орієнтованого підприємства на світовому ринку доцільним є визначення цілісної системи ключових інструментів її забезпечення на підприємстві, впровадження ІТ-технологій та підтримання інновацій, за допомогою яких можна проаналізувати потенціал, позицію підприємства у конкурентному середовищі з урахуванням змін на окремих етапах життєвого циклу бізнес-системи.

Список використаних джерел:

1. Брич В., Охота В. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації: моногр. – Тернопіль : ТНЕУ, 2019. – 212 с.
2. Дзеніс В., Дзеніс О. Розробка напрямів підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства. Економіка і суспільство. Випуск 13. 2017. С. 62–70.
3. Стройко Т. Управління міжнародною конкурентоспроможністю : навчальний посібник. Миколаїв : видавець Румянцева Г.В., 2023 р. 278 с.

*Ганна Костюв'ят, к.е.н., доцентка кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
В'ячеслав Рогов, к.е.н., в.о. доцента кафедри інтелектуальної цифрової економіки
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв*

АНАЛІЗ ЗЕД В УМОВАХ ВІЙНИ

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) України є ключовим аспектом її економіки, але в умовах війни вона стикається з викликами та перешкодами, які суттєво впливають на динаміку та стабільність національного економічного простору.

Перед повномасштабною війною Україна перебувала в стані активного розвитку зовнішньоекономічних відносин та успішно залучала іноземні інвестиції. Експорт товарів та послуг відіграв важливу роль у забезпеченні стабільного економічного розвитку країни. Іноземні ринки були стратегічно важливими для українських підприємств, дозволяючи їм розширювати асортименти, збільшувати обсяги виробництва та забезпечувати позитивний баланс торгівлі.

Приток іноземних інвестицій також відіграє важливу роль у створенні нових технологічних та виробничих можливостей. Це сприяло модернізації підприємств, підвищенню їх конкурентоспроможності та розвитку важливих галузей економіки. Однак, із воєнним станом, економіка держави потерпає спад, зростає кількість біженців, втрати військових та цивільного населення, безробіття, блякауту тощо.

Аналізуючи економічний вплив воєнного стану виділимо кілька ключових аспектів:

1. Спад експортних обсягів: повномасштабне вторгнення призвело до зменшення обсягів експорту, зокрема важливих галузей, таких як сільське господарство та промисловість. Зниження обсягів експорту мало прямий вплив на економічний зріст та стабільність.
2. Спад іноземних інвестицій: зменшення привабливості України для іноземних інвесторів через воєнний стан, нестабільні умови оподаткування. Неспокійна політична ситуація та нестабільність економічного середовища знизили рівень іноземних інвестицій, що були критичним чинником для економічного розвитку.
3. Обмеження доступу на ринки: певні держави обмежили доступ українських підприємств до деяких зовнішніх ринків, що призвело до перегляду стратегії/тактики експорту.
4. Збільшення торговельного дефіциту: зміни в зовнішньоекономічній кон'юнктурі призвели до збільшення торговельного дефіциту, що стало додатковим викликом для економічної стійкості.

Навіть у важкий період Україна продовжує свій курс на євроінтеграцію, здійснюючи це з урахуванням потреб усіх соціальних груп. Зокрема, Кабінет Міністрів прийняв постанову, яка визначає механізм визнання іноземних довірчих послуг в Україні [1]. Цей крок має значний потенціал прискорити інтеграцію країни до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу.

Постанова, зокрема, дозволяє використовувати кваліфіковані електронні підписи країн ЄС в Україні. А також вносити до Довірчого списку іноземних надавачів електронних довірчих послуг. Це дасть змогу громадянам ЄС підписувати в Україні е-документи своїми е-підписами та надавати електронні довірчі послуги в нашій державі [1].

Такі зміни дають змогу спростити електронну взаємодію з іноземними партнерами, зокрема, при веденні бізнесу, а також сприяють повноцінному використанню українських е-підписів за кордоном та шерингу е-документів ЄС в Україні.

Впровадження стандарту ISO 20022 визначає універсальний формат для обміну структурованою інформацією про фінансові послуги, що забезпечує єдність в обробці платіжних повідомлень [2]. Ця інтеграція дозволить створити єдині правила для заповнення та оброблення платіжних повідомлень, розширить реквізитний склад додатковими полями, та сприятиме створенню єдиної і структурованої інформаційної системи. В контексті воєнних

реалій це має велике значення, оскільки уніфікована система стандартів дозволяє полегшити та прискорити обробку фінансових транзакцій в умовах нестабільності та викликів.

Отже, через непередбачувані економічні та геополітичні виклики Україна розробляє стратегію, спрямовану на активізацію співпраці з країнами-партнерами. Специфічні завдання включають розширення партнерських відносин з країнами, що мають потенціал для взаємовигідної та стабільної торгівлі. Це досягається через активний пошук нових зовнішніх партнерів за допомогою дипломатичних та торговельних місій, а також шляхом укладення партнерських угод та торговельних зон.

Окрім того, слід враховувати інфраструктуру та логістику для підтримки нових торговельних маршрутів і забезпечення ефективної міжнародної торгівлі. Це охоплює модернізацію портів та транспортних вузлів для підвищення пропускної здатності та створення мультимодальних транспортних систем. Також важливим є впровадження цифрових технологій для оптимізації логістичних процесів та збільшення ефективності доставки товарів.

Ця інтегрована стратегія має на меті створення стійкої та розвинутої економічної системи України в умовах складних викликів та нестабільного геополітичного оточення. Зазначені заходи спільно сприятимуть пошуку нових можливостей, забезпечуючи стабільність та розвиток держави в сучасних реаліях.

Список використаних джерел:

1. Наближаємося до цифрового безвізу з ЄС: Уряд ухвалив постанову про іноземні е-довірчі послуги. Міністерство цифрової трансформації України.
URL://thedigital.gov.ua/news/nablizhaemosya-do-tsifrovogo-bezvizu-z-es-uryad-ukhvaliv-postanovu-pro-inozemni-e-dovirchi-poslugi
2. Запрацювало нове покоління СЕП – на базі стандарту ISO 20022 в цілодобовому режимі.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zapratsyovalo-nove-pokolinnya-sep--na-bazi-standartu-iso-20022-v-tsilodobovomu-rejimi>

*Денис Кукицяк, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславська О. І., к.е.н., доцент*

ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТОРІВ

Війна змушує інвесторів ризикувати та хвилюватися за майбутнє свого бізнесу. Європейські інвестори в Україні стикаються з низкою викликів. По-перше, безпосередні виклики, які проявляються у повсякденному управлінні бізнесом. Так, деякі компанії перенесли свої офіси та комерційну діяльність в Україну, перемістивши їх або в західну частину країни, або в сусідні держави, наприклад Польщу. По-друге, перспективи – і знову ж таки виклики – на етапі післявоєнної реконструкції, які в основному пов'язані з труднощами залучення до довгострокових проєктів.

Надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну були досить скромними і до повномасштабної війни. Україна зіткнулася зі значним відтоком у 2014 році, після анексії Криму, а пізніше під час пандемії COVID-19. Але з початком у 2022 році ситуація різко загострилася. Якщо ПІІ в Україну становили 595,6 млн. євро в грудні 2021 року, то в лютому 2022 року вони одразу скоротилися до -597,55 млн. євро (тобто відтік ПІІ значно перевищував їх надходження). У наступні місяці завдяки позикам та допомозі зовнішніх донорів і деяких національних стимулів ПІІ знову почали збільшуватися, досягнувши 187,88 млн. євро у вересні 2022 року (причому найбільший обсяг ПІІ надходив з країн-членів ЄС) [1].

Війна збільшила витрати на ведення бізнесу в Україні, а ризики інвестування залишаються високими. Тим не менш, український уряд намагається заохотити потоки ПІІ. Зокрема, було прийнято декілька стимулів для ПІІ у вигляді створення індустріальних парків. Підтримка ЄС є важливою для інвесторів в Україні, але наразі цієї підтримки недостатньо. Хоча ЄС має виключну компетенцію щодо прямих іноземних інвестицій, наразі він не зробив значних кроків у вирішенні ситуації з прямими іноземними інвестиціями в Україні, залишаючи кожну країну-члена вирішувати це питання самостійно.

Короткострокова мета України – зберегти макроекономічну стабільність на своїй території та забезпечити міцну економічну основу для відновлення. Міжнародні партнери все ж підтримують Україну у формі грантів чи позик. Така підтримка включає фінансований ЄС «Механізм відбудови України», «Рахунок для України» Міжнародного валютного фонду, пакет підтримки стійкості на суму 2 млрд. євро від Європейського банку реконструкції та розвитку, а також мультидонорську платформу під керівництвом Світового банку. Довгострокова макроекономічна політика має бути зосереджена на відбудові. Це також дозволить відновити кращий інвестиційний клімат. Державні та приватні інвестиції знадобляться для великих секторів української економіки, таких як підприємства та громадська інфраструктура [2].

Водночас, аби залучити довгострокові ПІІ, Україні потрібно буде перебудувати свою законодавчу базу. Ще до війни у процесі розробки була низка реформ для покращення інвестиційного середовища. Проте проблеми залишаються, особливо коли йдеться про процедури заснування бізнесу та його ліцензування, ефективність державних закупівель та антикорупційне регулювання тощо. Крім того, однією з головних перешкод для залучення ПІІ в Україну є недостатня координація між відповідними державними та приватними суб'єктами. Щоб вирішити це питання за допомогою довгострокової програми, необхідно скоординувати зусилля на всіх рівнях. Зокрема, уряди та багатосторонні установи (наприклад, ЄБРР) можуть координувати свою діяльність для надання субсидій (наприклад, податкових пільг) компаніям, які інвестують в Україну. Водночас міжнародне співробітництво було б важливим для підтримки України у відновленні розбудови [1].

Отже, відновлення економіки та створення нових можливостей для бізнесу потребуватимуть вирішення як старих, так і нових проблем. Адже інвестиційна привабливість є домінуючим чинником активізації інвестиційних процесів на макроекономічному рівні, що особливо проявляється в сучасних складних умовах господарювання.

Список використаних джерел:

1. Investing in Ukraine: Challenges and Prospects for European Union and Czech Investors. 2023. URL: <https://www.iir.cz/en/investing-in-ukraine-challenges-and-prospects-for-european-union-and-czech-investors-1>.
2. Нікольчук Ю., Лопатовська О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. Innovation and Sustainability. 2023. № 1. С. 164-175.

*Ярослав Ландовський, старший науковий співробітник к.ю.н.
ЗРЦ СЕ і ГД НАНУ, м. Ужгород*

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: НЕОБХІДНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ

В Україні транскордонне співробітництво розглядається у двох площинах – як інструмент розвитку прикордонних територій і як чинник реалізації євроінтеграційних прагнень [1]. Транскордонне співробітництво в Україні має значні потенціальні перспективи та можливості для розвитку Основний напрямок співпраці на сьогоднішній час, враховуючи

війну з росією, Україна має з державами-членами ЄС. Зокрема, в цьому контексті особливої уваги заслуговує західний кордон України, який є східним кордоном Євросоюзу та межею для входження країни у соціально-економічні процеси європейського життя. Західний кордон дає можливість Україні раціонально використовувати своє географічне положення для подальшого розвитку транскордонного співробітництва – від найпростіших її форм, які тривають вже достатньо часу, до більш розгалужених та складних зв'язків, що формують простір для інтеграції.

На сьогоднішній день, існує ряд факторів та організаційно-правових недоліків, що негативно впливають та стримують розвиток транскордонного співробітництва: [2] низький рівень розвитку прикордонної транспортної інфраструктури, а саме автомобільних доріг до пунктів пропуску через державний кордон, мостів та поромних переправ; повільні темпи впровадження сучасних методів контролю в пунктах пропуску через державний кордон; законодавчі та інституційні обмеження щодо розвитку малого та середнього бізнесу у прикордонних регіонах України; відсутність спільної з іншими державами системи попередження про стихійні лиха та захисту від надзвичайних ситуацій, а також раціонального використання природних ресурсів; низький рівень використання туристичного потенціалу прикордонних регіонів та культурної спадщини; декларативний характер спільних пріоритетів міждержавного співробітництва, недосконалий механізм спільного планування та обмежені інструменти реалізації спільних із сусідніми державами проектів транскордонного співробітництва; відмінність правил та процедур підготовки та фінансування проектів транскордонного співробітництва; низька активність учасників транскордонного співробітництва на рівні районів та територіальних громад;

невідповідність пропускнуої спроможності пунктів пропуску через державний кордон потребам розвитку транскордонного співробітництва; нерівний доступ українських учасників до фінансових ресурсів у рамках реалізації спільних з державами - членами ЄС програм прикордонного співробітництва та Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону.

Разом з тим є ряд факторів, що вказують на необхідність цього процесу [2] - підвищення конкурентоспроможності українських регіонів, зокрема прикордонних; наявність спільних транскордонних проблем, які необхідно вирішувати шляхом об'єднання зусиль необхідністю гармонізованого регіонального розвитку та економічної кооперації, підвищення конкурентоспроможності регіонів та рівня життя населення периферійних прикордонних територій в умовах глобалізаційних та інтеграційних впливів; проблемами розвитку транспортної, інформаційної, підприємницької інфраструктури; потребами розвитку туристичної сфери; спільними проблемами у сфері екології та охорони довкілля; необхідністю активізації людського капіталу регіонів, розвитку науки, освіти та культури;

сприяння гармонійній інтеграції України та її регіонів у загально- європейський простір; необхідністю впровадження ідей євроінтеграції та поглибленням добросусідських відносин; розвиток національного законодавства у галузі транскордонного співробітництва з урахуванням основних рекомендацій Ради Європи, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій; підготовкою кваліфікованих кадрів для реалізації проектів та програм транскордонного співробітництва; реалізація фундаментальних досліджень з питань розвитку транскордонного співробітництва, теоретичних основ, форм і механізмів транскордонного співробітництва з урахуванням світового, а особливо, європейського досвіду, кращих вітчизняних та зарубіжних практик у цій галузі.

Закарпатська область, завдяки співпраці із сусідніми країнами Європейського Союзу, вступила на шлях європейської інтеграції. Сьогодні в області є чимала чисельність громадських організацій, які займаються транскордонним співробітництвом. Зокрема, найбільш активними є Міжнародна асоціація інституцій регіонального розвитку MAIRR та Інститут транскордонного співробітництва. На жаль регіон в повній мірі не використовує свої стратегічні можливості транскордонного розвитку. Підтвердженням цього є інформація

зібрана в результаті незалежного соціологічного опитування керівників територіальних громад Закарпаття, проведеного ЗРЦ ГД І СЕ НАНУ за період з серпня 2022р по грудень 2022р. [3] Самне вони констатують недостатнє використання потенціалу транскордонного співробітництва Закарпатського регіону з об'єктивних та суб'єктивних причин незважаючи на особливості фізико-географічного положення Закарпаття, багатий природно ресурсний потенціал, наявність визначних історичних та природних об'єктів, позитивна ментальність багатонаціонального населення області та його поліетнічність. Проте в цілому транскордонне співробітництво - інструмент перспективний. Тому, можна сподіватись, що подальша співпраця розширить співфінансування у рамках діючих і майбутніх проектів, що дасть можливість значно посилити потенціал громад а значить і соціально-економічний розвиток в цілому.

Список використаних джерел:

1. Гороховська В. Транскордонне співробітництво в Україні: значення та пріоритетні напрями розвитку. Ефективна економіка. № 8. 2017.
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5736>
2. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи. Монографія. За загальною редакцією кандидата історичних наук І. В. Артємова. Ужгород. 2012.
<https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/6059>.
3. Незалежне опитування ЗРЦ ГД І СЕ НАН України 2022 р.

*Сергій Лінич, студент 3 курсу
ВСП «Любешівський технічний фаховий коледж ЛНТУ»
Науковий керівник: Матюк Л.В., викладач вищої категорії*

РОЛЬ ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Зовнішньоекономічна діяльність – це один із головних напрямів діяльності будь-якої країни, тому що без зовнішньої діяльності ні одна країна в світі не може існувати, адже, потреби ринку не можна повністю заповнити лише продуктами власного виробництва, тому що в одній країні є потенціал до видобутку корисних копалин, в іншій є можливість вирощувати продукцію сільськогосподарського призначення, виготовлення автомобільної техніки і т. д. Ці спеціалізації і визначають роль країни у світовому ринку. Також розглядаючи важливість зовнішньоекономічної діяльності не можна опустити те, що якби країни між собою не торгували, то ми не мали б у використанні смартфонів, різної побутової техніки, також ми не змогли б вживати у свій харчовий раціон овочі та фрукти, які не можна виростити в нашій місцевості.

Розглядаючи роль зовнішньоекономічної діяльності у сфері оборони, то тут також не можна обійтися без співпраці різних країн світу, адже, починаючи з того, що для виготовлення зброї чи спеціальної військової техніки необхідний метал, який є не в кожній країні, вміння виготовляти броньовані елементи для цих машин. Світові лідери також торгують цією військовою технікою починаючи від стрілецької зброї, гранатометів, артилерійських установок і закінчуючи важкою технікою: танками, спеціальними вантажівками, літаками. В даний момент часу наша країна дуже залежить від постачання зброї від Європейських країн, США та інших країн, адже, маючи новітню зброю можна виконувати бойові завдання з більшою точністю і залучати менше персоналу для його управління.

Зовнішньоекономічна діяльність України у сфері торгівлі товарною продукцією.

Україна як аграрна країна посідає одне з провідних місць на світовому ринку у сфері продукції сільського господарства, тому що ми маємо найбільшу кількість площ чорноземів у

світі і як відомо, що чорнозем найродючіша земля і тому ми можемо вирощувати велике різноманіття продукції і отримувати великий урожай. Наша країна постачає сільськогосподарські продукти у країни Європи, Африки та інші і це робить її конкурентоспроможною на світовому ринку. Також ми експортуємо продукцію лісового господарства, адже, велика кількість нашої території вкрита лісами.

Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України за I півріччя 2023 року

Економіка України поступово пристосовується до функціонування в умовах воєнного стану, що позначається на показниках зовнішньої торгівлі. Так, товарообіг України почав відновлюватися, навіть продемонстрував невелике зростання у вартісному вимірі на 4 %. Проте у фізичних обсягах товарообіг зменшився на рівнозначну величину.

Негативну динаміку експорту товарів не вдалося подолати. Обсяг експорту скоротився на 14 % до 19,4 млрд дол. США. Фізичні обсяги експорту зросли на 4 % завдяки вирішенню деяких проблем із логістикою, які виникли у зв'язку з російською агресією, що триває.

На відміну від експорту, вартісні обсяги імпорту товарів збільшилися на 20 % до 30,4 млрд дол. США, однак, фізичні обсяги імпорту впали на 26 %, що свідчить як про зростання світових цін на основні товари українського імпорту, так і про певні зміни у самій товарній структурі імпорту.

Значне зростання негативного сальдо торгівлі товарами, до понад 11 млрд дол. США, відбулося, зокрема, через значний дефіцит у торгівлі машинами, устаткуванням і транспортом, паливно-енергетичними товарами, продукцією хімічної промисловості, текстилем, текстильними виробами, взуттям та іншими товарами. [1]

За вісім місяців 2023-го агросектор приніс Україні у п'ять разів більше виручки, ніж металургія. Загалом ми експортували товарів на \$24,5 млрд.

Експортно залежна економіка України у 2023 році продовжує боротись із наслідками скорочення обсягів постачань українських товарів за кордон через повномасштабне вторгнення росії.

За січень-серпень 2023 року Україна експортувала товарів на \$24,5 млрд, з яких до бюджету внаслідок сплати вивізного мита надійшло 465,8 млн грн. Експортери отримали на 15% менше виручки порівняно з аналогічним періодом 2022 року (\$28,9 млрд) та на 41% – відносно \$41,8 млрд за вісім місяців 2021-го.

Загалом експорт товарів за 2022 рік становить \$44,2 млрд, що на 35% менше, ніж 2021 року.[2]

Зовнішньоекономічна діяльність країни займає одне із головних місць в економічній діяльності країни, тому що якщо країна не може співпрацювати економічно і політично з іншими державами, то вона є не повноцінною державою, це як у людини немає друзів чи ділових партнерів. У зв'язку із сучасними умовами в країні ми економічно дуже залежимо від країн Європи, США та інших. Наші підприємці всебічно розвиваються і шукають ринки збуту не лише в Україні, але й за її межами, що позитивно впливає на економіку, адже, цим ми налагоджуємо відносини з іноземними компаніями і тим самим залучаємо іноземних інвесторів вкладати свої кошти у підприємства які розташовані в Україні і будівництво нових виробництв. Я дуже надіюсь, що після закінчення війни в Україні збільшиться кількість виробництв як вітчизняних підприємців так і закордонних бізнесменів.

Список використаних джерел:

1. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-tovaramy-pidsumky-i-pivrichchya-2023-roku>
2. <https://forbes.ua/money/silne-pleche-agrariiv-za-visim-misyatsiv-2023-go-agrosector-prinis-ukraini-u-pyat-raziv-bilshe-viruchki-nizh-metallurgiya-zagalom-mi-eksportovali-tovariv-na-245-mlrd-yaki-kraini-kupuyut-ukrainske-dosli-11102023-16579>

*Олександр Матяш, студент 6 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сембер С.В. к.е.н., доцент*

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ МИТНИХ ОРГАНІВ ПО ЗАПОБІГАННЮ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ

Свій шлях становлення та розвитку Державна митна служба України розпочала 11 грудня 1991 року з указу Президента України «Про утворення Державного митного комітету». За період свого існування одним із пріоритетних завдань була боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил. На даний час відповідно до ч. 2 ст. 3 «Положення про державну митну службу» одним із основних завдань є забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил; [1].

Діяльність митних органів щодо протидії контрабанді в Україні регламентується Митним кодексом України [2]; Стратегією у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 р. [3]; Указом Президента України «Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів» від 9 липня 2019 р. [4]; Кримінальним кодексом України [5] та іншими нормативно-правовими актами.

Вивчивши та проаналізувавши статистичні дані роботи митних органів у період 10 місяців із 01.01.2023 по 31.10.2023, можна прослідкувати певні тенденції щодо коливання злочинів при порушенні митних правил відносно відповідного періоду 2022 року.

За період 2023 року було направлено 10124 справи на загальну вартість 7,6 млрд. грн., в той час як у 2022 році було направлено 9603 справи на загальну вартість 2,7 млрд. грн. Найбільшими за вартістю серед справ про ПМП є справи за

статтею 483 Митного кодексу України щодо переміщення або дій, спрямованих на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю. Найбільше справ було направлено за травень та липень, 1217 та 1059 справ на загальну суму 2692,8 млн. грн. та 1408,7 млн. грн. відповідно.

Отже побачивши таку тенденцію до зростання кількості злочинів щодо порушення митних правил, можна підсумувати, що, незважаючи на повномасштабну війну, незаконна діяльність контрабандної злочинності збільшується, тому в таких непростих умовах влада повинна спрямовувати частину своєї уваги, сил та коштів на перешкодження цій діяльності, вдосконалюючи систему та роботу митних органів, покращувати їхній технічний потенціал.

Так як вкладення коштів та засобів у розвиток митниці буде приносити свої плоди в довгостроковій перспективі.

Визначальними чинниками, які впливають на формування та розвиток контрабандної злочинності, можна назвати:

- недостатність інженерно-технічного облаштування лінії державного кордону, наявність неконтрольованих доріг і водних переправ, значні відстані між окремими українськими та суміжними пунктами пропуску;
- втрата контролю над окремими ділянками державного кордону на тимчасово окупованих територіях України, які можуть використовуватись для неправомірного переміщення предметів правопорушень;
- проблеми кадрового та матеріально-технічного забезпечення ДПС України, митниць та інших державних органів, які виконують контрольні функції на державному кордоні;
- корумпованість митних та прикордонних службовців, посадових осіб правоохоронних органів, які забезпечують досудове розслідування кримінальних проваджень

щодо контрабанди, а також корумпованість суддів при винесенні вироків контрабандистам тощо.

Для вирішення проблеми пов'язаної з контрабандою пропонуються наступні ідеї:

1. Цифровізація процесу оформлення, подання документів та зменшення бюрократичних процесів для мінімізації людського фактору. Відповідальна особа здійснюватиме контроль за роботою системи та втручатися лише у випадках непередбачуваної ситуації, що зведе до мінімуму проблему корумпованості державних службовців.

2. Оновлення, модернізація та збільшення кількості засобів, які використовують митні органи для перевірки вантажу, по причині того що на даний час наявна кількість засобів є недостатньою для здійснення належного контролю, також частина використовуваних засобів морально та фізично застаріли або знаходяться в непридатному стані.

3. Створення єдиного реєстру працівників митних органів, за якими було зафіксовано та доведено провину щодо порушення митних правил, з неможливістю подальшого працевлаштування в структуру відповідних органів безстроково.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України «Про Положення про Державний митний комітет України» від 20.01.1995 року, № 73/95
2. Митний кодекс України Закон від 13.03.2012 № 4495-VI, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року» від 23.08.2017 № 570-р
4. Указ Президента України «Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів» від 09.07.2019 № 505/2019
5. Кримінальний Кодекс України Закон від 05.04.2001 № 2341-III, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131

Євгеній Мерзлікін, студент 5 курсу

Марія Бучмей, студентка 5 курсу

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Газуда Л. М., д.е.н., професор*

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування ринкової економічної системи в Україні потребує її інтегрування до світового економічного простору. Це можливо лише за умов високоефективного функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Комплексну оцінку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) дозволяє дати аналіз, який передбачає використання ряду показників. Така оцінка включає вибір найбільш значущих для конкретного підприємства або групи підприємств показників, обчислених на основі даних бухгалтерського обліку, аналізу їх динаміки, ранжирування за ступенем значущості, вивчення їх впливу на ефективність діяльності підприємства. Результати аналізу дозволяють судити про ефективність і надійність діяльності організації та її керівного складу.

Методичним підходам щодо аналізу зовнішньоекономічної діяльності завжди приділялася велика увага з боку практиків і науковців, що дістало відображення в розробках, статтях, монографіях багатьох вчених-економістів [1-4].

При аналізі виявляються фактори, що впливають на можливість подальшого функціонування організації. На ускладнення можуть вказувати наступні ознаки: фінансові (перевищення поточних пасивів над поточними активами, несприятливі основні фінансові

показники, значні або постійні збитки від основної діяльності, нездатність погашення заборгованості в термін, труднощі у виконанні умов договорів позики); оперативні (втрати основних ринків, ліцензій або постачальників; проблеми з робочою силою або недолік важливих виробничих компонентів; значні технологічні удосконалення в продукції конкурентів; істотна залежність від успішного виконання якогось проекту); інші (порушення вимог законодавства; судові розгляди, які при несприятливому для організації результаті можуть призвести до виникнення зобов'язань, які не можуть бути виконані; зміни в законодавстві або урядовій політиці, наприклад, підвищення ставки акцизів).

Аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємств передбачає визначення впливу зовнішньоекономічних операцій на показники їх фінансово-господарської діяльності та оцінка перспектив їх розвитку.

Результати аналізу можуть використовуватися кредитором та інвестором. Зовнішньоекономічні операції підприємства в даний час в основному пов'язана з наступними сферами: участю в міжнародних виставках; наданням послуг; міжнародною торгівлею.

В області обміну послугами особливе місце займають: транспортні послуги, міжнародний туризм, будівництво, ремонт і технічне обслуговування обладнання, інформаційні та консультаційні послуги, бухгалтерські та аудиторські послуги, реклама, оренда і лізинг обладнання, банківські та страхові послуги.

В області міжнародної торгівлі поширення набули: експортно-імпорتنі операції, товарообмінні і компенсаційні угоди. Аналіз ЗЕД проводиться для вирішення наступних завдань: виявлення обсягу імпорту, а також частки імпортованої продукції в загальному обсязі споживання на будь-якому ринку, оцінка динаміки цих показників; виявлення обсягу експорту, його частки в загальному обсязі виробництва продукції в країні, оцінка динаміки цих показників; виявлення основних учасників ринку, які найбільш активно ведуть імпортно-експортні операції; виявлення основних регіонів-імпортерів (експортерів) продукції.

Аналіз зовнішньоекономічних операцій за даними фінансової звітності підприємства включає: аналіз динаміки та структури контрактних зобов'язань; аналіз оборотності коштів в експортних (імпорتنих) операціях; аналіз впливу зобов'язань на платоспроможність, ліквідність і фінансову стійкість підприємства. При аналізі показників, що характеризують контрактні зобов'язання, перш за все вивчають динаміку, структуру, причини та давність виникнення.

Вивчення імпортно-експортних операцій, що дозволяє більш точно оцінити ситуацію на ринку, рекомендується у всіх випадках, коли досліджуваній сегмент ринку наповнений імпортом більш ніж на 5–10%. Аналогічно і аналіз експорту має сенс проводити для тих ринків, на яких більше 5–10% виробленої продукції поставляється в інші країни.

Для отримання інформації про зовнішньоекономічну діяльність підприємств-учасників ринку традиційно використовується кілька основних підходів: покупка баз, що містять інформацію про імпортно-експортні операції учасників ринку; звернення до послуг компаній, що спеціалізуються на роботі з даними Державного митного комітету України (Держмитком); звернення безпосередньо до Держмиткому; замовлення досліджень у спеціалізованих дослідницьких компаній; використання різних методів отримання інсайдерської інформації.

При проведенні досліджень в останньому випадку можливо зіставлення даних Держмиткому з інформацією, що публікується в ЗМІ, а також з думками експертів, в ролі яких виступають представники компаній – основних учасників досліджуваного ринку. Зокрема, досить цікавим може бути зіставлення думок про структуру імпорту (експорту) іншої товарної групи, отриманих від представників компанії-виробників; компаній-дистриб'юторів і компаній-споживачів товарів досліджуваної категорії. Основним доступним джерелом даних про ЗЕД є інформація, яку збирають і надається зацікавленим особам служби Держмиткому.

Тому, плануючи аналіз ЗЕД, менеджерам бажано брати до уваги відповідні обмеження, пов'язані з використанням даних офіційної митної статистики. Працюючи з даними

Держмиткому, можна зіткнутися з низкою труднощів, пов'язаних як з формою надання інформації в Держмиткомі учасниками імпортно-експортних операцій, так і зі специфікою українського бізнесу.

До обмежень, що накладаються на використання та інтерпретацію даних Держмиткому, пов'язаних з формою надання даних, можна віднести: облік імпортно-експортних операцій ведеться за кодами ТН ЗЕД (Товарна номенклатура ЗЕД), тому інформація доступна не по конкретних видах і маркам товарів, а тільки за тими групами, які відповідають чотиризначним або десятизначним кодами ТН ЗЕД; інформація, яку збирає Держмитком, міститься в митних деклараціях, що подаються імпортерами (експортерами) товарів, які далеко не завжди заповнюються повністю; часто декларації не містять інформацію про вартість товарів, так як обов'язковим є тільки вага; дані про вартість можуть бути неповними, а також можуть надаватися у валюті, відмінній від тієї, в якій ведеться облік в Держстандарті України; інформація, що надається Держмиткомом з імпорту (експорту), зазвичай доступна з запізненням на кілька місяців і потребує попередньої обробки, пов'язаної з уточненням ряду даних, а також з приведенням даних в форму таблиць і графіків, зручних для аналізу. Цю роботу найкраще доручати спеціалізованим компаніям.

Таким чином, статистики по ЗЕД достатньо тільки для отримання загального приблизного уявлення про ситуацію на досліджуваному ринку з точки зору імпортової і експортної складових. Цих даних недостатньо для того, щоб на них можна було спиратися при прийнятті управлінських рішень, при оцінці перспектив інвестиційних проєктів, а також при аналізі структури тих чи інших ринків. Результати аналізу імпортно-експортних операцій необхідно зіставляти з думками експертів або хоча б з даними друкованих та електронних ЗМІ.

Вимоги до бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств, що беруть участь в процесі міжнародного обміну товарами і послугами, суттєво вищі за ті, які пред'являються до організацій, що не виходять на зовнішній ринок і не виконують роботи по просуванню експортного або імпортного товару.

При проведенні аналізу необхідно враховувати ряд факторів, обумовлених: збільшенням часу і відстані здійснення угод, що тягне за собою підвищення кредитних ризиків і термінів виконання контрактів; зміною курсів іноземних валют, що призводить до появи додаткового виду комерційного ризику – валютного; відмінностями в законодавчих актах, нормах і правилах договірних відносин в різних державах, що істотно ускладнює проведення взаєморозрахунків між контрагентами і збільшує податковий тягар; кон'юнктурністю законодавства конкретної країни, що призводить до додаткових ризиків, обумовлених суверенністю кожної держави, його поточними економічними і політичними інтересами.

Крім того, при аналізі зовнішніх зв'язків підприємств необхідно враховувати додаткові вимоги при укладанні комерційних договорів з міжнародних поставок і розрахунків. На зовнішньому ринку набагато більш тонкі і складні вимоги до умов поставки, до визначення ціни контракту і до форм розрахунків.

Список використаних джерел:

1. Ф.Ф. Бутинець, І.М. Жиглей, та В.М. Пархоменко, Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності: підр. для студ. ВНЗ, Рута, 2001.
2. Н.М.Грущинська“Управління зовнішньоекономічною діяльністю України в умовах становлення процесів митного регулювання України”, Актуальні проблеми економіки, №7, с. 101-108, 2005.
3. А.Г. Дем'яненко “Формування моделі комплексного аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства”, Економіка, фінанси, право, №2, с. 22–28, 2015.
4. О.І. Степаненко, “Особливості аналізу та оцінки виконання договірних зобов'язань за експортними операціями”, Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць, №195, Том 1, ДНУ, 2014, с. 68-74.

*Євгеній Планчак, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Пітюлич М.М., д.е.н., професор*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МИТА ЯК СПЕЦИФІЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

В Україні сутність митного тарифу регламентується Законом України «Про митний тариф України», згідно з яким митний тариф України являє собою перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів [1]. Насамперед слід відмітити, що роль митного тарифу зводиться до вирішення завдань щодо структурування та формування раціональної системи товарообігу; запобігання дисбалансу, при якому експортні поставки в будь-якій галузі значно переважають обсяги продукції, що випускається для внутрішнього споживача; покращення партнерських відносин із зарубіжними країнами.

Що стосується сучасних тенденцій використання мита на практиці, то тут слід звернути увагу на наступному. Протягом 2018-2022 років спостерігається зменшення кількості фактів переміщення транспортних засобів через митний кордон України більше, ніж на половину – 55,2 відсотка. Причому така тенденція є характерною як на в'їзд, так і на виїзд. На зменшення аналізованого показника в останньому звітному періоді вплинула насамперед війна в Україні, оскільки саме активні військові дії на території нашої країни унеможливають здійснення повноцінних морських, авіаційних і залізничних перевезень внаслідок закриття кордонів. Найбільше переміщень через кордон протягом аналізованого періоду здійснювалося автотранспортом, причому його частка складає більше 3/4 від усіх видів транспорту. Основну частку товаропотоку в абсолютному вимірі через митний кордон України формує саме потік товарів на виїзд з країни. Причому частка з року в рік обсягів ввезених товарів зменшується – більше, ніж на третину (37,5 відсотка), що є досить негативним явищем. Така ситуація пояснюється тим, що Україна являється чи не найголовнішим експортером аграрної та промислової продукції, яка характеризується значними ваговими та об'ємними характеристиками. На країни Європи припадає основна частка зовнішньоторговельних операцій України. Причому така тенденція посилюється з кожним роком. Так, якщо на країни Європи припадало у 2018 році 44,0% зовнішньоторговельних операцій, то вже на кінець 2022 року 52,3%.

В Україні переважає не фіскальна спрямованість митного тарифу, на відміну від митного оподаткування загалом, оскільки надходження від митних платежів, особливо у довоєнний період, становили значну частку у доходах Державного бюджету України. Так, якщо на початок аналізованого періоду податкові доходи державної казни нашої країни майже на половину формувалися за рахунок податків на зовнішню торгівлю (49,1%), то на кінець 2021 року вже лише 45%, що свідчить, що до початку військових дій в нашій країні спостерігалася певна лібералізація умов ведення зовнішньоекономічної діяльності. З початком війни в нашій країні спостерігається зменшення всіх показників економічного розвитку, наслідком чого є скорочення податкових надходжень у структурі доходів Державного бюджету України з 81,2% у 2018 році до 53,1 відсотка у 2022 році. Частка податкових надходжень від зовнішньої торгівлі у структурі всіх податкових надходжень в Державному бюджеті України скоротилася майже на третину – із 49,1% на початок аналізованого періоду до 33,9 відсотка на кінець 2022 року [2].

В Україні протягом багатьох років зберігається тенденція переважання ПДВ в структурі податкових надходжень від митних платежів. Так, ПДВ займало 79,8% в структурі митних

платежів у 2018 році, а у 2022 році – 78,8%. Наступним митним платежем, що дає великі податкові доходи Держбюджету країни є акцизний податок і складає 12,8-16% від загальної суми податкових платежів до бюджету. І лише третім за обсягом джерелом податкових надходжень серед митних платежів є мито, яке складає в середньому 3,4% податкових надходжень Держбюджету і всього близько 8 відсотків від митних платежів.

Важливу роль у формуванні доходів Державного бюджету України в 2022 році почала відігравати міжнародна підтримка з боку різних організацій і країн-партнерів. Фактично скорочення на третину податкових надходжень у останньому аналізованому році (на 32,3%) вдалося нівелювати лише за рахунок вливання в економіку країни іноземних грошей, що були отримані у вигляді різного роду допомоги. Наслідком цього стало те, що доля зазначеного джерела доходів в Державному бюджеті нашої країни становила більше, ніж четверта частина (27,0%), що ставить нас у дуже велику залежність від розвинутих країн, а точніше від їхнього бажання і надалі здійснювати фінансову підтримку наших витрат [2].

Частка мита в доходах держбюджету невелика – від 2,8% до 3,0% у довоєнний період, а у воєнний рік, враховуючи скорочення обсягів зовнішньої торгівлі в Україні загалом, відбулося відповідно і скорочення надходжень від неї – в абсолютному значенні за аналізований період скорочення відбулося на 12,2 відсотка, а порівняно з останнім довоєнним роком скорочення становило більше, ніж на третину (36,8 відсотка) і саме в останньому році були найменшими надходження даного податку за весь аналізований період. Як наслідок його частка в структурі доходів Державного бюджету України знизилася більше, ніж на половину і була найменшою за весь аналізований період – 1,3 відсотка. Тому можна сміло стверджувати, що мито не входить в перелік податків, що дають найбільше надходжень до держбюджету.

Відрахування мита в основному формуються за рахунок імпорتنих операцій. Так, частка ввізного мита становила від 88,1% у 2022 році до 99,2% у 2019 та 2020 роках від загального обсягу сплаченого мита до Державного бюджету. Основну частку ввізного мита сплачують юридичні особи – суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Ними сплачується більше третини загальної суми сплаченого мита до державної казни [3].

Враховуючи не велику роль мита у формуванні доходної частини Державного бюджету України на сьогоднішній момент в умовах ведення військових дій і скорочення обсягів внутрішнього виробництва на перспективу найбільш доцільним є диверсифікований підхід до його адміністрування. Мова йде про те, що для країн-партнерів, з якими Україна веде активну зовнішньоекономічну діяльність треба знизити до мінімуму, а то і скасувати взагалі ввізне мито для збільшення імпорتنих товарів для задоволення потреб української економіки. З іншого боку, для країн, які для нас не є стратегічними у реалізації міжнародних товарних відносин, або які підтримують військову агресію Росії в Україні, треба встановлювати мито у таких розмірах, які б створили умови для не допуску товарів з цих країн на вітчизняні ринки внаслідок їх не конкурентоздатної вартості.

Список використаних джерел:

1. Про Митний тариф України: Закон України від 4 червня 2020 р. № 674-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https:// minfin.com.ua](https://minfin.com.ua)
3. Офіційний сайт Державної митної служби України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/import-export>

*Неля Проскуріна, д.е.н., професор
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ПО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИМ КОНТРАКТАМ

Сучасні умови господарювання характеризуються швидкими темпами міжнародної інтеграції, особливо у сфері торгівлі. Інтеграція сприяє посиленню взаємозв'язку та взаємодоповнюваності національних господарств на основі міжнародного поділу праці.

У сучасних умовах значний вплив на економіку України мають інтеграційні та глобалізаційні процеси.

В ході діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності безумовним елементом якої є укладання зовнішньо-економічних контрактів (ЗЕД-контракт), постає таке питання, як захистити свої інтереси при міжнародній діяльності, бо контроль та перевірка правильності укладання ЗЕД-контрактів і разом з цим, наявність доказів при вирішенні спорів, є важливим елементом ефективної роботи підприємства.

Потреба захисту інтересів підприємства існує завжди, як в межах однієї країни, так і при участі іноземних контрагентів, особливості діяльності яких може варіюватися і значно відрізнятися від наших умов та правового поля.

Доречно зазначити, що зовнішньоекономічні відносини починаються з укладання ЗЕД-контракту, який на ринку може існувати в різноманітних формах, а саме: усна або письмова, форма електронного документа, інвойсу або виставленого рахунку на оплату. На відміну від вітчизняних суб'єктів господарювання іноземні бізнес-структури йдуть шляхом спрощення форми ЗЕД-контракту та останнім часом, замість складних контрактів використовують інвойси. У багатьох випадках контракти іноземних партнерів не містять печатки, а мають виключно підпис керівника підприємства або уповноваженої ним особи, оскільки у сучасних умовах за кордоном використовують електронний документообіг. [1].

Ефективне вирішення спорів по ЗЕД-контрактам залежить від наступних факторів [2]:

– По-перше, важливий зміст ЗЕД-контракту. Крім стандартних умов, ЗЕД-контракти мають містити положення про право, яке підлягає застосуванню під час вирішення спорів, та підсудність спорів певній національній судовій системі чи міжнародному комерційному арбітражу. Особливу увагу слід приділити умовам поставки (детально проаналізувати вибір групи Інкотермс), розділам про форс-мажорні обставини та відповідальність сторін контракту.

– По-друге, слід вести перемовини з іншою стороною контракту. Це потрібно для підтримання зв'язку між суб'єктами та можливості вирішення питань не доводячи їх до судового процесу.

– По-третє, важливою є досудова стадія ведення претензійної роботи. Фактично від якості складання претензії залежить її результат.

– По-четверте, варто звертати увагу на всі фактори. Підписання накладних, розписок та актів невідомого змісту може вплинути на вирішення конфлікту між сторонами.

– По-п'яте, не слід укладати ЗЕД-контракт з новим контрагентом без його попередньої перевірки, на значні суми та з внесенням авансового платежу.

– По-шосте, не слід передбачати вирішення спору між сторонами у міжнародних комерційних арбітражах, де супутні витрати пов'язанні із судовим процесом є досить дорогими, в тому числі, на сплату судового збору за подання позову (у деяких випадках це може коштувати десятків тисяч євро).

Узагальнюючи вище сказане, судова практика вирішення спорів у сфері укладання та виконання ЗЕД-контрактів має певну специфіку і інколи є досить дорогою. Треба завжди враховувати, як свої інтереси, так і свого контрагента. Бо зайві витрати не потрібні жодній із

сторін, тому важливе місце посідає діалог. Але ніколи не треба забувати про захист своїх інтересів, тому зовнішньоекономічну діяльність треба вести відповідально аби мати вагомі докази при вирішенні спорів.

Список використаних джерел:

1. Що потрібно знати про ЗЕД-послуги: умови, податки, звітність. URL: https://www.chernihiv-oblast.gov.ua/news/5518/scho_potribno_znati_pro_zed-poslugi_umovi_podatki_zvitnist/ (дата звернення 15.11.2023).
2. Вирішення спорів по ЗЕД-контрактам: порядок, судова практика. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/212071_virshennya-sporv-po-zed-kontraktam-poryadok-sudova-praktika (дата звернення 15.11.2023).

Василь Рубіш, магістр 2 курсу

Ольга Чакій, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ПЕРСПЕКТИВИ БОРОТЬБИ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає контрабанду як незаконне і таємне переміщення через кордон або пересилання заборонених або обкладених митом товарів і цінностей[1, с. 450].

Кримінальний кодекс України визначає загально кримінальну контрабанду як переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильно діючих або вибухових речовин, радіоактивних речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), частин нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, що визначається як приховування[2,с.201].

Контрабанда в Україні стала однією зі складових економічної злочинності і для деяких осіб є звичайною подією та гарним способом заробітку, а не правопорушенням, за яке законом передбачена кримінальна відповідальність. Контрабанда стає все більш організованою, а злочинці розробляють нові методи протидії правоохоронним органам, які виявляють контрабанду[3, с.18]. Діяльність митних органів у боротьбі з контрабандою в Україні регулюється наступними нормативно-правовими актами: Митний кодекс України; Стратегія протидії незаконному виробництву та контрабанді тютюнових виробів [4, 5].

Відповідно до вищезазначених нормативно-правових актів, завданнями митних органів України у сфері боротьби з контрабандою та порушенням митного законодавства є – забезпечення реалізації державної митної справи шляхом запобігання та протидії контрабанді та порушенням митних правил при застосуванні митного законодавства в межах своєї компетенції; вжиття заходів щодо виявлення незаконних маршрутів переміщення культурних цінностей, отруйних, шкідливих і вибухових речовин, радіоактивних речовин, зброї та порушень митного законодавства [7].

Одним із найважливіших заходів запобігання та протидії контрабанді є митний контроль, який здійснюється посадовими особами фіскальних органів, включаючи перевірку документів та відомостей, митні огляди та усне опитування громадян і посадових осіб підприємств. У посібнику "Митне законодавство України" автор зазначає, що митні огляди, які проводяться під час митного контролю, спрямовані на виявлення прихованих та контрабандних товарів, а відповідно до статті 340 МКУ особистий огляд громадян як виняткова форма митного контролю не є формою митного контролю, оскільки громадяни, які прямують через митний кордон України, можуть приховувати товари. Відповідно до статті 340 МКУ, особистий огляд

громадян як виняткова форма митного контролю не є формою митного контролю, оскільки зазначає, що громадяни, які переміщуються через митний кордон України, можуть приховувати товари. Вважається проведеним за наявності достатніх підстав вважати, що вони приховують товари [8].

Окремо хотілося б звернути увагу на проблеми, пов'язані з протидією контрабанді та порушенням митних правил на морському транспорті, а саме відсутністю нормативно-правової бази та корумпованістю посадових осіб, які повинні вживати заходи щодо протидії незаконному переміщенню товарів через кордон України.

Для вирішення цього питання необхідно створити робочу групу за участю митниці, правоохоронних органів та Державної прикордонної служби для розробки нормативно-правової бази, яка б адекватно регулювала всі методи боротьби з контрабандою на морському транспорті. Необхідно також забезпечити належні умови праці для державних службовців, які беруть участь у боротьбі з контрабандою, з метою запобігання корупційних схем. Висока кількість порушень митних правил свідчить про те, що рівень митної безпеки в Україні є недостатньою і потребує комплексного підходу у вирішенні таких завдань. Забезпечення митної безпеки в Україні можливе лише шляхом вжиття заходів на національному рівні, спрямованих на підвищення ефективності діяльності органів ДМС та запозичення зарубіжного досвіду по запобіганню незаконного переміщення товарів[6].

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України(ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131.
3. Погорецький М. Підвищення ефективності боротьби з сучасною контрабандою. Південноукраїнський правничий часопис. 2009. № 1. С. 18-21.
4. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. / Відомості Верховної. Ради України (ВВР). 2012. № 44-45. №46-47, № 48, ст.552.
5. Стратегія у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року: Розпорядженням КМУ від 23 серпня 2017 р. № 570-р.
6. Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів: Указ Президента України від 9 липня 2019 р. № 505/20199.
7. Основні завдання та функції управління протидії митним правопорушенням та міжнародної взаємодії(митниця). Державна податкова служба України. URL:<https://lv.tax.gov.ua/okremi-storinki/struktura/print-204319.html>(дата звернення 05.10.2021).
8. Дьомін Ю.М., Дьоміна С.Ю., Железняк Н.М. та ін. Митне право України. : Навчальний посібник. Київ : Центручбової літератури, 2009. 232с.

*Роман Федько, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород
Науковий керівник: Бутурлак Т.О., к.е.н., доцент*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МИТНОГО БРОКЕРА ЗА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРОВАДЖЕННЯМ МИТНОЇ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до Митного кодексу України (далі-МКУ), митний брокер-це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Іншими словами, це юридичні особи або фізичні особи-підприємці, які надають послуги з митного оформлення експортних, імпорتنих та транзитних товарів.

Митний брокер-це юридична особа або фізична особа-підприємець, яка надає послуги з митного оформлення експортних, імпорتنних та транзитних товарів і надає консультації з питань зовнішньоекономічної діяльності та митного законодавства України.

Правовий статус митних брокерів регулюється МКУ, видача та адміністрування дозволів на здійснення митного оформлення регулюється Наказом Міністерства фінансів України [2], а технічна картка адміністративної послуги з видачі, переоформлення, поновлення, зупинення дії та анулювання дозволів на здійснення митного оформлення регулюється Наказом Державної митної служби України [3].

Однак, якщо до митного брокера, який діє від імені декларанта, застосовано штрафні санкції, накладені за порушення податкового законодавства України за митними деклараціями, поданими митним органам України з порушенням строку подання митних декларацій, або якщо до митного брокера застосовано штрафні санкції, накладені митними органами України за податковими та / або грошовими зобов'язаннями чи за іншими зобов'язаннями, які визначаються самостійно і контроль за сплатою яких покладено на митні органи України, митним брокерам дозволяється здійснювати такі відрахування

Декларант є, так би мовити, клієнтом і замовником митного брокера (наприклад, імпортер, експортер, перевізник, компанія, яка здійснює митне оформлення сировини). Однак ч. 5 ст. 266 МКУ передбачає, що митний брокер несе такі ж обов'язки, як і клієнт. Тобто такі ж права, обов'язки та відповідальність, іншими словами, частина 5 статті 266 Митного кодексу України вказує на те, що митні брокери по суті несуть відповідальність за товари як імпортери, експортери, перевізники тощо. По суті, це повністю суперечить ч. 3 ст. 416 МКУ, оскільки зрозуміло, що митні брокери несуть відповідальність за товари лише у випадку, якщо їх відповідальність визначена МКУ. За логікою митних органів, імпортери, експортери, перевізники тощо надають неправдиві відомості та документи митним брокерам, які в свою чергу подають ці неправдиві документи та заявляють неправдиві відомості про товари митним органам. Звичайно, все це є моральним тиском посадових осіб митних органів, а МКУ чітко гарантує право на інституційне адміністративне оскарження всіх дій, бездіяльності та рішень посадових осіб митних органів і чітко визначає, за які порушення митних правил і в яких випадках посадові особи митних органів можуть накладати санкції. Слід зазначити, що право на судовий захист та інші права, передбачені Конституцією України, чітко прописані, включаючи чітке розуміння того, що може бути застосовано у МКУ є глава XVIII про порушення митних правил, яка визначає види порушень митного законодавства України та в яких випадках можуть бути застосовані адміністративні санкції. У ньому зазначено, в яких випадках накладаються адміністративні стягнення. Водночас, за змістом деяких статей частини МКУ про порушення митних правил можна чітко зрозуміти, що адміністративну відповідальність за порушення митних правил несуть не митні брокери, а імпортери, експортери, перевізники тощо!

На сьогоднішній день українські митні органи, так би мовити, діють цілком коректно у вище зазначених питаннях. Є рідкісні, тобто поодинокі випадки, коли протоколи про порушення митних правил складаються щодо імпортерів, експортерів, підприємств, які займаються давальницькою сировиною, перевізників, але не щодо митних брокерів.

Список використаної літератури:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 86. – С. 9–26.
2. Про діяльність митних брокерів: наказ Міністерства фінансів України від 04.08.2015 р. № 693 // Офіційний вісник України від 18.09.2015. – 2015 р.,
3. № 72, стор. 230, стаття 2394, код акту 78448/2015.
4. Про затвердження технологічних карток адміністративних послуг: наказ Державної митної служби України від 29.01.2021 р. № 63.

5. Fedotov O. Issues of the liability of customs brokers under the Ukraine customs legislation / Oleksii Fedotov // CC&RM Journal for Practitioners in Europe. – Issue 5, October / November 2020. – URL: <https://www.customsclearance.net/en/articles/issues-of-the-liability-of-customs-brokers-under-the-ukrainian-customs-legislation#>.
6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2756-VI // Офіційний вісник України від 10.12.2010. – 2010 р., № 92, том 1, стор. 9, ст. 3248, код акту 53775/2010.

*Ігор Шегеда, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Тимчак М.В., к.е.н., доцент*

ПРОБЛЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Для країн, що розвиваються, митниця є важливим інструментом забезпечення національних інтересів і, як зазначає О. Найденко, принцип виключної компетенції митних органів України щодо здійснення державної митної справи ґрунтується на розумінні того, що митні органи України мають повноваження та спроможність здійснювати митну справу, яка визначена на законодавчому рівні. Це проявляється в тому, що Україна має власну митну систему і власні митні органи, які в межах чинного законодавства здатні співпрацювати і спільно виконувати функції та завдання з митними органами інших країн[1].

Розглянемо цілі митної політики з точки зору І.О. Лютого. Перша-захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції, розвиток зовнішньої торгівлі, створення умов для поступових змін у структурі виробництва та споживання товарів, забезпечення умов для доступу вітчизняних експортерів на ринки інших країн. Друга-інтеграція країни у світову економічну систему, оптимізація структури імпорту та експорту товарів, підтримання розумного співвідношення імпорту та експорту товарів, підтримання необхідного співвідношення притоку іноземної валюти в країну та відтоку іноземної валюти з країни, поповнення державних доходів[2, с. 326-327].

Ми зосереджуємося на захисті внутрішнього ринку від іноземної конкуренції, розвитку зовнішньої торгівлі, створенні умов для поступових змін у структурі виробництва та споживання товарів, а також забезпеченні умов для доступу вітчизняних експортерів до ринків інших країн. В умовах глобалізації ціна є найважливішим фактором вибору постачальника. Ціни на зовнішніх ринках включають наступні елементи:

- 1)Ціни на товари в Україні;
- 2)пакування товару відповідно до іноземних норм і стандартів
- 3)додатковий аналіз товару та документація
- 4)витрати на доставку товару зі складу виробника до складу покупця та витрати на страхування
- 5)витрати на митне оформлення на території України;
- 6)витрати на митне оформлення в місці призначення.

Витрати за останніми п'ятьма пунктами є менш залежними від виробника, тоді як витрати за першим пунктом мають ключове значення у формуванні експортної ціни.

Існує два основні канали, через які імпорт використовується у виробництві вітчизняного експорту:

-Прямий: застосовується, коли вітчизняні виробники безпосередньо імпортують окремі фактори виробництва для виробництва готової продукції (прямий внесок імпорту – це відношення імпортованих факторів виробництва до загального обсягу експорту);

-Непрямий: застосовується, коли експортер купує продукцію в іншого вітчизняного виробника для виробництва продукту, в якому використовуються імпортні компоненти (такий імпорт має бути врахований у вітчизняному експорті як непрямий внесок імпорту) [3].

Український експорт значною мірою залежить від проміжного споживання імпоротної сировини та комплектуючих, що не дивно з огляду на світову тенденцію до вертикальної спеціалізації у зовнішній торгівлі. Узагальнені розрахунки частки імпорту в експорті України показують, що майже третина вартості вітчизняного експорту складається з проміжного споживання імпортних товарів. При цьому експорт вторинного сектору національної економіки, тобто переробної промисловості, є найбільш залежним від кон'юнктури світових товарних ринків, а імпортна складова експорту перевищує 40% [3].

Зростання частки імпорту в експорті малих відкритих економік є об'єктивним наслідком лібералізації міжнародної торгівлі. Цей факт необхідно враховувати при формуванні тарифів. Ефективним способом підвищення експортної конкурентоспроможності країни в умовах зростання залежності від імпортного проміжного споживання є зниження податкового навантаження на імпортну сировину, матеріали, обладнання та комплектуючі, що використовуються у виробництві товарів вітчизняного експорту[3].

Українська економіка характеризується високою часткою імпорту товарів кінцевого споживання. В умовах уповільнення економічного розвитку ці процеси можуть спровокувати поглиблення економічного спаду в країні. Враховуючи структуру виробництва ключових експортних галузей, доцільним є використання механізмів зниження податкового навантаження українських експортерів на імпортні товари проміжного споживання.

Такий механізм активно використовується розвиненими країнами і може бути хорошим варіантом для просування українського експорту, оскільки відповідає вимогам міжнародних торговельних організацій[3].

Безмитні товари (спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво, тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну, нафтопродукти, скраплений газ, автомобілі легкові, кузови, причепи та напівпричепи, мотоцикли) не становлять основну частину експорту і тому не аналізувалися.

Однак адміністрування ПДВ на імпортні та експортні операції є більш складним. Тарифи, як правило, коливаються від 1% до 10%, а ціни українських виробників на 20% вищі, ніж у іноземних конкурентів.

Як наслідок, незважаючи на надання податкових пільг, відсутність адекватного відшкодування ПДВ змушує українських експортерів включати ці витрати до собівартості продукції, що неминуче збільшує вартість товарів на зовнішніх ринках.

Тому, докине буде спрощено процедуру відшкодування ПДВ, експортери повинні мати можливість використовувати податкові кредити, вже сплачені до бюджету.

Список використаних джерел:

1. Найденко О.Є., Єніна А.О., Костяна О.В. Основні аспекти становлення та розвитку митної справи України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 23. С. 506–511.
2. Лютий І.О., Боринець С.Я, Боринець З.С., Варналій З.С. Фінанси : підручник. Київ, 2017. 728 с.
3. Інститут податкових реформ. URL: <https://ngoipr.org.ua> (дата звернення: 05.06.2019).

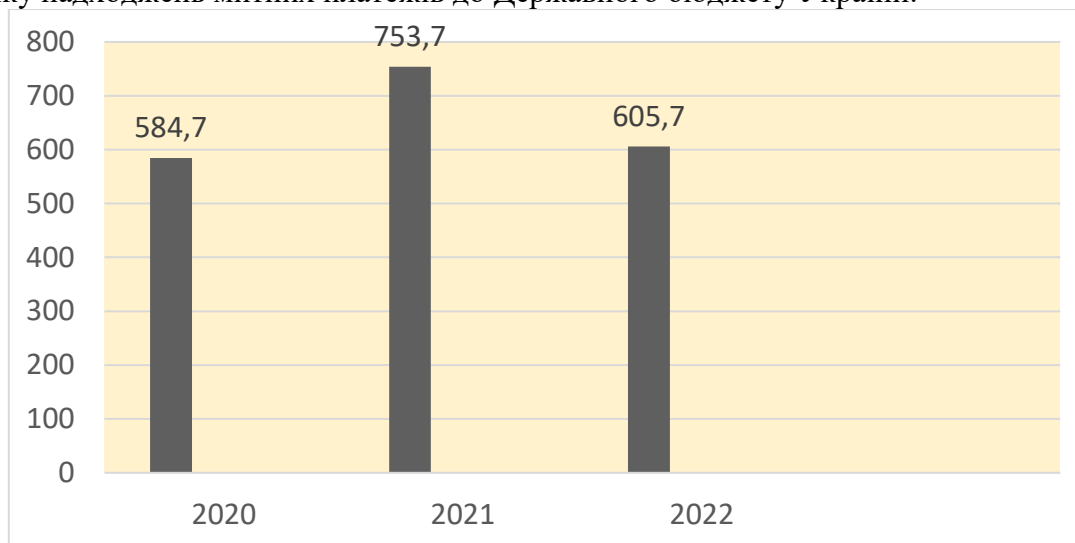
*Любов Шугар, студентка 5 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Огородник В.О., к.е.н., доцент*

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Під час російського вторгнення, Україна зіткнулася з такими основними проблемами – падіння ВВП, майже повна відмова від експорту та скорочення імпорту, нові фінансові борги, проблеми з стабільністю обмінного курсу та гіперінфляція. Для світу основним побічним ефектом війни є зростання цін на нафту, газ та електроенергію; підвищення споживчих цін; зростаюча невизначеність і фінансовий стрес, що перешкоджають інвестиціям бізнесу після пандемії COVID, а також поступове припинення монетарного стимулювання монетарної політики Європейським центральним банком [3]

Із початком повномасштабної вторгнення, було затверджено багато нормативних актів для спрощення порядку оформлення товарів та транспортних засобів, для пришвидшення проходження товарів було введено спрощений контрольний огляд, скасування митних платежів під час ввезенні транспортних засобів, звільнення від акцизного податку та ПДВ ввезення транспортних засобів суб'єктами спрощеної системи[1]

Задля того щоб орієнтуватись у ситуації, яка постала перед Україною, слід розглянути динаміку надходжень митних платежів до Державного бюджету України.

**Рис. 1. Динаміка надходжень митних платежів у 2019-2022 рр.
(факт.надход. у млрд.грн.) [4]**

На основі даних рисунку 2.1, варто зазначити, що показник 2021 року помітно зріс на відміну від фактичних надходжень митних платежів попередніх років, змінами до Закону України «Про Державний бюджет на 2021 рік» річний індикативний показники справляння митних податків до Державного бюджету підвищено на 10%. Потім у зв'язку з воєнними діями показник 2022 році зменшився – 605,7 млрд.грн.

На сайті Державної Митної Служби зазначені головні фактори, що вплинули на надходження до Державного Бюджету України[2]:

- З квітня по червень 2022 року пільги, надані зі сплати податків на імпорт товарів, не пов'язаних із боротьбою зі збройною агресією окупаційної влади, склали 42,1 млрд.грн.(зокрема, пільги на імпорт автомобілів населення за визнанням) – 26,2 млрд.грн,

пільги особам за спрощеною системою – 13,3 млрд.грн., пільги надані підприємським організаціям при сплаті мита – 2,6 млрд.грн.);

- Запровадження українським законодавством 7% податку на додану вартість та 0 % акцизу на пальне з березня по вересень 2022 року призвело до зменшення цих податкових надходжень від імпорту пального на 46,2 млрд. грн.;
- звільнення від сплати акцизного збору при ввезенні сировини для виробництва інших товарів (здебільшого сигарет) – 28,1 млрд.грн.;
- пільги на імпорт товарів військового призначення – 31,4 млрд.грн., з них 4 млрд.грн.- відстрочка сплати митних податків під час імпорту товарів, кінцевим одержувачем, яким є Міноборони, ЗСУ;
- нові пільги для відновлення енергосистеми та забезпечення населення електроенергією, обсяг наданих пільг у листопаді- грудні 2022 року становив 4,8 млрд.грн. в тому числі від імпорту генераторів досягнуто – 3,8 млрд.грн.

Причиною зменшення надходжень митних платежів є те що українська економіка за останні роки зазнала надзвичайно руйнівних змін як наслідок пандемії COVID -19, так і військового вторгнення Російської Федерації з лютого 2022 р. Наслідки наразі – руйнування великої кількості стратегічно важливих підприємств, зниження зайнятості населення, падіння продажів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, причому на високому рівні, монетарна та цінова інфляція, зменшення доходів державного бюджету, збільшення видатків у військовій та соціальній сферах, відповідне розширення бюджетного дефіциту, окреме підвищення смертності населення внаслідок військових дій в країні. Величезні матеріальні збитки через руйнування території населених пунктів та об'єктів міста. Зменшення продажів на зовнішніх ринках призводить до зменшення надходжень готівки до Державного бюджету від оформлення митних платежів.

Багатьма науковцями визначено основні напрями вдосконалення процесу управління митними платежами. Ю. Є. Петруня та М. О. Губа вважають, що час оформлення потрібно скоротити; розширити можливості більш ефективного відбору для суб'єктів ЗЕД митних органів, де здійснюється митне оформлення товарів, більш широке використання суб'єктами ЗЕД електронної звітності[5].

Ми ж вважаємо, що потрібно:

- розвивати виробництво готової продукції;
- запровадити ефективні інструменти контролю над потоком оподаткованих товарів, переважно пов'язаних з безмитними товарами;
- впровадження передових технологій та вдосконалення існуючих електронних систем контролю руху підакцизних товарів;
- поступове наближення акцизного податку на тютюнові вироби до поточних ставок податку ЄС;
- реорганізувати систему митної служби.

Список використаних джерел:

1. Бороденко Г., Левченко К. Митна політика України в умовах повномасштабної війни. Міжнародний Науковий Журнал «Грааль Науки». – 2023.
2. Державна Митна Служба. URL: <https://customs.gov.ua/>
3. Микулак О.В. Митні відносини України та світу в умовах війни. Міжнародний Науковий Журнал «Грааль Науки» | № 17 (липень, 2022)
4. Міністерство Фінансів України. URL: mof.gov.ua
5. Петруня Ю.Є., Губа М.О. Адміністрування митних платежів: стан і перспективи / Ю. Є. Петруня, М. О. Губа //Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. 2012. № 1. С. 32–37.

Евеліна Шутко, магістр 2 курсу

Ольга Чакій, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ ПЛАТЕЖАМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Протягом останнього десятиліття Україна використовувала різні митні інструменти для захисту національних інтересів держави. Найважливішими з них є митні платежі, які є одним з ключових інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності та основним джерелом доходів державного бюджету України. [1].

Існують зовнішні та внутрішні фактори, які мають вирішальний вплив на рівень надходжень митних платежів до бюджету. До зовнішніх відносяться величина і структура зовнішньоторговельного обороту, ставки податків, тарифні пільги, валютні курси та огляд потенційних можливостей щодо обсягу митних платежів до бюджету. Внутрішні фактори відображають організаційний рівень митного адміністрування, тобто професійну підготовку митників, технічне оснащення тощо. Таким чином, сучасна наука і практика показують, що надходження митних платежів залежить від ефективності адміністрування.

Митна оцінка, визначення митної вартості та перевірка кодування вантажів є важливими складовими системи управління митними платежами для забезпечення повноти та достовірності платежів до бюджету, і саме з ними пов'язані найгостріші проблеми, пов'язані із заниженням та несплатою митних платежів[2].

Точне визначення митної вартості є важливим етапом у процесі контролю митних платежів. Митна вартість є основою для розрахунку суми митних платежів на момент перетину товаром митного кордону України. Запровадження чітких правил та норм визначення митної вартості товарів забезпечує ефективний контроль за їх дотриманням, а правильне визначення митної вартості товарів забезпечує повноту сплати митних платежів до бюджету. Заниження митної вартості - до ухилення від сплати податків суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Крім цього, на стан сплати також впливає правильність визначення країни походження товарів та ідентифікація кодів під час переміщення товарів та інших предметів через кордон, а також підробка сертифіката про походження товару або неправильної класифікації товару, що призводить до заниження суми податкових зобов'язань.[3].

Судячи з міжнародної практики, одним з механізмів визначення контролю за розміром мита є використання автоматизованих систем управління ризиками, інформаційних технологій (наприклад, багатофункціональна система "електронна митниця", програмно-інформаційний комплекс "системи управління ризиками", комплекс "пост-митний контроль"). Ця система використовується відповідно до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція, 1973 р [4].

У митній справі широко використовується експертиза, яка забезпечує правильне визначення кодування товарів згідно з УКТЗЕД, сприяє правильному розрахунку митної вартості, підвищує якість товарів та запобігає надходженню до торговельних підприємств контрафактних або неякісних товарів. Одним із пріоритетних завдань митних експертів є проведення лабораторних досліджень згідно з УКТ ЗЕД, прийняття рішень про класифікацію товарів та забезпечення здійснення митного контролю [5].

Загалом концепція управління митними платежами включає визначення повноважень органів державної влади щодо регулювання бізнес-процесів на митній території, визначення основних завдань суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та митних органів, а також процесу управління товарами та їх митного оформлення на митниці. [6].

Управління сплатою митних платежів до бюджету є одним з найважливіших завдань Державної митної служби України і залишатиметься таким у найближчі роки.

Для підвищення рівня сплати митних платежів до бюджету необхідно вдосконалити організацію митного контролю за імпортними операціями, включаючи ввезення товарів на митну територію, зберігання товарів на митних ліцензійних складах та проведення митних перевірок із застосуванням вантажних митних декларацій. Посилення митного контролю дозволило б значно зменшити обсяги невикористаного імпорту та скоротити кількість осіб, які ухиляються від сплати митних платежів [7].

Одним з основних факторів, що негативно впливають на надходження до бюджету від адміністрування митних платежів, є розмір тіньової економіки, яка є значним домінуючим фактором як в економічному, так і в соціальному житті в Україні. Крім того, згідно з опитуванням імпортерів та експортерів, проведеним Проектом "Дія" за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), найбільш поширеними проблемами митної політики України є надмірна та несправедлива кількість офіційних процедур, перевантаженість митників, довгі черги та високий рівень корупції в митних органах [8].

Сучасна диверсифікована та відкрита економічна політика України вимагає розробки та застосування нових методів і технологій координації зовнішньоекономічних відносин з іншими країнами, а використання нових методів управління митними платежами є необхідним з огляду на високий рівень митних платежів у структурі податкових надходжень державного бюджету. Враховуючи складність відносин у цій сфері, основні напрями вдосконалення системи повинні бути зосереджені на вивченні та аналізі митних відносин у сучасних умовах, усіх існуючих механізмів системи управління митними платежами та її вдосконаленні.

Список використаних джерел:

1. Митний Кодекс України.
2. Митна справа: підруч. / [А.І. Крисоватий, С.д. Герчаківський, О.Б. дем'янюк та ін.]; за ред. А.І. Крисоватого. – Тернопіль: ВПЦ «економічна думка ТНЕУ», 2015. – 540 с.
3. Угода про застосування статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року // Офіційний вісник України. 2016. № 84. Ст. 2989.
4. customs Blueprints. Url: <https://ec.europa.eu/taxationcustoms/eu-training/customs-blueprints-pathways-better-customsen>.
5. Мостовий А. Порядок справляння митних платежів / А. Мостовий // Митна справа. – 2016. – № 2(68). – С. 22-26.
6. Ривак Н.О. Шляхи підвищення ефективності митної політики України / Н.О. Ривак // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2017. – Вип. 21.3. – С. 224-232.
7. Звіт про виконання Плану роботи державної фіскальної служби України на перше півріччя 2018 року. Url: <http://sfs.gov.ua/data/files/173587.pdf>.
8. Петруня Ю.Є. Адміністрування митних платежів: стан і перспективи / Ю.Є. Петруня, М.О. Губа // Вісник Академії митної служби України. – 2016. – № 1(47). – С. 32-37.

*Олександра Юдик, магістр 2 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Пітюлич М.М., д.е.н., професор*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНО -ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Для того, щоб Україна посилила процес інтеграції в міжнародне співтовариство, зокрема в європейський політичний, економічний та правовий простір, необхідно внести відповідні зміни в митну політику країни. Такий процес безпосередньо впливає на митну справу та митне регулювання імпорту та експорту.

Дослідження митно-тарифного регулювання зумовлено зростанням ролі державних митних служб у розвитку економіки України, впливом суттєвих змін в економічній політиці від вільної торгівлі до протекціонізму, невизначеністю щодо стратегії економічного розвитку окремих галузей національної економіки та фінансового забезпечення цього переходу. Основним викликом для України у сфері митного регулювання та здійснення імпортно-експортних операцій є максимізація надходжень до державного бюджету без порушення умов співпраці зі Світовою організацією торгівлі (СОТ) та без дотримання правил, затверджених Європейським Союзом (ЄС). Важливо також підтримувати конкурентний баланс на внутрішньому ринку і, за необхідності, захищати права вітчизняних виробників.

Загалом можна сказати, що митне регулювання спрямоване, з одного боку, на досягнення економічних та фіскальних цілей, які проявляються у формуванні доходів державного бюджету за рахунок митних платежів, а з іншого боку, на досягнення регуляторних та правоохоронних цілей.

Митно-тарифне регулювання – це специфічні тарифні та митні заходи, що застосовуються для регулювання зовнішньої торгівлі та є одним з інструментів митної політики держави. Цей вид регулювання є економічним інструментом, оскільки основним інструментом є імпортно-експортний митний тариф, який виконує як регулюючу, так і фіскальну функції. Основний напрям такого державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначається митною політикою кожної держави[1].

Наразі ефективність цього методу регулювання зовнішньоекономічної діяльності є проблематичною.

Наприклад, захищаючи вітчизняних виробників від надмірної конкуренції з боку іноземних виробників, слід звернути увагу на доцільність такого захисту. Цілком логічно, що якщо продовжувати захищати та ізолювати виробника від конкурентів, то з часом він втратить стимул до розвитку і припинить розвиватися взагалі. Надмірне втручання держави у виробництво за допомогою митних тарифів призводить до стагнації. Наразі Україна шукає баланс між протекціоністською політикою та політикою вільної торгівлі. Однак, незважаючи на відкриття ринків і помірний захист вітчизняних виробників, Україна є насамперед постачальником сировини до європейських країн. Орієнтація України на сировину у зовнішньоторговельних відносинах з іншими країнами стримує розвиток нашого виробництва.

Вирішити цю проблему можна шляхом встановлення вищих ставок ввізного мита для імпортерів ключових товарних категорій з метою захисту стратегічно важливих галузей національної економіки.

Існує низка проблем, пов'язаних із сучасним станом митного законодавства в Україні:

-існування значної кількості пільг зі сплати ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності

-специфічні ставки ввізного та комбінованого мита без урахування особливостей постачання товарів; - комбіновані ставки мита встановлюються без урахування особливостей постачання товарів;

-відставання митного контролю від поточних потреб у потужностях та міжнародних стандартів товарного контролю;

-значна фрагментація та надмірна диференціація ставок ввізного мита на однорідні товари

-корупція в митних органах призводить до зменшення надходжень до державного бюджету і вимагає періодичної реорганізації та реформування податкової системи, в тому числі митної

-ігнорування галузевими міністерствами основних принципів та підходів при підготовці законодавства з питань митного регулювання [2].

Таким чином, основним завданням митного регулювання в сучасних реаліях є, з одного боку, забезпечення задоволення потреб вітчизняних споживачів, а з іншого-поповнення

внутрішнього ринку необхідною кількістю товарів, а також активна співпраця з міжнародним співтовариством. Тому за допомогою митно-тарифного регулювання держава повинна реалізовувати певну політику у сфері зовнішньоекономічної діяльності, сприяти імпорту та експорту товарів, створювати умови для здійснення імпортно-експортних операцій та забезпечувати рівність між імпортерами та вітчизняними виробниками. Таке регулювання здійснюється лише в рамках чинного законодавства та зобов'язань України щодо вступу до СОТ [3].

Таким чином, можна стверджувати, що ефективність митно-тарифного регулювання може бути забезпечена лише за умови ефективного управління та функціонування цього інструменту, всебічного та всеохоплюючого вивчення внутрішнього та зовнішнього ринків, аналізу стану виробничого сектору.

Тому необхідно сформулювати та систематизувати основні напрями підвищення ефективності та подальшого розвитку системи митно-тарифного регулювання:

- 1)стабілізація економічної, політичної та соціальної ситуації в країні
- 2)визначення пріоритетних сфер розвитку та галузей національного виробництва, які потребують особливої уваги з боку органів державної влади та забезпечують споживачів високоякісним асортиментом товарів і послуг
- 3)запровадження системи пільг для імпортерів, які ввозять сировину в Україну та використовують її у виробництві експортної продукції
- 4)впровадження інноваційних технологій у вітчизняне виробництво та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції
- 5)Врахувати досвід розвинених країн у сфері митного регулювання та адаптувати і надалі застосовувати його до реальних умов України.

Дієві заходи щодо створення ефективної системи регулювання митної справи та митного оформлення імпортно-експортних операцій повинні базуватися на якісно новій концепції, яка враховує інтереси та задовольняє фінансові потреби як держави, так і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності[2].

Таким чином, регулювання митної справи та митного оформлення дієвим інструментом підтримки вітчизняного товаровиробника, захисту внутрішнього ринку та забезпечення фінансових інтересів України.

Список використаних джерел:

1. Шишка, Р. Б. Митне право України: підручник / Р. Б. Шишка. –К. : Центр навчальної літератури, 2008. –320 с.
2. Гуцул І. Митна політика та її вплив на зовнішньоекономічну діяльність / Інна Гуцул. // Світ фінансів. –2016. –№2. –С. 67–74.
3. Голинський Ю. О. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності та його удосконалення / Ю. О. Голинський, А. В. Павелчак. // «Молодий вчений». –2018. –С. 749–752

СЕКЦІЯ 7
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЦІНОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

*Антон Дерда, здобувач освітнього ступеня магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Височанський В.Ю, к.е.н., доцент*

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ОПОДАТКУВАННЯ
НЕРУХОМОГО МАЙНА

«У цьому світі можна сумніватися в усьому, окрім смерті та податків» — ці знамениті слова Бенджаміна Франкліна, відомого американського політика та дипломата, віддзеркалюють безсумнівну реальність оподаткування, яка простежується в усі часи та культури. Від самого початку історії людства оподаткування було не тільки неодмінною складовою економічної системи, а й відображенням соціокультурних та політичних реалій. Щоб зрозуміти, як оподаткування стало необхідною складовою суспільного ладу, необхідно розглянути історичні передумови становлення цього важливого економічного інструменту.

Оподаткування, відоме з давніх часів, походить від моменту, коли вожді вимагали оплати за прохід через річки або гірські перевали від купців та мандрівників.

Відомий американський учений-фінансист Едвін Селігман (1861–1939) виділяє сім етапів в історії розвитку податків [1]:

- первинна ідея дару: У ранніх феодальних державах податки розглядалися як дари, що надаються самодержавцям.;
- паралель між податком і проханням держави про підтримку;
- утвердження ідеї допомоги, наданої державі;
- розповсюдження ідеї жертви в інтересах держави, при якій громадяни відмовлялись від коштів на користь суспільного блага;
- перехід до ідеї обов'язкової сплати податку, згадки про які з'явилися у XIII–XIV ст.;
- виникнення ідеї примусового стягнення податків;
- встановлення ідеї фіксованої частки або окладу, незалежно від волі платника.

Едвіна можна охарактеризувати як одного з найвпливовіших податкових теоретиків свого часу. Він вважав, що обов'язок в якості підтримки держави лежить на кожній людині. Важливо відзначити, що його періодизація охоплює час до Різдва Христового і півтора тисячоліття нашої ери.

Існує підхід до періодизації розвитку оподаткування, який ґрунтується на дослідженні еволюції фінансових концепцій, відображаючих процес справляння податків. Цей підхід базується на розвитку держави та її інституцій [4].

Мельник В.М. виділяє чотири історичних періоди розвитку оподаткування [3]: стародавній час: IV ст. до н.е.–V ст.; середньовічний час: VI ст. –XVI ст.; новий час: XVII ст. –XIX ст.; новітній час: XX ст. і донині.

Україна була частиною еволюції людства з найдавніших часів. Розвиток оподаткування у першій половині XIV століття для населення України та західноєвропейських держав був подібним. Однак, у другій половині XIV століття Україна втратила свою державність. Економічний розвиток українських земель визначався польським і литовським правом, а наприкінці XVIII століття — системами Речі Посполитої і Московії.

Податкова еволюція в Україні відбувалася повільніше, ніж в США та Західній Європі, із збереженням феодальних пережитків, під впливом панщинно-кріпосницької системи, в умовах бездержавності та колонізації.

Завдяки тривалому періоду незалежного та залежного розвитку, тенденції в розвитку оподаткування в Україні не завжди були стабільними.

Можна виділяти такі етапи розвитку податків в Україні:

I. Київська Русь (VIII–XIII століття): Виникнення податків було пов'язане з війною, і доходи казни склалися з дарів, поклонів, оброку і данини, характер якої був нестабільний.

II. Велике Князівство Литовське та Реч Посполита (XIV–XVI століття): Прямі податки переважали, відповідальність общин за сплату податків була ліквідована, і використовувалася розкладна форма справляння податків.

III. Козацька доба (XVI–XVII століття): Преобладали прямі реальні податки за натуральними ознаками. Податковий тягар був нижче порівняно із західними державами.

IV. Російська імперія (кінець XVII – початок XX століття) та Австро-Угорська імперія (кінець XVIII–XIX століття): Збільшення ролі непрямих податків, особливо акцизів, та різноманітність форм прямого оподаткування.

V. Українська Народна Республіка, Гетьманат та Директорія (початок XX століття): Продовження податків царської Росії, впровадження фіскальних монополій на цукор і спиртне.

VI. Радянський Союз (XX століття): Регресивний характер податків на початку, реформа в 30-х роках, збільшення податків у воєнні роки, зниження податкового тиску після війни, відродження оподаткування під час перебудови.

VII. Сучасна Україна: Становлення та розвиток податкової системи.

Формування податкової системи України відбулося в умовах становлення держави та відсутності належного досвіду справляння податків як важливого інструменту регулювання соціально-економічного розвитку. Цей процес триває й в наш час, де ведеться пошук подальшого вдосконалення та модернізації податкової системи, щоб вона стала дієвим інструментом подолання сучасної економічної кризи [2].

Розбудову податкової системи України за 30 років незалежності можна умовно розділити на кілька етапів, кожен з яких має свої особливості. Зазвичай цю систематизацію представляють у чотирьох етапах: перший етап – 1991 – 1993 рр., другий етап – 1994–1999 рр., третій етап – 2000–2009 рр., четвертий етап – 2010 – наш час [5]. Подеколи – три [6].

У цьому контексті можна підтримати думку, що становлення і розвиток податкової системи в Україні були складними та спонтанними, але в цілому правильними.

Список використаних джерел:

1. Edwin R. A. Seligman *The Theory of Progressive Taxation*. *Political Science Quarterly*, vol. 8, no. 2 (Jun., 1893), pp. 220-251 (32 pages). URL: <https://www.jstor.org/stable/2139643>
2. Донченко Т. В., Олійник А. В. Етапи становлення податкової системи України в контексті розвитку цифрової економіки. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України, № 1, 2019. С. 53.
3. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу: [монографія] / В.М. Мельник; НАН України, ДУ «Ін-т економіки та прогнозування». К. : Комп'ютерпрес, 2006. 277 с.
4. Ретроспективний аналіз оподаткування та адміністрування податків. В. М. Мельник, Д. С. Степанова. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 10(3). С. 176-181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_10%283%29_42
5. Ткаченко А. В. Історія становлення та розвитку податкової системи України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. № 2 (22). 2013. С. 129.
6. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями : монографія. Київ : КНЕУ, 2002. С. 285.

Яна Довгенко, к.е.н., доцент
Костянтин Пащенко, студент 2 курсу магістратури
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ НА ОСНОВІ ФУНКЦІЇ ХАРРИНГТОНА

Важливим фактором сталого розвитку країни та окремих її регіонів є залучення іноземних інвестицій, які мають суттєвий вплив на тенденції економічного розвитку країни. Основною характеристикою, яка відображає сталість розвитку економіки країни в цілому, а також окремих галузей економіки, є інвестиційна привабливість. Реалії військового стану мають значний вплив на економіку та інвестиційний клімат країни чи регіону. У таких умовах оцінка інвестиційної привабливості набуває особливої актуальності, і вона може бути важливим інструментом для інвесторів та урядів.

Проблемі оцінювання інвестиційної привабливості окремих регіональних утворень присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: Ветрової, Г.А. С.С. Герасименка, Л.О. Свистун-Золотаренко, Г.І. Купалової, С.Г. Корепанова[4], О.В. Харламової та ін. Також розробкою методик оцінки інвестиційної привабливості регіонів займалися І.О. Бланк [3], Т.В. Кулініч, Т.В. Уманець [12] та ін. Однак проблеми теоретичного та практичного характеру все ж таки залишаються невирішеними, зокрема відсутня узагальнююча, інтегральна оцінка інвестиційної привабливості, що зумовлює потребу в проведенні додаткових наукових досліджень.

Метою дослідження є застосування математичного та статистичного інструментарію аналізу для побудови узагальнюючого методу оцінки інвестиційної привабливості регіонів через інтегральну оцінку інвестиційної привабливості на підставі функції Харрингтона (бажаності).

Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості регіонів є важливим інструментом для інвесторів, урядових органів та інших зацікавлених сторін при прийнятті рішень щодо розміщення капіталу та розвитку бізнесу.

Система оцінки інвестиційної привабливості регіонів складається з комплексу взаємопов'язаних послідовних блоків, етапів, методів, способів, моделей, які систематизовані та придатні для вирішення завдань. Показники, які використовуються для оцінки інвестиційної привабливості регіонів, мають різні аспекти, що створює певні проблеми, які унеможливають визначення її рівня. Тому для розрахунків метрики вважаються приведеними до безрозмірної форми завдяки їх нормалізації.

Інтегральна оцінка багатогранного явища, такого як інвестиційна привабливість за допомогою функції бажаності включає три етапи:

1) підбір показників, а саме: *кількісних факторів стимуляторів*, які позитивно впливають на рівень інвестиційної привабливості регіону: економічні показники (ВВП на душу населення, інфляційний показник, рівень безробіття), показники інфраструктури (кількість та якість транспортних комунікацій, рівень доступності до енергетичних ресурсів), рівень технологічного потенціалу (кількість патентів та наукових досліджень, індекс інновацій), рівень освіти та кваліфікації робочої сили (кількість випускників вищих навчальних закладів, індекс якості освіти), доступність фінансових ресурсів (рівень кредитування, кількість інвестиційних фондів), рівень торговельних відносин (обсяги експорту та імпорту, частка участі у міжнародних торговельних угодах), оцінка податкового середовища (податкові ставки для бізнесу, прозорість та простота податкової системи, кількість податкових пільг для інвесторів); *кількісних факторів дестимуляторів*, які негативно впливають на інвестиційну привабливість: рівень політичної нестабільності

(кількість політичних конфліктів та їх вплив на бізнес, рівень корупції), нестабільність валютного ринку (великі коливання валютного курсу, ризик валютного дефіциту, зміни валютних резервів), несприятливість правового середовища (рівень правової безпеки та захисту прав інвесторів, кількість судових справ та час на їхнє вирішення), споживча інфляція (високий рівень інфляції, зміни цін на основні товари та послуги), боргове навантаження (рівень зовнішнього та внутрішнього боргу, зміни в кредитних рейтингах), низька якість інфраструктури (зношеність транспортних мереж та комунікацій, проблеми з доступністю до енергетичних ресурсів), рівень соціальних проблем (рівень злочинності, соціальні диспропорції та нерівність).

2) нормування показників-стимуляторів, зростання яких сприяє підвищенню інвестиційної привабливості, за формулою: $V_i = (X_i - X_{min}) / (X_{max} - X_{min})$, де X_i - значення і-го показника в регіоні; X_{min} , X_{max} – відповідно максимальне та мінімальне значення і-го показника серед регіонів; показників-дестимуляторів за формулою: $V_i = (X_{max} - X_i) / (X_{max} - X_{min})$. Узагальнений показник, при побудові якого використовують узагальнену функцію Харрінгтона, має вид: $d_i = \exp(-\exp(-V_i))$ Значення самої функції Харрінгтона розраховується

за формулою: $D = \sqrt[n]{\prod_1^n d_i}$ де n - кількість показників, які використовуються для оцінки; D - частинна функція, яка визначена відповідно до шкали Харрінгтона; V_i – показник життєвого рівня у безвимірному (стандартизованому) вигляді.

3) оцінка регіонального індексу людського розвитку за шкалою Харрінгтона. Оцінка інвестиційної привабливості за функцією Харрінгтона набуває значень у межах від 0 до 1. При визначенні рівня розвитку регіону використовують шкалу Харрінгтона, відповідно до якої: високий рівень (0,8 і більше); середній рівень (0,5 - 0,799); низький рівень (0,499 і нижче).

Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості регіонів є важливим інструментом для інвесторів, урядових органів та інших зацікавлених сторін при прийнятті рішень щодо розміщення капіталу та розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Інвестиційний менеджмент: підручник / І.О. Бланк та ін.; за ред. А.А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. 398 с.
2. Корепанов Г.С. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України на основі теорії нечіткої логіки. Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. 2014. № 15. С. 253–264
3. Уманець Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів: Навч. посіб. – К.: МАУП. 2006. – 213 с.

*Василь Матковський, здобувач освітнього ступеня магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславська О.І., к.е.н., доцент*

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВАРТІСНОЇ БІЗНЕС-ОЦІНКИ

Існують три основних підходи до визначення вартості бізнесу: витратний, дохідний (прибутковий) і порівняльний. У міжнародних та національних стандартах оцінки детально пояснено суть та зміст усіх цих підходів. Використання стандартних підходів для оцінки вартості бізнесу вимагає урахування різних аспектів його фінансової та господарської діяльності. Це призводить до отримання різних розрахункових значень, що ускладнює завдання узгодження отриманих результатів. Узгодження завжди пов'язане із суб'єктивним вибором ключових індикаторів вартості бізнесу для визначення кінцевого значення. Таким

чином, виникає необхідність розгляду альтернативних методів оцінки вартості бізнесу, які б комбінували переваги традиційних підходів.

У міжнародній практиці існує розмаїття методів оцінки ринкової вартості підприємств. В Україні, однак, багато з цих методів або застосовуються рідко, або взагалі залишаються невикористаними.

В Національному стандарті оцінки № 1, який носить назву "Загальні засади оцінки майна і майнових прав", витратний підхід визначається як сукупність методів оцінки, що базуються на розрахунках витрат на відтворення або заміщення об'єкта оцінки з урахуванням його зносу [4]. В практиці оціночної діяльності, застосовуючи витратний підхід, найпоширенішим є метод чистих активів, відомий також як метод ліквідаційної вартості. Під час оцінки вартості компанії за цим методом використовуються дані з бухгалтерської звітності, і всі активи бізнесу, будь то матеріальні чи нематеріальні, обов'язково переоцінюються вчасно та в повному обсязі.

Використання даних, отриманих з бухгалтерської звітності для оцінки вартості за витратним підходом, має свої обмеження. Навіть при наявності всіх необхідних даних у бухгалтерській звітності для застосування методу чистих активів, цей метод може використовуватися лише як початковий пункт при отриманні розрахункової інформації про вартість активів та пасивів. Це зумовлено тим, що національні стандарти бухгалтерського обліку (П(С) БУ 7 «Основні засоби» не обов'язково вимагають періодичної переоцінки основних засобів бізнесу. У стандарті зазначено, що «підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу» [3]. На практиці, суб'єкти господарювання рідко переоцінюють всі елементи своїх основних засобів, і цей процес не має чіткого алгоритму та визначених строків здійснення.

Однак, найбільша проблема виникає при оцінці ринкової вартості нематеріальних активів. Зазвичай ці активи або взагалі не оцінюються, або виникають сумніви щодо достовірності поданих даних. Навіть якщо вони не відображені в балансі бізнесу, це не означає, що вони не впливають на його фінансово-господарську діяльність. Ці роздуми вказують на те, що вартість активів вітчизняних підприємств може не відповідати їхній ринковій вартості, і це породжує питання, що слід розуміти під реальною вартістю їхніх активів - ринковою, бухгалтерською чи іншою.

Проте проблеми, пов'язані з використанням інформації з бухгалтерської звітності для оцінки вартості бізнесу, не обмежуються лише цим. Слід додати до переліку недоліків непрацюючий підрахунок різного рівня ліквідності активів. Іншими словами, використовується лише загальна сума вартості активів бізнесу, не враховуючи відмінностей у рівнях ліквідності між ними. Це призводить до припущення, що всі активи є однаково ліквідними при визначенні загальної реальної вартості активів бізнесу. Також не враховується термін погашення боргів тобто виходить, що поточна вартість боргів є рівною їх номінальній вартості. У реальності ж кредиторська і дебіторська заборгованість із різними строками погашення має різну вартість в сучасному контексті.

Розглядаючи витратний підхід, усі експерти вважають, що його основним недоліком є неврахування суттєвої різниці між фактичними та очікуваними доходами бізнесу під час оцінки. Водночас не враховується ефективність використання активів та зміни їх вартості у часі.

Що стосується дохідного підходу, то тут проблемним аспектом є розрахункова методика визначення майбутніх доходів.

Щодо дохідного підходу, основною проблемою тут визнається методика розрахунку майбутніх доходів. Визначення вартості бізнесу за цим підходом передбачає необхідність отримання достовірної інформації щодо його майбутніх (імовірних) доходів. Основним джерелом такої інформації, в більшості випадків, є бізнес-плани, які бізнесу розробляють на

поточний або довгостроковий період. Однак, слід відзначити, що бізнес-плани часто мають рекламний характер і не завжди можуть служити об'єктивним джерелом для прогнозування реальних майбутніх грошових потоків. Це, в свою чергу, ускладнює визначення обґрунтованої вартості бізнесу [2].

Не менш істотним недоліком використання дохідного підходу є потреба в обґрунтуванні ставки капіталізації. В економічно розвинених та стабільних країнах ця ставка, яка в основному визначається ставкою прибутку за довгостроковими урядовими облігаціями, може базуватися, наприклад, на ставці за валютними депозитами Центрального банку чи провідних системоутворюючих банків. Однак у зв'язку із нестабільною політичною та економічною ситуацією в Україні жоден з методів визначення ставки капіталізації не може бути належним чином застосований.

Щодо порівняльного підходу, вважаємо його непридатним для визначення вартості бізнесу. Основна причина полягає в тому, що в світі не існує абсолютно однакових об'єктів нерухомості, а коли об'єктом оцінки є підприємство, то майже не можливо знайти дві подібні компанії для визначення вартості в межах порівняльного підходу. Коригуванням відмінностей між компанією-аналогом та компанією, що оцінюється, часто призводить до неправильної оцінки величини вартості суб'єкта господарювання.

Важливо відзначити, що деякі труднощі та недоліки, пов'язані з традиційними підходами до визначення вартості бізнесу, можна, до певної міри, компенсувати за допомогою створених моделей для оцінки вартості. Таким чином, окрім вже визнаних методів оцінки вартості бізнесу в межах традиційних підходів, ефективно можна використовувати і агреговані моделі.

Важливо відзначити значний крок у визначенні вартості бізнесу - 7 травня 2020 року був опублікований перший випуск Європейських Стандартів Оцінки Бізнесу (European Business Valuation Standards – EBVS [1], який випущений під егідою TEGOVA (The European Group of Valuers' Associations). Це подія розглядається як переломний момент, що дозволяє оцінювачам розширити свій фаховий обсяг, не обмежуючись тільки національними стандартами, і використовувати європейські стандарти оцінки бізнесу, розроблені кваліфікованими фахівцями, що забезпечує оцінювачам надійний фундамент для високоякісної оцінки.

Список використаних джерел:

1. European Business Valuation Standards (EBVS) [Електронний ресурс] // The European Group of Valuers' Associations. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.tegova.org/data/bin/a5f96ed996a211_TEGOVA_EBVS_2020-digital.pdf.
2. Єрофеева Т. А. Підходи до оцінки вартості бізнесу: проблеми їх використання / Тетяна Андріївна Єрофеева. // Наукові записки НаУКМА. – 2007. – С. 25–30.
3. Наказ Міністерства України від 27.04.2000р. № 92 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» // Офіційний вісник України. - 2000.- № 21. - С. 871.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного стандарту N 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» від 10.09.2003 р. N 1440 (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>

*Аліна Нестеренко, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Державний торговельно-економічний університет», м. Київ
Науковий керівник: Ганечко І.Г., к.е.н, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ СТАРТАПІВ

В сучасному світі стартапи відіграють ключову роль у формуванні інноваційного обличчя бізнесу та суспільства загалом. Їхні ідеї та проекти не лише визначають тенденції розвитку, але й формують значний інвестиційний потенціал країни. Однак, в контексті оцінки вартості стартапів, ми стикаємося з особливими викликами, що пов'язані із високим ступенем невизначеності щодо реалізації проекту, його майбутнього розвитку та масштабування.

Сучасний ринок стартапів відзначається високою динамікою та швидкими змінами. Оцінка вартості стартапу повинна враховувати не тільки поточний стан, але й його здатність швидко адаптуватися до змін в бізнес-середовищі.

Оцінка вартості молодих компаній, що стрімко розвиваються, є складним завданням у зв'язку із їх короткою історією, відсутністю прибутку та швидким темпом розвитку. Питання грошової оцінки вартості стартапу є вкрай актуальним як для засновників, так і для інвесторів. Існує декілька типових ситуацій, які вимагають оцінки вартості стартапів: внесення нового пайового вкладу, створення опціонних програм, кредитування під заставу частки та вирішення різних конфліктів.

Вибір методів оцінки визначається стадією розвитку стартапу. Посівна стадія, рання стадія, масштабування та бридж-фінансування/первинне розміщення акцій – кожна з цих стадій має свої характеристики та впливає на вибір методу оцінки. Важливо зазначити, що класифікація стадій може бути різною, оскільки немає єдиного прийнятого стандарту градації. Однак, з урахуванням обмежень методів оцінки, можна зробити обґрунтований вибір, адаптований до конкретних обставин розвитку стартапу (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Методи оцінки вартості стартап-проектів

Методи оцінки вартості стартапів	Метод підсумовування факторів ризику
	Метод сценаріїв (Перший Чиказький метод)
	Метод бенчмаркінгу
	Метод Беркуса
	Метод галузевих метрик (Industry Valuation Benchmarks)
	Метод ринкових мультиплікаторів (Multiples)
	Метод на основі ціни останньої інвестиції (Price of Recent Investment)
	Метод венчурного капіталу

Джерело: складено автором на основі [1,4].

Метод на основі ціни останньої інвестиції, який полягає у визначенні вартості активу рівною сумі, сплаченою за нього в недавньому минулому, раніше користувався популярністю, особливо в оцінці вкладень венчурних фондів. Проте, у сучасному контексті, цей метод вимагає важливих уточнень, щодо необхідності коригування суми останньої інвестиції після подій, які відбулися в компанії та на ринку після цієї інвестиції, згідно Посібника з оцінки ІРЕВ [2] і проекту Посібника з бухгалтерського обліку та оцінки АІСРА [5].

Щодо методу ринкових мультиплікаторів, він застосовується в умовах стабільного обігу/прибутку компанії, наявності недавніх ринкових угод та достовірних фінансових даних аналогічних компаній. Згідно з огляду літератури, використання різних мультиплікаторів розподіляється, приділяючи увагу параметрам, таким як ЕВІТДА, грошовий потік, виручка, ЕВІТ та чистий прибуток [6].

Метод галузевих метрик, аналогічний методу ринкових мультиплікаторів, використовує операційні показники замість фінансових для оцінки компаній в сегментах ринку, де інвестори часто оцінюють їх саме за цими показниками.

Емпіричні або скорингові методи, такі як метод Беркуса, метод підсумовування факторів ризику, метод бенчмаркінгу, використовуються для оцінки стартапів, особливо на ранніх стадіях розвитку. Наприклад, метод Беркуса враховує п'ять факторів вартості бізнесу та коригує їх для досягнення оцінки, близької до середньої оцінки венчурних стартапів у галузі.

Також, ключовими аспектами в оцінці є метод сценаріїв та метод венчурного капіталу, що використовуються для компаній на ранніх етапах розвитку, а також традиційні методи оцінки, такі як метод капіталізації прибутку, метод дисконтування грошових потоків та метод реальних опціонів.

Метод сценаріїв, також відомий як Перший Чиказький метод. За цим підходом розглядаються різні можливі сценарії розвитку компанії, від успішного до провального. Для кожного сценарію проводиться оцінка вартості компанії, що може включати дисконтування грошових потоків або використання мультиплікаторів, і після цього отримані результати взважуються для отримання остаточної оцінки.

Ще одним методом є метод венчурного капіталу, який застосовується без детального прогнозування грошових потоків. Оцінка враховує очікувану вартість компанії на момент виходу інвестора з проекту, а також термін інвестування та потрібну прибутковість. Формула вартості компанії в цьому методі залежить від часу до виходу інвестора [4]. На думку Дамодарана А., автора багатьох наукових робіт в сфері оцінки вартості, підхід венчурного капіталу дає помилкові результати, тому його використання є недоцільним [3].

Для достовірної оцінки стартапів важливо враховувати кілька ключових аспектів. Рекомендується провести ретельний аналіз ринку, включаючи збір інформації про угоди та оцінки інших компаній у відповідній галузі, що дозволяє здобути інсайти від потенційних інвесторів, це дозволить оцінити перспективи розвитку компанії. Особливу увагу слід приділити аналізу галузевих даних, темпам зростання виручки та врахувати галузеві показники реінвестування в грошовому потоці. Терміни життя нових продуктів і технологій, а також використання показників прибутковості, характерних для швидкозростаючих компаній, є важливими аспектами в грошовій оцінці їх вартості. Окрім того, врахування умов податкових пільг та їх обмежень має велике значення. Застосування емпіричних та скорингових методів в оцінці стартапів, хоча вони можуть бути суб'єктивними та мати обмежену точність, варто розглядати, особливо при оцінці компаній на ранній стадії розвитку. Це особливо актуально з урахуванням специфіки оцінки стартапів та обмеженої доступності інформації про угоди. Доцільно враховувати різноманітні джерела інформації про угоди, аналізувати витрати на розроблення нових продуктів, тобто, використовувати комплексний підхід, що дозволяє отримати більш об'єктивні та реалістичні результати оцінки вартості стартапу.

Таким чином, ключовою є оцінка потенціалу стартапу для генерації прибутку та здатності до залучення інвестицій. При цьому необхідно враховувати такі аспекти, як інноваційність продукту чи послуги, конкурентоспроможність на ринку, якість команди та стратегії управління ризиками, результати аналізу трендів ринку та можливостей для масштабування бізнесу. Однією з особливостей оцінки вартості стартапів є суттєва роль нематеріальних активів, таких як бренд та інтелектуальна власність. Часто вони є важливими критеріями для прийняття рішень інвесторами та визначають успішність фінансових переговорів. Оцінка вартості стартапів є динамічним процесом, оскільки умови ринку та сам стартап можуть змінюватися відносно швидко, тому необхідний постійний моніторинг та оновлення оціночних моделей.

Список використаних джерел:

1. Карпущенко М., Ващенко О. Особливості оцінки вартості START-UP підприємств. Вісник Хмельницького національного університету, 2020. №2 (280). С. 59–62.
2. Нетреба М. Стартап як дипломний проєкт: від ідеї до практичного втілення. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 2020. Вип. 1. С. 49-54.
3. Damodaran A. Valuing Young, Start-Up and Growth Companies: Estimation Issues and Valuation Challenges. 2009. URL: <https://ssrn.com/abstract=1418687>
4. Montani, D., Gervasio, D., Pulcini, A. Startup Company Valuation: The State of Art and Future Trends. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/343613614_Startup_Company_Valuation_The_State_of_Art_and_Future_Trends
5. Ushenko, N., Andriushchenko, K., Khaletska, A., Zholnerchuk, H., Ivanets, I., Petrychuk, S., & Uliganets, S. Education Process Digitalization and Its Impact on Human Capital of an Enterprise. Journal of Management Information and Decision Sciences, 2021. №24(5). P. 1-9. URL: <https://www.abacademies.org/articles/education-process-digitalization-and-its-impact-on-human-capital-of-an-enterprise-10897.html>
6. Ushenko N., Vlasenko O., Biriuk O. Innovative project management in the context of changing consumer preferences, decentralization, sustainable development and social partnerships. Security Management of the XXI Century: National and Geopolitical Aspects, 2021. Issue 3. С. 340-348. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u295/2021_mono.pdf

*Валерія Огородник, к.е.н., доцент
Марія Ваиш, здобувачка освітнього ступеня магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ОЦІНКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Оцінка майна відіграє ключову роль у сучасній ринковій економіці і вимагає постійного вдосконалення, особливо з урахуванням швидко змінюючихся економічних умов як в Україні, так і в світі. Даний процес має бути безперервним у часі.

Зараз в Україні обговорюється необхідність реформування галузі оцінки майна. Однак у зв'язку із поточними обставинами, такими як війна та зупинка багатьох ринків, включаючи ринок оцінки та нерухомості, багато експертів вважають, що реформування є не на часі.

Оціночна практика, що склалася в Україні, ставить під сумнів можливість визначення ринкової вартості об'єкта нерухомості, оскільки в Україні застосовується так звана «фракційна» оцінка, якою ігнорується цілісна природа нерухомого майна. Сьогодні Україна є єдиною країною на пострадянському просторі, в якій стосовно нерухомого майна культивуються неринкові принципи оцінки. У разі визначення ринкової вартості нерухомості, "фракційна" оцінка стає неефективною, оскільки ринок не розділяє вартість нерухомого майна на фізичні складові. Штучне протиставлення понять "земельна ділянка" і "об'єкт нерухомого майна" не лише викривлює результати оцінки, але також піддає сумніву ефективність подальшого розвитку оціночної діяльності.

Фракційна оцінка впливає негативно на подальший розвиток оціночної сфери. Збереження практики фракційної оцінки не лише порушує норми Цивільного кодексу України, що призводить до неадекватних надходжень до бюджету, але також ставить Україну в протиріччя з міжнародною спільнотою в частині інвестування, фінансової звітності та забезпеченні позик.

Вбачається цілком логічним ліквідація оціночних спеціалізацій шляхом введення трьох напрямів оцінки майна, за якими будуть кваліфікуватись оцінювачі: оцінка об'єктів

нерухомого майна (нерухомості); оцінка рухомого майна; оцінка бізнесу, інтересів у бізнесі, фінансових інструментів та нематеріальних активів.

Проте перейменування існуючих спеціалізацій на нові, призведе до того, що всі оцінювачі мусять пройти перенавчання та скласти іспити. Це може стосуватися близько 10 тисяч фахівців і коштувати не менше 5 тисяч гривень на кожного, а це ж майже 50 мільйонів!). Всі ці зміни вплинуть на вартість послуг оцінювачів, оскільки вони будуть змушені перекласти свої додаткові витрати на пересічного замовника оціночних послуг.

Варто зауважити, що покращення якості вимагає вдосконалення наступних аспектів:

- розвиток і удосконалення законодавчо-правової та нормативно-довідкової бази ринку оцінних послуг.
- подальше вдосконалення теорії, методології і практики процесу оцінки різних видів майна.
- комплексна комп'ютеризація процесів оціночної діяльності на основі розробки та вдосконалення економіко-математичних моделей і алгоритмів.
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців, а також створення та видання науково-методичної та навчальної літератури з оціночної діяльності.
- систематизація та створення бази даних щодо оціночної діяльності за видами майна.
- організація науково-практичних семінарів, конференцій і нарад з обговорення актуальних проблем оціночної діяльності.

При розгляді поточного стану забезпеченості оціночної діяльності стандартами та методиками варто відзначити, що вони не охоплюють всі аспекти оцінки. Тому, в нашому переконанні, насамперед важливо розробити науково обґрунтовану теорію та методику оцінки майна і широко впровадити їх у діяльність незалежних оціночних організацій, які покликані забезпечити висококваліфіковану, якісну і кількісну оцінку.

Враховуючи багатокритеріальність, багатопараметричність і обчислювальну складність процесу оцінки, слід широко використовувати економіко-математичні методи на практиці. Отже, одним з актуальних завдань удосконалення діяльності оціночних фірм і компаній на сучасному етапі розвитку суспільства полягає в застосуванні новітніх комп'ютерних технологій, базованих на економіко-математичних моделях задач оцінки майна.

Разом з цим, важливо відзначити, що в Україні недостатньо уваги приділяється автоматизації оціночної діяльності. Наявні на ринку програмні продукти, за винятком декількох, не є універсальними і зазвичай спрямовані на автоматизацію оцінки окремих видів активів, переважно будівель і споруд. Зокрема, слід відзначити, що всі програмні продукти мають бути ліцензійними.

Іншим важливим аспектом у вдосконаленні оцінки є розробка та видання навчальної, наукової та методичної літератури на державній мові для підготовки кваліфікованих фахівців.

Реалізація цих заходів сприятиме не лише покращенню якості оціночної діяльності, а й сприятиме розвитку бізнесу, покращенню інвестиційного клімату та збільшенню довіри до оціночних послуг у країні.

Список використаних джерел:

1. Єгоров А. Практика «фракційної оцінки» нерухомості в Україні має бути ліквідована [Електронний ресурс] / Андрій Єгоров // LB.ua. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/blog/andrii_iehorov/457773_praktika_fraktsiynoi_otsinki.html.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.spfu.gov.ua/userfiles/files/poiasn28_2.pdf

3. Проект Закону № 7386 від 17.05.2022 «Про внесення змін до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39609>
4. Сімонова Л. Правила гри на ринку оціночних послуг у черговий раз намагаються змінити [Електронний ресурс] / Людмила Сімонова // 2022 – Режим доступу до ресурсу: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/znovu-povernennja-do-koruptsijnoji-skhemi-dlja-uhod-kupivli-prodazhu-nerukhomosti.html>.
5. Фролов С. Законопроект 7386. Де докласти зусиль депутатам або закон про оцінку в умовах війни 4 хв читати [Електронний ресурс] / Сергій Фролов // Інтерфакс-Україна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://interfax.com.ua/news/blog/836553.html>.
6. Шугалій Д. Реформування ринку оцінки майна: що зміниться? [Електронний ресурс] / Денис Шугалій // Економічна правда. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/25/704707/>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН:
ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

Збірник матеріалів
VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

(1 грудня 2023 р., м. Ужгород)

*До 60-річчя заснування економічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Т 65 Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 1 грудня 2023 р.) – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. – 315 с.

Збірник укладено за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти», яка відбулася 1 грудня 2023 р. у ДВНЗ «Ужгородський національний університет», з метою обміну інформацією, досвідом та результатами наукових досліджень з питань модифікації підходів щодо фінансово-кредитного забезпечення розвитку національної та регіональної економіки в реаліях війни та післявоєнного відновлення. Матеріали авторів містять різні точки зору з теоретичних та прикладних засад розвитку фінансової системи держави і регіонів та охоплюють проблемні питання соціально-економічного розвитку України в умовах децентралізації та євроінтеграції, впливу глобальних трансформаційних процесів на фінансову систему країни та функціонування суб'єктів фінансового ринку, модифікації бюджетної та податкової політики в умовах воєнного стану, актуальні аспекти формування зовнішньоекономічної та митної політики держави в реаліях часу, необхідність і перспективи розвитку оціночної діяльності та особливості фінансового менеджменту в період війни та відновлення національної економіки.